

קובץ גליונות

פרשת הקת

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

סיני ועוקר הרים:

ביום המישי התכנסו כ-1,000 מטובי בני הישיבות למבחן פומבי
ע"י מרנן ורבנן ראשי הישיבות שליט"א, שהפגינו את היקף ידיעותיהם במסכתות
שנלמדו בזמן הקודם אותם השלימו בלימוד ומבחנים במסגרת תכנית דרשו.

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גיליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:11	8:28	9:03
בני ברק	7:27	8:30	9:00
קרית ספר	7:21	8:29	9:02
בית שמש	7:10	8:28	9:02
אופקים	7:19	8:29	9:01
חיפה	7:21	8:32	9:03

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב הרה"ג ר' משה פרוכטר שליט"א מייסד הארגון החשוב "תורה דיליה" לרגל שמחת הולדת הבת תח' בשעט"מ

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב לידידנו החשוב הרה"ג ר' חיים מלין שליט"א נכדו ונאמן ביתו של מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א ועורך הגליון "דברי חמד" לרגל שמחת הולדת הבן נ"י בשעט"מ

קובץ ה-500

התרגשות גדולה במערכת ה"קובץ גליונות" לקראת הוצאת הקובץ החמש מאות (500) מספר זה אינו דבר של מה בכך, שבוע רודף שבוע, חודש רודף חודש, ושנה רודפת שנה, והנה מתקרבים למספר חשוב ומיוחד זה. הקובץ שזכה במשך השנים להיות שופרם של מרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור, דור דור ודורשיו, קובץ מיוחד יצא לרגל מספר זה אבל הפצתו תדחה במעט ויצא לקראת ימי בין הזמנים הבעל"ט בקובץ מיוחד זה יהיו שני חלקים: חלק א' - במעלת ועניינה של כתיבת והפצת חידושי תורה במשנתם והנהגתם של גדולי ישראל. חלק ב' - יוקדש לענייני בין הזמנים במחיצתם ובמשנתם של רבותינו גדולי הדורות. פונים אנו אליכם קוראים נאמנים ויקרים, יש לכם הזדמנות להיות חלק מהוצאת קובץ ייחודי וחשוב זה נשמח לקבל חומרים, מסמכים, עובדות, ותמונות הקשורים לשני ענינים אלו ואולי תזכו שהדברים יעלו על הכתב ויכנסו לקובץ מפואר זה אשר יופץ בתפוצה רחבה במאד יש לשלוח בהקדם למען נוכל להכין הכל לכבוד התורה הוגיה ולומדיה

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה בשבת לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל כשר בשבתות וחגים במיוחד לשיבות, מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת בימות החול ע"י מערכת סולארית או מרשת החשמל, ובמהלך השבת פועל ללא חיבור כלל לרשת החשמל. וכן פאנלים סולארים.

מאושר ע"י משרדת השבת.

להזמנות ובדורים: 050-4112271

לעילוי נשמת

ר' נפתלי הרץ

ב"ר זאב מאיר הכהן

נלב"ע י"א תמוז

תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ - ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

צו השעה

*** מסירות נפש
ללימוד התורה
בלומדי התורה!!!**

תורה,

לא אצלינו במדינה!!!

**מלחמה על התורה, נלחמים על החיים.
לאיזה צד אני משייך את עצמי?**

נענים לקריאת גדולי הדור שליט"א :

לזרבות ח"ה גדולים לדור ע"י שותפות של קבע עם 'חבורת מקבלי עול תורה'

משה הלל הירש

דב לבדו

איתמר גרבוז

אברהם ישעיהו אדלר

ישראל אדלשטיין

ישראל בונים שרייבר

חיים פרץ ברמן

צבי יהודה אדלשטיין

שמעון גלאי

קריאת גדולי הדור לאחר פטירת רשכבה"ג מרן הגרי"ג אדלשטיין צוק"ל

זוכים בנופש

מסלולי השותפות

מבצע מיוחד למשתתפים במסלולי השותפות עד מוצש"ק בלק בשעה 23:59
אחד מתוך 10 זוכה בצימר לנופש זוגי

**מקצה
מיוחד!**

וכן כל חודש במשך שנה תערך הגרלה על נופש משפחתי סופ"ש או 2 לילות אמצ"ש

יששכר חבולון
250 ₪ * 24 חודשים

החזקת אברך הלומד 10 שעות ביום
למשך חצי שנה - הזכרת הבקשה בל"ג
במשך חצי שנה ע"י היששכר
שלכם - מסירת שם להקדשת חודש
לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה -
והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון
מרן החזו"א זי"ע. **נופש זוגי בצפון
מתנה**

יששכר חבולון
150 ₪ * 24 חודשים

החזקת אברך הלומד 9 שעות ביום
למשך חצי שנה - הזכרת הבקשה בל"ג
במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם -
מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י
מאות מקבלי עול תורה
והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון
מרן החזו"א זי"ע.

הקדשת חודש לימוד
150 ₪ * 12 חודשים

מסירת שם להקדשת חודש לימוד
ע"י מאות מקבלי עול תורה
והזכרת שם לתפילת 40 יום על
ציון מרן החזו"א זי"ע

חכמי לב
100 ₪ * 12 חודשים

"בזה יחשב לו
כאילו הוא עצמו למד"
והזכרת שם לתפילת 40 יום על
ציון מרן החזו"א זי"ע

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:

033-780-780

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

**10
שעות
תורה
בזמן
יום**

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

מ"ל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

בס"ד

מקבלים

מתנה אישית
ללא הגרלה

מסיימים

את המסכת
הנלמדת בישיבה

מדווחים

מדי שבוע על ההספק
עד לסיום. בטלמסר
במספר 0733.83.83.80

מתנת
הפתעה!

לוח מאיר
לספר

אוזניות בלוטוס
נגד מים

עוד לא רשום 'בתורתי'? תוכל להרשם בקלות בשלוחה 8

קבלת המתנה מותנית בדיווח רציף בטלמסר | המתנות ניתנות לבחירה עד גמר המלאי מאותה מתנה
| סיום המבצע בראש חודש אלול תשפ"ד |

קבלת המתנה למדווחים מדי שבוע בטלמסר

מסיימים את המסכת הנלמדת בישיבה, אח"כ ניתן לסיים גם מסכת ללא
קשר לנלמד בישיבה - כל מסכת שסיימת, מזכה במתנה.

קבלת המתנה במשרדים ברחוב נחמיה 15 לאחר שראית את שמך בפרסומים

03.6150812

ראשי ומנהלי ישיבות המעוניינים להצטרף
למסלול שקו"ט - מסלול אישי ישיבתי, יפנו לטל

גיליון מס' 568 פרשת חקת
תשפ"ד שנה שנים עשרה

בשבח ובהודיה לד' יתברך על כל הטוב
אשר גמלנו ובפרט בהולדת בתנו אסתר
שתחי' בשעט"מ
זכות הלימוד השבוע יעמוד לה שתזכה
לגדול מתוך בריאות ויראת שמים

דברי שי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - לידת בת

אילן אילן במה אברך

ברכת מזל טוב לידידינו היקר דגול מרבבה איש חי רב פעלים זוכה ומזכה הרבים רבות בשנים איש אשר רוח בו עושה ומעשה לכל דבר שבקדושה כבוד הרה"ג רבי יצחק גולדשטוף שליט"א לרגל הולדת הבת בשעט"מ יה"ר שיזכה לגדלה לחופה ולמע"ט ולרוות נחת ממנה ומכל יוצ"ח

בשם רבבות המכירים לו טובה על עמלו הרב ללא ליאות מידי שבת בשבתו להאיר בתי ישראל בתורה וירא"ש והשקפת התורה מכל רבובתינו זצ"ל ויבלחט"א, זכות הרבים תעמוד לו לס"ד בכל מעשה ידיו לאורך ימים ושנים, ידידו דוש"ת

בברכה שלימה שמעון ויסברג

בענין קידושא רבה לבת

אמר לי רבינו זצ"ל, העולם אומרים בשם האבא מרן בעל הקה"י זצ"ל שיש לעשות קידוש בלידת בת, ואם נמנעים מכך יכול לעכב הזיווג, אבל האמת שמעולם לא אמר לי האבא לעשות קידוש כשנולדו הבנות, ואמנם בלידה הראשונה היתה הרבנית בירושלים ושם עשו קידוש כמנהג ירושלים, אבל האבא בעל הקה"י זצ"ל לא אמר לעשות, וסיים רבינו זצ"ל אבל אין זה איסור, אתה יכול לעשות קידוש.

קידוש בבית ראשונה או כשהיה הפסק כמה שנים

אמר רבינו זצ"ל, אצלינו עשו קידוש רק בבית הראשונה ולא יותר וגם זה לא כולם, אצל בתי הראשונה שנולדה, אמנם עשתה חמותי ע"ה קידוש, אבל באמת אין צריך לעשות גם אחר בת ראשונה, אמנם אצל הבת הראשונה זה יותר רבונתא, או כשיש הפסק כמה שנים שזה רבונתא, בזה יש עושים קידוש, ולא יותר, ובכלל מי הוא האומר שצריך לעשות קידוש. וכשאמרו לרבנו בשם אביו מרן הקהלות יעקב זצ"ל שאמר שבגלל שלא עשו קידוש לכן לא הולך בשידוכים, אמר רבינו, מי המציא זאת וכי לא הייתי שומע זה בבית מעולם לא אמר לעשות קידוש במשפחה, (דרך שיחה עמוד ל"ג).

מקור לקידושא רבה

ואמר רבינו זצ"ל שמביאים מקור למנהג עשיית קידושא רבה בלידת בת ממה שמצינו בפ' רבנו גרשם בב"ב (צ"א א') בהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו, שנאמר ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ, שרשב"ם פירש (בד"ה לכל אחד) שעשה לכל אחד ב' סעודות סעודת אירוסין וסעודת נשואין, ורבינו גרשום (שם) כתב, שעשה ל' בניו ול' בנות. שה' לו. ששים משתאות משנולדו. ובשלחן חוצה לבנותיו עשה ל' משתאות וכשהכניס בניו לחופה עשה ל' משתאות. הרי כאן ק"כ משתאות, ע"כ. ומבואר בפ' רבנו גרשם שעשה משתה בלידת בנותיו.

ומצינו בב"ק (פ' א') רב אמי ורב אסי איקלעו לשבוע הבן ואמרו לה לישוע הבן, ובתוס' שם (ד"ה ישוע הבן) שעשו סעודה על לידת בן ונקרא ישוע הבן על שנושע ממעי אמו, וכן הביא הרמ"א ביו"ד (סי' רס"ה סי"ב), ובפשוטו קאי על הולד שנושע ממעי אמו וע"ש יש"ש (פ"ז סי' ל"ח) ושו"ת חות יאיר (סי' ע') שהוא על שנושעה האם, והנוד"ב בדגו"מ (יו"ד סוף סי' קע"ח) הקשה דמה"ט יעשו כן גם בלידת בת, ובאמת ע"ש בתוספות שהביאו ע"ז קרא דישעיה (פס"ו ז') דבטרם תחיל ילדה בטרם יבא חבל לה והמליטה זכר, וע"ש בישעיה במצודות דוד שהוא לפי שבלידת זכר תרבה השמחה, וכן כתב הרס"ג בס' האמונות והדעות (מאמר ח') על פסוק זה, שהוא לפי שמקוה האדם לבן ע"ש, ונמצא שיש בזה גם סעודת הודאה על שזכה לבן.

ובמס' שמחות (פ"ב ה"ג) ובג' הרמב"ן בתורת האדם (סוף ענין ההוצאה) ששבוע הבן קודם לשבוע הבת, נראה שהיה בענין שלום זכר גם בבית, ומובא גם ברי"ץ גיאות בשערי שמחה (הל' אבל ח"ב דף ל"ה) וע' באו"ח לר"א מלוניל (ח"ב דף י"ד) מש"כ בזה, וע' פרישה יו"ד (סי' ש"ס סק"א) דקריאת שם לבת במקום ברית לבן ומה"ט קודם לחתן ע"ש, ומבואר שם דבליל שבת היו מבקרין תינוק זכר שנולד כמנהגינו בשלום זכר, ובבקר היו הולכים אצל יולדת נקיבה.

ובפ' רבינו חננאל מסכת פסחים (קי"ג ב') ת"ר שמונה הן כמנודין לשמים, ויש אומרי' אף מי שאינו יושב בחבורת מצוה כגון קידוש וכיוצא בו, עכ"ל, ושאלתי לרבינו זצ"ל מה הכוונה קידוש, וכי מיירי במי שאינו מקדש בשבת, ואמר לי רבינו, אולי הכוונה בסעודת מצוה כמו שעושים קידוש בלידת בת, ובפשוטו קאי על סעודת מצוה כקידוש החדש עי' בירושלמי מו"ק (פ"ב ה"ג) דרבי יוחנן היה מלקט ואוכל בשחרית פירורין שנשארו מסעודת קידוש החדש שנערך שם קודם לכן ואמר יהא חלקי עם אלו שאכלו כאן אמש, וכתב בשבלי הלקט ענין שבת (סימן נ"ה) דמשמע מדברי הירושלמי דה"ה לסעודת שבת ויר"ט וכל סעודת מצוה ע"כ.

עורך: יצחק גולדשטוף

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✎ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

נשאל רבינו זצ"ל, אדם שנולדה לו בת בשט"מ ולא בירך שהחינו בשם ומלכות כי אם ברוך שהחינו וקיימנו, האם נחשב לו לברכה והנפק"מ היא באופן שבתחילה בירך שהחינו על לידת בתו בלא שם ומלכות וכעבור זמן קצר נודע לו שאפשר לברך בשם ומלכות ורוצה עתה לברך שהחינו בשם ומלכות האם יכול לחזור ולברך עתה בשם ומלכות או שהברכה שאמר בתחילה שהחינו בלא שם ומלכות מספק נחשב לברכה ועתה נאמר לו ספק ברכות להקל ולא יברך בשם ומלכות, והשיב, כל זמן ששמח בברך, (עזרת אליעזר ברכות עמוד ל"ח).

בדברי המשנ"ב בברכת שהחינו על בת

המשנ"ב (סי' רכ"ג סק"ב) כתב לחדש דבבת מברך שהחינו, מטעם דלא גרע מלא ראה חבירו ל' יום, ותמהו בזה דהרי שם אין מברך בלא ראהו מעולם כמש"כ במשנ"ב (סי' רכ"ה סק"ה) דמי שלא ראה את חבירו מעולם, ושלח לו כתבים אף על פי שהוא נהנה בראייתו אינו מברך על ראייתו. כיון שלא נתחבר עמו פנים אל פנים אין מעולה האהבה כ"כ עד שיהיה נהנה ושמח בראייתו, וכנראה דכאן עדיף שמצפה לראות פרי עמלו, ואינו כחבר שמסופק אם ישמח בו, וראיתי שתמהו מה שמחה בראייתה יש בעת לידתה שמלאה רירין ודם, אבל כבר מצינו במדרש תנחומא פרשת תזריע (סימן א) התינוק יוצא ממעי אמו מלא רירין ומלא דם והם מחבבין אותו, וכן מנהג כל אשה שתלד מחבבין אותו הולד וכ"ש אם הוא זכר, וכ"ה בתנחומא פ' אמור (סי' ר"א), וכ"ה בויקרא רבה (שם פרשה כז סימן ז) התינוק הזה יוצא מתוך מעי אמו מלוכלך ומטונף מלא רירין ודם הכל מחבבין אותו ומנשקין אותו וביותר כשהוא זכר.

ועי' בתשובות והנהגות (ח"ד סימן נ"ד) דאף שאנו גם על ראיית חבירו לא נוהגים לברך היינו שחוששין שאין החביבות והשמחה כ"כ לברך, משא"כ בביתו ודאי אית ליה שמחה. ועי' מש"כ הנצי"ב במרומי שדה ברכות (נ"ד א') שכתב וז"ל, והנה מדאיתא במשנה דעל כלים חדשים מברך יש ללמוד לכאורה דמי שנולדה לו בת שמברך שהחינו דלא גרע מאילו קנה עבד או שפחה לשמשו שהרי מעשה ידיה לאביה איברא לא ראיתי זאת בפוסקים ואולי י"ל דבת אינה מתנה טובה לאביה כידוע באגדה עכ"ל, ובאמת אי משום שמחת קנינו היה לברך הטוב והמטיב בשמחת האב והאם כמו בן, וע"כ דכאן הוא מטעם חדש דהוא ברכת ראייה דבזה ל"ש הטוב והמטיב. ועי' בתשובת רבינו בסו"ס דברי ישראל (תשובה ג) דגם בברך ללא ראייה י"ל שיצא, [ולא כ' המשנ"ב רק דלא גרע מלא ראה חבירו], וע"כ כשיראה לראשונה יברך שנית ללא שו"מ, וע"ש (תשובה ב) דאף סומא שאינו רואה ימשש בידו וירגיש בה ויברך.

ועי' בס' לפאר ולברך (עמוד נ"ה) שכתב בשם רבינו זצ"ל, דהא דכ' במרומי שדה ברכות מדין קניית כלים חדשים על הבת היות וזכאי במעשי ידיה כיום לא שייכת הנאה זאת מפני שאין הרגילות כיום, וראיתי בשו"ת צי"א (חי"ד סימן כ"ב) שלטעם הנצי"ב שלכך יש לו לברך שהחינו על לידת בת מפני דלא גרע מאילו קנה שפחה, יכולה גם האשה בזמנינו לברך שהחינו על כך, אע"פ שבזמן חז"ל היה שייך זה רק באיש ולא באשה, דהא מעשה ידיה של האב ולא של האם, אבל בזמנינו נשתנה מצבנו מהמצב הקדום, דבזמן הקדום כפי שאנו רואים בחז"ל התבטא השיעבוד של הבת במיוחד במעשה ידיה לאביה, וזאת היתה התפוקה העיקרית שהיו מפיקים ממנה. והאב היה גם מחתן אותה בקטנותה או מיד בנערותה, באופן שהאב לא הפיקה כל כך תועלת מהבת. אבל בזמנינו שהבנות נשאות רק בהיותן הרבה זמן אחרי התבגרותן משבע עשרה ואילך, האם מפיקה הרבה תועלת מעבודת בית של הבת, ועוד יותר אפילו ממה שמפיק ממנה האב כנודע, וא"כ שפיר יש לומר אפילו לנימוקו של הנצי"ב ז"ל שגם האשה יכולה לברך שהחינו על לידת בת.

סיפר לי רבינו זצ"ל, בלידת בתי הבכורה מרת חנה שטינמן ע"ה, היתה הרבנית אצל האמא בירושלים, ושם ברכה הגומל אחרי הלידה כמנהג ירושלים, אבל בשאר הלידות לא ברכה בבני ברק, כי מרן החזו"א זצ"ל אמר שלא אורח ארעא שנושים יברכו הגומל וכמבואר במחצה"ש (סי' רי"ט ס"א), וכמש"כ רבינו זצ"ל בקונטרס הזכרונות ממרן החזו"א (סי' י"ד אות כ"ו), וז"ל, נשים כשילדות לא יברכו הגומל, כנראה משום דברי האחרונים שהביא המשנ"ב (סי' רי"ט סק"ג) דכיון דבעי עשרה אין דרך נשים כן משום צניעות, ולא כמו שעושים בירושלים ששם נהגו לברך הגומל כמש"כ בשו"ת שלמת חיים (סי' ר"ב), וכן היה מורה רבינו זצ"ל לשואלים, שלא לברך, (דולה ומשקה עמוד קמ"ד).

שתיה בת ת"ח

פעם כשבאתי לבשרו על לידת בתי בירך שתיה בת תלמיד חכם, והוסיף שמרן החזו"א זצ"ל אמר שהכוונה ג"כ שהיא עצמה תהיה תלמיד חכם, לשאלתי מה נתכוין החזו"א שהיא עצמה תהיה תלמיד חכם השיב רבינו, שהיא תתנהג כמו תלמיד חכם, (מנחת תודה פ"ט עמוד פ"ה, וכשישב שבעה על אחותו הרבנית ברזם ע"ה אמר ראו עליה שהיא בת של האבא), וסיפר שהיה לרבנית ע"ה איזה חשש שהחליפו לה את בתה התינוקת בבית החולים עם תינוקת אחרת, ולא נחה דעתה עד ששמעה מפי מרן החזו"א זצ"ל שאומר שהיא דומה לאביה, ובירכה מרן החזו"א שתזכה לבעל ת"ח, וכשזכתה ונשאת לרה"י חדב"נ הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א, אמר האבא מרן הקה"י, שהתקיימה בה ברכת מרן החזו"א זצ"ל. (ובס' כל משאלותיך עמוד שפ"ה מביא, בהזדמנות אמר לי רבנו, כאשר בישרתי לחזון איש על לידת בתי הבכורה, הוא ברכני שהיא תהיה אשת חבר, אבל רבנו מברך שתהיה בת תלמיד חכם, ולכאורה אי"ז ברכה לבת רק ברכה לאבא, וענה רבינו, החזו"א אמר כי זה תואר ומהות של הבת עצמה, וגם שאם אביה תלמיד חכם זה ברכה לה, ומוסיף שם הגר"א מן שליט"א, שמרן החזו"א לא בירך את רבינו שתהיה בתו בת ת"ח כי היא כבר היתה בת ת"ח).

שהחינו על לידת בת

בברכת שהחינו על בת שכתב המשנ"ב (סי' רכ"ג סק"ב) דמברך על ששמח בראייתה כראיית חבירו, אמר רבינו זצ"ל, דאין לך בו אלא חידושו, שהרי אין מברך על חבר שלא ראהו כמבואר בשו"ע (סי' רכ"ה ס"ב), ולכן רק האב יברך על הבת, ולא האחים והאחיות (הנהגות והליכות פ"א ס"ב), וכמו כן אין לברך על נכד ונכדה שרואים בפעם ראשונה, (לפאר ולברך עמוד ע"ז, וכן נראה בביאור"ל שם ד"ה ילדה), ויש לברך מיד כשרואה הבת ואפי' בת"ב, (מועדי הגר"ח ח"ב סי' ת"ט). והשיב רבינו זצ"ל דבלידת בן ובת תאומים לא מהני שברך הטוב והמטיב ויברך על ראיית הבת שהחינו דאין מקום לברכת הטוב והמטיב בלידת בת, (לפאר ולברך עמוד צ"א וע"ש עמוד קי"ט שהניח בצ"ע אם טעה וברך על בן שהחינו במקום הטוב והמטיב אם יצא עי' בביאור"ל סי' רכ"ג ס"ה ד"ה שהיא), והשיב רבינו זצ"ל דברכה זו היא גם בכה"ג שיש לו כמה בנות ומצפה לזכר, (שם עמוד פ"ט), וכן מברכין כשהיא פגה כ"ז שאינה בסכנת חיים, אף שמצטערים שאינה בשלימות הבריאות, (שם עמוד צ).

ונשאל רבינו זצ"ל אם אביו הקה"י זצ"ל הורה לברך על בת שהחינו, והשיב, לא זכור לי בזה הוראה מאמור"ר, אבל זכורני שאצלינו ברכו על ראיית הבנות, וגם אני בירכתי שהחינו בראיית בתי, שאפילו אם הפמ"ג לא ס"ל לברך, מ"מ ודאי דדעת המשנ"ב לברך, (שער העין עמוד תי"ח וכן בס' ארחות רבינו ח"א עמוד צ"ב כתב כדברי המשנ"ב כן נוהגות גם הבנות והנכדות בבית הקה"י ולא כמו שיי"א שמועה מהחזו"א שאמר לא לברך עי' בס' לפאר ולברך (סי' א' עמוד כ"ו). ועי' שם (עמוד פ"ו) בשם רבינו זצ"ל דכ"ז שיש שמחה בראייה יש לברך).

בת תחילה סימן יפה לבנים

כשנולדה בתי הבכורה שתחי', אמר לי רבינו זצ"ל, בת תחילה סימן יפה לבנים (ב"ב קמ"א א') וכשנולדה בת השניה אמר רבינו, כעת יש סימן כפול, עכשיו יהיו ד' בנים, וכן היה שנולדו אח"כ ד' בנים, ושוב נולדו בנות, וכתוב בהו בצדיקים ותגזר אומר ויקם לך, (כתובות ק"ג ב').

אם אפשר לבקש על בת

רבינו זצ"ל היה מביא מברכות (ס' א') שאין לבקש על בנות רק על בן זכר וה' הטוב בעיניו יעשה, (על' בתשובות הגר"ח עמוד שס"ב שס"ג וח"ב עמוד קצ"ב ובס' דרך שיחה ח"א עמוד נ"ז), ואע"פ שלא קיים פו"ר אין במצוה קיומית זו רק המעשה והשאר בידו ית' ולא צריך לבקש על הדבר, ושאלו דמ"מ למה יבקש היפך המצוה הרי בב' בנים אין מקיים המצוה, ואף בבן לבתו אינו יוצא רק בבן בנו על' באהע"ז סי' א' ס"ו, וע"ש עמוד נ"ח דמצד פו"ר אין חיוב תפילה, אבל מ"מ מי שאין לו בנים ה"ז ככל צרה דיש מצוה להתפלל על הצרה.

ובאמת עי' בעזרת אליעזר (ירחי לידה עמוד ה) ששאל לרבינו מי שיש לו רק בנים האם יכול להתפלל לזכות לפחות לבת אחת בשביל המצוה של פרו ורבו, והשיב רבינו, יכול, ועי' בסדור תפלה למשה (עמוד קנ"ט) שמביא בשם רבינו זצ"ל, בענין שנשאל למי שיש לו רק בנים זכרים אם יכול לבקש על בת כדי לקיים מצות פריה ורביה וענה רבינו זצ"ל, וז"ל, עיין בברכות (ס' א') שמשלשה ועד ארבעים יום יבקש רחמים שיהא זכר משמע אפילו לא קיים עדיין פריה ורביה, ובספר דעת יהודה לגר' יהודה שפירא זצ"ל (עמוד קפ"ב) כתב שיכול להתפלל שיהא לו בת כדי לקיים מצות פרו ורבו, והביא בעזרת אליעזר שבספרו ר"צ הכהן מלובלין כתב שיתפלל על בת, והוסיף שאחד שמע ששאלו כן את רבינו, והשיב בנות באות לבד.

ובכאיל תערוג (גליון קי"ז) הביא בשם מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל שאמר דאיתא בספרים הק' דאדם שיש לו רק בנים ורוצה שיולדו לו בנות לקיים מצות פרו ורבו אין לו להתפלל בהדיא שיולד לו בנות רק יכול להתפלל שיולד לו בנים, והביא דבמלאכת שלמה (ברכות פ"ט מ"ב) כ' דאפשר להתפלל על סוף הריון אם יהיה זכר או נקבה כמו דמצינו דלאה התפללה שיהיה לה נקבה ונולדה דינה ע"ש, וטען דלכא' אי אפשר להוכיח מאבות ואמהות.

ובס' מעשה איש (ח"ד עמוד רי"ז) מביא שספר הגר' אליקים שלזינגר שליט"א מתחילה היו לי רק בנים זכרים ושאלתי את מרן החזו"א האם להתפלל על בת בתפילת בריך שמייה בתיבות ותיבה לי בנין דיכרין, והשיב אנדערש ווי אין סידור קמען נישט דאווענען, היינו, אחרת ממה שכתוב בסידור אי אפשר להתפלל, והוסיף אם הנך רוצה אל תאמר תיבות אלו בברך שמייה, (מס' הדור והתקופה עמ' ר"ט), וראה אריכות דברים בענין זה בגליון מדושי עונג (גליון י"ג) מובא בקובץ גליונות (גליון תנ"י), ומביא שם עדות הגרש"ב גנוט שבקש ברכה מרבינו לבת וברכו ואכן נולדה לו בת וכן בדידי הוה עובדא ששאלתי בשליחות גיסי שהיו לו בנים וברכו בבת ונולדה לו בת.

וכן שמעתי כעת מנאמן בית רבינו הר"ר ישעיה אפשטיין שליט"א שהיו לו כבר ז' בנים ואעפ"כ אמר לו רבינו כתוב לעולם יתפלל אדם שיהיה זכר, ומ"מ כשששה פעם בביתו למנוחה אחר ברית שהיה ע"י ביתו בשב"ק אמרו לרב שיש לו כבר שבע בנים ורוצה ברכה לבת ואמר רבינו כתוב וה' ברך את אברהם בכל בת היתה לו ושמה בכל, וברכו ולתשעה חדשים לולדה לו בת, וכן ראיתי כעת בקו' מעשה שיח בסופו עובדות והנהגות תפילה ששאלו רבינו זצ"ל האם נולד לו בן והשיב שלאחיו נולדה בת, וברכו רבינו בקרוב אצלך, ושאל הרי אשרי מי שבניו זכרים והאם ברכו על בן או על בת, וא"ל רבינו שניהם, וכן הוה שנולדה לו בת ואח"כ בן, וכן ברך אחד שיעשה שמחה ונולדה לו בת ע"ש, ואמרו דיש לחלק בין תפילה ע"ע דמיירי

בגמ', לבין ברכה של צדיק עליו, והרבה פעמים ברך רבינו עשר בנים ועשר בנות או י"ב בנים וי"ב בנות.

ויתכן דכל הנידון כאן הוא דוקא בכעין דמיירי הגמ' ברכות אחר שכבר נפקדה אשתו, אבל מעיקרא שפיר מבקש על בנים ובנות ובכה"ג מיירי תפילת השל"ה ותיתן לי בנים ובנות, וכן עי' בגמ' תמורה (ט"ז א') בתפילת יעבץ אם ברך תברכני בפריה ורביה, והרבית את גבולי בבנים ובבנות, ובפרקי דרבי אליעזר (פרק י"ז) הנכנס בשער חתנים במקדש, היו יודעין שהוא חתן, והיו אומרים לו השוכן בבית הזה ישמחך בבנים ובבנות, ובמשנה במסכת מעשר שני (פ"ה מ"ג) השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל בבנים ובבנות, ושם י"ל דהוא תפילה כללית לעם ישראל דבודאי א"א לעולם בלא בנים ובנות ובלא בנות אין המשך הדורות, ואולי בתפילה כללית גם ע"ע יכול לבקש. ופ"א שלחני א' לשאול מרבינו זצ"ל, אם נכון שאין לבקש על בת אחר שכבר יש לו בנים, ואמר רבינו שיהיה לו בת, וכך הוה.

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אגל זצ"ל תנצב"ה

קטע מיוחד בענין לידות כפי שכתבה בתו של רבנו זי"ע הגב' צביה תליט"א בספר "בית אמי"

לפני הלידות הראשונות היתה אמא נוסעת לירושלים, לסבתא הרבנית אלישיב, כשכל הילדים מצטרפים אליה. לאחר שנולד התינוק למזל טוב, היה אבא מקבל את הבשורה המשמחת במברק או דרך אחד הטלפונים הבודדים שהיו אז בבני ברק, מברך 'שהחיינו' או 'הטוב והמיטיב' ושב מיד לתלמודו.

כשהתבשר אבא על לידתו של אחי רבי אברהם ישעיהו, הוא עסק בלימוד מסכת תרומות בתלמוד ירושלמי עם סבא הסטייפלר. לשמע הבשורה בירך אבא 'הטוב והמיטיב', סבא הסטייפלר ענה אמן והם המשיכו ללמוד...

מידי שנה בשנה, כאשר אבא מגיע לאותו מקום במסכת תרומות, הוא אומר: "כאן נולד הילד..."

אמא היתה נשאת בירושלים גם לאחר הלידה עד אשר התחזקה, בעוד אבא נשאר בבני ברק אצל הוריו, מבלי שיצטרך להפסיק או לבטל מסדריו אפילו רגע. בדרך כלל היה נוסע לירושלים לשבתות, אך עיקר הקשר התנהל על ידי מכתבים.

לפני הלידות האחרונות לא נסעה אמא לירושלים. אבא היה מלווה אותה לבית היולדות ביפו, ועוד טרם הלידה היה שב לסדריו. כשנסע אבא עם אמא בדרכה ללדת את אחי הקטן רבי יצחק שאול, עיב הרופא את אבא ואמר לו כי הלידה קרובה ביותר. הרופא אכן צדק, אולם אבא הפסיד מנחה גדולה ונאלץ להתפלל במניין מאוחר יותר. אבא זוכר תמיד כי בעטיו של אחי הפסיד את התפילה בזמנה הראשון כהרגלו...

מברק									
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11
מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11	שם הנולד	רבי יצחק שאול	מס' מברק	13244	תאריך	11/11/11

מברק המבשר לאבא על הולדת אחותי הגדולה חנה

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַּי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"

הגאון רבי שלמה כהן זצ"ל מקורבו של החזון איש (ד' סיון תשל"א) | רבי יחיאל לדרמן מייסד בית הכנסת (כ"ו סיון)

הגאון רבי ישראל מאיר יזקובסקי (גלב"ע י"ח תמוז תשס"ו)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

רבינו בעל ה'נודע ביהודה' זצוק"ל (י"ז אייר תקנ"ג)

בכל סוגיא

הנה ספריו וחידושיו של הגאון הנודע ביהודה ז"ל ושאר ספריו כגון חידושי הצ"ח על הש"ס ו'דגול מרבבה' ובעוד מקומות, מביאם רבינו בספריו פעמים רבות ודן ומפלפל בהם, ואי אפשר לפרט ולהזכיר את אותם מקומות, כי רבים, ולכן ביריעה זו אמרנו להציג כמה עובדות ומעשי רב שהיה מרגליה בפומיה ברבינו אודות אותו גאון ז"ל, ונעזרנו בספרים דרך שיחה וכל משאלותיך.

אדם עם שני שמות

מסופר: גאון אחד אמר לרבינו משמו של בעל ה'נודע ביהודה' שאין בתנ"ך כולו וכן בש"ס אדם אחד שיש לו שני שמות.

על אתר נענה רבינו: בְּנֵי הַיָּמָן... וְלִמְמַתִּי עֶזְרָא (דברי הימים א' כ"ה ד' ושם פסוק ל"א)....

ומיד חזר רבינו ודחה: שאמנם זה שני תיבות אך זה שם אחד של שני מילים, וכמו השם אבא - שאול, וכן יש עוד שהיו להם כמה שמות כי כך התורה קרה להם, אבל באמת זה שם אחד (דרך שיחה ח"ב עמוד שי"ד).

רבינו בעל ה'נודע ביהודה' זצוק"ל

ההשקעה הטובה ביותר

סח רבינו: בעל ה'בית מאיר' ז"ל היה תלמידו של הנודע ביהודה ז"ל. כאשר בא בבית השידוכין עם בתו של גביר, קיבל נדוניה, והוא שאל והתייעץ עם רבו במה להשקיע את הנדוניה.

ועמד אז על השולחן קופה גדולה של צדקה, אמר לו הנודע ביהודה בכעין בדחוחות: לו היית שומע לי, היית משקיע את הכסף כאן, והצביע על הקופה. הבית מאיר לקח את הדבר ברצינות ומיד הניח שם את כל הכסף.

הנודע ביהודה מאוד התפעל ובירכו שיהיה מגדולי ישראל ושיזכה לחבר ספר. והנה ספר תשובות נודע ביהודה, מנהגו כאשר מביא את השאלה של השואל, כותב גם את מה שהשואל כתב על הענין, אך כאשר מביא מה'בית מאיר, לא מביא את סברותיו בענין, ושאלוהו מדוע, וענה "הרי הוא ידפיס בעצמו ספר ושם יכתוב זאת, ולמה לי לכתוב בשבילו"... (ספר כל משאלותיך עמוד שט"ו, מאחורי הפרגוד עמוד 24).

הסטירה של ה'נודע ביהודה'

בפעם אחת אמר רבינו ששמע נוסח אחר, וכדלהלן:

ראש ישיבה אחד שאל, אם שייך לסטור לבחור ישיבה כאשר יש לדעתו צורך בכך, והשיב כי אם צריך לפני הענין - שייך. והוסיף: בעל ה'בית מאיר' כותב בהקדמת ספרו, שברכת רבו עמדה לו, ויש בזה ב' נוסחאות, ולפי נוסחא אחת, הוא היה תלמידו של ה'נודע ביהודה', ופעם אחת שאל בשיעור, ושוב חזר ושאל עד שהנודע ביהודה סטר לו, אחר כך רצה לפייסו, ובירכו שבזכות זה יתקבל ספרו (קונטרס חנוך לנער פרק א').

מציבת קברו של בעל ה'נודע ביהודה'

מאז לא אכל

אמר רבינו שמספרים על ה'נודע ביהודה' כי בצעירותו הגיע לרבנות חדשה, ובחנו אותו האם יודע הלכות ברכות, והניחו לפניו מיני דברי מאכל, כדי לבחון כיצד יברך, וטעה בקדימת דבר אחד, שאלוהו הרי זה קודם, וענה שאת זה לא אוכל, ומאז לא אכל את זה לעולם (כל משאלותיך עמוד תק"ט)

שלח לחמך

ידוע המעשה שפעם הלך רבינו הנודע ביהודה ברחוב, והנה הוא רואה ילד גוי

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

מסמך בפרסום ראשון:

צילום שער הספר 'נודע ביהודה' שנקנה על ידי רבינו בהיותו נער צעיר. הספר - המצוי עד היום בארון הספרים שבבית רבינו, בלוי ומשומש, ונדפס לפני למעלה ממאה וחמישים שנה, ניתן להבחין בשמו וחותמתו

הגה"צ רבי נחמן לייכטנוג זצ"ל

נבקש עזרה מקוראנו החשובים שיחיו, מי שיוכל לשלוח לנו תמונות ועובדות מאותו צדיק זצ"ל שהיה ממתפללי בית המדרש לדרמן במנין ותיקין עם רבינו, ולספר אודות הקשר שהיה לו עם רבינו ז"ל. נודה מאוד ושכרו מן השמים (לפנות ליצחק גולדשטון 053-3145900)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

669

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • חקת תשפ"ד

את הטבע, לקבוע בקרבו מידות טובות ולהתרחק ממידות רעות, צריך עבודה ויגיעה שנים רבות עם מחשבה והרגל לשינוי הטבע.

וכבר כתבו בכל ספרי המוסר שאי אפשר בבת אחת לקפוץ מדרגות, אלא צריך להתקדם לאט-לאט, מדרגה אחר מדרגה. ובמסילת ישרים (פרק טו) כתב "שלא ירצה האדם לדלג ולקפוץ אל הקצה האחרון שבו רגע אחד, כי זה ודאי לא יעלה בידו, אלא יהיה פורש והולך מעט-מעט, היום יקנה קצת ממנו ומחר יוסיף עליו מעט יותר, עד שיתרגל בו לגמרי, כי ישוב לו כמו טבע ממש", וכן מובא באבן שלמה (פ"א אות ג') בשם הגרי"א: "אבל לא ידלג בפעם אחת אל קצה ההיפוך רק ילך לאט-לאט מדרגה לדרגה", ובמשך הזמן ייקבעו המידות הטובות בנפשו.

מכתב החזון איש

ויש עוד איגרת מהחזון איש (קו"א ח"א ג) על תורה, איך קונים תורה וכיצד מקבלים שייכות לתורה, ובאבות פרק ששי אמרו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ויש שם רשימה שלמה של הרבה מידות טובות, כגון בענוה, במיעוט תענוג, במיעוט סחורה, ועוד.

וכתב החזון איש "ידעת התורה אין זה פשוטו של סוגיא בחיי האדם", כך סגנון לשונו של החזון איש, ידיעת התורה זה לא דבר פשוט, זה לא סוגיא פשוטה בחיי האדם, "הלא אמרו אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה", והוא מדברי חז"ל בברכות דף ס"ג שלמדו כן מהפסוק בפרשת השבוע (במדבר יט, יד) זאת התורה אדם כי ימות באוהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, ומה הכוונה ממית עצמו? הרי אם ימות הוא לא יוכל ללמוד... אלא הכוונה היא להמית 'עצמו' - את העצמיות שלו.

ומה היא העצמיות? מבאר החזון איש "המיתה שבכאן היא הנטייה מפשוטו של החיים, לעומקו של החיים, לתוך תוכו של החיים", לא לחיות סתם 'חיים פשוטים' כפי הטבע שנולד, אלא לנטות מזה, לזוז הצידה ולהתרחק מהחיים הפשוטים, לעומקו של החיים, להיכנס לעומק החיים, לחיות חיים עמוקים.

ומה הם החיים העמוקים? כתב החזון איש "כל שהאדם מרבה בשבירת המידות מרבה חיים", להרבות בשבירת המידות, עוד מידה ועוד מידה, עוד פעם ועוד פעם התגברות נגד הטבע, וכל התגברות נגד הטבע היא פסיעה והתקדמות לעומק של החיים, לחיים האמיתיים, לתענוגי החיים האמיתיים - בעולם הזה!

"כי שבירת המידות היא הריגת החיים השטחיים, ומיתה של היצר, הממלא כל הגוף, הוא החיים המוליך בדרכה של תורה", בשבירת המידות הורגים וממיתים את היצר הרע, וזהו הדרך להגיע לתורה, החיים המוליכים בדרכה של תורה.

וממשיך שם "מידות המושחתות רבות הנה, יש הרבה מאד מידות רעות, והם עצמו ובשרו של האדם", זה האדם עצמו, כי המידה הרעה היא מהות האדם, "והממית אחת מהן המית את עצמו", היצר הרע הוא חלק מהאדם עצמו, שמרגיש שהוא בעצמו רוצה את זה, והיצר הרע נעשה 'היצי' שלו, "ומקצת עצמו ככל עצמו", כשאדם שובר מידה אחת וממית מקצת עצמו, זה כאילו המית את כל עצמו, ועל דרך שאמרו (ב"ק סח, א) מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא. "ואמנם מיתה זו תחיה בעליה ודברי תורה מתקיימין בידו", שבירת המידות מחיה את האדם, ועל ידי זה התורה מתקיימת בו, שהוא מבין וזוכר ולא שוכח.

והמידה הראשונה שפירט החזון איש שם "והננו עומדים על מידת העצלות התופסת מקום מכובד בין מידות המושחתות", העצלות היא מידה 'מכובדת ביותר' בין המידות הרעות, מידת העצלות.

ומה היא העצלות? מבאר החזון איש "העצלות משתרעת על כר נרחב, על המחשבה ועל התנועה", מידת העצלות משתרעת ומתפשטת על המון מעשים ופעולות, וגם על המחשבות, ולמשל אם אדם יכול לחשוב על מידותיו הרעות, מה הם התיקונים שצריך לתקן, וכיצד לחזור בתשובה, ולהתחזק ביראת שמים, וכן שאר עניינים של חובות

בשלהי חודש סיון תשע"ג התקיים בבני ברק כינוס לילדים נבחני ולומדי ספר 'מידות ודרך ארץ' שעל ידי ארגון דגל ירושלים, רבינו השתתף בכינוס ונשא דברים נלהבים בחשיבות הענין:

דבר גדול מאד עשו שמלמדים את הילדים הלכות מידות ודרך ארץ, כי המידות הטובות הם יסוד האדם, וכמו שכתב רבי חיים ויטאל בספרו 'שערי קדושה' מופני מה לא נזכרו בתורה איסורים ומצוות על ענייני המידות, ובתורה שבעל פה יש משיניות מסכת אבות, אבל בתורה שבכתב מוזכר רק פעם אחת על גאוה.

וביאר רבי חיים ויטאל הטעם בזה מופני שמידות הם ההקדמה לכל התורה, ואם אין לאדם מידות טובות, כל המצוות שהוא מקיים פגומות ואינן בשלמות, וכן כתב רבינו יונה שהמידות הם יסודות הנפש, כי כל מהות הנפש תלויה בשלמות המידות, ומי שחסר לו מידות טובות נפשו אינה מושלמת, וכל המעשים הטובים שהוא עושה אינם בשלמות.

לכן זה דבר גדול וחשוב וטוב מאד מזה שלימדו את הילדים הלכות מידות ודרך ארץ, וגם עשו מבחנים על זה כדי שיוזכרו ויקיימו את מה שלמדו. בעזרת השם יוכלו כולם לגדול בתורה ובמעשים טובים, ויביאו הרבה נחת להוריהם ולרבותיהם!

כעבור כמה ימים, הקדיש רבינו את השיחה השבועית לענין זה, והביא עמו את הספר 'מידות ודרך ארץ', והקריא מתוכו ב' מכתבים במורן החזון איש וממרן האמרי אמת מגור זכר צדיקים לברכה, והרחיב לבאר דבריהם בטוב טעם, ונביא בס"ד את הדברים בשלמותם.

מכתב האמרי אמת

הדפיסו כאן שני מכתבים, מהאמרי אמת, ומהחזון איש. המכתב הראשון מהאמרי אמת מגור, איך צריכה להיות ההנהגה במידות טובות. הוא היה מקצר מאד בלשונו, כידוע שכל מה שכתב ודיבר היה בקיצור, וכל זמנו היה מחושב על דקות.

וכך הוא כותב שם: "לקבוע בקרבו מידות הטובות, עין טובה, נפש שפלה ורוח נמוכה, ולחיות עניו אצל בני ביתו כמו שאמרו בתנא דבי אליהו (רבה פרק ג), ולהתרחק ממידות רעות קפדנות כעס... גיאיות וכו', ולזה צריך יגיעה בשנים רבות".

"לקבוע בקרבו מידות הטובות", צריך שיהיה קבוע, לקבוע בקרבו מידות טובות, ומה הן? "עין טובה", שהוא מפרגן ונותן לאחרים, עם אהבת הבריות, וכן "נפש שפלה", שהוא מסתפק במועט, ואינו צריך כלום לעצמו, לא חמדת הממון ולא חמדת הכבוד, "ורוח נמוכה" זה ענוה, שהוא לא מחשיב את עצמו.

"ולחיות עניו אצל בני ביתו", כמו שמביא שם מתנא דבי אליהו "היו עלוב ועניו לכל אדם ולאנשי ביתך יותר מכל אדם", הענוה האמיתית היא על בני ביתו, כשנמצא בתוך הבית עם המשפחה שלו, להיות עניו איתם, שהוא נכנע להם, ולא דורש מהם, ולא אומר מילה קשה, וגם כשעושים דבר שלא מוצא חן בעיניו, הוא שותק ולא פוגע.

*וזהו היא מדרגה גדולה מאד, כי מצד טבע האדם, מי שהוא בעל הבית, אינו יכול לסבול אם מישחו מבני הבית מתנהג לא לפי רצונו, ואם הוא רואה שעושים דבר נגד רצונו, מידת הכעס מתעוררת בו, ולכן מי שמתנהג בענוה בתוך ביתו, זהו נגד הטבע, והיא מדרגה גדולה מאד, אשרי מי שזוכה למדרגה זו!

וממשיך האמרי אמת שם "ולהתרחק ממידות רעות, קפדנות, כעס, גיאיות וכו', ולזה צריך יגיעה בשנים רבות", זה לא ביום אחד אלא צריך הרבה שנים לקבל דרגה בזה, כי האדם נולד עם יצר הרע, וכדי לשנות

קטע זה הוסיף רבינו בכתב ידו, ראה תצלום מעבר לדף.

הלבבות, הרי העצלות מונעת שלא יתבונן בזה, וכך טבע האדם שמתעצל ואינו חושב על דברים שהשכל מחייב אותם.

וכבר כתב רבי ישראל סלנטר באגרת המוסר כי "האדם חפשי בדמיונו ואסור במושכלו, דמיונו מוליכו שובב בדרך לב רצונו", היינו שהשכל של האדם קשור ו'אסור' כמו שנמצא בבית הסוהר, כי התאווה שולטת על השכל, וכל מה שהשכל מחייב הרי הוא מתעצל מלחשוב ולהתבונן בזה, ומאידך הוא 'חפשי' בדמיונו' דהיינו שהעצלות מונעת ממנו רק דברים שהשכל מחייב, אבל אינה מונעת ממנו לחשוב מחשבות בטלות ודמיונות שאין בהם ממש.

ומוסיף החזון איש שם "לפעמים אפשר למצוא את העצלות לגורם לתנועה ולמרץ, כשהתנועה טבעית למלא תאוותו חשקו ומתקו", היינו כשיש אהבה לדברים מתוקים שמתחשקים לו, והיצר הרע מושך למלא תאוותו, "ושמה בחביון לב דופק פקפוק ולחש באזנו: לא! לא! משהו שלא בסדר", בסתר הלב יש עוד מחשבה של היצר הטוב, שמרגישים קצת שאכפת מזה, "אבל העצלות מערפלת שלא יוסיף כוח להכריז מלחמה נגד בחירת נפשו הזדונית", מידת העצלות מערפלת שלא רוצים לשמוע את היצר הטוב, ונמשכים אחרי הנפש התאונית, הזדונית.

וממשיך שם וכותב כי "הלימוד התמידי הוא סוד הקדושה", לימוד התורה ברציפות מקדש את האדם, ו"מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד, ולהתפלל על זה תמיד", צריכים לחפש עצות איך קונים את ההתמדה, וגם להתפלל, כי התפילה היא אמצעי

חזק מאוד, אם אדם מתפלל עם כל הלב, ושומעתי ממורי הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות מתקבלת ועוזרת.

ויחד עם זה יש גם עצות להתמדה, וכתב החזון איש למשל "לקבוע לימודים שונים בכל יום כמו לימוד תורה שבכתב עם פירוש רש"י, לימוד משנה, ספרי מוסר, גמרא בעיון ובמהירות, לקנות חבר טוב, ללמוד בבית המדרש ועוד", והיינו שיבחר לעצמו כל מיני צורות ואופנים של לימוד, בדברים המעניינים ומושכים את הלב, שיעסוק בהם בזמן שיש לו חשק לבטלה, ובכך ימנע ביטול תורה.

ומסיים כי "העיקר לזכור לפני מי אתה עמל ולבלי להסיח דעת מזה", היינו שלא להסיח דעת מחובות הלבבות, וכשלא מסיחים דעת זה שלמות האדם, ובכך זוכה להיות "האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך" כלשון המסילת ישרים בפרק א', שאם הוא שלם הוא קדוש!

ומי שהוא קדוש מרגיש תענוג, כי קדושה נותנת תענוג, והרב מפניבז' אמר פעם כי כשהוא נמצא אצל החזון איש הוא מרגיש קדושה, כי ליד קדושה מרגישים קדושה, הרגשה מאד נעימה, ומי שעוסק בדברים שנותנים קדושה מרגיש את הקדושה הנמצאת בו.

אלו הן שתי האגרות מהחזון איש ומהאמרי אמת, וכבר יש לנו בהם עבודה לשנים רבות כמו שכתב האמרי אמת, עבודה של תיקון המידות, וזוהי עבודה גדולה לכל החיים, ורק צריכים שלא להתעצל מלחשוב ולעסוק בזה, ויהי רצון שנזכה!

המבחן למידות טובות – בהנהגה בתוך הבית

"להיות עניו אצל בני ביתו". תצלום כתב יד רבינו בהוספה לשיחה

זו היא מדרגה גדולה מאד, כי מצד טבע האדם, מי שהוא בעל הבית, אינו יכול לסבול אם מישוהו מבני הבית מתנהג לא לפי רצונו, ואם הוא רואה שעושים דבר נגד רצונו, מידת הכעס מתעוררת בו, ולכן מי שמתנהג בענוה בתוך ביתו, זהו נגד הטבע, והיא מדרגה גדולה מאד, אשרי מי שזוכה למדרגה זו.

ונביא כאן עוד משיחות רבינו בענין זה. בשיחה בביתו בעשרת ימי תשובה תשנ"ז:

בפרט חשוב מאד להתנהג במידות טובות עם אנשים שאדם רגיל ונפגש איתם בכל יום, כי אורח שבא מפעם לפעם ולא מכירים אותו, אין זה קשה להתייחס ולדבר אליו בסבר פנים יפות, מפני שמבינים שצריך להתייחס אליו בנעימות, אבל אנשים שפוגשים בהם תמיד, וכגון בני הבית בתוך הבית, קשה יותר להתנהג במידות טובות, וכאשר הנהגת בני הבית בינם לבין עצמם היא במידות טובות ובנעימות, זהו הסימן הטוב ביותר לשלמות המידות, וכמדומה שכן ראיתי בספר לב אליהו כי צריך ביותר להיזהר בהנהגתו עם האנשים הקרובים אליו, וככל שקרובים יותר כך קשה יותר להתנהג במידות טובות כראוי.

[בספר לב אליהו ח"א עמ' 37 "מידת הקפדנות אפשר לעמוד עליו איך אדם נוהג עם בני ביתו, כי שם הוא הבעלים, וחושב כי כולם חייבים לקיים פקודתו, ושם אפשר לבדוק המידה הזאת היטב..."].

ובשיחה נוספת בחודש אב תשע"ז:

אהבת הבריות צריך להתחיל בתוך הבית, שזה הכי קשה, להתייחס אל הילדים ובני המשפחה כראוי, ולהיזהר שלא לפגוע בהם, וקשה מאד להיזהר בזה, שהמשפחה לא תרגיש שום פגיעה, וכשדורש מהם איזה

דבר שיבינו שאינו דורש סתם 'מפני שהוא רוצה' אלא מפני שזו טובתם, ובאמת כך צריכה להיות מדרגתו של בעל הבית, שלא ידרוש סתם מפני שרוצה שיהיו כמוהו, רק לטובת בני הבית, ובאופן שירגישו שהוא רוצה את טובתם, וצריך חכמה מרובה לדעת כיצד עושים זאת.

ויש כאלה שזה נגד הטבע הפשוט שלהם, להיזהר שלא לפגוע בבני המשפחה. בפרט ילדים קטנים שאינם בני מחילה כיון שאינם בני דעת, צריך להיזהר יותר שלא לפגוע בהם, כי החטא הוא חטא, שמצער את הילד, ואי אפשר לבקש מחילה, מפני שהוא קטן ואינו בר מחילה, וצריך לחכות עד שיגדל ואז לבקש שימחל בלב שלם.

ובדרך כלל עם אדם מן הרחוב נזהרים בזה יותר, ומרגישים שצריכים להתנהג בדרך ארץ, אבל בתוך המשפחה אדם מרגיש שהוא בעל הבית, על הילדים בפרט, ודורש שישמעו בקולו, ואם לא נשמעים לדבריו הוא מתרגז וכועס.

ואם כוונתו לטובתם צריך שגם הם ירגישו בזה, שאינו דורש סתם אלא לטובתם, וידוע שחלק מהנושאים שיצאו לתרבות רעה, זה מפני שדרשו מהם כל מיני דרישות, והם חשבו שההורים סתם דורשים, ולא הבינו שרוצים את טובתם, וזה גרם להם לשנוא את ההורים, וצריכים חכמה לעשות בצורה שהילד יבין שרוצים את טובתו.

~ ~ ~

ובפתיחת ישיבת בין הזמנים בהיכל כולל חזון איש, תשרי תשס"ג, הוסיף בזה דברים בנוגע להנהגת הילדים בבית:

אמרו חז"ל (עירובין סה, ב) שאדם ניכר בכוסו בכיסו ובכעסו, והיינו בזמן שהוא מרגיש 'משוחרר', כגון בכוסו, ששנה קצת יין והוא משוחרר, בזה הוא ניכר, מה הוא עושה וכיצד הוא מתנהג באותו הזמן. ובעלי המוסר מדברים על זה, שהמבחן הטוב ביותר להנהגת האדם זה בתוך הבית, איך הוא מתנהג כשנמצא בתוך הבית עם המשפחה, ששם הוא משוחרר ושולט, שהוא בעל הבית, ואפילו הילדים גם כן, בבית מרגישים שהם 'בעלי הבית', ומתנהגים באופן יותר חפשי ומשוחרר.

ובזה כל אחד ניכר, איך הוא מתנהג בתוך הבית, ואם ההתנהגות היא עם מידות טובות, עם אהבה ואחוה ושלוש ורעות, בלי לחצים ובלי דרישות מההורים, וכל דיבורו בנחת ובצורה עדינה, זה סימן שהוא בעל מידות, בשלמות המידות הטובות. אבל אם בבית הוא לא מתנהג כמו שצריך בשלמות, אפילו אם כלפי חוץ בחברה הוא מתנהג טוב, זה סימן שהוא צריך תיקון, ואמנם יתכן שהוא גם בעל מידות טובות, או שיש איזה סיבות בבית שגורמים, אבל למעשה זה צריך תיקון.

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת רבי יצחק אייזיק צבי בן רבי יהודה אריה הכהן זצ"ל

נלב"ע י' תמוז תשע"ג - תנצב"ה

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לגדו שליט"א

פשר דבר | בעניני הפרשה

ויקחו אליך פרדה אדמה (יט, ב)

גדרו של אלעזר במעשה פרדה אדומה, ובגדר סגן כהן גדול

מעשה פרדה אדומה התייחד בכך שמוצאותו באלעזר שהיה סגן כהן גדול. וכל זה רק בדורו אבל לדורות הבאים, כתב הרמב"ם (פרה פרק א הלכה יא) שאף כהן הדיוט כשר לשרפת הפרה, שנאמר ונתתם "אותה" לאלעזר, ודרשו חכמים זו [שהייתה בימי משה] נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין כה"ג בין כהן הדיוט. ומהגמרא ביומא (מב ב) משמע שלולי קרא ד'אותה' היינו אומרים שגם לדורות מעשה דוקא בסגן כה"ג, דומיא דאלעזר שהיה סגן כה"ג.

והחזו"א (פרה סי' ח ס"ק) מותקשה בגדר דין זה, מה שייך לקבוע הלכה לדורות בסגן, הלא סגן כהן הדיוט הוא לכל דבר, ותיירץ שסגן יש לו כבר מינוי בפה להיות כה"ג אם יצטרפו, ואף שחסר לו חינוך של כה"ג, מ"מ כיון שכבר נתמנה שייך לקבוע הלכה דוקא בו.

ויש להעיר על תירוצו החזו"א שבדברי תוספות סוטה (מב א ד"ה סגן), מבואר שסגן אינו אלא מינוי של תפקיד בפועל של גזברות, ואין לו שום מינוי לקדושה של כה"ג, וזה לשונם: אין לו שום מינוי ושררה יותר על אחיו הכהנים ואינו אלא כעין מינוי אמורל וגזבר עכ"ל.

וקשיית החזו"א יש ליישב באופן אחר, שיש לומר שאלעזר היה ממונה מפי הגבורה לעשיית פרדה, ונתחדש בו מועלה לענין זה, ואילו היה כן לדורות היה דין מיוחד לפרה שיהא כהן ממונה לזה [ולכ' הכונה ע"י הסנהדרין], ואם עשאה כהן הדיוט בעלמא שלא מונה לזה לא היה מועיל, ומיהו השתא דלדורות הוה בכה"ג או הדיוט ל"ש בזה מינוי ומועלה ואין בזה שום דין. (מנחת דבר חלק ד מוצא שצו).

טעם שבבית שני הוצרכו לכמה פרדה אדומה

הק' התח"ס איך יתכן שמהפרה האדומה הראשונה של אלעזר עד הפרה השניה לקח כפלים מהאמן שמוזנן עזרא עד הפרה העשירית, ותי' רבינו דאפ"ל דהואיל ותיקנו רבנן בזמן בית שני שהיחס הדעת פוסל את האפר, משום כך התעורר פעמים רבות חשש שמא הסחיו דעת.

בדין גר בהזיית מי חטאת

מתני' דפרה [ג' ד'] שגידלו נשי כהונה כהנים כדי דיגדלו הבנים בלא חשש טומאה, והתקשו בבי מדרשא במה לא לקחו גרים ביום גירותו שלא נטמאו במות, שאין גוי מטמא ממות, ויהא כשר לשריפת הפרה.

ומור"ר הגר"ד שליט"א יישב בזה ששנינו במתני' פסחים צ"ב א' "בית הלל אומרים: הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר", ופרש"י שצריך הזאה ג' ז', והוא שגר חשוב טמא מת מדרבנן לקדשים, ויל"פ שה"ה לפרה טמא שדינה כקדשים, וע"כ לא יכול הגר לשרוף הפרה, שטמא לקדשים.

אך לא בריא כ"כ אי"ב שמוזו לגזירה זו, ולדבריהם הדק"ל, וכן יל"ד טובא אי טומאת הגר הזו הוי בקדשים בלבד ולא במוע"ש וכדו', ובזה יל"ד א' חטאת דינה כקדשים בזה או לא, וצ"ת.

אולם העמידו שעיקר ההערה בזה ל"ש כ"כ, שהרי בענין לעבודה זו רק ילדים בן ח' בן ז' שלא ראו קרי מעולם, ועיקר גירותם הוא מדין גר קטן, והם יכולים למחות הגירות כסוגית הש"ס ריש כתובות, וע"כ איכא חשש שימחה על גירותו ובזה יפסל כל הפרה למפרע, וע"כ לא גזירו גר קטן לצורך ענין זה. (חצר הכהנים)

חטאת קריה רחמנא

בספר טעם דעת פ"א דפרה סקנ"ט בסופו כתב דם פרה שהוזה על הבגד לא בעי כיבוס, ומור"ר הגר"ד שליט"א הסתפק בזה, [והוסיף דר"א דאשם כחטאת ה"ה לענין זה, וכן פרה אדומה י"ל כן] והעירו לפניו דלפ"ז צריך להכניס הדם לפנים לכיבוס, תקט שבאצת כן דין כיבוס הבגד לעשות בפנים גם במקום שהדם עצמו נזרק בחוץ, וכן בזמן התר הבמות אי הוזה דם על הבגד, דינו בכיבוס בפנים. (חצר הכהנים)

בדיני פרדה אדומה. [הקדש חציה, משמר]

בדין פרדה אדומה, שקו"ט קמיה הגר"ד ל' אי הקדיש חציה אי אומרין בזה פשטה קדושה בכללה, ואמר בזה של"א בזה דין פשטה קדושה, שאינה אלא קדושת בדה"ב'.

ועוד יש לדון בהא דאמרו בב"מ [צ"ג א'] דשקו"ט אי משמר הפרה, הוי כעושה מעשה, ומטמא בגדים כמתעסק בפרה ובאפרה, והסיקו בגמ' דמשמר לאו כעושה מעשה, ומשמר נטמא גזירה שמא יזיז בה אבר.

ואמר בזה מור"ר הגר"ד שליט"א, ששימור הוא גם מרחוק כשמיירה בראי ומרחוק במשקפת, [ואולי גם בזה"ז במצלמות] הרי הוא כעושה מעשה להו", וכן למסקנא יטמא מגזירה. [ויל"ד אי מתחלק הדין אי הוי נד"ת או מתקנ"ח]. (חצר הכהנים)

פרה אדומה בשילה

[י"ט ג' ד'] והוציא אתה אלמחוזין לפתחה, וגו', ותהא אלמחוז פני אהל מועד כדקדקו שבע פעמים:

והוא שפרה דין עשייתה בחוץ למחנה אך דין הזאתה מושם כנגד פתח אה"מ, והקשו בזה הא"ח משכח"ל בשילה דין פרה, והרי דין כל הרואה אותה נחשב כמתנה ישראל², ודין הפרה לעשות במקום הרואה הפתח, ובחוץ למחנה, ובשילה כל הרואה הרי הוא בכלל מחנה ולא יצא לחוצה לה, וצ"ע.

ומור"ר הגר"ד שליט"א אמר שמשכח"ל דאיכא מקום עמוק שממנה לא רואים את שילה, ולאחמ"ל הוגבה הקרקע, דמשם רואים את שילה, ובזה ל"ח מחנה ישראל כיון שאיכא הפסק בין המקומות, אך מקום ראייה הוי דמקום גבוה לראות אה"מ ושיפיר מזה משם דם הפרה. (חצר הכהנים)

מענה דבר

דברים שנשא רבינו שליט"א בסיום משנ"ב בסוללי אליבא דהלכתא – טבת תשפ"ג – דברים הנוגעים לפרשה זו

מה גדול ונשגב המעמד הזה של סיום חלק ה', שלמדו טור ב"י ומשנ"ב חלק ה', ובה סיימו את כל חלקי השולחן ערוך ארח חיים, ולמדו בעיון טוב ובהתבוננות, והכל בזכות הגדולה של המייסד והראש המוסד כל אנו ונפשו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי יעקב הלל שליט"א, שמוסר את עצמו להגדיל ועוד להגדיל, ועוד להרבות תורה, דבר נעלה מאד נשגב מאד ועיקר גדול מאד בדורינו, וכל שיותר מתרבים לומדי תורה כך הכל מתעלה יותר, והכל נעשה גדול יותר בכמות ובאיכות, מה גדולים הדברים.

וראיתי מובא בשם רבינו חיים הלוי מבריסק (כך מובא בשמו ואני מקוה שהדברים מדויקים) שבשנים שהמלכות רצתה לכפות לומדי התורה שילמדו גם דברים אחרים מלבד התורה חלילה, הוא אמר על המדרש בפרשת חוקת על הפסוקים הראשונים "ויקחו אליך פרדה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול", המקשר ענין זה לפסוק תורת ד' תמימה משיבת נפש, ואמר רבינו ז"ל שהפסוק הזה בפרשת חוקת מרמז שלושה דברים בלימוד תורה: תמימה – שלומדים אותה בתמימות ובשלימות כמו שצריך ללמוד מכל הבחינות והדברים, אשר אין בה מום – שהכל הולך עם ראות שמים בדרך טהורה, בדרך התורה, שאין שום מום בדרך הזאת, "אשר לא עלה עול" – שום עול של דברים אחרים רק לימוד תורה, בתוך הלימוד הכל.

וענין זה כתוב במדרש: אימתי היא משיבת נפש בזמן שהיא תמימה, רק כאשר לומדים תורה כמו שצריך ומבינים אותה לעומקן של דברים, לימוד תמים ומושלם, ושואין בה מום, שהכל הולך בתורה ביראת שמים, בדרכים טובות, אשר לא עלה עליה עול, שאין שום דברים אחרים רק לימוד התורה, וכך מתרבים עוד תלמידי חכמים.

והכל בזכות ובמעשיו הגדולים והדגולים של ראש הישיבה שליט"א שמוסר את כל אנו ומרצו על הדברים האלה, מה גדולים המעשים, מה גדולים מעשי חיאי, אשריו ואשריכם שאתם לומדים תורה, ואשרינו שתלמידי חכמים לומדים ומתדברים עוד ועוד, זה יסוד גדול לכל מה שבעולמינו שיש בו הרבה דברים רחמנא ליצלן, בזה מברכים את הרע.

1. וכן הסתפק בזה מור"ר הגר"ד שליט"א בדין פשטה בשעיר המשתלח, שהרי דינו כקדוה"ג שנפרק רק במום, ויל"ד שנימא בזה דין פשטה.

ועוד אמר בדין זה, להסתפק בדין הקדש של בכור שמוחזב להקדישו ע"י ריש נדרים, אי יכול להקדישו בחציה וסגי כיון שבזה יהיה פשטה קדושה בכללה, ואמר שאין ספקו מחמת דין פשטה בדיבור כדאמר ברכ"ש בקידושין, אלא דאולי סגי בקדושה כזו שאילו היה חולין היה זה ההקדש, וצ"ע.

2. ובקרא' ובשפ"א זבחים ק"ב ב' העמידו ביסוד דין כל הרואה אי נחשב כמחנה ישראל או היתר אכילה בלבד, והערה זו להך צד שחשוב מחנה ישראל.

מעשה דבר

מחלוקת או מחילה

שח הרה"ג ר' נטע זלבער שליט"א: פעם הראיתי להגרד"ל משי"כ הגאון ר' יעקב חיים סופר שליט"א בענין דעת הראב"ד בספרו כנסת חיים עמ' ט', דהאריך שיש מקומות שהראב"ד לא משיג על הרמב"ם אמנם אינו מודה לו.

[זה ה' אחרי ששמעתי שהגרד"ל נפגש עם הגרי"ס בשמחה ודיברו בלימוד, כאשר אספר להלן]. ומיד אמר לי שהוא צודק אבל לאו מטעמי, ותיכף על אחר לקח דף וכתב לי מכתב זה, והציע לי להראותו להרב סופר [בידעי שגרתו אז בירושלים].

אעתיק דברי הכת"י של מרן: ז"ל הקדמת הרמב"ן לפרטי המצוות, 'בחבורו הגדול בין שכבר הקשו עליו חכמי הדורות או שמחלו עליהן, ע"כ. הענין דמחלו עליהן המכוון שבו הוא לכל שאמנם הוא קשיא להו [ולדינא ל"ה ס"ל] מ"ט לענין השגה מסיבות שונות לא מצאו לנכון לכתוב השגתם על זה.

ועי' ספר הצבא סוף מדה י"ב 'וגם אלו מן המחילות שמחלנו לו ולא השגנום בספר המאור [ועי' בהשגת רמב"ן על זה], ודו"ק.

ולכ' כל זה יסוד גדול בהשגות הראב"ד שא"א ללמוד ממה שלא באה השגה דהסכים על זה (וכבר דנו בזה גדולי הדורות, וצ"ע בדבריהם), דשמא הו"ל מן המחילות הנ"ל, [ובודאי שעיקר המכוון בלשון 'חכמי הדורות' בד' רמב"ן הוא להראב"ד שהוא בעל ההשגות הנודע ביותר ע"ד הרמב"ם.

אמנם ללמוד ממש"כ במק"א הפכו יש לדון, דמצאנו פעמים רבות בספרי הראב"ד גופא דהדר ב' בחבור אחר [וגם באותו חיבור מצאנו מהדורות דהדר ב', וכנודע מספר בער"נ].

הגרד"ל נפגש עם הגרי"ס סופר באיזה שמחה למשפחת הגאון רבי שמחה שווארץ כמדומני שזה ה' בירושלים באזור של ביהכ"ג אור צפון, אני זוכר ש' דוב סיפר למחרתו לחברותו שלו ברוב התרגשות שהוא נדהם מהבקיאות של רב סופר, ולאחר זמן פגשתי את הרב סופר, ואמרת לי ששמעתי שנפגש עם הגרד"ל, אז אמר לי 'כן, זה היה תענוג גן עדן לדבר עמו בלימוד'.

רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א במספד מרכזי בהיכל ישיבתו סלבודקא ככלות השבעה.

מורנו המשגיח הגאון הצדיק ר' אברהם פולק זכרנו לברכה לחיי העולם הבא, נסתלק מעמנו למגינת ליבנו, ולמגינת לב כל תלמידי הישיבה לדורותיה אשר נאותו לאורו המזוהך והמזוקק, אשר נבע מפנימיותו העשירה ומטהרת ליבו.

זכתה הישיבה רבות רבות בשנים להנהלתו הרוחנית של מורנו הגאון הצדיק ר' אברהם זכרנו לברכה, אשר דלה והשקה מתורת רבו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון ר' אייזיק זכרנו לברכה, ודמותו היתה לנגד עיניו תוססת חיה וקיימת בכל עת ורגע, והנחיל מדרכו הגדולה לתלמידי הישיבה, במסירות אין קץ, בכובד ראש, מתוך רגשי אחריות גדולים עצומים ונשגבים, והוא עמד והתניב על משמרתו ללא הרף וללא רפיון, בכל עת ובכל שעה, והעמיד את סדרי הישיבה, ולימד את מוסרי רבותיו בשיחות ובוועדים ובשיעורים רבים, והיווה דוגמא ומופת לכל רואיו ומכיריו לעבודה פנימית מושלמת, מסכת חיים רצופה וצרופה בעבודת השם לעבדו בכל לבבך ובכל נפשך.

בספרי פ' בהעלתך כתב על הפסוק "וברדת הטל וכו' ירד המן עליו" שהמכוון בזה לא רק שהמן היה טוב מכל המאכלות אלא גם הצורה שהוגש היתה בצורה מחושבת שיהיה נקי ולא ירד על הקרקע אלא על הטל שעל הקרקע כדי שיוגש בצורה נאותה.

המשגיח זצ"ל שהיה מוסר את שיחותיו הקפיד מאד לא להטיל מרות ולא לומר קבלו דעתי אלא בלשון רכה ונעימה העריבה לאוזן שומעיהם והשפיע לכל סובביו.

עוד כתב שם בספרי: כיוצא בדבר ר"ש אומר מפני מה לא היה יורד מן לישראל פעם אחת בשנה כדי שיהפכו את לבן לאביהן שבשמים, משל למה הדבר דומה למלך שגזר על בנו להיות מפרנסו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא בשעת פרנסתו, פעם אחת חזר וגזר עליו להיות מפרנסו בכל יום, אמר הבן אפילו איני מקבל פני אביו אלא בשעת פרנסתו דיי לי, כך ישראל היו בביתו של אדם חמש זכרים או חמש נקבות היה יושב ומצפה ואומר אוי לי שמא לא ירד המן למחר ונמצינו מתים ברעב, יהי רצון מלפניך שירד, ונמצאו הופכים את לבם לשמים.

מה ראויים הדברים להאמר על מורנו המשגיח זכרנו לברכה אשר לכל בני הישיבה לדורותיה בכל תקופותיה, עומד לנגד עיניהם תפילותיו המשתפכות והמתחננות כבן המתחטא לפני אביו שבשמים, יום אחר יום בימי החול ובימים הנוראים, תפילות מעומקא דליבא בכוונה בררת ובזיע, תפילות הנשמעות בחיבה לפני כסא הכבוד.

כמה הכרת הטוב חייבים בוגרי הישיבה למורנו המשגיח זצ"ל באופן מיוחד על הדרכתו בבניית בתים נכונים ונאמנים להשם ולתורתו, וכמה נטלו ממנו עצה ותושיה בוגרי הישיבה ועוד רבים אחרים, למען השכנת שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחבירו.

הקב"ה ישלח ניחומיו לבנים הרבנים שליט"א ולכל משפחתו הרוממה, ובילע המוות לנצח ומחה השם אלקים דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.

מכירת דבד

ממך ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

ברבד | על התורה

לעולם אל ימנע עצמו מביהמ"ד

זאת התורה אדם כי ימות באהל. (יט, יד)

בשבת פג איתא אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מביהמ"ד ומדברי התורה ואפילו בשעת מיתה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהלכות ת"ת ה"י) עד אימתי חייב אדם ללמוד תורה עד יום מותו וכו'. וצ"ב מה חידוש הוא זה ומה סלקא דעתך שמצוות ת"ת אינה עד יום מותו ומודע כשיגיע לגיל זקנה תיבטל ממנו מצוה זו והרי על שאר מצוות לא מצעו דחידוש הוא ותפילין ודאי שמניח עד יום מותו ומה נתחדש בת"ת יותר. הביאור בזה דבא ללמדנו שגם ביום מותו חייב הוא בת"ת כבכל ימי חייו שהרי בנדרים ח איתא דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית ובזה כבר יצא ידי חובת מצוות ת"ת וא"כ יש מקום לחשוב שבמצב תשישיות חקנה כיום המיתה די לו בזה. ועכ"פ לימודו יהיה רק בשינוי על פה וישנן לעצמו משניות וכדו ועל זה אמר רבי יונתן שאינו כן אלא גם ביום מיתתו לא ימנע עצמו מביהמ"ד ומדברי תורה.

מיתת צדיקים מכפרת

במז"ק כ"ח א' א"ר אמי למח נסמכה מיתת מרים לפרשת פרח אדומה ולומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת. וכתב רבינו חננאל שם מה פרה זו מטהרת חטאים ונקראת חטאת וכל חטאת מכפרת עון כך מיתתן של נשים צדקניות מטהרת ומכפרת עוונותיהן של ישראל יעו"ש. ויש להעיר כיון דכל ענין כפרת פרה אדומה הוא משום שנקראת חטאת הרי מן הראוי להסמיך מיתת מרים לפרשת חטאת עצמה וככלל הקרבנות ולמה נסמכה לפרשת פרה שנקראת חטאת.

ונראה בביאור הענין דהנה עבודת הקרבנות במקדש נמסרה לזכרי כהונה אשר נתקדשו בקדושת כהונה לעבודה והיא עבודת פנים במקדש בכל סגולתה, וגם משהחבר בית המקדש עבודה שבלב היא תפילה הרי היא במקום קרבנות ואמר ונשלמה פרים שפתינו, וכן ענין תלמוד תורה דאי' במנחות ק"א א' אמר רבא כל העוסק בתורה אי"צ לא לעולה ולא לחטאת וכו' וכל אלו הענינים נמסרו לאנשים העוסקים בתורה ובתפילה בתי כנסיות ובבתי מדרשות וכחם של צדיקים לכפר על ישראל בחייה ובמיתתם ואין הנשים בכלל ענינים אלו.

ומעתה נראה דזהו שאמרה תורה צא ולמד מפרשת פרה אדומה שהרי פרה אינה עבודת פנים כלל וכל מעשיו בחוץ בהר המשחה ואעפ"כ חטאת היא והענין הוא משום שמועשיו הם לנוכח אהל מועד ונתרבה בזה שאף מעשיו חוץ כל שנעשים מכוונים לנוכח אהל מועד קדושת חטאת הנעשית בפנים עלי. וכך הוא גם סגולתם ומעלתן של נשים צדקניות כדאי' הני נשי במאי קא זכיין וכו' וכל שמועשיהן הן לנוכח בעליהן העוסקים בתורה ולעזר להם מעלתם כעבודת קרבנות שבפנים וכתלמוד תורה דכתיב בה יקרה היא מפנינים ואי' בהוריות י"ג א' יקרה היא מכ"ג שנכנס לפני ולפנים ולכן נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה וכנש"ג.

לימוד סדר טהרות

בכינוס בעיר מודיעין עילית - שלהי תשרי תשע"ט, לרגל סיום מסכת אהלות לאלפי בחורים הגיע רבינו שליט"א ודיבר במעלת לימוד טהרות: אין שמחה יותר גדולה מלבוא לבית ד"ר, במילים נרגשות אלה פתח מן ראש ישיבת פוניבז' הגר"ד פוברסקי שליט"א, את המשא המרכזי במעמד אדיר בהשתתפות למעלה מחמשות אלפי בני הישיבות במודיעין עילית, הלומדים סדר טהרות מידי בין הזמנים, כפי הוראת רבן של ישראל מן הגר"ח קניינסקי זצ"ל. "אתם נצבים היום כולם, הרי הלב מתרונן, כשרואים אלפים של בני תורה שלומדים משניות ממסכת טהרות, אין לך שמחה גדולה מזו, אין מילים איך להודות על דבר כזה!", אמר מן שליט"א בהתרגשות. "למדו קצת טהרות, ממסכת אהלות, הכל יודעים שאנחנו בדורינו חיים מתורת בריסק, רבי חיים הוא רבן של כל בני הגולה במאה השנים האחרונות, ובעולם סבורים שבריסק זה קדשים, אבל אם תסתכלו בספר חידושי רבנו חיים רלו, תראו שעל טהרות יש הרבה יותר סימנים מאשר על קדשים, בריסק ראשית כל זה טהרות, קדשים זה כבר מספר שניים, טהרות זה מספר אחד. "היום ברצוני לומר דברים שזכיתי בשנים עברו, כשלמדתי מסכת אהלות, בתקופת לימודי מסכת אהלות הייתי נוסע כל יום חמישי לירושלים לקבל תורה מנחמן הגר"ז זצוק"ל, והיום אני אספר לכם דבר שנחקק בלבי, מוראדיג' שזכיתי לשמוע ממנו דברי אלקים חיים". בשלב זה זכו אלפי הבחורים לשמיעת "שיעור כללי" ממך ראש הישיבה שליט"א בנושא טהרות.

משולחנו של רבינו

כתיבת אותיות בספר תורה

בשבוע העבר התקיימה במעון של רבינו מעמד סיום כתיבת האותיות לספר תורה שהוכנס להיכל הישיבה הגדולה תפארת ישראל שבראשות הגאון רבי ישראל מאיר דרוק שליט"א. לאחר מעמד כתיבת האותיות פנה רבינו שליט"א לראש הישיבה הגאון שליט"א ואמר לו- אשאל אותך שאלה, מה השמחה הגדולה בהכנסת ספר תורה, הלא מן הסתם כבר יש אצלכם בישיבה ספר תורה אחד ובטח גם שניים, אז ספר תורה לקרוא יש לכם, אז על מה השמחה הגדולה, אני אבאר לכם למה אתם שמחים אמר רבינו, אנחנו יודעים שכל אות בתורה מוסיפה קדושה בעולם והשפעת הקדושה של ספר תורה אין ערוך לה, וכשיש שני ספרי תורה אזי הקדושה גדלה ומתעצמת פי כמה, וכך כל ספר תורה שבהיכל מוסיף עוד השפעות של קדושה לאין ערוך, אבל, הטעים רבינו, צריך לדעת להיכן נכנס הספר תורה, כשהוא נכנס לישיבה קדושה כמו הישיבה שלכם, אזי הקדושה שלו מתאחדת עם קדושת הישיבה וגדולה השפעת הקדושה לאין שיעור.

מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד ראש ישיבת ברנוביץ גלב"ע י"ב תמוז תש"א

בעולם, הוא שמח עם התשובה הזו, ר' אלחנן הי' חביב, חביב כל כך כולם אהבו אותו, והוא אהב את כולם, הוא הי' אבא של כל הבחורים, מי שרק למד בברנוביץ ידע שהוא קשור לר' אלחנן עד הסוף עד הסוף. ...

עוד דבר אמרו על הלל חסיד ועניו תלמידו של עזרא, מה כתוב כאן כלום לא אמרו, כנראה שאמרו כאן משהו, הלל הי' תלמיד של עזרא, מה זה עזרא, בזמן בית שני התורה היתה מעורא, אם רוצים להגיד דברים על ר' אלחנן, הי' תלמידו של החפץ חיים, אין כאלו, ראדין היתה ישיבה גדולה, אבל מי הי' תלמידו של החפץ חיים, הוא, הרב מפוניבז' אומר שגם הוא הי' כך הוא אמר לי, הם היו חברים טובים.

הרב מפוניבז' הי' חבר טוב עוד בטעלו למדו ביחד, אני רוצה לשמוע סיפור מה שהרב אמר לי, הם למדו ביחד כצעירים אח"כ עברו לראדין, אזה הם למדו קידושין את הסוגיא של אחת משתי אחיות, מה זה אחת משתי אחיות אומרת הגמרא, ספק מי היא, והרב מפוניבז' אמר אני חושב שגם הקב"ה לא יודע מי מהן המקודשת, ור' אלחנן כששמע את זה סטר לו על פניו, מה זה? כפירה כפירה, הקב"ה לא יודע?, אבל מה באמת הפשט חשבתי באמת אי אפשר לדעת.

אחר כך עברו לראדין שניהם תלמידים אמיתיים של החפץ חיים, בכל פרט ופרט לא זזה ידם, לר' אלחנן נולד ילד הוא הי' בשייבה צריך ליסוע לביתה, הוא בא לשאול את החפץ חיים אם צריך ליסוע לביתה, שאל אות החפץ חיים אתה מוהל?, לא! אז בשביל מה ליסוע, תישאר כאן, והוא לא נסע, והרב סיפר לי שהחפץ חיים אמר לו כשקיבל את הרבנות בפוניבז' אל תיכנס לדווינסק אפילו פעם אחת, בדווינסק הי' האור שמח, והאור שמח התפלל כל הרבנים באזור היו באים כמעט על כל דבר וכאן סמוך ישנו רב צעיר ולא בא אף פעם, סיפרו את זה לרב אתם יודעים מה שהרב אמר החפץ חיים אסר עלי לבוא לדווינסק, למה כי הי' שם מחלוקת עם הרוגוצ'בר, לא ביניהם, ביניהם לא הי' שום מחלוקת זה תלמידים, הם ביניהם היו בידדות, תבוא לדווינסק לא ימלט שתשמע פעם אחת לשון הרע, אז אם ככה אני אומר לך אל תיכנס לעיר הזאת, זה סיפר לי הרב.

זה הי' תלמידו של החפץ חיים.

ר' אלחנן הי' מלאך ממש מלאך אלקים לא נורמלי, זה אנחנו כעת אז היום הזכרון הזה אצלי זה מעורר הרבה רגשות אני מתחיל לחיות שוב פעם את אז, אבל גם כאן הישיבה היא אור אלחנן אם זה נקרא אור אלחנן אז זה אור אלחנן, זה אור של ר' אלחנן, מה אני אגיד לכם זה דבר חשוב מאוד יקר מאוד שמתאספים ביארצייט כל שנה שציבור התלמידים ידעו מה הי' פעם.

לחזור על לימוד

מעשה רב שח רבינו שבעת לומדו של אביו מרן הגר"ד פוברסקי צוק"ל בברנוביץ היה רגיל ללמוד בחברותא עם רבו מרן הגר"א וסרמן צוק"ל ודרכם היה שאחרי הלימוד היו הולכים ברחובות ברנוביץ ובטיוולס יחדיו היו חוזרים על תלמודם במשך זמן רב כך במשך שעה ארוכה הלכו יחדיו וליבנו את הלימוד. כשלא אחת התבטאו ואמרו כי הלימוד המשותף הזה הנעשה לאחר הלימוד מתוך הליכה וחזרה על כל החומר הנלמד קודם לכן בכוחו להותיר חותם עמוק בלימודם זה לאורך זמן.

והוסיף לספר שגם בימי החורף המושלגים כשבחוץ שרר קור עז וגשמים עזים הקפידו הרב והתלמיד להמשיך במנהגם הקבוע הוא סיפר לא אחת! אמר שאבא הגיע לחדרו רטוב בכל בגדיו מאותו מהלך שהלך יחד עם רבו בצוותא בכדי לחזור ולשנן עמו את הנלמד על ידם.

רבינו נולד וגדל בברנוביץ בצילו של מרן ר' אלחנן זצ"ל, ונביא כאן מעט מהדברים שסיפר בישיבת אור אלחנן יום ה'ט"ו תמוז תשע"ח

זו לא פעם ראשונה שאני בא לערב הזה אבל תמיד זה מעורר בי רגשות, אני לא יודע אם אפשר להרגיש את זה מי שלא עבר את זה, עברו כבר כל כך הרבה שנים...

ברנוביץ היתה עיר מיוחדת מליאה חכמים וסופרים, והאור שהי' בברנוביץ זה הי' ר' אלחנן, ר' אלחנן כשהלך ברחוב זה הי' נראה כמו מלאך ממש, זה לא גזמה אומרים הרב הדומה למלאך ה', הוא הי' מלאך, אפילו הגויים כשהיו רואים אותו היו עושים איזה סימן שמקובל אצלם, זה הי' ר' אלחנן.

אאמור" מרן רה"י זצ"ל בא לברנוביץ, הוא וכמה אברכים ת"ח גדולים תלמידי ישיבת מיר וישיבת בריסק, באו לשם והתאספו יחד בבית מדרש ללמוד, כולל, זה לא כמו היום, לא הי' הנהלה בכולל, לא הי' מי שיחזיק את זה כלל, התאספו כעשרה אברכים גדולי תורה באמת, בבית מדרש בברנוביץ ולמדו ולמדו, ככה הי', מי יחזיק אותם? שבת לר'! הי' הוא נחלתם, ברוך הי' כל אחד הי' לו את הנס שלו בדרך לא נורמלית שהי' לו משהו, לא הרבה, ממש לחם צר ומים לחץ, ואבא שלי זכה ללמוד עם ר' אלחנן בחברותא, כל יום למד איתו בחברותא עם ר' אלחנן, כל הקובץ הערות אבא ראה את זה כשנלמד, כשנלמד הקובץ הערות אבא ראה את זה איתו, הוא סיפר לי ר' אלחנן הי' לו תכונה מאוד מיוחדת, ההשקפה ראשונה אצלו, הי' כמו אצל אחרים אחרי עיון, זה הי' גיואלדיג.

אני נזכר סיפורים לפני שאשתו הרבנית נפטרה, והיתה כבר במצב של גסיסה, לקח רבי אלחנן את הבנים שלו ולמדו יור"ד הלכות (גוסס) אבלות, שומעים לא רגיל בכלל, זה הי' החיים שלו קדוש וטהור, זה הי' מוראדיג, אני כבר עברתי הרבה זמנים אני עוד לא זוכר דמות כזאת כמו שהי' רבי אלחנן, מיוחד.

הי' גם בברנוביץ רבי ישראל יעקב לובצאנסקי חתן של הנובהרדקער הוא הי' משגיח, הי' שם גם האדמו"ר מסלונים, היתה לו שם ישיבה, והידידות בין רבי אלחנן והסלוניקער רבה היתה מיוחדת, וככה התנהלה העיר.

בישיבה כאן בישיבה ברוך הי' יש פנימ' יש הכל, בברנוביץ לא הי' פנימ' בכלל, כלום, הי' כן הי' חדר ששם אפשר לאכול, אבל לא הי' שמה שום דבר, אז איך חיים, אפשר להבין? אני אספר לכם הכל, הי' יהודי יקר שקראו לו רבי חייקל הי' מסתובב ברחוב עם שק ואוסף בכל בית את השאריות של החלה את הקשה את הקצוות מה שנשאר בכל בית, הי' עובר בכל בית, וכשהי' מתמלא שק הי' בא לישיבה והביא את זה לחדר שם, את זה אכלו הבחורים, עם כוס תה, הי' שם גם ר' הירש גוטמן הוא גם הי' משגיח בישיבה, היו לו שני בנות, ילדות צעירות, הם ריחמו על ר' חייקל וגם הם אספו, אז ר' אלחנן פעם ירד מזהבית שלו והוא רואה את הילדות, מה אתם סוחבים שקים? מה זה מה זה? הם אמרו לו זה הי' בשביל הישיבה מה שאספנו, לייג לעבן זולטיר, שניהם נפטרו לאחרונה כשהם כבנות מאה, אמעשה, אני זוכר אותם אחת היתה באמריקה, ואחת בתל אביב, הגיעו למאה שנה עם הברכה של ר' אלחנן.

במוצאי שבת היו מתאספים אליו והי' אומר שיחה, אז באו אברכים ועוד כמה מחשובי העיר, הוא הי' אומר שיחה, אחרי השיחה מעריב, אחרי מעריב צריך לעשות הבדלה, ואבא הי' לוקח אותי לשם, ואני החזקתי את הנר כמה שנים, החזקה שלי היתה להחזיק את ההבדלה של ר' אלחנן.

כשהתחלתי ללמוד חומש אז ר' אלחנן קרא לי ואמר לי אני אשאל אותך שאלה, מה הי' אדם הראשון הוא הי' יהודי או גוי?, אני חשבת מעט ואמרת אני חושב שהי' גוי, למה אם הוא הי' יהודי אז כבר אין גויים

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת חקת תשפ"ד (37)

מצווים ועושים

זאת חקת התורה (י"ט, ב)

וברש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה 'חוקה', גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה ע"כ.

ברם, אם רק ללמדנו שדיני פרה אדומה הם כחוקה בלי טעם, היה נכתב 'זאת חוקת הפרה' ולא 'חוקת התורה'. כיון שנכתב 'זאת חוקת התורה', בא הדבר ללמדנו על כל מצוות התורה, שכולן הן בבחינת 'חוקה'.

בס' אבי עזרי (פ"ה מהל' תשובה ה"ה) הביא לשון המד"ר פר' לך לך: א"ר יצחק משל לא' שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה ואמר אני הוא בעל הבירה. כך לפי שאברהם אבינו אמר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם ע"כ, וכ' ע"ז מו"ח רבינו הגדול זצ"ל: "והרי בהמשל ע"י שהציץ עליו בעל הבירה נתברר לו יותר ממה שאמר מקודם, שרואה אותו בעיניו ובחוש הוא ממשש את בעל הבירה, אבל בהנמשל מה נתברר לו עכשיו יותר, והלא 'לא יראני האדם וחי' וא"א לראותו, והלא זה רק כמקודם (שהקשה אברהם) 'תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג?' אבל הוא הדבר שכתבנו, שזהו מה שהמדרש בא לאמר שזהו ממש היינו הך, כמו ששם שהציץ עליו בעל הבירה נתברר לו שזהו בעל הבירה, כך גם בהנמשל, עצם השאלה היא מה שהציץ עליו בעל העולם (כלומר שעצם שאלת אברהם 'תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג', שאלה שמכוחה הגיע להכרה חושית שיש בורא לעולם, היא עצמה הגילוי של 'הציץ עליו בעל הבירה')", שהרי זה א"א שיהי' בלא בעל הבירה, שאין בעולם מה שמתנהג בסדר ובמשטר שלא יהא מנהיג, ועל אחת כמה וכמה הסדר והמשטר שהעולם מתנהג, זו היא ידיעה וראיה חושית שיש בעל הבירה ואין קץ ותכלית לכחו ולחכמתו וכו'.

והנה מאז ומתמיד הייתי מתפלא למה מכנין למצוה זו אמונה, הרי בפשוטו שזהו מהמושכלות הראשונות, דאי אפשר לעולם בלי מנהיג, וגם מבשרי אחזה אלקי החכמה הנפלאה שבכל יצור קטן וכו', ואיך אפשר שכל זה הוא בלא מנהיג וכו'. ושאלתי את זאת למרן הגאון הגדול רבי יצחק זאב סאלאווייצקי זצוק"ל, ואמר לי שגם הוא עמד על זה ושאל זאת לאביו הגר"ח זצוק"ל, ואמר לו שודאי עד כמה ששכל האדם מגעת הוא מושכל ואין זו אמונה, והיא ידיעה, אבל חייב האמונה מתחיל ממקום

שכלה שכל האדם", עכ"ל ק.

ואחר שיצא ס' אבי עזרי זמנים הנ"ל, כתבתי ע"ז למו"ח מרן זצ"ל, שלולא דבריו הי' אפשר להסביר עפ"י ד' הרמב"ם (פ"ח ממלכים ה"א) בגדר ז' מצוות שחייבים בני נח, וז"ל שם: כל המקבל ז' מצוות ונוהר לעשותן הר"ז מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעוה"ב, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה וכו', אבל אם עשאו מפני הכרע הדעת אי"ו גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם וכו' עכ"ל, ואם כך הוא אצל בני נח, כש"כ כלל ישראל ששמעו מפי הגבורה 'אנכי ה' אלקיך', ודאי מחויבים הם להאמין מחמת הציווי, ולכן סובר הרמב"ם דאף שאמונה זו היא מוכרחת לשכל אנושי משום הכרע הדעת, כי זה ממושכלות ראשונות ו'מבשרי אחזה אלקים' וכמ"ש מרן זצ"ל שעצם הענין הוא 'ידיעה' ולא 'אמונה', ומ"מ מנה הרמב"ם מצות 'אמונה' בס' המצוות למצות עשה, כיון שחייבים אנו להאמין משום שצוה ע"ז הקב"ה.

ויש לי בזה דקדוק נפלא בלשון הרמב"ם בספר המצוות, שבכל המצוות כתב 'הוא אשר ציונו', ורק בשתי המצוות הראשונות של האמונה כפל את לשונו וכתב 'היא הציווי אשר ציונו', ובא ללמדנו בזה שצריך שהאמונה תגיע מכח ציווי הקב"ה ולא מחמת הכרע הדעת (אמנם יש לברר דקדוק זה אצל בעלי הלשון, שהרי ספר המצוות הוא תרגום מלשון ערבי).

ולפ"ז מובן ג"כ מה נתחדש לאברהם כש'הציץ עליו הקב"ה'. כי אמנם כבר מקודם לכן הבין אברהם מעצמו שא"א לבירה בלא מנהיג, וידע שהקב"ה 'בעל הבירה', אך זה הי' רק מכח הכרע הדעת שלו. אך לאחר שאמר לו הקב"ה 'אני הוא בעל העולם' וצוה אותו על אמונה, מעתה אמונתו של אברהם היא כבר מכח ציווי בעל הבירה, וזו כבר מעלה מיוחדת של אמונה שלא היתה לו לפני כן, וב"ה שהוטבו הדברים מאוד בעיני מו"ח מרן זצ"ל, והחזיר לי את הכת"י והוסיף ע"ז בשולי הגליון 'כל מה שכתבת בזה הוא נכון מאוד מאוד'.

ונראה שכן הוא הדבר גם בנוגע לכל שאר מצוות התורה, אע"פ שיש להן טעמים וסברות המובנות בשכל האדם שמחמתם יש לקיימן גם ללא ציווי הבורא, אע"פ צריך לקיים אותן מחמת ציווי ה', וכמו שמקיימים את מצות פרה שהיא חוק שאינו מובן לנו, ויסוד זה לימדה אותנו התורה כשכתבה על מצות פרה לשון 'זאת חוקת התורה' שבוה נכלל כל התורה.

אבחנה על מי מריבה

את הציווי מפשוטו, ולפרש שאין הכוונה להכאה אלא רק לדיבור בפה, וחטא זה של חסרון בהכרת הטוב אפי' לסלע הדומם, חמור הוא מאד, עד שבעטיו נאמר לו 'אין את כשר לעמוד על בני', ולא זכה ליכנס לארץ, ומזה נסבב כל הגלות והיסורים (ע"י אזה"ח דברים א, לז).

כע"ז מבואר בד' רש"י עה"פ (שמות יז) ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, סמך פרשה זו למקרא זה (כלומר לפס' הקודם 'ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין'), לומר: תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרים 'היש ה' בקרבנו אם אין?' חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני, משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, הי' אותו הבן רואה חפץ ואומר 'אבא טול חפץ זה ותן לי' והוא

ענין החטא של מי מריבה, פירש רש"י שהוא משום שנצטוו משה לדבר אל הסלע ולא עשה כן אלא הכהו. והרמב"ן תמה שלא יתכן שזהו החטא, כי הפשט הפשוט בציווי של 'קח את המטה וגו' ודברתם אל הסלע' הוא כמו שהבין מרע"ה שהכוונה להכאה במטה. אך באמת אי' בילקוט (רמז תשסג) שא"ל הקב"ה אי אתה זכור מה עשה הסלע לבני שנא' 'ויניקחו דבש מסלע' ואחר טובתו הכית אותו, אין את כשר לעמוד על בני, כבר מיניתי אחר תחתך – 'קח לך את יהושע בן נון' ע"כ, וצ"ע שהרי א"ל הקב"ה 'קח את המטה'. וידוע מה שפירש בזה מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל דהן אמנם בעלמא הפשט הפשוט הוא שיכה את הסלע, אבל כאן הי' הכוונה שידבר אל הסלע בפה ממש, כיון שמידה זו של הכרת הטוב – התורה נדרשת בה, ואף כאן מידת הכרת הטוב מוכרחת להוציא

נותן לו, וכן שניה וכן שלישית. פגעו באדם אחד א"ל אותו הבן: 'ראית את אבא'?, א"ל אביו: 'אינך יודע היכן אני?', השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו עכ"ל. ומבואר חומרת הטענה על מה שאמרו בני ישראל 'היש ה' בקרבנו אם אין', כיון שהוא השיא של כפיות טובה כלפי הקב"ה, אשר במושך ארבעים שנה דואג לכל צרכיהם ושומר עליהם, ועל כפיות טובה זו נענשו מיד, ובדומה לזה ג"כ כפיות הטובה שלהם כלפי הבאר שהלכה עמם ארבעים שנה.

מעתה נראה לבאר לשון הפסוק בתהלים (פא): 'בצרה קראת ואחלצך, אענך בסתר רעם, אבחנך על מי מריבה סלה', ופרש"י: בצרה קראת לי, כולכם קראתם מצרת עבודת סבלות מצרים ואחלץ אתכם. 'אבחנך על מי מריבה סלה' ואעפ"י שגלוי ובחון לפני שאתם עתידים להמרותי במי מריבה עכ"ל, ונראה לבאר עפ"י משל ששמעתי על אדם שהי' אסור בראש מגדל גבוה והי' צועק שיעזרוהו אבל לא הי' אפשר לשמעו, ובליט ברירה השליך את כל צרור כספו שהי' לו שם כדי שההולכים למטה יתמהו וישאו עיניהם למעלה, אך כל העובר וראה את המטבעות שמח על המציאה ולא הביט כלל למעלה, אבל לאחר שכיילה את כל

כספו התחיל לזרוק גם אבנים למטה, ואז הגיע הצלחו כיון שמיד כשפגעו האבנים באנשים שעברו שם, הביטו כלפי מעלה לראות מהיכן אבנים אלו נופלות. והנמשל הוא להבחין את דרך העולם, כאשר הקב"ה משפיע טובה על אנשי העוה"ז, הם נהנים מהטובה וממשיכים את חייהם מבלי שום התבוננות, ורק כשמביא עליהם צרות ויסורים, רק אז נזכרים הם להתבונן על שום מה הגיע להם כך, ומה עליהם לתקן. ונ"ל לבאר עד"ז לשון הכתוב – 'אבחנך על מי מריבה סלה'. בפס' זה אומר הקב"ה לכלל ישראל, וכן לכל יחיד מיישראל במהלך הדורות שיהי' בצרה: 'בצרה קראת ואחלצך' – אם תקרא לי מתוך צרה אחלץ אותך ממנה, אך עדיין אצטרך לבחון אותך, האם הנך קורא לי רק בזמן צרה, או שגם בזמן שהנך שקט ושלו אתה יודע להכיר טובה על כל מה שיש לך. וזו כוונת הכתוב 'אבחנך על מי מריבה סלה' – אבחן אותך באותו המבחן שבו נבחנו משה ואהרן במי מריבה, האם אתה יודע להכיר טובה לבוראך, והאם יודע אתה מי זן ומפרנס אותך, ודואג לכל צרכיך.

אם אוהבי שם – אני שם

במפורש אלא רק ברמז – 'במחוקק', לכן גם הקב"ה נזכר רק ברמז – 'במשענותם', וכמו שפרש"י שהיינו 'במטה', והכוונה לשם המפורש שהיה חקוק על מטהו של משה. כי כיון שאין אוהבו של הקב"ה שם וממילא אין הקב"ה שם, וכדי להיות שם – הקב"ה צריך 'ללכת' לשם, ועל כך אמר הקב"ה 'איני הולך', בינה זאת.

באר הקדוש שרים קדוה נדיבי העם במחוקק במשענותם (כ"א, י"ח)
וברש"י במחוקק, עפ"י משה שנקרא מחוקק שנא' כי שם חלקת מחוקק ספון'. ולמה לא נזכר משה בשירה זו, לפי שלקה ע"י הבאר, וכיון שלא נזכר שמו של משה לא נזכר שמו של הקב"ה, משל למלך שהיו מזמנים אותו לסעודה, אמר אם אוהבי שם אני שם, ואם לאו איני הולך עכ"ל, והוא ממד' תנחומא (ס' כא).

ויש לדייק שלא נכתב כאן 'אם אוהבי שם אני הולך לשם' וכמו שהמש"ק 'אם לאו איני הולך', אלא אמר: 'שם אוהבי שם אני שם'. והנה עוד דקדוק יש כאן בלשון רש"י שהקב"ה אומר 'אם אוהבי שם אני שם' ולא אמר 'אם אוהבי שם אני שם', וכבר ביארנו במק"א דברי הרמב"ם (פ"י מתשובה ה"ב) שכתב ב'מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה – אוהבו', ודקדק לכתוב שהי' אברהם 'אוהבו' של הקב"ה ולא רק 'אוהבו' של הקב"ה, ור"ל שדרגת 'אוהבו' היא דרגה גבוהה יותר מ'אוהבו', וכבר העיד עלינו הכתוב 'כי מאהבת ה' אתכם', ומברכין אנו בכל יום אהבת עולם ואהבה רבה, וזה כבר נתקיים בנו מיום אשר 'אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורציית בנו', אבל אנו מצווים 'אהבת את ה' א', וד"ז א"א לבא אליו וזולתי עבודה גדולה מאוד כדי להגיע למדרגת 'אוהבו' של מקום, לצורך זה חייבים לקיים בשלמות את המצוות עשה של 'בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך', לבטל את כל הרצונות מפני רצון ה', והיא המדרגה העליונה שכל המצוות כלולות בה, וכמו שמבאר שם הרמב"ם שאפי"ה הוא מקיים כל המצוות כמאמרו אלא שמוכין כדי לזכות לעוה"ב או שלא לירש גיהנם אי"ז אהבת ה'.

כע"ז יש לבאר גם כאן דברי חז"ל, שמושה רבינו הגיע לדרגת 'אוהבו', כי ביטל את עצמו ואת רצונותיו להקב"ה בכל לבבו בכל נפשו ובכל מאודו, ולכן אומר עליו הקב"ה: 'אם אוהבי שם אני שם', איני צריך ללכת לשם, כיון שאני כבר נמצא שם, כיון שמושה ביטל עצמו ורצונותיו אלי בכל נפשו, בכל לבבו ובכל מאודו – 'בכל מודה ומודה שהוא מודד לך' (ברכות נד.), לכן נעשה משכן לשכינה וממילא 'אני שם'. אך 'אם לאו' – אם אין לי שם אוהב, וכדי להיות שם אני צריך 'ללכת' לשם, אזי 'איני הולך' כיון שלא אמצא מקום לשכון בו.

וכך הוא ביאור דברי חז"ל לגבי שירת הבאר. אם הי' שמו של משה מוזכר במפורש, ממילא לא היה צורך להזכיר שמו של מקום, כיון שכביכול הקב"ה כבר נמצא שם. אך כיון שמושה לא הוזכר

"ואנו בדורינו אין לנו אלא ד' אמות של תורה ואלו הן הישיבות הקדושות"

מכתב עוז מרבינו הגדול מרן שליט"א
לחנוכת היכל בית המדרש ופנימיה

בישיבת "תפארת יעקב" גייטסהעד - כ"ז סיון תשפ"ד

מאיר צבי ברגמן

ישיבת רשב"י
וכרם מאיר. בני ברק

בס"ד, ב"א למטמנים תשפ"ד

שפתתי באומרים לי בית ה' נלך, כאשר ידירי הגאון הגדול רבי עזריאל יפה שליט"א ראש הישיבה ד"תפארת יעקב" גייטסהעד, וזכה בסניטא דשמיא להרחיב גבולות הקדושות, בחניית היכל בית מדרש ופנימיה חדשה לישיבתו הקדושה, לתפארת התורה ולמריה ונמלה.

וביורתי קאמינא כי הגאון רבי עזריאל שליט"א היה חביב מאד אצל מור"ה רבינו הגדול מרן רשכבה"ז בעל אבי עזרי וזי"א, וזכה לרלות מן הבאר הגדולה, באר מים חיים, בחכמה בעצה ובחשיבה, ולא הניח דבר קטן כגדול בלא שאלת פיו, וחזירי בא לארץ הקודש לשאל ממנו עצה ודרכה בכל עניני הישיבה.

ובי"ח חפץ ר' בידו הצליח לבנות מבוס תורה לשם ולהחליפה, כרצונו ורחוה של מור"ה מרן רשכבה"ז, כולו קדש לר' ולתורתו בלא כל תערובת ודח, כתבנית צורת הישיבות הקדושות, כפי שיטתם בחכמתם ויראתם ורבוניה הגדולים אדירי התורה, מייסדי הישיבות נ"ע. ואנו בודרני שהפטרן מרובה על העומר דח"ל, אין לנו אלא ד' אמות של תורה ואלו הן הישיבות הקדושות, וזה אפי"ה, מן ומחסה לכל החסידים בדם.

וזכה הגאון ראש הישיבה שליט"א, להוריקן תורה ויראה ולהעמיד תלמידים ופירות חתוכו ומסירתו לתלמידים, בישיבת "תפארת יעקב", מעידים עליו נאמנה, ויזכר עליהם השפעו לטובה בכל העניים.

ומרחיק המקום וקירוב הלב הנני לביכר, ואיתו עמו כל רבני הישיבה שליט"א, שיזכה להאריך ימים על משלחנו, בחרחבת גבולות הקדושה, בתלמידים חנונים, בהרצת תורה ויראה ומידות טובות, מתוך בריית נפא ונהורא מעליא כל הימים.

ובייתור בעת הזו כאשר יקוקים אנו לראות בשפתת ה' על עמו ונחלתו, עליו להגביר חילים לה' ולתורתו, ולהוסיף עוד כמות ונמנה לתרבות תורה בישראל, וכל השותפים והמסייעים, המחזקים בעץ החיים, יזכו לכל הברכות האמורות בתורה למחזקי תורה, כזה ונבא.

הב"א אברהם ב"ר יעקב

א"ח ז' קס"א

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת חקת תשפ"ד

הוראת שעה

'מסירות נפש לתורה' - כנגד 'הסתר פנים' שיש כיום

נאמר בכינוס לזכרו של מרן רה"י הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל שנערך ע"י רשת כוללי טהרות אותה הקים מרן זצוק"ל

מורי ורבותי, כולם יודעים את המצב שאנחנו נמצאים בו היום, שיש הרבה אנשים שלא מבינים אותנו, מה העניין שצריכים ללמוד כל הזמן, אנשים שאינם מבינים שהתכלית של החיים זה רק דביקות בה' ולימוד תורה. ויש עוד כאלו שלא רק שאינם מבינים, אלא שכוונתם להרוס כל דבר שבקדושה, כל דבר של אידשקייט שיש בארץ ישראל, ולצערנו, בדרגה מסויימת הם מצליחים היום כמו שאף פעם לא הצליחו, רחמנא ליצלן.

זה נראה שיש הסתר פנים, מצב שבו הקב"ה כביכול לא נמצא איתנו, שהרי אם הוא היה איתנו כבר היה מצילנו מידם, והתפקיד שלנו הוא להחזיר את הקב"ה אלינו, שיראה שאנחנו מתאווים אליו ורוצים לידבק בו, ואז הוא אכן יחזור אלינו, ותבוא הישועה.

תלמידי חכמים שיושבים ולומדים טהרות בלילה זו בחינה של מסירות נפש, וכשלוּמדים תורה במסירות נפש יש בזה כעין צעקה להקב"ה, רבוננו של עולם, אנחנו רוצים ללמוד כדי שנוכל לידבק בך! אנחנו רוצים אותך!

זו הצעקה של הכולל טהרות. לא צריכים לצעוק מילים אלו, רק ללמוד בהתמדה ומסירות נפש. וכשהקב"ה ישמע ויראה איך שלומדים, איך שרוצים לידבק בו, הוא יחזור אלינו, ויציל אותנו מכל הקמים עלינו, ושוב לא יהיה פה הסתר פנים.

וזו יקרה כתוצאה מכל אלו שלומדים, ובפרט מכולל טהרות, שיש בו עניין מיוחד שלומדים כולו לשם תורה, רק לדעת את התורה, והמעלה הזאת תחזיר אלינו את הקב"ה.

הקב"ה יעזור שהכולל טהרות ימשיך בכל הכוח, וכל האברכים ימשיכו ללמוד בהתמדה ובמסירות נפש, שעל ידי זה נראה לקב"ה שאנחנו רוצים בו, והוא יבוא אלינו וישכון בתוכנו, ואז תהיה לנו סייעתא דשמיא גדולה, ויתרבה כבוד שמייים, ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

חטא מי מריבה - כעס או לא האמנתם ב'?

ולפי זה יש לבאר את חטא אמירת 'שמעו נא המורים', בהקדם דברי הג"ד ישראל מסלנט, שהטעם שמשנה רבינו היה עניו מכל אדם הוא מפני שהוא זכה לעלות לשמים ולגילוי השכינה, וככל שאדם יותר קרוב לשכינה ומבין את גדלות הקב"ה, ממילא הוא יותר עניו, כיון שהוא מבין את גודל שפלות עצמו. ומעתה, כיון שמבואר בר"ן שכאשר ציוה הקב"ה את משה רבינו לקחת את המטה, הרי היתה שם השראת השכינה בדרגה גבוהה מאוד, כדי שמשנה רבינו יוכל לעשות את הנס, נמצא שבאותה שעה היה ראוי משה רבינו להתנהג בעונה יתירה ולא לכעוס כלל, שכן כעס הוא תוצאה מגאווה, וכמו שמובא ממהרח"ו ועוד, שהכעס הוא מיסוד האש, דהיינו גאווה, ומאחר וכעס נמצא שמשנה רבינו לא חש מספיק בהשראת השכינה, שאם היה מרגיש בזה היה מתעלה עוד יותר ולא כועס כלל, [כמובן שהכל היה בדקי דקות, לפי עוצם מדרגתו, שאין אנו מסוגלים להבין בה כלל], וזו כוונת הכתוב 'ען לא האמנתם בי להקדישני', דהיינו שהחטא היה שלא הרגישו את השראת השכינה כראוי ומזה הגיע משה רבינו לכעוס. ובזה מיושבת קושיית הרמב"ן, שלא משמע שהתביעה היתה משום שכעס, אלא משום 'לא האמנתם בי', ולפי מה שנתבאר הכל ענין אחד. וכן מיושב מדוע לא נענש משה על כך שקצף על פקודי החיל, לפי שדוקא במי מריבה שהלך עם המטה המביא להשראת השכינה, בזמן כזה לא היה ראוי לו לכעוס כלל.

ודבר זה נוגע לכל אחד. בחורים שנמצאים יחד זה יכול לגרום למתחים ביניהם, ובקלות יכולים לבוא לידי כעס. 'בין אדם לחבירו' זה לא רק לעשות טובות למישהו אחר, אלא לדעת לעיתים לא להגיב, לא לכעוס, זה יסוד היסודות! וזו היתה הטענה על משה רבינו, לדעת הרמב"ם. [ואמנם אצל משה רבינו זה היה בדקי דקות, אבל אצלנו זה לא כך...], ולפיכך חשוב מאוד לעבוד כל הזמן על 'בין אדם לחבירו', לעזור אחד לשני במה שקשה לו, לחשוב על השני, לכבד את השני, ולא לזלזל בשני.

ולפי הנ"ל מתבאר, שככל שאדם יותר רוחני, יותר קשור לקב"ה, יותר שקוע בלימוד, כך יהיה לו יותר קל להתחזק ב'בין אדם לחבירו'. וזו מעלה גדולה שזוכה לה, בנוסף לשאר המעלות החשובות שיש למי שקשור לקב"ה. הקב"ה יעזור שנזכה להיות קשורים אליו על ידי חיזוק בתורה ובתפילה, ועל ידי זה יתחזק גם ה'בין אדם לחבירו' בצורה מושלמת, ונזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

בפרשתנו נזכר חטא 'מי מריבה'. ונתחבטו הראשונים לבאר מה היה חטאו של משה רבינו עליו השלום. והרמב"ם (שמונה פרקים, פ"ד) כתב, שעיקר החטא היה הכעס. וביאר שהיו בענין זה ג' תביעות על משה רבינו. האחת, על כך שכעס על בני ישראל, ואמר להם 'שמעו נא המורים' (במדבר כ"ז). השנית, על שכעסו גרם לחילול השם, שכן בני ישראל היו למדים ממנו ומתנועותיו כיצד לנהוג, וכשראו שכעס לשווא ולזלו בו. והשלישית, שהיו מבני ישראל שסברו שמשנה רבינו אינו כועס עליהם בחינם, אלא משום שהקב"ה כועס עליהם, והם לא הבינו למה הקב"ה כועס עליהם, ובאמת לא היה עליהם קצף מאת הקב"ה, ובזה פירש הרמב"ם את הפסוק 'על אשר מריתם פי'.

והרמב"ן (שם פסוק ח) תמה על הרמב"ם, שהרי מבואר בפסוק שהחטא לא היה עצם הכעס, אלא 'על אשר מריתם את פי' (שם פסוק נד), דהיינו שעברו על דברו, וכן על אשר 'לא האמנתם בי' (שם פסוק יב). עוד הקשה, שאם החטא היה הכעס, היה ראוי יותר שייענש משה על כך שקצף על פקודי החיל, כשחזרו ממלחמת מדן ולא הרגו את הנשים אלא רק את הזכרים, ומדוע שם לא נענש על הכעס, ואילו במי מריבה נענש. וכן תמה הרמב"ן על מה שכתב הרמב"ם שלא כעס הקב"ה על בני ישראל, שהרי ודאי כעס הקב"ה עליהם, על כך שעשו מריבה עם משה רבינו.

אמנם כדברי הרמב"ם [שחטא מי מריבה היה במה שאמר 'שמעו נא המורים'] מצינו במדרש רבה (ואתחנן פ"א ב' ס"ב), זה לשונו 'על ידי עוון אחד שהיה ביד משה, שהוכיח את בנין ואמר להם שמעו נא המורים, יסרת אותו והוכחת אותו'. ומבואר שהחטא היה מה שכעס על עם ישראל ואמר 'שמעו נא המורים'. אמנם עדיין צריך ליישב את ג' קושיות הרמב"ן: א. שכתוב בפסוק 'ען לא האמנתם בי'. ב. מדוע לא נענש משה כשקצף על פקודי החיל לאחר מלחמת מדן. ג. הרי הקב"ה כעס על בני ישראל על שעשו מריבה עם משה רבינו.

והנה רש"י פירש שחטא מי מריבה היה שהקב"ה רצה שמשנה רבינו ידבר אל הסלע, ואילו משה היכה אותו. ולכאורה קשה, הרי הקב"ה אמר למשה 'קח את המטה', ואם לא היה צריך להכות בסלע אלא רק לדבר אליו, מדוע ציווהו הקב"ה לקחת עמו את המטה. וראה בדרשות הר"ן (דרוש ח) שיישב תמיהה זו, וביאר שעצם מציאות המטה באותו המקום היתה גורמת להשראת השכינה ומסייעת בעשיית המופתים, מאחר וכבר שרתה עליו שכינה ונעשו על ידו ניסים אחרים מקודם לכן, עיין שם שהאריך.

בגדר איסור קדשים בחוץ

הפרה חוץ מגתה, שכיון שמצות השריפה היא דוקא על עצים סדורים במקום שהיא נשחטת בהר המשחה, אזי אם שרפה חוץ למקום זה יתחייב משום עשייתה מחוץ למקומה הראוי לה, אבל לעניין שחיטה לא שייך בזה איסור שחוטאי חוץ, משום שאין מקום מסוים לשחיטה ולכן לא שייך לדון בזה מצד איסור שחוטאי חוץ.

קדשים בחוץ בזה"ל למ"ד לא קידשה לעתיד לבא

והנה מבואר בגמ' בזבחים (קז:) שלדעת ריש לקיש המעלה אימורים על גבי מזבח בזמן הזה אינו חייב משום קדשים בחוץ, משום שקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא. ומבואר בתוס' (שם ס: סוד"ה מאי) שטעם הפסוק הוא משום שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד. ויש לעיין אם כוונת הגמ' דוקא שפטור מכרת אבל יש איסור בדבר, או שאין איסור בדבר כלל.

ונראה שהדבר תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם. שלשית רש"י שגדר איסור קדשים בחוץ הוא חוץ לעזרה, נמצא שהאיסור שייך גם בזה"ל שאין קדושה בעזרה, משום שעצם המקום של חוץ לעזרה הוא מקום האסור לקדשים, אלא שגזרה התורה שצריך להיות ראוי לבא אל פתח אהל מועד, וכשאין אהל מועד הרי זה בכלל שאינו ראוי לבא אליו, אבל מ"מ שייך לאסור בזה משום שהגדרת האיסור עצמו שייכת בזה.

אבל לשיטת הרמב"ם שגדר האיסור הוא ההקדשה חוץ למקום הראוי, יש לומר שכשאין מקום מיוחד להקדשה משום שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא, אין זה בכלל איסור שחוטאי חוץ שהרי אין לו מקום הראוי כלל, וממילא לא שייך כלל איסור באופן זה, ואין זה פטור מהחוב כרת אלא לא שייך בזה כלל איסור שחוטאי חוץ [אמנם עדיין יהיה איסור בדבר משום הפסד קדשים].

אולם הרמב"ם בפיה"מ כתב, שפרת חטאת דינה שתשרף על עצים סדורים כעין גת במקום שהיא נשחטת בהר המשחה, ואם שרפה מחוץ לאותו המקום הרי זו פסולה, ויחס אותו המקום לשריפתה, כיחס העזרה לקרבנות, והיה עולה על הדעת שאם שרפה שלא במקומה יהיה חייב כמי שהקריב בחוץ, לפיכך השמיענו שאין הדבר כן לפי שנאמר ואל פתח אהל מועד. מבואר מדבריו שלולא הלימוד היה חייב משום שחוטאי חוץ הטעם בזה משום שיסוד החיוב בקדשים בחוץ הוא על ההקדשה חוץ למקומה הראוי לה, ולכן הוא הדין אם שרף את הפרה חוץ למקומה הראוי לה חייב משום קדשים בחוץ. והלימוד הוא שדוקא אם מקומו הראוי לו הוא אהל מועד חייב על הקרבנות חוץ למקומו.

ההו"א לחייב היא בשחיטה חוץ מגתה או בשריפה

והנה נחלקו רש"י והרמב"ם אם נידון המשנה הוא בשחיטה חוץ מגתה או בשריפה חוץ מגתה, שרש"י (ד"ה ששחטה) כתב שהגירסא במשנה היא ששחטה חוץ מגתה, אבל גירסת הרמב"ם היא ששרפה, וכן ביד החזקה (מעשה הקרבנות פ"ט ה"ז) כתב הרמב"ם דין זה לענין שריפה, ומשמע שבשחיטה חוץ למקומה פשיטא שפטור ואי"צ לימוד לזה.

ונראה לבאר [וכן שמעתי מהגר"ש קוטלר זצ"ל] שהולכים בזה לשיטתם, שלשית רש"י שיסוד האיסור הוא משום חוץ לעזרה, וכל שהקריב שלא כמצותו אין לו היתר להקריב בחוץ וחייב משום קדשים בחוץ, א"כ ודאי ששייך דבר זה אף בשחיטה, שאם שחט פרת חטאת בחוץ באופן שאין היתר מחמת מצותה, יתחייב משום שחוטאי חוץ.

אבל לשיטת הרמב"ם שיסוד האיסור הוא משום חוץ למקומו הראוי לו, אין זה שייך אלא בשריפת

ונתתם אתה אל אֶלְעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לִפְנֵינוּ... וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינֵינוּ אֶת עֶרְוָה וְאֶת בְּשָׂרָהּ וְאֶת דָּמָהּ עַל פְּרִשֶׁה יִשְׂרָף (יט ג, ה).

במשנה בזבחים (קיב) 'פרת חטאת ששרפה חוץ מגתה [כלומר חוץ למקומה] פטור, שנאמר (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו, כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו.

מבואר בזה, שלולא הלימוד מן הפסוק שכל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו, היה השורפה חוץ מגתה חייב משום קדשים בחוץ. ולכאורה צריך להבין, שהרי כל עיקר החיוב הוא בהקדבת הקרבן חוץ לעזרה, וכיצד שייך חיוב זה בקרבן שכל עיקר מקומו הוא חוץ לעזרה, ומדוע צריך לימוד למעט שהחוב אינו שייך בקרבן שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד.

יסוד האיסור הוא חוץ לעזרה או חוץ למקומו

ונראה שנחלקו הראשונים בביאור דבר זה. שרש"י (ד"ה פטור) כתב, פטור ולא אמרינן שוחט קדשים בחוץ שלא במקום מצוה [שגירסת רש"י (שם ד"ה ששחטה) במשנה היא 'ששחטה חוץ מגתה']. ונראה מדבריו שהטעם שהחייב נוהג גם בשחיטת הפרה חוץ למקומה היא משום עצם שחיטת הפרה חוץ לעזרה, ואף שעיקר דין שחיטת הפרה הוא חוץ לעזרה, מ"מ כיון ששחטה שלא כמצותה שוב אין לו היתר לשחטה חוץ לעזרה, והיה לנו לחייבו משום שוחט קדשים בחוץ, לולא שחידשה התורה לפטור מה שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד.

משנת הישיבה

עת מלחמה!

אותי גם אני לא רוצה אותם. רבותי! אנחנו צריכים לחשוב! אי אפשר שלא לחשוב, זה מצב אחר, זה מצב שיש מלחמה נגדנו, וכשיש מלחמה אי אפשר להמשיך כמו שהיה. אם לא נתנהג בצורה כזו שתהיה לנו סייעתא דשמיא רח"ל מה יכול להיות!

בחור באופן רגיל אין לו בעיות, אין לו חובים, אין לו אחריות, אז הוא חי כמו שהוא רוצה. אבל זה לא יכול להיות מהיום! זה מלחמה! יש דרך לחיות במצב רגיל, ויש דרך לחיות בשעת מלחמה! צריכים להפסיק את הענין של 'ויסעו מהר ה', להפסיק להיות 'כתינוק הבורח מבית הספר'... ואז הקב"ה יראה שרוצים אותו ודבקים בו, ותבוא סייעתא דשמיא גדולה, ונוכה לנצחון גדול, שנוכל להמשיך ללמוד ולחיות ולגדול כמו שהיה עד עכשיו.

הקב"ה יתן לנו את הסייעתא דשמיא שנבין את הכוחות שיש בנו, ונשתמש עם הכוחות האלו להגיע למדרגות גבוהות של קבלת התורה, וזה יכול לשנות את כל המציאות של העולם עכשיו, ולשנות את המצב של כלל ישראל, שעומד עתה במצב הגרוע ביותר בשמונים שנה האחרונות, וזה יהיה כבוד שמים וקידוש שם שמים, ונוכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

אנו עומדים עתה במצב קשה מאוד, יש כאלו שרוצים לבטל אותנו מלימוד, לבטל את כל עולם הישיבות רח"ל, וזה תלוי בנו, אם נעמוד כנגד זה במסירות נפש! אם התורה אינה חשובה אצלנו זה יהיה קשה! אבל אם התורה זה הדבר החשוב ביותר אצלנו, ואנחנו מבינים שזה החיים שלנו, אז זה פשוט.

יש ממש מלחמה נגדנו מכל הבחינות. הם רוצים לבטל את תורת הישיבות, וזה לא יקרה בע"ה, אבל זה מה שהם רוצים. איננו יכולים להמשיך כרגיל כאילו שום דבר לא קרה! קרה דבר גדול מאוד! זה שינוי, יש משהו חדש, מה שהיה לפני שנה זה לא היום! היום יש מלחמה נגדנו, שרוצים להפיקע אותנו מהתורה, ואנחנו צריכים להראות לקב"ה שאנחנו רוצים לידבק בו, רוצים את התורה, לא נוסעים חלילה מהר ה'! אבל אם אנחנו ממשיכים לחיות בצורה של 'כתינוק הבורח מבית הספר', אנו מראים לקב"ה שחלילה לא אכפת לנו כ"כ הדביקות בו, לא אכפת לנו אם נלמד קצת פחות תורה, רוצים ללכת לטיולים או לים... אם אנחנו ממשיכים את החיים בצורה שהתרגלנו, הקב"ה יראה חלילה שאנחנו לא רוצים אותו! ואז הוא אומר אם הם לא רוצים

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינמן שליט"א

• תורת יושר •

וכבס האוסף את אפר הפרה את בגדיו (י"ט י')

הוא נטמא ואח"כ הוא מטמא את המים.

זאת התורה אדם כי ימות באהל (י"ט, י"ד)

רבינו רגיל בשיחותיו לדבר על עמל התורה ועל מה שראה אצל רבו החזו"א שהדבר העיקרי שראו בו זה עמל התורה ונביא כאו חלק מדבריו בענין עמל התורה. בגמרא דרשו מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה - שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל.

זה מה שראינו אצל מרן החזו"א, וזה הי' עיסוקו כל ימיו בלי הפסק ובדביקות ליוצרו יתב' בחולת אהבה, וזו היתה שאיפתו ורצונו לראותנו בכך.

דרך עיונו ביגיעתו העצומה שעות ארוכות בדרך כלל בהליכה בחדרו הלוח ושוב בשינון בקול את סוגיות הגמ' או בניגון בלי מילים, ולפעמים עד נפילה למיטה בחלישות הנגרמת מהעמל הנורא והכל בדביקות נפלאה ליוצרו יתב' עד להעמיד מסקנא דשמעתא אליבא דהלכתא לכל פרטי', וכך זה כל סעיף קטן בחזו"א.

פעם אמר לי מרן ז"ל שלמד עירובין (אולי פרק ראשון ואולי מחיצות) ד' חודשים ברציפות ממש (כמו אצלנו מתשע עד אחד) רק באמצע אכלתי ובאמצע נרדמתי. והי' עובדא שהי' צריך לעבור את הגבול במקום סכנה ואמר לעגלון לקחת הצידה ושאלוהו איך הכניס את עצמו לסכנה ענה שחשב שעם העירובין זה יעבור, והוסיף שהי' מותר לעשות את זה ולסמוך שיחשבו שזה אחד מהם.

בענין טומאת נושא מי חטאת רגיל רבינו להביא את דברי דודו מרן החזו"א מה שהעמיס בד' התוס' שרק נושא מי חטאת כדי להזות נטמא, ודברי בן דודו מרן הגר"נ קרליץ שהשיג עליו.

הנה הגמ' בפסחים דף ס"ט ע"א אומרת שאסור להזות מי חטאת בשבת גזירה שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר, והק' התוס' שם ואמאי חיישי' להכי והלא מי חטאת טמאים הם ויחזור ויטמא את המים עכ"ל, והיינו שהנושא מי חטאת נטמא וא"כ למה חיישי' שמא יעבירו, וצ"ב וכי כל א' שנושא נטמא, הרי הוא לא הולך להזות, וביאר החזו"א (בפרה סוף סי' ה') שכוונת התוס' שהגזירה שמא יעבירו שייך רק על הטמא עצמו כמו בלולב ושופר שהוא הולך לחכם אבל אדם אחר לא טרוד, וא"כ גזרו על הטמא עצמו שמא הוא יעביר את המי חטאת, וע"ז הק' התוס' שהוא הרי כבר טמא והוא יטמא את המים, ולא מדין נושא מי חטאת.

אכן מדברי הגרעק"א בדרוש וחידוש מבואר דלא כהחזו"א, שהק' על התוס' מה הוצרכו לשאול מפני שהוא נושא מי חטאת תפול' שהוא עצמו טמא, והיינו שהוא ג"כ הבין שהגזירה היא רק עליו בעצמו, והבין שכוונת התוס' שהוא יטמא מדין נושא, ואילו לפי החזו"א לא כל נושא מי חטאת נטמא וכאן אינו מטמא מדין נושא אלא משום שהוא כבר טמא.

ואמר רבינו שהגר"נ קרליץ העיר לו שבתוס' מדוייק כמו הגרעק"א ולא כמו החזו"א שהתוס' כ' ויחזור ויטמא את המים ולא ויטמא את המים, ומשמע מתיבת ויחזור שקודם

• משנת יושר •

האם יש לענות אמן על ברכת שחלק מחכמתו במקום ספק

נידון שהציע השבוע הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א קמיה רבינו:

מספרים שאדם אחד נכנס לחזון איש ובירך עליו 'שחלק מחכמתו' והחזון איש ענה אמן על הברכה, האם ניתן לבאר את ענית האמן של החזון איש עפ"י מש"כ הריטב"א בחולין ק"ו, באדם שנטל ידיו לסעודה ובירך על נטילת ידים, ונימלך שלא לאכול, שאין בכך כלום ואין מחייבים אותו לאכול כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, כיון שכאשר בירך התכוון לאכול ומשכך אין ברכתו לבטלה.

ואולי גם בנידון דידן ניתן לומר שכיון שאותו אדם אחז שזו ברכה טובה כשבירך הרי שבכל אופן אין זו ברכה לבטלה וניתן לענות אמן על ברכה זו.

וענה על כך רבינו: שיש מקום לחלק בין דברי הריטב"א בחולין לנידון דידן, שאצלנו אם באמת צריך לברך שחלק מחכמתו הרי שזו ברכה טובה, אך אם ל"צ לברך הרי זו ברכה לבטלה, אך בנידון שהביא הריטב"א שם ודאי הברכה היתה טובה בשעה שאותו אדם בירך כיון שבאותו שעה גמר בדעתו ליטול ידיו ולאכול, ומה שנימלך אח"כ לא פוגם בברכה שהיתה כדין ולכן אינה לבטלה.

(ויעוין עוד בהרחבה בענין זה באמיו"ש מנחות סימן ו' בענין מי ששכח לספור ספירת העומר באחד הימים האם כל ברכותיו עד כה היו לבטלה, והאם ניתן להוכיח מהריטב"א בחולין לענין זה)

ולעצם הסיפור רבינו אמר שאינו זוכרו.

יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות"

מי שיש ברשותו חומר נשמח לקבלו במייל - gilyonot@gmail.com

אפשר לקחת ממועד מסכתות שזה יותר קל, בן אדם צריך לדעת את כל התורה כולה, יתבעו מבן אדם למה לא למדת את זה וכו', ממילא צריך התמדה תמיד גם בין הסדרים, שיש שבת, וכדו' משהו אמר פעם, שאם שיש שבת לא כ"כ לומדים אז אם יש שבע ימים בשבוע ושני ימים יורדים אז חיים רק חמישים שנה במקום שבעים שנה, כי הרי במשך השבוע מתוך שבע ימים איבדו שניים, אז במשך החיים איבדו עשרים שנה, עד כמה שצריכים לחוס על הזמן לא לבזבז על דברים שטותיים וכו', צריך לתפוס את הזמן על משנה, או אם יש לך זמן תעשה שניים מקרא ואחד תרגום, תמיד צריך לתפוס את הזמן לדברים טובים, יש איסור ביטול תורה.

וא"כ היוצא מדברינו זה להיזהר בדיבור וליזהר בויותר, ולא לצער את השני, ולחוס על כל דקה ודקה, גם בשישי שבת, וגם תמיד, גם בין הסדרים, לחפש לחזור משניות הרבה מי שיכול ישתדל בעל פה, ודאי טוב שיחזור בעל פה, ולאט לאט, יעבור עוד שנה ובסוף ידע תא כל הש"ס, וילמד עוד מסכתות וישתלם מה יותר בתורה. שתצליחו ותהיו תלמידי חכמים ותגדלו מעלה מעלה. אמן כן יהי רצון.

דברי חיזוק שנאמרו לאחר המבחן לתלמידי כיתות ז' בת"ת 'עטרת שלמה' בני ברק במעונו, סיון תשפ"ד.

יש לאוים בתורה של לא תלך רכיל ולא לדבר לשון הרע, יש לאום בתורה של דיבור, יש לא להגיד שקר, יש הרבה לאוים של דיבור, וכל הפרטי פרטים של הלכות לשון הרע, החפץ חיים עשה חיבור של חפץ חיים לברך את כל הפרטים האלו, שהם לא היו ידועים עד שהוא ביאר אותם בספרו, החפץ חיים היה לא מזמן. אבא שלי זכרוננו לברכה שימש את החפץ חיים, גם לפני זה ידעו שאסור לשון הרע ואסור רכילות אבל לא ידעו את כל הפרטי פרטים, ואם רוצים באמת להישמר בזה צריכים ללמוד את פרטי הדינים.

הגמרא אומרת מהו אומנות של האדם בעולם הזה, יש אחד חייט אחד סנדלר, מה האומנות של כל בן אדם ישם עצמו כאילם, לא לדבר, ברוב דברים לא יחדל פשע, אם מדברים אז יש עבירות, ממילא צריכים

תמיד להתאפק לא לדבר, ואפילו אם משהו פוגע בך או משהו, תנו רבנן הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתן ואין משיבים ועונים עושים מאהבה ושומחים בייסורים הפירוש בייסורי העלבון, שמחים במה שמעליבים אותם, עליהם נאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, שזה הדרגה הכי גבוהה יהיו כאלו שיהיו כמו כוכבים כמו הלבנה, אבל מי יהיה כמו השמש, זה הנעלבים ואינם עולבים.

העניין השני זה עניין של ביטול תורה, בשנים האלו - בפרט בשנים האלו צריך לרכוש משניות, או בעל פה מה שיותר לרכוש את המשניות שזה ידיעות בכל התורה וללמוד עוד מסכתות כל אחד כשהוא יכול

עוד סיפר רבינו כשהחזו"א בא לשוחט בב"ב הוא היה בודק לבד את הסכין, והשוחט אמר לו שיש לו קבלה מרא"ב דהיינו שרא"ב נתן לו סמיכה, אמר לו החזו"א א"כ לא צריך יותר כלום.

עוד סיפר רבינו שפעם באה שאלה לפני הגרא"ב ושלח לר' חיים עוזר, והגרח"ע נכנס לחזו"א לדבר איתו ע"ז, אמר לו החזו"א רא"ב הוא מספיק גדול ולא צריך להזדקק לו.

לרבינו יש קשר משפחתי עם הגרא"ב שגיסו הגר"ב פינקל (חתנו של ר"ש גריינימן) היה נכדו של הגרא"ב

הגאון ר' אליהו ברוך קמאי זצ"ל ראש ישיבת מיר – יא"צ י"ב תמוז תרע"ז

בענין גדלותו של הגרא"ב רגיל רבינו לספר ג' מעשים מהחזו"א עמו:

סיפר רבינו שסיפר לו החזו"א שכשהוציא לאור את ספר חזו"א הראשון בצעירותו בשנת תרע"א והוא כבן ל"ב שנים, ויש שם סימן גדול על וסתות עם ע"א ס"ק - והספר יצא לאור בעילום שם ולא הכירו את המחבר, ונזדמן הספר לידיי של הגאון ר' אליהו ברוך קמאי ז"ל ממיר, ועיין בו, והביע בהתפעלות "וסתות", ורבינו חוזר על הניגון איך שהחזו"א אמר לו "וסתות"....

להנצחות והקדשות ניתן לפנות למייל-khndwd931@gmail.com

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת חוקת תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

אבי הכלה הורה לתזמורת להנמיך את העוצמה ולא שמעו בקולו

שאלה. הומנתי תזמורת לחתונה בתי, אבי הוא אדם מכובד, פנה אלי ואמר לי שהוא לא מסוגל להישאר בחתונה משום שהווליום של התזמורת יותר מדי גבוה, והרעש שבוקע ממנה לא נסבל ומפריעה לי לאוזניים וגם לקצב הלב. אמרתי לו שאני יבקש מהתזמורת להנמיך את הווליום. ואכן, נגשתי אל התזמורת ובקשתי מהזמר להנמיך את הווליום. אך הזמר אמר לי שאני יכול. אמרתי לו, אני משלם לך וזכותי לקבוע לך איזה שירות אני דורש.

אמר לי הזמר, הבחורים בזמננו אוהבים לרקוד רק עם ווליום גבוה, אם אנחנו מנמיכים את הווליום, אנחנו נקבל שם רע אצל הבחורים, שאנחנו תזמורת לא טובה, והם לא יחקרו יותר מדאי מה הסיבה להנמכת הווליום, אלא רק יאמרו שעם התזמורת שלנו אי אפשר לרקוד, ואז אנחנו מאבדים את הלקוחות שלנו, שלא יזמינו אותנו בעתיד.

הודעתי לו מיד, אין שום בעיה, אבל אני לא אשלם לך על תזמורת כזאת שגורמת לאבי סבל. הזמר צחק והמשיך לשיר בווליום גבוה. אבי ראה שהוא לא מסוגל לשהות בחתונה יותר, וקם ויצא מן האולם, ועוגמת הנפש שלנו הייתה מאוד גדולה, שבגלל ההתעקשות של הזמר אבי היה צריך לעזוב את החתונה באמצע.

לאחר החתונה הזמר כמובן הגיע לבקש תשלום, ואמרתי לו, אתה לא עבדת אצלי, אני הרי אמרתי לך להנמיך את הווליום ואתה לא עשית כדרכי, אלא אתה עבדת אצל הבחורים, אז שהם ישלמו לך...

טענת הזמר: אני עבדתי אצלך כל השעות, והייתה לך חתונה שמחה, ורק תתאר לעצמך איך הייתה נראית החתונה שלך אם התזמורת הייתה מפסיקה באמצע החתונה. תבין אותנו אנחנו עובדים כהיום בתחרות גבוהה במקום שיווקי, אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להפסיד את השם שלנו, אנחנו מבינים אמנם את המבוגרים שזה מפריע להם, אבל בשביל זה צריך להביא אטמי אוזנים, לצעירים אי אפשר לשיר בווליום נמוך.

טענת אבי הכלה: אני שכרתי אותך ואתה עבדת אצלי, ואם אני מבקש ממך טענה הגיונית אתה צריך להישמע להוראות שלי, וברגע שאתה לא שומע לי, אתה לא נחשב כעובד אצלי, ואם כן אני חייב לשלם לך.

מה הדין?

תשובה: מכיון שהם לא שמעו בקולו שכירותם בטלה משעה זו, והם עובדים כעת ללא מחיר מוסכם, ונראה בדרך פשרה שמשעה זו ואילך שלא שמעו בקולו, יוריד להם שליש מהמחיר.

מקורות ונימוקים

לכאורה היה מקום לומר שצריך לשלם, כי אבי הכלה רצה בהמשך עבודת התזמורת, כי אם היו מפסיקים לשיר ולהקדיד, היה לו בושת גדולות. והראיה, שלאחר שלא שמעו בקולו, ולא הורידו את הווליום, לא אמר להם אני חורב בהשכירות, וברגע זה אני מבטל את העסקתכם, ותלכו לעבוד אצל משהו אחר. וכיון שלא עשה כן, והם כן המשיכו לעבוד אצלו, צריך לשלם להם מחיר מלא, כי הוא רצה שהם ימשיכו לעבוד אצלו, ואם הם עובדים הרי זה בתשלום מלא.

אבל מצד שני, גם התזמורת לא הייתה יכולה להפסיק את עבודתה, כי אז בוודאי שאף אחד לא היה לוקח אותם, כי היה יוצא להם שם של תזמורת שהרסה חתונה והפסיקה את העבודה באמצע, ואז בוודאי אף אחד לא יזמין, אם כן נמצא שגם הם לא רצו להפסיק את העבודה, ושניהם עבדו אחד אצל השני שלא מרצונם.

והנה בקשה זו שביקש אבי הכלה מהתזמורת היא בקשה מאוד הגיונית, וגם השלטונות מקפידים על כך עקב הנוקמים שיכולים להגרם על ידי העוצמה הגבוהה של התזמורת, ובעלי האולמות מתחייבים לה, ויכולים לקבל קנס אם יתפסו אותם שהגבירו את הווליום יותר מהמותר. אלא שהם עוקפים את זה בדרכים שונות, ובעלי התזמורת החליטו משיקולים שלהם שלא להיענות להצעה.

ולכאורה ברגע שאבי הכלה שמשלם נותן הוראות בחרות לבעלי התזמורת והם לא שמעו בקולו, השכירות שלהם בטלה, כיון שברגע שהם אינם שומעים בקולו, הם הודיעו שאינם שכירים שלו, וכיון שהשכירות בטלה, גם המחיר שקבעו בטלה, וכעת צריך לקבוע מחיר חדש.

ואין הפועלים יכולים לטעון אם השכירות בטלה למה לא אמרת לנו שנפסיק את העבודה, כי הפסקת התזמורת מצמצם כוח היא דבר האבד, כמבואר בשו"ע (חו"מ סימן של"ה) ששלחו להביא חלילין לכלה, נחשב לדבר האבד, ואז הדין ששומר עליהם או מטען.

אלא שיש לדון לפי מה שנקבע כעת את המחיר החדש, שמצניע בשו"ע (חו"מ סימן של"ה) לגבי בעל הבית או פועלים שהטעו זה את זה במחיר, שכתב הרמ"א ה"י כאילו לא שכרו זה את זה כלל, ונותן להם כפחות שבפועל. היינו שיש לבדוק מה מחיר התזמורת כזו הנמוכה ביותר, ולפי זה נותן להם.

והנה מצניע לענין המזנה מדעת בעל הבית (שם סימן ש"ו א'), כגון שבעל הבית הורה לו לצבוע צמר אדום וצבעו שחור, שבעל הבית אינו משלם לו לפי המחיר שקבעו, אלא נותן לו את ההוצאות או כמה שהשכיר, הפחות מכניהם.

ונראה שבענייננו, בוודאי שיש להוריד להם מהמחיר כיון שעברו על דעת בעל הבית, אבל רק חלק מהמחיר, והחלוקה היא, על השעות ששמעו בקול בעל הבית יתנו להם מחיר מלא, ועל השעות שלא שמעו בקול בעל הבית יורידו להם שליש מהמחיר.

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמתם בי להקדישני לעיני בני ישראל (במדבר כ, יב). הנה בשמיני עצרת מתפללים ומבקשים ב'תפילת גשם', ובתוך נוסח התפילה אומרים 'סגולתך עת צמאו למים, על הסלע הך ויצאו מים, בצדקו חון חשרת מים', ויש לשאול מדוע מחשיבים דבר זה למעלה ויתרון שבזכות מעשה זה מבקשים שגם אנחנו נוכח לגשמים, הרי הקב"ה צוה למעשה לדבר על הסלע, ומשה שינה והכה את הסלע, והדבר היה נחשב לחטא, וכמבואר בפסוק כאן, ונראה ליישב, שאין אנו מבקשים מים בגלל אותו מעשה, אלא 'בצדקו חון חשרת מים' הכוונה שבזכות עצם צדקותו של משה רבינו באופן כללי נוכח למים, ומזכירים מעשה כי הרי בוודאי לאחר שחזר משה רבינו בתשובה מאהבה כבר נתכפר לו החטא ונהפך הדבר לזכות, וכמו שאמרו חז"ל (יומא דף פו ע"ב), וזה גופא באים לומר, 'בצדקו' - בצדקותו של משה רבינו באופן כללי, שכל ימיו קיים רצון ה' ללא פגם, ורק פעם אחת חטא בחטא הנ"ל, וגם זה כבר נתכפר ונהפך לזכות, ולכן בצדקו חון חשרת מים. וגם מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל תירץ דאין זה אויל על מעשה דמי מריבה, אלא על הפעם הראשון שעשה כדן, כמבואר בפ' בשלח (שמות יז, ו), שהשי"ת אמר למשה להכות על הצור כדי שיצאו מים [יעיין בדעת נוטה (במדבר, עמ' תיט)].

וישמע הכנעני מלך ערב יושב הנגב וגו' (שם כא, א). ופירש"י, וישמע הכנעני, שמע שמת אהרן ונסתלקו עניי הכבוד. נשאלתי דהנה אמרו חז"ל במסכת יבמות (דף עב ע"א) שכל ארבעים שנה לא עשו בני ישראל ברית מילה במדבר, משום שלא נשבה רוח צפונית [שהיא הנוחה מכל הרוחות, ובשעה שהיא מנשבת החמה זורחת והיום מאיר בה, וכיון שלא נשבה היה סכנה למול], כדי שלא יתפורו עניי הכבוד שהיו מקיפים אותם. ואם כן צ"ע מדוע בזמן זה שמת אהרן הכהן ונסתלקו עניי הכבוד, לא מלו עצמן. והנה בגמ' יש טעם נוסף דלא מלו מחמת חולשא דאורחא, וא"כ י"ל דאחר מיתת אהרן לא מלו משום הטעם הזה של חולשת וסכנת הדרך שהיו במדבר, וכ"כ בערך לנר שם דתרי הטעמים לא פליגי. אמנם בריטב"א מבואר דהוי מחלוקת ממש בין שני הטעמים, וא"כ אי נימא דלא מלו רק משום רוח צפונית, קשיא למה לא מלו עצמן אחר מיתת אהרן. ויש לומר, דיתכן וגם באותו זמן אחר פטירת אהרן שאכן לא היו עניי כבוד, מ"מ לא היה רוח צפונית, דהנה לשון חז"ל 'כל אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית', ומשמע שכל מ' שנה ממש, וכנראה כיון דבגמ' יש שני טעמים מדוע לא נשבה רוח צפונית, האחד שלא יתפורו עניי הכבוד, והשני משום שהיו נופים מהקב"ה מעת מעשה העגל, ולא היו ראויים לאור נוגה, ויתכן דגם לשיטת הריטב"א הנ"ל, מ"מ הני תרי טעמי מדוע לא נשבה רוח צפונית לא פליגי, ותרייהו איתנהו, וא"כ אמנם עניי הכבוד נסתלקו, אך רוח צפונית לא נשבה עדיין, מהטעם השני שהיו נופים.

את זהב בסופה ואת הנחלים ארגון (שם כא, יד). הנה בגמרא במסכת קידושין (דף ל ע"ב) ילפינן מהפסוק הנ"ל, דאפילו האב ובנו והרב ותלמידיו שעוסקים בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זויים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה. וצ"ע שהרי ככלל מורא הוא 'אינו סותר את דבריו', כמבואר במסכת קידושין (דף לא ע"ב), ואין מותר לבן לחלוק על דברי אביו בלימוד התורה, ולהיות אויבו בתחילה. ונראה ליישב, דהוי כעין הסברא דאתה ואמך חייבים בכבוד אביך, והכא נמי אתה ואביך חייבים בכבוד המקום, וכיון שלדעת הבן אין אביו צודק בסוגיא זו ויש כאן שאלה בכוונת התורה הקדושה, הרי שכבוד המקום קודם, ולכן שפיר מותר לו לסתור דברי אביו בזה, ורק בדברי חולין בעלמא נאמר שאסור לבן לסתור דברי אביו.

מעשה נורא התפרסם בקו 'שיח יצחק' בשבוע שעבר, כפי שסיפר בעצמו בעל המעשה הרב מ.פ. מהעיר בית שמש, כאשר תחילת המעשה היה לפני מספר חודשים, שהרופא הודיע לאשה שהייתה מעוברת עם תאומות, שגילה כמה מומים המורים בעוברים, וישנה סכנה גם לאמא וגם לעוברים, ולכן הורה להפסיק ולעצור את הכל. בני הזוג הלכו לרופא נוסף גדול יותר, וגם הוא הורה כך. בני הזוג, מיהרו לעשות שאלת רב, והגיעו לקבלת הקהל הקבועה של רבינו מדי בוקר אחר תפילת 'הנץ'. בבית הכנסת 'המרכזי' ברמת אלחנן. כשהגיע תור הבעל להציג את שאלתו בפני רבינו, ולאחר שרבינו נכנס ושמוע את כל פרטי השאלה במדויק, הורה להם לפנות לרופא מומחה יותר, ולשמוע את חוות דעתו. בני הזוג מיהרו לאותו רופא, אשר לאחר כמה בדיקות, הצטרף גם הוא לחוות דעתם של הרופאים הקודמים, והורה באופן חד משמעי כי המצב כעת הוא סכנה גם לאם וגם לעוברים. בני הזוג שבו לרבינו והציגו בפניו את חוות דעתו של הרופא הבכיר, אליו המליץ להם לפנות, והמתונו למצוא פיו.

רבינו פנה ושאל: 'היכן אתם גרים?'. 'בבית שמש', השיבו. רבינו המשיך ואמר: 'בבית שמש יש הרבה ילדים שצריכים עזרה וסיוע, תקח ילד ותעזור לו, תקדם אותו בלימוד, תעשה עמו חסדים, ובזכות זה תראו ניסים'. בעודו מצטט את דברי הגמרא במסכת בבא בתרא (דף י') חזון דל מלוה ה', אשר מי שמשמיע וחזון דלים, הקב"ה כביכול נהיה בעל חובו לפרוע לו. כאשר הוסיף לסיום שיתנו כסף רב לצדקה, ויתפלו חזק, ובעז"ה יהיה להם הרבה ניסים... בני הזוג השתוממו וניסו להסביר לרבינו שוב את המקרה עם התונונים הברורים, ואת הוראת הרופאים שזה סכנה גם לאמא, אולם רבינו חזר על דבריו, ואמר: 'אל תדאגו, יהיו לכם עוד הרבה ניסים, ובעז"ה יהיו לכם תאומות בריאות ושלמות, ולאחר הלידה, תבואו אלי עמם יחד, להודות להקב"ה על הניסים שיהיו לכם!'. ההורים ההמומים יצאו נרגשים מרבינו, וכמובן קיבלו על עצמם לציית ללא עוררין לדעת התורה ובאמונת חכמים אמיתית ופשוטה, ללא ספקיות וחששות.

צדיק גזר והקב"ה מקיים, כך שמיותר לציין שכך אכן היה, ולאחר כמה חודשים, נולדו לבני הזוג שני בנות בריאות ושלימות, כאשר כל הצוות הרפואי שליווה את הסיפור, עמד נפעם ומשתומם מהנס הפלאי הזה. כאשר אחד הרופאים הבכירים סירב להאמין לסיפור, ואמר להורים 'נס שלא הקשבתם לי...'. לאחר שהשתחררו מבית החולים ביום שישי האחרון, מיהרו בני הזוג לרבינו, אשר קיבלם בשמחה ובתביבות מיוחדת יחד עם התאומות, ובקש לשוור יחדיו את הפסוק 'חסדי השם כי לא תמונו כי לא כלו רחמי, כשלאחר מכן העניק סידור במתנה עם הקדשה אישית בכתב יד קדשו לכל אחת מהתאומות, בעודו מכנה אותם 'לבת ישראל שנולדה בחסדי השם'. לסיום שוררו כל הנוכחים 'סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן', ולאחר מכן אמרו בהתרגשות מרובה 'מזמור לתודה' כהודאה להקב"ה על הנס המופלא. **[ניתן להאזין לסיפור, מפי בעל המעשה, שלוחה 4 לאחר מכן]**

3 - שלוחת 'בדידי' היא עובדא'.
גדולי הפוסקים בראשות רבינו עזריה נגד ההליכה לשבתות חזנות בעיר רמת גן וכי"ב, במכתב שכתב רבינו שהתפרסם בערש"פ קרח, כתב רבינו: 'בס"ד סיון תשפ"ד, את אחינו אנו מבקשים! ישנם תושבים בבני ברק שהולכים לשמוע פרקי חזנות בעיר הסמוכה שהשבת מתחללת שם בריש גלי, וכן מעודדים לעוד עבירות חמורות שהקב"ה מתעב אותם, והם מעוניינים לחפות על חילול השבת ושאר עבירות, על ידי עריכת פרקי חזנות בשבת, ולומר הנה גם תושבי בני ברק אתנו, שהרי הם באים אלינו להשתתף בפרקי חזנות. נראה לנו שהשתתפות בפרקי חזנות אלו, היא חילול השם, וכל המשתתף בזה הוא שותף לחילול השם, שהוא מהעבירות החמורות ביותר, ויתכן שהוא חושב שבא לשמוע חזנות, אבל בשמים אומרים עליו "וכיזיון וקצף". ולכן אנו מבקשים מאד מאחיו הקרוב, אל תלכו לשם, אל תתנו יד לחילול השבת, תתנו יד לקידוש השם, ולא ח"ו להיפך. ולשומעים יונעם ועליהם תבא ברכת טוב", כשלא תימיתו של רבינו מצטרפים גם הגאונים רבי שריאל רחובנר, רבי מסעוד בן שמעון, ורבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א, שאף הוסיף וכתב 'מצוה לשמוע דברי חכמים'.

מערכת 'דברי חמד' משגרת ברכת מזל טוב מעומקא דליבא לידידינו מזכה הרבים הרה"ג ר' יצחק גולדשטון שליט"א (בעל הקובץ גלינות), אשר הוא הגבר הוקם עול שנטל עליו את עלויות הוצאת גלינות ברוב פאר והודו מדי שבוע בשבוע לזכר תורת רבינו, לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו שתחיל, זכות הפצת תורת רבינו תעמוד לו לראות ממנה ומכל יוצא"ח רוב נחת דקדושה להימים, מתוך בריות גופא והנורה מעליא וכט"ס.

אחורה נא חידה

איך יתכן שנהג להיפך מופסק הדין, וכגון שאם יפסק הדין שחייב, והדין יהיה שפטור. ואם יאמר פטור הדין יהיה שחייב?
כמו כן, איך יתכן שנהג להיפך מטענת הבעל דין, שאם יאמר שהוא פטור יהיה חייב, וכן להיפך?

[ב' חידות שונות]

[התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, תחידה באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א]

תשובה לחידה משבוע שעבר: דבר מאכל, שלמות שהוא טעים ומשובח, לא מברכים עליו ברכה לעולם?

תשובה. תשובה. על אכילת המן שאכלו בני ישראל במדבר, שדנו הפוסקים האם בירכו ברכת הנהנין קודם האכילה, ובשר"ת לב אברהם (סימן קיב) כתב שלא בירכו עליו כלל, ואע"פ שאסור להנות מן העולם הזה בלא ברכה, מכל מקום אין הוא נחשב למאכל מן העוה"ז אלא מהעוה"ב. אמנם יש פוסקים אחרים שכתבו שבידו עליו המוציא לחם מן השמים, או 'שהכל נהיה בדברך'.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,
ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הג'ל,
או בכרטיס מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

בבא בתרא דף טז ע"א

פנינה לשם שמים נתכונה

הציע גרושה וצולעת, לבחור מצוין שדחה שידוכים טובים, ועי"ז גרם לו להתארס

שאלה. ראובן הינו בחור מוצלח, אך ככל שידוך שמציעים לו הוא מוצא במשודכת פגם שאינה מתאימה לבחור חשוב כמותו. אחד מחשובי מגידי השיעורים ביישיבה, ראה את המצב, וכאב לו על הבחור, שדוחה הצעות טובות, בטענות סרק, ולכן החליט לעשות מעשה, הוא ניגש אל הבחור ואמר לו ראה אתה כבר בחור מבוגר, אך מצאתי עבורך שידוך בחורה כלילת המעלות, רק פגם אחד יש בה... היא צולעת! כמוכן שראובן נעלב מאד מההצעה ודחאו כשתי ידיים, כעבור יומיים חזר מגיד השיעור עם הצעה נוספת אשה כלילת המעלות, אך גרושה, וגם הפעם ראובן נעלב מאד אך לבחור חשוב כמותו, המגיד שיעור מציע כאלו שידוכים. למרבה הפלא, לא עברו ימים מועטים, וראובן התארס עם בחורה טובה כלילת המעלות, שכעבר כבר דחה אותה כמה פעמים, וכששאלו את ראובן למה בעבר דחה את ההצעה ועכשיו הסכים, הסביר להם, בתחילה חשבתי שאני אקבל משהו טוב יותר, אך לאחר שראיתי מה שהמגיד שיעור מציע לי, הבנתי שאני מתחיל להתבגר, ולכן הסכמתי לשידוך. ועתה ליבו של המגיד שיעור נוקפו. האם עשה כהוגן, שהרי אף שמטרתו היתה טובה, אולם ככל אופן ציער את הבחור, האם היה מותר לו לעשות כן?

תשובה. מצוה גדולה קיים שמעון, שהרי ראובן מחוייב להתחתן, וגרם בחכמתו שיקיים מצוותו. ואף שגרם לו צער, מ"מ כיון שכיון לתועלת מותר, וכמבואר בחינוך (מצוה שלח) על לאו של 'לא תנו', שלא להונות אחד מיישראל בדברים, כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערוהו ואין בו כח להעזר מהם, עכ"ל. הרי שהאיסור הוא רק כאשר אין לו כח להעזר מהם, ולא כאשר מכוון לתועלת.

והנה כתב האדר"ת (עובר אורח סימן רכב) ששמעו בשם הגאון רבי מרדכי זקהיים מפינסק זצ"ל [ומטין זאת משמיה דהגר"א] לפרש את הפסוק (שמות כב כב) 'אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו'. דאמרין בבבא בתרא דף טז ע"א שפנינה לשם שמים נתכונה, כדכתיב (שמואל א, א, ו) 'ובעסתה צרתה גם כעם בעבור הרעיה כי סגר ה' בעד רחמה'. דהיינו, פנינה ציערה את חנה כדי שתרים קולה בתפילה לקב"ה על שהיא עקרה, ובכל זאת נענשה, כדכתיב (שם ב ה) 'עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה'. שכל בן שהיה נולד לחנה, פנינה היתה קוברת שניים מכניה. [ומטין משמיה דהגר"ח שמואלביץ זצ"ל שכאמת למה פנינה נענשה הלא נתכוונה לשם שמים, אלא שפגיעה בחבירו היא אש, וכמו שאדם יכניס את ידו לתוך אש אף שכוונתו לשם שמים ידו תשרף, כך הפוגע בחבירו, כוונה טובה אינה יכולה לשנות מאומה] וזה פירוש הכתוב, אם ענה תענה אותו, אפילו שכוונתך כדי שצעק יצעק אלי, מ"מ שמע אשמע צעקתו, ואעניש על הצער שנגרם לו.

וכתב על כך האדר"ת אמנם דבר זה היה נראה מצד הדין שמוותר, כשמתכוון לשם שמים, אלא שיש לומר דאם ירגיל האדם בזה יוכל להתרגל לענות אותו לפעמים ללא צורך, ובפעם אחרת שלא יעשה כן לשם שמים עובר בלאו, ואולי נכשלה פנינה איזה פעמים בכיוצא בזה, ועל כן נענשה.

והעיר האדר"ת שמבואר בשבות יעקב שדיינים ששמעו את טענות בעלי הדין, ויש להם מיד תשובה, אלא שאם יאמרו על המקום את פסק הדין יאמרו בעלי הדין המפסידיים שהדיינים לא עיינו מספיק בנדון, ומתוך המהירות פסקו שלא כדון, לכן רוצים הדיינים להשהות את תשובתם, מותר להם לעשות זאת, ואעפ"י שגורמים צער ועינוי דין, בכל זאת הדבר מותר. אף על פי שהדיינים גם מתכוונים לטובת עצמם, שלא יתרעמו עליהם. והשיב: אולי יש לומר דבאופן כזה שבעלי הדין יחשדו בכשרים ויבאו לידי חטא שילעו נגד הדיינים תלמידי חכמים, מוטב להשהות תשובתם, ולחטוא בשב ואל תעשה, ולא לגלות להם מיד את פסק הדין. משא"כ בפנינה שחטאה בקום ועשה.

אך האדר"ת מסיים: ועיין במסכת בבא מציעא (דף סא ע"ב) 'לא תגנוב על מנת למיקט'. וכתב השאלות (ד) ובעמק שאלה סק"ה) שאפילו אם עושה כן כדי שידע לשמור חפציו, גם כן אסור, ונראה הטעם דמכל מקום צערה בשעתיה אית ליה לשעה קלה, וגם זה אסור, עכ"ד. ונראה שאף אם נאמר שפנינה התכוונה ממש לשם שמים ובכל זאת אסור לעשות כן, יש לחלק בין צערה של חנה, שלא היתה מחוייבת בפרו ורבו, לבין "צערו" של הבחור דין, שמחוייב מדאורייתא להינשא. ועוד יש לומר שהרי חנה אינה אשמה בזה שאין לה ילדים, ולא עשתה כלום, אלא שפנינה רצתה לצערה כדי שתתפלל, וזה לא היתה צריכה, לעשות כדי שלא לצערה, וכן מי שאינו שומר על חפציו, גם כן אסור לצערו, שאינו עושה איסור בזה, משא"כ הבחור הזה חוטא, שדוחה בידים שידוכים טובים, ולכן מותר לצערו כדי שלא יכשל. ובפרט בענינו שהוא מגיד שיעור של הבחור, שמוותר לו לצערו כדי לחנוכו, כמו שמוותר לאב לצעור את בנו, כדי להדריכו בדרך הישרה.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום
ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בקו 'שיח יצחק', 04-376-0582, או 072-380-9348.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

מערכי תורה

חוקת

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

וכבש היו עושיין מהר הבית להר המשחה

איתא במסכת פרה דקודם שהיו שורפין את הפרה, היו מביאין אותה להר הבית, ורק אח"כ מוציאין אותה לשורפה בהר המשחה. ומבואר שיש דין להכניס הפרה תחילה להר הבית, ורק אח"כ להוציא אותה אל מחוץ למחנה. וצריך ביאור טעמא דמילתא, מפני מה צריך להכניס הפרה להר הבית בתחילה, ורק אח"כ להוציאה למקום שריפתה, ולמה לא יביאوه מיד למקום שריפתה בהר המשחה.

ונראה לבאר הטעם בזה, דהנה לפרה אדומה יש דין קרבן, כמבואר בכמה דוכתי בגמ' דחטאת קריא רחמנא, וכדכתיב בקרא 'חטאת היא', וכן מבואר במסכת פרה פ"ד שיש בפרה דיני קרבן שטעונה שחיטה לשמה כקרבן, ויש בה מחשבת פיגול, ועוד לענין כמה מילי יעויין שם. מעתה יש לבאר טעם הך הלכתא שצריכין להכניס הפרה אדומה לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציאה אל מחוץ למחנה, משום שעניינו של קרבן הוא להביאו לעזרה שזוהו מקומו, וכיון שפרה גם היא קרבן, ממילא תחילת מקומה הוא בעזרה, ועל כן צריך להביאו לעזרה תחילה, ורק אח"כ להוציאו למקום עבודתה.

והנה פרה אדומה חלוקה משאר קרבנות ואין דמה גזרק ע"ג המזבח. ונראה דהנה את דם הפרה מזין נכח פני אהל מועד, כדכתיב 'והזה אל נכח פני אהל מועד', וכדתנן במס' פרה שהכהן מזה כנגד בית קודש הקדשים. ויש לומר דבהזאה כנגד בית קודש הקדשים, מישך שייכא הך הזאה לבית קודש הקדשים, וחשיב כמו הזאה בפנים. ויש להוסיף בזה עוד דמה דההזאה מבחוץ כנגד קודש הקדשים, חשיב כמו הזאה בפנים, הוא רק מחמת שהוא קרבן שהובא מקודם אל אהל מועד, על ידי זה נעשה שייך לאהל מועד, וממילא על ידי זה חשיב ההזאה נוכח פני אהל מועד כהזאה בפנים.

אתם קרויין אדם

כתוב (י"ט, י"א - י"ד) 'הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו'. הנה בדין טומאת מגע כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', ובדין טומאת אהל כתוב 'אדם כי ימות'.

ונראה לבאר בזה, עפ"י דברי הגמ' 'במות דף ס"א רשב"י אומר קברי עכו"ם אין מטמאין באהל, דאתם קרויין אדם ואין העכו"ם קרויין אדם, ומסקנת הגמ' שם דנתמעטו מאטמויי באהל, דכתיב אדם כי ימות באהל, ממגע ומשא לא מעטינהו קרא, הרי דעל אף דנתמעטו עכו"ם מלטמא באהל, מ"מ מטמאין במגע ובמשא. ולפי זה יש לבאר, דלגבי טומאת אוהל כתוב 'אדם כי ימות באהל', דרק אדם מטמא באהל, ולמעוטי עכו"ם שאינן קרויין אדם, שאינן מטמאין באהל, אבל בדין טומאת מגע ומשא, דבזה גם עכו"ם מטמאין, בזה כתוב 'הנוגע במת לכל נפש אדם', דבכל נפש נכללים גם עכו"ם.

סגולת עת צמאו למים על הסלע הך ויצאו מים

הגרי"א שר זצ"ל אמר לאאמו"ר הגאון זצ"ל בשם חותנו הסבא מסלבודקה זצ"ל על מה שאומרים בתפילת גשם 'זכור משוי בתיבת גומא מן המים וכו' סגולת עת צמאו למים על הסלע הך ויצאו מים', שלכאורה יפלא שכל סדר תפילה זו בנוי ומיוסד להזכיר זכות אבות ומשה ואהרן, וא"כ למה מזכירין הענין של הכאת הסלע, שזה נחשב לו לחטא. ואמר הסבא מסלבודקה זצ"ל שלמדים מזה שמה שאצל האבות נחשב כחטא, בעבורנו הוא זכות. ושאל הגרי"א את חותנו מי יימר דהכאת הסלע שמזכירין הכונה להכאת הסלע של מי מריבה שנחשב לו לחטא, ושמה הכונה להכאה שהכה משה רבנו בתחילת הארבעים שנה בחורב ששם היה זה כדינו בהכאה, ושתק הסבא מסלבודקה.

אכן אאמו"ר הגאון זצ"ל הביא ראיה דהמכוון הוא להכאת הסלע של מי מריבה, דהנה במי מריבה כתוב ודברתם אל הסלע, ובחורב כתוב והכית על הצור, הרי דבחורב הוא נקרא צור, ובמי מריבה הוא נקרא סלע, וכיון דבתפלה מזכירין את הכאת הסלע, יש ללמוד דהכונה להכאה של מי מריבה.

והכית בצור - ודברתם על הסלע

כתוב (כ', ח') 'קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו'. ובמדרש (ילקוט שמעוני תשס"ד) איתא, מריתם, שאמרתם לכם ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד, ועברתם על דברי. מבואר דהדיבור שהיה צריך משה לדבר אל הסלע, היה פרק אחד של דברי תורה. ונראה שדרשו כן ממה שכתוב 'ודברתם' דמשמע שהוא דיבור של דבר חשוב, ולא סתם דברים, ועל כן דרשינן מזה דהיינו פרק אחד. [ועל דרך זה מבואר גם בתרגום יונתן, שפירש 'ודברתם', דהיינו שישביעו את הסלע שיוציא מים. ופירש כן משום דמשמעות 'ודברתם' הוא דיבור חשוב, ולא סתם דברים]. ואאמו"ר הגאון זצ"ל האריך בזה דמבואר בדברי המדרש יסוד מופלא שהמים יצאו מכח התורה, ולאשמעינן דאם לומדי התורה צריכים למים, אז אפילו סלע מוציא מים, והביא דברי החובת הלבבות דהבריאה היא עבד לתורה, וזהו הענין שעל ידי פרק אחד יצאו מים מן הסלע, שהבריאה והטבע משועבדים הם לתורה, ולהמציא ללומדי התורה כל מה שהם צריכים לקיומם וללימודם.

והנה בפרשת בשלח אמר ה' למשה, 'הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם', הרי דשם המים יצאו ע"י הכאה, ולא כמו כאן שנצטוו להוציא המים ע"י דיבור ולא ע"י הכאה. ולפי דברי המדרש יש לבאר החילוק בזה, דשם היה זה קודם מתן תורה, א"כ עדיין לא נתחדש מציאות זו שע"י התורה יוצאים מים מן הסלע, ולכן היה צריך להכות בסלע, אבל כאן שהיה זה לאחר שנתנה תורה, ומציאות העולם תלוי בה, וכמו שאמרו חז"ל במדרש רות עה"פ בתהלים, 'נמוגים ארץ וכל יושביה אנוכי תיכנתי עמודיה סלה', אילולי עמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, היה העולם מתמוגג והולך, מי ביסס העולם, אנוכי תיכנתי עמודיה, בזכות אנוכי תכנתי עמודיה סלה, דמבואר בזה דבמתן תורה נתבסס העולם בכח התורה, אז נאמר להוציא מים מן הסלע בכח התורה, ע"י שישנה עליו פרק אחד.

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה בגמ' בתענית דף ט' ע"א מבואר, דהבאר הראשון היה בזכות מרים, ואחר שמתה חזר הבאר בזכות משה, ולפי זה יש לומר דהבאר שהוא בזכות משה, הוא תלוי בכח התורה, דמשה רבנו הוא כח התורה, וממילא הוא מוציא מים ע"י ששונן עליו פרק אחד, אבל הבאר הראשון שהוא היה בזכותה של מרים, הוא אינו תלוי בכח התורה, ועל כן היה צריך להכאה בשביל שיוציא מים.

עמון ומואב טהרו בסיחון

כתוב (כ"א, כ"ז - ל"א) 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וגו'. כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון אכלה ער מואב בעלי במות ארנון. אוי לך מואב אבדת עם כמוש נתן בניו פלטים ובנותיו בשבית למלך אמורי סיחון. ונירים אבד חשבון עד דיבון ונשים עד נופח אשר עד מידבא. וישב ישראל בארץ האמורי'. הנה חז"ל דרשו כתובים אלו, אבל פשוטו של מקרא צריך ביאור מה באו כתובים אלו ללמדנו, ומה למדנו מדברי המושלים. ונראה לבאר בזה, דהנה בפסוק הקודם לזה כתוב 'כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון, וכתב רש"י, למה הוצרך לכתב, לפי שנאמר אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל. והיינו דהכתוב בא ליתן טעם איך יכלו ישראל לישב בארץ חשבון, וע"ז נתן טעם דעמון ומואב טהרו בסיחון.

ולפי"ז נראה דזהו גם המשך הכתובים, וזהו הביאור בדברי המושלים, דהמושלים אמרו דבזה שסיחון נלחם וכבש את ארץ מואב, נאבד המקום ממואב לגמרי, וכבר אינה בכלל ארץ מואב, דהאש והלהבה שיצאה מחשבון ע"י הכיבוש של סיחון, אכלה את ער מואב, ושוב אינה נחשבת של מואב, ולא תאמר דהגם שנכבשה עדיין בשם מואב עומדת, וזהו המשך הכתוב 'אוי לך מואב אבדת עם כמוש', ר"ל שהוא נאבד לגמרי, ובניו ובנותיו גם הם נאבדו, ואבד נירים דהיינו המלכות והעול שהיה להם למואב נאבד והשימוש מכל גבול מואב, ואשמעינן בזה דהכיבוש של סיחון היה כיבוש שעל ידו נאבד ונסתלק שם עמון ומואב מארצם, וזהו דינא דעמון ומואב טהרו בסיחון. וזהו שסיים הכתוב אחר דברי המושלים, וישב ישראל בארץ האמורי, דר"ל דכיון דשמענו מדברי המושלים שעמון ומואב נאבדו לגמרי וטהרו בסיחון, ממילא יכלו והותר להם לישראל לישב שם, כי הוא ארץ האמורי, ולא ארץ עמון ומואב. ויש להוסיף דלכן נחית הכתוב לפרט את כל גבולות מקום הכיבוש, כמו שכתוב ונירים אבד חשבון עד דיבון, ונשים עד נופח אשר עד מידבא, דכיון דבא לאשמעינן דע"י הכיבוש של סיחון נטהר המקום לישב שם, על כן צריך לפרט גבולות המקום שנכבש, שכל זה הוא בכלל המקום שהותר להם לישב שם.

חכם לב יקה מצוות

דברים במעמד סיום הש"ס בישיבת 'ארחות תורה' לע"נ אשת הר"ר משה רייכמן ע"ה

כבוד הרבנים הגאונים ראשי ורבני הישיבה שליט"א, וכל העוסקים עימם במלאכת הקודש להחזיק את הישיבה הקדושה, כבוד בני משפחת רייכמן הנכבדים שיחיו, מחזיקי תורה עשרות שנים מאבותיהם, חכמי לב יקחו תורה, בצל החכמה בצל הכסף, הקב"ה יתן להם שימשיכו הלאה להחזיק בתורה בכל עוז ותעצומות, חכמי לב יקה מצוות זה אומר ששום דבר אחר זה לא מן החכמה, לא מחכמה שאלת זאת, מי שיש לו חכמה יקה מצוות ותורה. אנחנו זוכים להשתתף בשמחת כל בני הישיבה בסיום הש"ס, שמחה של תורה, כמו שהביא הבית יוסף מהמדרש 'מכאן שעושים סעודה לגמרה של תורה', כל ישראל קוראים כל השנה חמשה חומשי תורה ובגמר עושים סעודה, כך כשזוכים לסיים כל הש"ס, שזה תורה שבע"פ שסתמו וחתמו רבינא ורב אשי, אין לך שמחה גדולה מזה, זה השמחה היחידה שאפשר לשמוח בעוה"ז, כ"א אפילו מי שלא למד שייך לשמחה הזו של סיום כמבואר בגמ' בשבת 'עבידנא יומא טובא לכולהו רבנן', רואים מזה שכל המשתתפים בשמחה שייכים לזה, וכן בתשעת הימים וער"פ מהני הסיום לכל המשתתפים, אכן השאלה מה כולם שייכים לשמחה, הרי הם לא למדו, ואפשר שהביאור הוא שהתורה היא של כל ישראל, וכל מי שלומד זה לא רק עסק פרטי שלו, אלא הוא לומד את התורה של כל ישראל, גם התורה נלמדת וגם הוא לומד, החפצא של תורה נלמדת והחפצא של התורה הסתיימה בסיום שלו, ובזה כולם שייכים, ועוד שכמו שאנו צריכים ללמוד תורה כך התורה צריכה שילמדו אותה, וכמבואר בנפש החיים על הפסוק 'גמלתהו טוב ולא רע', שהלומד תורה מועיל גם לתורה והיא חייבת לו תשלום על כך, הענין הזה שהתורה צריכה שילמדו אותה מבואר גם במשנה 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה', רואים שיש עלבון לתורה, כי התורה ממתינה ורוצה שילמדוה, וזה כבוד התורה שלומדים אותה, ואם אחד פונה לדברים אחרים יש בזה עלבונה של תורה ח"ו, א"כ יש להבין שמצד התורה הסתיים מסכת או הש"ס, ובזה כולם שווים ושייכים שהתורה של כולם הסתיימה בסיום זה.

עמלי התורה צריכים לדעת, ובפרט בזמנים האלו, את יקרת ערכם, כל תכלית הבריאה וכל העולמות וכל המציאות האמיתית זה רק לצורך עסק התורה, אנו צריכים לדעת שאנו עוסקים בתכלית של כל העולמות, וכל השאר עוסקים בהבל וריק, אנו מתעסקים בדבר של ממש במציאות האמיתית הנצחית דבוקים בחי העולמים יתברך שמו, אנו עיקר הבריאה והלב של כל ישראל, וכל השאר זה רק מסביב, צריך שיהיה 'ויגבה ליבו בדרכי ה', ו'איזהו חכם המכיר את מקומו', עלינו לדעת את החשיבות שלנו, 'אל ירך לבבכם', אנו למעלה וכל השאר עוסקים בהבל.

המסי"נ העכשווית של המזה עבור חבריו.

ותמת שם מרים ותקבר שם (כ א)

ביאור נפלא על סגולת מיתת צדיקים שמכפרת

אמרו חז"ל (מו"ק כח א מובא ברש"י כאן), מדוע נסמכה פרשת 'מיתת מרים' לפרה אדומה, דמה פרה אדומה מכפרת, אף 'מיתת צדיקים' מכפרת, וכן באהרן הכהן אמרו (שם) דנסמכה מיתתו לבגדי כהונה, דמה בגדי"כ מכפרים, אף 'מיתת צדיקים' מכפרת. ואפשר לומר ביסוד הענין של מיתת צדיקים שמכפרת, דזה הוה המשך של כפרתם, בחייהם, ולפי"ז מבואר מדוע 'מיתת מרים' הוקשה דייקא לפרה, ומיתת אהרן לבגדי כהונה, דהנה ראיתי שחקרו בספרים היאך היה מקוואות לישראל במדבר, ופשטו את החקירה הנ"ל ע"פ דברי חז"ל שכל נשיא משך שבטו חלק מבאר מרים שהלכה עמהם, (מובא ברש"י תהילים עח ט וז"ל: "שהיו נוזלים מן הבאר, והנשיאים היו עושין שרטוט במשענותם, והמים נמשכים אחריהם לכל חניית שבט ושבט, כענין שנאמר במחוקק במשענותם, כמו שמפורש בארבעים ותשע מדות), ונמצא שהאפשרות של ה'טהרה' ב'אפר פרה', היתה בזכות מרים, דהרי בלא מקוה לא מהני הזאה, וכפרה זאת נעשתה אף במיתתה, וזהו שהוקשה מיתתה לפרה דייקא, ומיתת אהרן הוקשה לבגדי כהונה, שבהם כיפר לישראל בחייו, וכפרה זו נעשתה אף לאחר מיתתו.

ולפימנשנ"ל מבואר היטב הא דמקשו במאמר חז"ל, (תענית ט א) שהבאר הסתלקה במיתת מרים, וחזרה בזכותו של משה, וקשה דאי סגי בזכותו של משה, אמאי נסתלקה כלל הבאר, ולפי הנ"ל מבואר, שעצם מיתת מרים שמשה 'כפרה' והיתה מתנה לישראל, כמו 'מתנת הבאר' שהיתה בזכותה, וברגע זה יש כאן מתנה לישראל של 'מיתת צדיקים', ובאמת כרגע ליכא זכות לקבל את הבאר, דאיכא להו זכותא אחרייתא, ורק אחרי מיתת הצדיק שייך להחזיר את הזכות שהיתה בחייו על ידי זכותו של משה.

ולא היה מים לעדה ויקהלו על

משה ועל אהרן (כ ב)

ביאור נפלא מדוע הקב"ה לא המשיך את הבאר אוטומטית בזכותו של משה וברש"י כאן מביא לדברי הגמרא (תענית ט' ע"א) "מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים", ע"כ. עוד רואים אנו שם בגמרא שהבאר הסתלקה עם פטירתה של מרים אבל חזרה מיד לאחר מכן בזכותו של משה רבינו. ולכאורה הקושיא זועקת מעצמה, מדוע הוצרכו להפסקה קטנה זו, מתה מרים הפסקה, ואז חוזרת הבאר בזכותו של משה, מדוע לא המשיך הקב"ה באופן אוטומטי את הבאר, בזכותו של משה בלי להפסיק ולהחזיר, אלא מיד לאחר פטירתה של מרים, תמשיך הבאר בזכותו של משה. ויש לבאר עפ"י משל ידוע, לאדם אחד אשר לפרנסתו עוסק באבני חן וליטושם, ויהי היום ונתקע אותו אדם על גגו של הבניין, ללא כל

ויקחו אליהם פרה אדמה תמימה (יט ב)

ביאור המסר "תבוא האם ותקנח צואת בנה"

וברש"י הביא את דברי רבי משה הדרשן, וכן מובא גם במדרש (מדרש רבה חקת פרשה י"ט סימן י"ח, ובתנחומא סי' כ') "משל לבן שפחה שטינף פלטיין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל, דהיינו למרות שפרה אדומה הינה חוק, ללא טעם, בכל זאת יש כאן איזה רמז לבאר את טעמה, והוא כפרה על חטא העגל, שתבוא האם היא הפרה, ותקנח צואת בנה-העגל. ולכאורה צריכים אנו לבאר מדוע דווקא מובא המשל בלשון זו, של אמו המקנחת צואת בנה.

אלא הטעם לכך הוא, דאותו העובד עבודה זרה, מרגיש בעצמו חכם ופיקח, הוא כבר 'גדול' כביכול, ולא יספרו לו סיפורים, שהקב"ה ברא ומנהיג את העולם, אלא הוא מבין מדעתו כיצד העולם נברא ונוצר רח"ל.

וכמו שמובא בירושלמי (תענית ד' ה') ש'בר כוכבא', התריס כלפי הקב"ה, אני כבר ילד גדול, אני מסתדר לבד במלחמה עם הרומאים, אל תעזור לי ואל תפריע לי.

וע"ז משיב כביכול הקב"ה חושב אתה שהנך גדול ומסתדר לבד, ומצאת לך מי מנהיג את העולם, דע לך שהנך עדיין קטן הצריך לאמו, ותבוא האם ותקנח צואתו של אותו בן.

והשרף אתה יכבס בגדיי במים ורחץ כשדו במים

וטמא עד הערב (יט ב)

ביאור נפלא מדוע מטרת את הטמאים ומטמאת את

הטהורים

ובפרה אדומה מוצאים אנו דין שלכאורה תמוה, ולא רואים אנו כמותו במקומות אחרים שהפרה מטמאת טהורים ומטהרת את הטמאים, והיאך יתכן שאותה פעולה בדיוק, מחד גיסא מטרת, ומאידך גיסא מטמאת, ומהו בעצם ההבנה של דין זה. אלא הביאור הוא כך דהנה לאחר חטא העגל רואים אנו שמשה רבינו מוכן למסור את נפשו למען כפרתם של כלל ישראל, ואומר לקב"ה (שמות ל"ב ל"ב) "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבתי", וע"ז כביכול עונה הקב"ה איני מקבל את המסי"נ הזו ואיני מוחה ח"ו את שמך מהתורה, אבל כפרת חטא העגל תהיה גם היא בדרך של מסירות נפש, דמצוות פרה אדומה שבאה לכפר על חטא העגל, מגיעה בדרך של מסירות נפש של יהודי בעבור הזולת, דחבירו נהיה טהור בהזאתו ואילו הוא המזה בעצמו נהיה טמא, ומסירות נפש זו מזכירה לפני את מסירות נפשו של משה רבינו בכדי לכפר על עם ישראל, ובכך מתכפר עוון חטא העגל, בהזכרת מסי"נ של משה אז, ע"י

שפה
לנאמנים

פניני טשא וסתר עם רבינו

שגג ולימד תורה לעכו"ם

בין השיטין בביקורו של רבינו במערכת 'שפתי כהן', סיפרנו קמיהו שזכינו לקרבה מיוחדת אצל כ"ק מרן האדמו"ר מסיקוויצא שליט"א, וכשבניו הרה"צ מבקרים כאן בעיה"ק טבריא הרי שהם נכנסים לבית מדרשינו בעיר העתיקה, והוספנו שבעת האחרונה כל העולם רעש מהמעשה שהיה שם בשיכון 'סיקוויצא' במאנסי בארה"ב, שנתגלה לאחר שנים רבות ש'השבת גוי' הוא יהודי, ושאלנו את רבינו ב'דרכי התשובה' של כל אותם אלו שאמרו לו לעשות מלאכה בשבילים, והאם אסור עולמית וכו', ובעז"ה עוד חזון למועד ונביא יריעה נפרדת בזה. ובתוך הדברים אמר רבינו דיש להסתפק באופן הפוך לגמרי על אחד שהתקרב לתורה ולמצוות ע"י יהודי אחד שלימדו תורה, והיה מוחזק ליהודי ולאחמ"כ ד'מושך בעמדת הבא

ומדברי חז"ל אלו רואים אנו דבר פלא, ד"א זהב בסופה", נקרא על שמם דווקא של אותם שני מצורעים, שעל ידם נתגלה הנס לישראל, ולכאורה של לבאר ולהבין, מדוע גילה הקב"ה את הנס לישראל, דווקא ע"י שני מצורעים, וכי חסרים שלוחים לפני המקום. אלא הביאור הוא כך, דהלא זה עתה מבשר הקב"ה לבני ישראל. "אתם בכיתם בכיה של חינוך, (חטא המדורקרגלים) ואני קובע לכם בכיה לדורות", דהיינו שייחבר ביהמ"ק בתשעה באב, ויאלצו לצאת לגלות, וכו', ומצורע הלא הוא הריחוק הגדול ביותר ששייך, דהלא מרוחק הוא מג' מחנות, מחנה כהונה, לוי, וישראל, ועל כן גילה להם הקב"ה את הנס הגדול הזה של 'נחל ארנון' דווקא ע"י מצורעים, שעל פניו נראה כריחוק הגדול ביותר, ודווקא הם זכו לגלות את הקירוב הגדול שהקב"ה עשה לישראל בנס גדול נורא זה, מפני שזהו לימוד שמלמד אותנו הקב"ה לדורות, שגם בזמן ההסתר פנים והריחוק הגדול ביותר ששייך, יתברר אח"כ למפרע שכל אותו ריחוק היה לצורך ניסים גלויים, גדולים, ועצומים.

אז ישיר ישראל את השירה הזאת (כא יז)

החילוק במהות הנס ד'נחל ארנון' לקריעת ים סוף
ומבואר שהודגש כאן הנס של פליטת אברי האמוריים וע"י אמרו ישראל שירה, ולכאורה קשה שהלא גם בים סוף היתה פליטה של איברי המצרים, דאי' בחז"ל (ערכין טו א) שבנ"י חששו ואמרו "כשם שאנו עולים מכאן כן עולים המצריים מצד אחר", ולכן פלט הים את גופותיהם של המצרים, ואמאי לא מודגש שם נס זה של פליטת האיברים מחוץ לים, ומדוע לא נזכר בשירה. ואפשר לומר שהרי בגמ' (ערכין שם) הביאו את הפסוק בתהילים (קו ז) ו"ימרו על ים בים סוף", וזהו אחד מעשרה ניסיונות שניסו אבותינו את הקב"ה, ופירוש הדבר שמכיון שראו שנבעק הים בפניהם, היה להם להבין שלא נעשה הנס בכדי, ולא נסתיים כאן, אלא נצלו מן המצריים לגמרי, ונמצא שפליטת המצריים מן הים, לא היתה נתינה של שמחה לישראל, כמו כאן ב'נחל ארנון' ורק מחמת טרונגיתם נעשה הדבר כדיעבד, ואין זו שמחה ראויה לציון, ולשירה שבאמת היה טוב יותר אי לא היו צריכים להגיע לכך, והיו מאמינים באמונה פשוטה שלא יצאו המצרים מן הים.

רבינו מפיס את הזולת בדקות בלתי נתפסת

לאחר שכאמור מצויים אנו מפיו של רבינו לעורר אודות מידות ובין אדם לחבירו, נביא שוב בכאן את המעשה הנורא שזכינו לראות בעינינו כיצד רבינו מקפיד על כבוד הזולת, היה זה באחד ממוצש"ק של לילי טבת הארוכים ורבינו סיים את תפילת ערבית בשעה מאוחרת מאוד כדרכו, ואז הגיע אחד מן המקורבים, ואמר לפניו על פלוני מתושבי העיר, אשר קרוב למסורת וליבו חם למצוות עורך פדיון הבן לנכדו, ורבינו אמר לאותו יהודי שבע"ה ישתדל להגיע למעמד הפדיון, ומעמד הפדיון אמור להתקיים היום במוצש"ק, והם ממתינים לרבינו, כששמע זאת רבינו עלה לרכב, [א.ה. כפה"ג וכפי שמוכח מהמעשה הנ"ל עלה רבינו לרכב קודם הבדלה, אמנם אין ללמוד מזה הלכה למעשה כל עוד שלא ביררנו את זה קמיה רבינו], והגיע לבית המדבר שם המתין לו ההורים ובני המשפחה הקרובה של הרך הנולד, וכשנכנס רבינו לבית ביקש שיביאו לו גביע, וכשהגישו לפניו גביע מעוטר מחרסינה, פנה אלינו רבינו בשקט ואמר נא להחליפו באחר, מחמת שאינו 'טבול', [ראה פרשת 'בשלח' שהבאנו סיפור נפלא מאחד מוותיקי טבריה משיכון א' בעיר אשר עוד זוכר את התקופה בה רבינו היה יושב מסוגר באוצר הספרים בבית הכנסת התוניסאי 'אוהל משה' בשיכון א' בשכונת 'אחוזה' וכה סיפר אותו יהודי מור אבי ע"ה ריחם על רבינו שיושב כל היום בחדר הסגור מבלי לאכול כמעט כלום, וניסה במשך תקופה ארוכה להציע לרבינו כוס תה, אמנם רבינו סירב פעם אחר פעם, ויום אחד שאל אותי אבי ע"ה מדוע לא שותה רבינו תה ממני, האם בעיה של כשרות, עניתי לאבי אולי הקומקום לא טבול, ולכן לא רוצה לשתות ממנו, והוספתי בא נלך לחנות יבנו קומקום מתוצרת ישראלית "חנן" נקנה לו את הקומקום הזה, ונראה מה יאמר אז, מיהרתי לקנות לאבי את הקומקום מהחברה הישראלית הזו, וראה זה פלא למחרת הגיש כוס תה לרבינו, ורבינו שתה את הכוס תוך כדי שהוא מודה לו מאוד]. וכמדומה שהבאנו לפניו כוס חד פעמית מעוטרת ובידך על היין, ולאחר מכן רצה לומר קדיש וברכו, ומחמת שהסבתא של התינוק עמדה שם והרגיש רבינו שראשה אינו מכוסה כדבעי, וזה שאלה בהלכה לומר בפניה דברים שבקדושה, הכריז רבינו שרוצה לומר את הקדיש בפני הקיר שפונה לירושלים בלי הפסק, ואכן נעמד רבינו סמוך לקיר כשענינו עצומות ואמר את הקדיש, לאחמ"כ חשש רבינו אולי בכל אופן הסבתא נפגעה או אולי הרגישה שרבינו החליף את הגביע בכוס אחרת, ותיכף שאל מי כאן בעלת הבית וכשבאה לפניו אותה סבתא אמר לה רבינו פלא מיוחד אני מרגיש כאן בבית קדושה מיוחדת, בינה זאת.

"ויצא יצחק לשי"ח השרה"

ברכת מזל טוב מקרב לב ונפש חפצה נשגר קמיה חז"ל מעלת הגאון המופלא מגדולי מזכי הרבים, דולה ומשקה מתורת מרנא שר התורה זיע"א כמוהר"ר הגר"י גולדשטון שליט"א בעל "דברי שי"ח"

לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הבת שתחי', יהא רעווא שיוכו אביה ואמה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים וירוו הימנו רב נחת.

קרא גופיה, ולא רק משום לפני"ע, של גרימת לימוד לגוי, וממילא לא מהני כאן זה שהיה יכול ללמוד תורה ממקום אחר, דלהלא סו"ס איכא כאן 'מאורסה'. ואפשר לומר שדווקא העוסק בתורה בפני ע"ה, שמדמינן אותו לבעל ארוסתו בפניו, הוא רק באופן שעוסק בה למעלה מהשגתו של העם הארץ, שאז נחשב כפגיעה בכבוד התורה, שיבוזה אותה הע"ה כי אינו משיג את עומקה, ורק ע"ה זה שמלמדו יכול להשיגה, אבל בסוגיא דחגיגה מבואר דשם היתה מטרה הפוכה והיא לרומם את התורה בעיני הגוי, ובזה ליכא איסורא "כבועל ארוסתו בפניו", שאין כאן גילוי חלק הלומד גופיה בפני הגוי, ורק נשאר כאן עצם האיסור של גרמא לגוי ללמוד תורה וזהו רק לפני"ע, ולא 'מאורסה'. ולפי"ז בכה"ג דלימדו רק הלכות, או אפי' בכה"ג דלימדו עומק הסוגיות, אבל מיירי באחד שהיה בעל 'השגה', ולימדו כפי השגתו שחשבו ליהודי כשר, ולא היה יכול להגיע לעשות ליצנות מן התורה, א"כ ודאי לא עבר על שום איסור כלל, אבל בכה"ג שהביאו למצב שעי' הוא הגיע להשיגה ולהבינה, צריך עיון אי יש בזה חשש 'מאורסה' כמושנ"ת בסוגיא דפסחים.

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת כיבאס, הצדיק החכם רבי רפאל כיבאס זצ"ל

דרך להזעיק אנשים שיפתחו לו את הדלת, לשמחתו הרבה מצא בכיסו כמה אבני חן שעלותם מועטת, וזרקם מראש הגג לעבר העוברים ושבים ברחוב למטה, להפתעתו כי רבה, הרימו האנשים את אבני החן שזרק, הניחום בכיסם והמשיכו בדרכם מבלי להעיק ולו מבט קטן כלפי מעלה, כשראה אותו אדם שלא בדרך זו יצליח למשוך את תשומת ליבם, מצא על שפת הגג כמה אבני חצץ, נטלם בידו וזרקם לעבר העוברים ושבים ברחוב למטה, או אז הביטו כלפי מעלה, והבינו את מצוקתו ועלו לפתוח לו את הדלת.

רואים אנו מכאן יסוד עצום כשזורקים יהלומים כשהכל טוב וורוד, אנשים מקבלים זאת בטבעיות גמורה אבל כשזורקים אבני חצץ, כשמתחיל לכאוב ולהציק, או אז אנשים מתעוררים לדעת ולהבין מהיכן מגיעים אבני חצץ אלו.

וזה הסיבה מדוע לא המשיך הקב"ה באופן אוטומטי את הבאר אחר פטירת מרים, בזכותו של משה, כדי להודיע קבל עם ועידה, דעו לכם שכל ארבעים שנה שהיתה לכם באר במדבר לשתות, הכל בזכותה של מרים, ואחרי שעם ישראל יפנים זאת ויכיר בזה, או אז יכולה הבאר להמשיך בזכותו של משה.

את זהב בסופה ואת הנחלים ארנון (כא יד)

יסוד לדורות מדוע הודיע הקב"ה את נס נחל ארנון דווקא על ידי שני מצורעים

ובגמ' (ברכות נ"ד ע"ב) רואים אנו שגילוי נס 'מעברות נחל ארנון' לעם ישראל היה, לא פחות ולא יותר ע"י שני מצורעים שהלכו בשולי המחנה, וזה לשון הגמרא 'מעברות נחלי ארנון, מנלן, דכתיב (במדבר כא יד) "על כן יאמר בספר מלחמות ה' את זהב בסופה" וגו', תנא 'את זהב בסופה', שני מצורעים היו, דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל, כי הוו קא חלפי ישראל, אתו אמוראי, עבדי להון נקירותא, וטשו בהון, אמרי כי חלפי ישראל הכא נקטלינו, ולא הוו ידעי, דארון הוה מסגי קמיייהו דישראל, והוה ממיד להו טורי מקמיייהו, כיון דאתא ארון, אדבקו טורי בהדי הדדי, וקטלינו ונחת דמיייהו לנחלי ארנון, כי אתו את זהב, חזו דמא דקא נפיק מביני טורי, אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה.

דהיינו שני מצורעים הלכו בשולי המחנה, והם ראו את הדם הרב שנשפך מבין נקרות הסלע, ועל ידם נתגלה הנס לכלל ישראל כולו.

דעת

חכמה ומוסר

שיפה לנאמנים - המושך

נתגלה שהוא גוי, האם אותו אחד שלמדו תורה עליו לחזור בתשובה על כך, או לא, דהנה התוס' (חגיגה יג ד"ה אין מוסרין ד"ת לעכו"ם) הק' היאך הותר כלל ללמד תורה לגוי, הא איכא בזה משום לפני"ע, שהרי גוי שלמד תורה חייב מיתה, ותיירצו שהיה הגוי יכול ללמוד ממקום אחר, ולא הוי תרי עברי דנהרא, וא"כ באופן דידן בודאי היה יכול למצוא אחרים שילמדו אותו תורה דהרי הוחזק ליהודי. אמנם לכאורה קשה, דהלוא בגמ' (פסחים מט ב) אמרו, במי שעוסק בתורה בפני עם הארץ כאילו בועל ארוסתו בפניו, וילפינן לזה מקרא (דברים לג ד) ד'מורשה קהלת יעקב', וקרי ביה 'מאורסה', והרי זהו מקור האיסור של גוי שלמד תורה, וא"כ משמע דכ"ש במלמד תורה לגוי, שעובר וכאלו 'בועל ארוסתו בפניו', מהאי

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגר"א משל"ב)

איך אתה מתייחס למתנה?...

אנחנו מציבים לעצמינו שאלה פשוטה:

היו שני חטאים גדולים שהקב"ה חפץ לכלות את עם ישראל ולגדל את מרע"ה, האחד בעגל שכתוב "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלה אותם ואעשה אותך לגוי גדול" (שמות לב, י), ואחד במרגלים שכתוב "אכנו בדבר ואורשנו ואעשה אותך לגוי גדול עצום ממנו" (במדבר יד, יב). והנה אם נשאל את עצמינו איזה עוון יותר חמור, הסברה אומרת שבדאי חטא העגל חמור יותר, זה עבודה זרה! כל המודה בעבודה זרה הרי הוא ככופר בכל התורה כולה!

אבל אנו רואים שהקב"ה הקפיד יותר על חטא המרגלים, שבעגל כתוב "וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו" (שם לב, יד), ואילו במרגלים על אף שהקב"ה אמר סלחתי כדברך (שם יד, כ) בהמשך (פסוק לה) כתוב "ואולם חי אני וגוי' במדבר ההוא יתמו ושם ימותו!" פעם סיפרנו סיפור, (זה סיפור אמיתי עם הרבה מוסר השכל...) שבדור הקודם היה את המגיד הצדיק רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל, הוא היה מגיד עם יראת שמים טהורה, אמיתית, עם הניגונים של המגידים, כמו פעם. הוא היה בעל יסורים גדול מאד, הוא היה חולה דיאלוזה הרבה שנים, ועוד הרבה יסורים שהיו לו רח"ל והוא קיבל אותם באהבה. טיפולי דיאלוזה זה דבר שמתיש את כח האדם בצורה נוראה... שעות רבות של טיפולים עד שהבן אדם מרגיש כולו מותש... ומספרים, שרבי ראובן היה פעם במחלקה, והגיעה לשם אחות ואמרה לכל החולים, יש לי היום יום הולדת ואני רוצה שתברכו אותי... הבאתי לכם יין ועוגות בהכשר הבד"ץ... הדתיים שהיו שם לא נגעו ביין, והיא לא הבינה מה הבעיה, הרי זה בד"ץ! עד שאחד החילונים שהיה שם אמר לה שאצל הדתיים את כמו גויה ואסור לקחת יין שזה כיון נסך. היא נפגעה... אנחנו בטח יהודים! כל הדורות אנחנו יהודים! אז אמר שם אותו אחד, אצל הדתיים - מי שמחלל שבת בפרהסיא הוא נחשב כמו גוי...!

ואז קמה רוח סערה בכל המחלקה... איזה שיגעונות יש להם לדתיים האלה... הופכים יהודים לגויים...

כמובן - רבי ראובן - לא היה שותף בכל מה שקרה שם, הוא סיים את הטיפול והלך. בפעם הבאה שהוא הגיע למחלקה ההיא כולם שאלו אותו, נו נו... מה אתה אומר בנידון?... אמר להם רבי ראובן, אין לי ראש לזה עכשיו... לפני שיצאתי מהבית קרובת משפחה שלי שאלה אותי שאלה ואני טרוד בה מאד, אין לי ריכוז גם לשאלה שלכם... הם התרגזו, אתה סתם דוחה אותנו בקש... רבי ראובן היה רציני. מה פתאום? אני סתם אומר לכם!... אז תגיד לנו מה השאלה שלה, ביקשו.

אומר להם: יש לי בת דודה, היא מאד דתייה וצדיקה, אבל הבן שלה הוא כבר אחרת... הוא התאסר. וכמובן, נהוג לקנות שעון זהב עבור הכלה. אמא שלו גרה בבני ברק, והם הלכו לחנות בבני ברק. הבן שלה ראה את המבחר והוא התאכזב... כזה שעון אני אביא לכלה שלי!... זה מידי פשוט אני צריך משהו יוקרתי ומיוחד עבור הכלה שלי... אמר לו המוכר - יש שעונים יותר יקרים, אבל המחיר בהתאם... ארבעת אלפים דולר או חמשת אלפים... אמר לו הבחור, מישוהו שאל אותך בכלל על כסף?!

המוכר מסתכל על הבת דודה שלי, היא לא נראית אחת שיש לה הרבה כסף... והיא פוכרת ידיה כאומרת מה אפשר לעשות... זה השיגעונות של הבן שלי...

המוכר הציג בפניהם את מבחר השעונים היקרים, המחיר נע בין שלש וחצי לחמש אלף דולר, וכמובן היבן יקירי שלה לקח את הכי יקר... הבחור כל כך התרגש... מכאן ואילך קרנו תרום בכבוד... איזה שעון משובח... והוא כתב מכתב מרגש הוא עטף את זה בעטיפה נאה ובא בהתרגשות למסור את השעון לכלה, בליבו פנימה הוא כבר דמיון את דמעות ההתרגשות של הצד השני, והכבוד הרב שהוא יזכה לו...

הוא מוסר לה את השעון, היא פותחת ואומרת לו, אתה לא מתבייש?... כזה שעון פשוט אתה מביא לי?... זה בושח ללבוש כאלו שעונים פשוטים... הוא נדהם, מה זאת אומרת, זה עלה חמשת אלפים דולר!!! והיא ממשיכה: אתה כזה תמים?... ככה הצליחו לעבוד עליך?... על זה אתה משלם חמשת אלפים דולר?!

נהיה שמח שמח... מה עושים? עוד מעט אירוסין... הצליחו לעשות ביניהם איזה שלום עראי, לפחות שלא תושבת שמחת האירוסין. הבחור כבר איבד את הטעם מהשידוך הזה... וכעת הבת דודה שלי מספרת לי שהמשפחה של הכלה פנו אליהם ואומרים מה שהיה היה, אנחנו מתנצלים ומבקשים סליחה, בואו נחזיר את הגלגל... והיא שאלה אותי אם לעשות את השידוך ולגמור אותו, או לא?... ומשכך - סיים הרב קרלינשטיין - אני נתון כעת בבעיה הזו ואין לי ראש לבעיה שלכם...

אמרו לו כל הנוכחים במחלקה, מה הספק בכלל, שיורקו אותם... היום היא התחצפה בצורה כזו מחר היא תעשה בעיות אחרות. אתה לא רואה עם מי יש לך עסק?... שתבטל את השידוך.

תודה רבה, אמר הרב. זה פשוט לכם?... כן... מה השאלה בכלל. נו... מה הרב אומר עכשיו על השאלה שלנו?... אמר להם ר' ראובן - אתם עניתם לי! מה אמרנו, בכלל לא דיברנו על זה...

ואז הוא ענה ברוב חכמה, הקדוש ברוך הוא אמר למשה רבינו: מתנה טובה יש לי בבית גנאי ושבתי שמה, לך והודיען לישראל. (שבת ק, ב) אומר משה לעם ישראל הקב"ה נותן לנו מתנה גדולה ולא סתם מתנה... זה מבית גנאי! מה יש בכספת של הקב"ה?... מתנות גדולות מאד, מה המתנה?... **שבת!**

ואם יש מי שאומר, וכי זו מתנה?... לא לנסוע לים, לא להדליק חשמל, לא לבשל, זה לחזור למדבר... זה נקרא מתנה?... לא צריך, קח אותה בחזרה... הקב"ה שומע ואומר - כזה שידוך מבטלים מידי! ממילא אין לאחד כזה דין של יהודי אז הוא כגוי והיין שלו דינו כיון נסך! **אני רציני לעשות שידוך עם היהודי הזה מעם ישראל, אבל אני רואה שהוא מבזה את המתנה שלי אז ביטלתי את השידוך!**

כתוב בפסוק (יא, ב) שהם אמרו: "לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו", אומר רש"י - לו מתנו - הלואי ומתנו! הקב"ה נותן לי כזו מתנה של ארץ ישראל, "טובה הארץ מאד מאד"!! והם אומרים הלואי שנמות, אנחנו בכלל לא רוצים להגיע לארץ ישראל...

אתם זורקים את המתנות שלי! אז באמת לא תקבלו... השידוך מבטל... **במדבר הזה יתמו ושם ימותו, בדיוק כמו שרציתם!!! זו**

המתנה המועדפת עליכם...

הקב"ה רוצה לתת לנו מתנה של ארץ ישראל, ויש הבטחה: טובה הארץ מאד מאד. ואתם עוד מתרעמים, הלואי שנמות ולא היינו צריכים את המתנות האלה... אז פה זה לא עונש. אתם רציתם את זה אז תקבלו. [וכן מבוי בקרא "הארץ אשר מאסתם בה" וביותר תהילים (קו, כד) "וימאסו בארץ חמדה, וכו'"]

עבודה זרה זה עוון חמור, ושם צריך לתת עונש ולכן משה מתפלל, ונתקבלה תפילתו.

וצריך לדעת שאותו הדבר גם בפרשת קורח. (טו, ג) ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם. ובמדרש תנחומא: "הרבייתם עלינו משאות יותר משיעבוד מצרים. טוב לנו תחת ידי מצרים מתחת ידכם".

הקב"ה נותן להם מתנה גדולה של יציאת מצרים ולהיכנס לארץ ישראל, והם רוצים לחזור למצרים... עם אנשים כאלו אין מה לדבר... הקב"ה נותן מתנות טובות, והוא נותן בעין יפה! אם אנשים בונים למתנה אז מתבטל השידוך... אז בודאי, אלו נבלעו בתוך האדמה, ואלו לא נכנסו לארץ.

הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו! אם הקב"ה אומר לך שזה טוב אז מה אתה מבזה?... כשלא רוצים - לוקחים חזרה.

התורה מחזרת אצל כל יהודי!

כעת נראה שיש עוד מתנה: הקב"ה אומר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו" (משלי ד, ב). הקב"ה בעצמו אומר לנו יש לי מתנה, אני נותן לכם דף גמרא! אני נותן לכם את התורה שלי! **והקב"ה מבקש ממני, אתה בן שלי אני רוצה שיהיה לך טוב... תורתי אל תעזבו!!!** ואם הקב"ה בא ונותן את התורה, ובן אדם לא רוצה את זה - אז הוא מפסיד את הכל!

רבי ירוחם ממיר ממשיל כעין אחד שיש לו עסק שמרוויח מיליונים אך צריך הרבה השקעה גם בזמן וגם בכוחות ורוצה לתת במתנה לבנו ורק אומר לו אני מוכן להעביר לך הכל רק תדע שצריך להשקיע בזה כוחות וזמן ואז הרווחים ענקיים - והבן מתעצל ואומר אין לי לזה רצון להשקיע ואין לי לזה זמן פשיטא שלא יתן לו את זה.

והרי אמרו חז"ל (ברכות סג, ב) אין ד"ת מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה שנא' (במדבר יט, יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל. ומספרים על היבית ישראל מגור שפ"א פגש אחד שדיבר אתו על דרכי החסידות, ופירש לו את שיטתם שלהם, ואז שאלו הבית ישראל מה עושים אצלכם כשבאמצע הלימוד נגמר החשק ללמוד, והשיב לו שאז יוצאים לרגעים ומתבוננים ביופי הבריאה "כי אשא שמך מעשי אצבעותיך אשר כוננת וכו' מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך" והשמים מספרים כבוד קל וכו' ואז מתמלאים באהבת ה' וחוזרים ללמוד בחשק ובמרץ, ואז שאלו לבית ישראל ואיך נוהגים אצלכם, והשיב לו ממשיכים ללמוד גם בלי חשק ולומדים עד שזה מגיע.

החפץ חיים שואל, כתוב בגמרא שאחרי שלש דורות של תורה, התורה מחזרת על אכסניא שלה. והנה לכל עם ישראל יש שלש דורות של אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב. אם כן למה אין התורה מחזרת על אכסניא שלה?... אומר הח"ח, בודאי התורה מחזרת על אכסניא שלה, רק אם התורה הייתה באכסניא אצל מישהו ופתאום הוא מזעיק פנים ואומר אין לי כח אלייך עכשיו - אז התורה הולכת משם למקום בו היא תהיה יותר רצויה...

אומר החפץ חיים התורה מחזרת אצל כל יהודי! אם תקבל אותה יפה - היא תשאיר אצלך. ואם אתה לא מקבל אותה יפה - אז היא הולכת ממך! והקב"ה אומר - אל תהיו טפשים... תורתי אל תעזבו! אני נותן לכם דבר טוב.

התורה משנה את האדם

אנחנו יודעים שהתורה מאד מגדלת ומרוממת:

הבאנו פעם שהבעל הטורים עה"פ "ויבלע מטה אהרן את מטותם" (שמות ז, יב) מביא מדרש שגם בפרשת קורח כל נשיא הביא את מטתו וכתוב ויפרח מטה אהרן, וכתוב שם שמטתו של אהרן בלע את כל מטות הנשיאים, וכשהוציאו - חזר ופלטה, ולכן רק מטה אהרן פרח.

נשאלת השאלה: הרי בדרך הטבע מטה לא פורח! אלא מה, הקב"ה רצה להראות שאהרן הוא בחיר ה' ולכן מטתו פרח, אך שאר המטות לא היו פורחים, למה - אם כן - צריך מטה אהרן לבלוע אותם?...

ועל זה הבאנו וכעת ראיתי שמובא בספר 'משאת המלך' מהגרש"מ דיסקין זצ"ל שכתוב בתנחומא (סוף תרומה) אמר לו משה להקב"ה, אתה אומר לי לעשות מזבח ואתה אומר לי אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, והרי המזבח עשוי מעץ. אפשר אש דולקת על גבי עצים ולא מכלה אותם? **אמר לו הקב"ה למשה - אש שלך שורפת. אש שלי לא שורפת. מתים נכנסים לפני ויוצאים כשהם חיים.** יש שתי ראיות: א.

מטה אהרן, הוא היה עץ יבש - ופרח. ב. ארזי הלבנון ששלח חירם מלך צור לבנות את בית המקדש לשלמה זה היה עץ יבש, כיון שהכניס שלמה את ארון הקודש - התחילו ארזי הלבנון נותנים פירות, ומהם פרנסה גדולה לפרחי כהונה, הם היו פירות מיוחדים וטובים... רואים פה עץ יבש שכשהוא נכנס לפני ה' הוא פורח! לפני ה' הכל פורח!...

וממילא - אם היו כל המטות עומדים לפני ה' ומטה אהרן לא היה בולע אותם, **כולם היו פורחים!** ובכדי שכולם לא יפרחו צריך שמטה אהרן יבלע אותם - מתים נכנסים לפני ויוצאים כשהם חיים. לפני ה' הכל פורח.

אדם שנמצא ליד דף גמרא ולומד בהתמדה נמצא לפני ה', באיזה דרגה ומצב שהוא נמצא, גם אם הוא דומה לעץ יבש מכל מיני בחינות הוא מתחיל לפרוח להתרומם ולהשתנות ולגדול. כל המקבל עליו עול תורה - מעבירים הימנו מפריעים מחד גיסא, ונותנים לו ונותנים לו... להצליח ולגדול מאידך גיסא. הוא מקבל בלי סוף! כי זו המציאות של העומד לפני ה'.

יש תוספות מפורסם! (כתובות סג, א) שכלבא שבוע בא אל חתנו רבי עקיבא ומבקש להפר את הנדר שאסר על נכסיו על בתו - אשתו של ר"ע אחרי עשרים וארבע שנות עוני ומחסור, אומר לו רי"ע לכלבא שבוע (שעדיין לא ידע שהוא חתנו), אילו היית יודע שהוא יהיה גברא רבה היית נודר!...! אמר לו, אפילו פרק אחד, אפילו משנה אחת! אם הייתי יודע שרבי עקיבא יכול לקלוט אפילו משנה אחת (!!!) כבר לא הייתי מדיר אותם! זאת אומרת שרבי עקיבא היה בדרגה כזו שהוא לא קולט אפילו משנה אחת. אפילו משנה קלה ופשוטה, זה לא צריך להיות דווקא משנה קשה בכלאיים בפרק ערוגה... ומה הוא נהיה בסוף?... רבי עקיבא!

שואל תוספות, והרי אין פותחין בנולד, הרי כל מה שר"ע נעשה גברא רבא זה מצב שנולד אחרי הנדר, וא"א לחכם לפתוח להתיר את הנדר בנולד! מתרצים תוספות שכיון שר"ע כבר הלך ללמוד זה לא נולד, **דרךך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול!** מדובר פה על אחד שע"פ דרך הטבע אין בכוחותיו לקלוט אפילו משנה אחת! זה חיסרון קשה מאד! ולבסוף הוא נהיה גברא רבה, שמשנה רבינו ע"ה אמר להקב"ה יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי כמבוי במנחות (כט, ב), וזה דרך! זה טבעי! **[ועל כרחך צריך לומר, למה לא רואים כ"כ הרבה גדולים? כי אמנם הולכים לישיבה אבל זה לא 'הולך ללמוד תורה']** כי מי שמוכן כולו להתמסר לתורה מוכרח להיות אדם גדול.

אין לנו מושג כמה התורה מרוממת! כי לקח טוב נתתי לכם, איזו מתנה טובה! איזה לקח טוב זה... אבל כשבן אדם לא רוצה - אז הוא מפסיד את הכל...

אדם גדול זה אחרת...

ואם כך נעבור לראות אכן מהו האדם הגדול ולכן מגיע!!

כתוב (טז, ג) "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'", הרי כשאדם גדול אומר משהו אני צריך לשמוע לו, מה עושים היום בעיתונות ובתקשורת כשחלילה לא רוצים לשמוע אל האדם הגדול?... יש שתי אפשרויות [רח"ל] או להחליט שכולנו 'אנשים גדולים', או לומר שהוא אדם קטן, כמוני, מה ההבדל...

קורח בחר באפשרות הראשונה, כולנו קדושים! מה ההבדל... כי כל העדה כולם קדושים, וזה אחד מהדברים שהם אפיקורסות גמורה!!! **אדם גדול זה יצירה אחרת בכלל...**

מרן ראש הישיבה זיע"א אומר דבר מאד מיוחד: כתוב (טז, ה) "ויידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו". ופרש"י, ומדרשו: **בוקר**, אמר להם משה, גבולות חלק בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב?! כן תוכלו לבטל את זה, שנא' "ויהי ערב ויהי בוקר", ויבדל, כך ויבדל אהרן להקדישו.

אומר מרן רה"י (אנחנו מקצרים בדבריו) הדמיון לבוקר וערב כי אדם גדול זה יצירה אחרת! זה לא 'תוספת מעלה', אדם גדול ואדם לא גדול - זה אדם אחר בכלל, זה לא אותו אדם! **כשהחז"א כתב 'אבל באמת הוא מלאך הדר עם בני תמותה', הוא לא התכוון לומר שזה בן אדם עם מעלות של מלאך, אלא זהו 'מלאך'! כפשוטו, זה לא בן תמותה, הוא קרוץ מחומר אחר בכלל...** זה בדיוק כמו יום ולילה, אפשר להפוך יום ללילה?...! זה מציאות אחרת! אדם גדול זה מציאות אחרת, ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים, אין כזה דבר שכולם קדושים.

תורה מרוממת... תורה מגביהה... תורה משנה את האדם לגמרי... והוא היחס שלנו בכבוד לאדם גדול, הגמ' במכות (כב, ב) אומרת, 'כמה טפשי הני בבלאי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבא', הפשט הפשוט, לא כתוב כמה 'רשעים', אלא כמה 'טפשים'! אתה לא מבין שזה ספר תורה?!! זה ספר תורה חי ומהלך, זה ס"ת שעובד, ומלמד, ומשפיע, ובזכותו חיים!

אבא - עליו השלום - סיפר לי פעם: היו כמה רבנים שהיו נמצאים סביב רבי חיים עוזר זצ"ל, ושלושת המפורסמים שבהן היו הסבא זצ"ל [רבה של קרייניק] רבי זלמן סורוצקין, ורבי מאיר קרליץ. הם היו שמה ימים ולילות ועשו את כל העסקניות שלו וסידרו את הדברים שלו.

פעם אחת בחיים זכה אבי ז"ל להיכנס עם סבא לרבי חיים עוזר. סבא שלי היה אדם חזק ותקיף מאד, והיה גם קרוב משפחתו, ובכל זאת, כשהוא נכנס הוא רעד כולו... רבי חיים עוזר! גדול הדור...

וכן מצאנו בסוף פ' בהעלותך כאשר אהרן ומרים דברו על מרע"ה, והרי הם היו שלושת הרועים שבזכותם היה לעם ישראל מן באר וענני כבוד,

ורום מעלתם אין לתאר, ונתכוונו לטובה ולצורך. רק שהיה מרע"ה גדול מהם... פה אל פה אדבר בו וכו'... והייתה התביעה לא רק על עצם הדיבור אלא... ואיך לא **יראתם** לדבר בעבדי במשה... הדרגה היותר גבוהה היא כבר מציאות אחרת, שגם גדולי וענקי עולם כמותם צריכים לפחד...

אדם גדול זה לא חבר שלך... יש לנו קצת בעיה עם זה שכל הגדולים שלנו קיבלו אותנו כל כך יפה, וחייכו אלינו כל כך. מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי זצ"ל הרגשת שהוא חביב עליך כמו חבר... כל תינוק קטן יכול לבוא אליו... ילד קטן בא ושאל, אמרו לי שהרב עשה סיום מסכת בשינה, זה נכון?!... והגר"ח חייך, לפעמים... אותו דבר אצל מרן רה"י זיע"א. היו מבקשים ממנו שיבוא לבחון על כל דבר. פעם הוא אמר לי, גם אם היו מבקשים ממני לבחון על הסיפור הייתי בוחן... כל הגדולים נתנו לנו הרגשה טובה אז אנחנו מרגישים 'חברים טובים' שלהם, כל אחד כבר נהיה מקורב... אדם גדול זה פחד! לעמוד לפני רבי חיים, לפני הרה"י, לפני רבי גרשון... זה פחד! אדם גדול זה אחרת...

מתיקות התורה - זה הכי שווה!

פעם דיברו על כך שאין לכולם 'משורות' ותפקיד תורני. אמר הרב אברמסקי זצ"ל, הפסוק אומר "רב לכם בני לוי, המעט מכם כי הבדיל ה' אלוהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן ה'... ובקשתם גם כהונה?"... המשיך ואמר, רב לכם בני לוי, הקבי"ה אמר יורו משפטיך ליעקב! אתם מלמדים את התורה ליעקב, בן תורה מה חסר לו?... מה הוא מחפש שתלעיס?... אתה לומד, יש לך מתיקות של תורה, ואהבה, ושמחה של תורה, מה חסר לך?!!... מסופר על הרב מברסקי שבצעירותו כבר כולם ידעו שהוא עליו גדול. ופעם בא אחד מחשובי העיר לאביו הגר"ח ואמר לו היות והרב מברסקי יצטרך לכהן כרב, אז הוא צריך לדעת את השפה הרוסית, אחרת איך הוא יהיה רב... אמר לו רבי חיים - אז הוא לא יהיה רב... אותו אחד לא הרפה, אז הוא יהיה ראש ישיבה, וגם ראש ישיבה צריך לדעת שפה רוסית... אז הוא לא יהיה ראש ישיבה, אמר הגר"ח. אם לא רב ולא ראש ישיבה - המשיך האיש - אז הוא יהיה סוחר, וסוחר בודאי צריך לדעת את שפת המדינה!... אז הוא לא יהיה סוחר... אז מה הוא כן יהיה? שאל האיש; אמר הגר"ח, עני, אבל עם כל השי"ס בראש זה מספיק לוי! לא צריך יותר... וכלשונו ארעמאן מיט גנץ שי"ס אין קאפ אין גנץ גוט. רב לכם בני לוי.

דברי זכרון על הגאון הגדול רבי אברהם נח גרבוז זצוק"ל

אנחנו כעת נמצאים לאחר הפטירה של הגאון רבי אברהם נח גרבוז זצ"ל

הג"ר אברהם נח גרבוז למד בחברותא עם יבלחט"א הגאון רבי שמואל גפן שליט"א. הם שני יהודים שחוץ מן הלומדים אף אחד לא שמע עליהם... לא כתבו עליהם לא בעיתון ולא בחדשות ולא בתמונות. בשום מקום לא. שנים שישבו ולמדו עשרות שנים בחברותא. שני זקנים, הם הגיעו לדרגות כל כך גבוהות בתורה, ותראו איזה שבט הם העמידו... גם הרב גפן, שכולם משפחה של גדולי תורה, וגם הרב גרבוז - שבט של לומדי תורה! ובכלל - - - רב לכם בני לוי. מה היה חסר להם... איזה גדולים הם היו ואיזה שבט הם העמידו... אנחנו מכירים את מורינו רה"י הג"ר איתמר, אבל כולם... הרחוב כל כך מסמא לנו את העיניים, בא ליהנות ממה שיש לך, עם הדף גמרא, עם הבית של תורה, עם המתיקות של תורה!

ענוה גם כלפי מי שגדול ממך...

אני רוצה לומר לכם: אחד הדברים שסיפרו אחר מיטתו של רבי אברהם נח זצ"ל זה מידת הענוה שלו, הוא היה מלא וגדוש גם בחלקי התורה שאנשים אחרים פחות יודעים... היה למורינו הרה"י מאיפה ללמוד, כל התורה כולה... וכל אחד יכל לבא אליו ולשאל, הוא היה מסביר לו במאור פנים, אפילו לילדים.

המשך חכמה בפרשה אומר: "ויאמר אל ה' אל תפן את מנחתם, לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם", מה פירוש "אחד מהם"?... אומר המשך חכמה: הם אומרים כל הזמן ומדוע תתנשאו על קהל ה', אנחנו הבעלי גאווה! אדם חשוב לא איכפת לו להתנהג בענוה כלפי אדם שפל ובזוי, כי כולם יודעים כבר את מעלתו.

ידוע שפעם בא אחד לבית הלוי ודיבר איתו בלימוד אבל זה לא היה לעניין... הבית הלוי לא רצה לפגוע בו, הוא אמר לאותו רב, תראה אני כבר זקן ולא כ"כ זוכר את כל מה שלמדתי, ועד שאני מבין בכלל מה מדברים איתי... אתה מכניס אותי לסוגיות שאני לא אוהב בהם... זה קשה לי. אותו רב אמר לבית הלוי, הרב לא צריך לדאוג... גם אצלי זה ככה שאני לא כ"כ זוכר... רבי חיים - בנו של הבית הלוי - היה אז ילד קטן והוא אמר לאותו רב, שש...ש... אל תדבר כך. אמר לו: למה, אני מנחם את אביך... אמר רבי חיים - כשאבא אומר את זה - אף אחד לא יאמין לי, אבל אם אתה תגיד את זה עוד יאמינו לך...!

אומר המשך חכמה אדם גדול שיגיד לילד קטן אתה יותר טוב ממני - זה לא נקרא ענוה, זה סתם משחק. אבל כאשר אדם גדול מתנהג בענוה כלפי מי שגדול ממני - פה עלולים לחשוב שזה אמיתי... פה נמדדת הענוה.

בחור שילך לבחור פחות ממנו - הוא יתן לו את כל הכבוד, אבל ללכת לבחור יותר טוב, מה, יגידו שהוא יותר טוב ממני?... לא לא לא... אומר המשך חכמה: לא חמור "אחד מהם" נשאתי, מה זה אחד מהם? כתוב אצל אבימלך, "כמעט שכב אחד העם את אשתך" אומר רש"י **המורם שבעם!** אומר משה - אני נהגתי בענוה גם כלפי המורמים שבעם! לא פחדתי שיגידו שהם יותר ממני!

[ומסופר על הגה"צ רבי חיים טודרס הרש"ל שהיה בא בימים ומגדולי גדולי ישיבת עץ חיים ובקי בשי"ס ופוסקים וישב לידו אברך צעיר וכאשר התקשה בלימודו שאל לאברך שלידו וכשאמרו לו שזה לא מתאים אמר להם משל לאדם שאבדה לו אבידה יקרה והוא זקן ונכבד ולידו אדם צעיר לימים וכי יתבייש לשאלו אולי הוא ראה והבחין באבידה. הלא אבד לי אבידה יקרה - הפשט בסוגיא - מי שיכול לעזור לי למצוא את האבידה וודאי שאני אשאל ואשמח להיעזר ע"י]. **רבי אברהם נהג עם כל אחד הוא בענוה!** אני עוד זוכתי להיות מהתלמידים הראשונים שלו. למדתי אז בחברון, היה לו תלמיד בשם חיים בוכמן. (אח"כ הוא היה מהנדס והיה גר בב"ב) והוא למד אצלו בנובהרדוק, והיה חבר שלי. ופעם הוא בא אלי לחברון להציע לי ללמוד איתו חברותא יחד עם הרב גרבוז, והסכמתי. למדנו יחד עם הרב.

לפני כשנה דברתי איתו, הוא סיפר לי בהתלהבות שהוא כבר שבע שנים בבית שמש והוא לומד כמו אברך צעיר בוקר וצהריים, והוא זכה למשפחה של בני תורה! הכל בזכות הלימוד הנפלא והמתוק בשנות הבחרות. והוא אמר לי תגיד לבחורים ב"ארחות תורה" שינצלו את השנים האלו! אחרים בגילי ובמצבי כבר בתוך היעובר ובטל מן העולם! ואני כעת בגן עדן של ממש, חזרתי לשנות הנעורים המתוקים והנפלאים - שהיה לי אז.

ביקוש האמת!

הייתה לו לר' אברהם מתיקות של תורה באופן מיוחד! כזו הסברה יפה, כזה מתוק, בכזו ענוה! מעולם לא היה לו עניין להגיד חידושים שלו... תמיד יש לכל אחד את השיטה שלו, לבריסק יש את השיטה של בריסק. אבל אצלו לא היו 'שיטות'... הוא למד בבריסק, הוא למד בחברותא עם הרבה גאוני עולם בזכות אבא שלו שסידר לו.

הוא אמר את הרב מבריסק יחד עם החזון אי"ש והרב שך, והסביר במה הם חלוקים. פעם הוא נסע ומסר שיעור שלם רק סימן בקהילות יעקב, וכשהתפלאו הוא השיב **הרי הקה"י אומר מה שצריך לומר בסוגיא. מה זה משנה מי אומר את זה?... אומרים את הפשט האמיתי. הוא אדם שכל כולו חיפש את האמת ואהב את האמת ותראו איך באמת הוא זכה.**

שמה בבית הם זכו לחבוק זרועות עולם. כל בניו הם גדולי עולם, והדוגמא שלנו זה מורינו רה"י ר' איתמר. זה בית שאהבו תורה בגלל שזה תורה, לא חיפשו שום דבר, לא משרות ולא שום דברים אחרים. הוא היה מוכר את הספרים שלו בזול, בעשרים ש"ח, אמרו לו ששולחים את זה לאמריקה, שמה זה בדולרים, כמה דולרים לקחת?... הוא אמר כמה ששווה עשרים שקל בדולרים. אמרו לו שזה בושה לקחת פחות מעשר דולר... אז הוא אמר, מי קונה את הספרים שלי, אברכים. אין להם מה לאכול, איך מותר בכלל לקחת מהם יותר מההוצאות של הספר...

לכל אחד יש 'שטח עבודה' משלו...

יש לי איזו הרגשה... כולנו יודעים שבריסק עיקר הלימוד שלהם זה סדר קדשים. זה תרי ריעי דלא מתפרשי... (שני חברים שלא נפרדים...)

מורינו רה"ר איתמר אמר, אבא שלו היה בקבוצה הראשונה שלמדו אצל רבי יושע בער. והוא סיפר, שרבי יושע בער רצה ללמוד נשים ניקין ורק הקבוצה כבר למדה את זה ובקשו ללמוד קדשים ומה שהוא אמר להם בשיעור הוא אמר לפני כן לאביו הרב מבריסק זצ"ל, והרב הסכים הוסיף וביאר. ומורינו רה"ר הגר"א אמר שחבל באמת שהם לא למדו נשים ניקין, ככה היה לנו בריסקערב גם על נשים ניקין, אבל אני חושב במעוט הבטני... הקדוש ברוך הוא ברא אנשים בעולם שלכל אחד יש את הייחודיות שלו. נשים ניקין - יש לנו שמה רבאים גדולי עולם גם בלי בריסק... יש את רבי שמעון שקופ ורבי ברוך בער. אבל קדשים לולא בריסק - לא היינו מוצאים ידינו ורגלינו... הבאנו את המהרש"א שבוע שעבר, כל אחד קיבל מתנה מהקב"ה, בשטח שלך - אף אחד לא נוגע! לכל אחד יש ייחודיות משלו.

הגר"ר ישראל אליה וינטרויב זצ"ל אמר לנו פעם בשם הגר"א, "טוב יצר כבוד לשמו" - לכאורה הקב"ה נותן לנו עבודה שהוא לא באמת צריך אותה. כביכול כמו שנותנים לאנשים זקנים 'עבודה יומה', רוצים לתמוך בזקן שיהיה לו הרגשה טובה שצריכים אותו, אז נותנים לו עבודה אפילו שלא באמת צריכים אותה ומשלמים לו עליה, וככה הוא מרגיש שהוא נהנה מיגיע כפיו. אותו דבר - הקב"ה לא צריך מאיתנו כלום... אכן זה לא כך - אלא "טוב יצר כבוד לשמו". הקדוש ברוך הוא עשה בריאה שבאמת חסר כבוד שמים בעולם שרק אתה יכול למלא את! ולכל אחד ואחד יש פינה שרק הוא יכול...! וכל זה מטובו ית' (טוב יצר...) שנגיש שאכן אנו פועלים יוצרים ועושים ובונים חלל שבלעדינו ישאר חסר. ממילא לבריסק נתנו את קדשים ולרבי שמעון ור' ברוך בער נתנו את נשים ניקין... יש בזה עוד הרבה להאריך. לא על רגל אחת...

כשהקושי יותר גדול - השכר יותר גדול!

אני רוצה לומר לכם: אנחנו נמצאים היום בדור קשה. אמר מרן שר התורה זצ"ל בשם החזון אי"ש זצ"ל היו דורות שגם אם היית 'סוגר את העיניים' היית רואה את הקדוש ברוך הוא. אך בדור שלנו כבר צריך לפתוח עיניים, אבל כשפותחים רואים את זה מיד!... אל תעצום עיניים. בפרט בזמן הזה של המלחמה, שכולנו נמצאים בסכנת חיים. ראיתי שני דברים נפלאים בספר של הגאון ר' בצלאל אדלשטיין זצ"ל בשם אביו מרן רה"ר הגר"ר גרשון זצ"ל: בפרשת שלח כתוב, "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם הולכים לתור את הארץ". ופרש"י - מה תלמוד לומר, אלא מלמד שנטלו חלקם של המרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים. והוא הביא עוד שבירושלמי כתוב (ברכות פרק ט') תניא רבי שמעון בן יוחאי אם ראית דור שמתרפין מן התורה עמוד והחזק בה ואתה נוטל שכר כנגד כולם. מה הפשט בזה?...

וע"ז הביא לפרש בשם הרב דסלר, כתוב באבות (ה, א) עשרה דורות מנח ועד אברהם וכו' שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו ע"ה וקבל עליו שכר כולם, ומה הסבר הדברים?...

והוא הסביר, כל כמה שהאווירה ברחוב היא אחרת אז הקושי נהיה הרבה יותר גדול! כאשר פעם הייתה אוירה שכולם הולכים לשיבות וכולם מתמידים וכולם נמצאים בתורה, אף אחד לא יכל להיות אחרת... אבל היום, כשהרחוב סוחף... הרי עשרה דורות שלפני אברהם אבינו היו כולם עובדי עבודה זרה!! הוא היה צריך להילחם אפילו עם אבא שלו, נמרוד הרשע רצה לשרוף אותו, כולם היו נגדו מכל הכיוונים, אז הנסיון הוא הרבה יותר קשה ולכן הוא נוטל שכר כנגד כולם. כי כולם הם אלו שהביאו לו את הנסיון הקשה, שהוא היה צריך לעמוד בכל הקושי כנגדם. **בדור שלנו, הנסיונות הם כל כך קשים**

וכבדים וזה מביא לכך שבדור הזה אפשר כל כך הרבה לזכות!
כולם יודעים שכעת גדולי ישראל מרן רה"ר הגר"ר דוב לנדו ועמו מרן רה"ר הגר"ר משה הלל הירש שליט"א יחד עם עוד גדולי ישראל יצאו לאמריקה להציל את המצב של הישיבות והכוללים. ובאמת אומרים שהצליחו להשיג את הסכום המבוקש... מי כעמך ישראל...

הקדוש ברוך הוא יודע שעוד מעט המשיח בא, והוא רוצה לזכות את בניו היהודים במצוות... הוא כל כך אוהב אותנו הוא **מכריח** אותנו לזכות במצוות כדי שאנחנו נרויח... עוד מעט כשיבא גילוי המשיח כמעט לא יהיה נסיון... כולם כבר ידעו את האמת.

ובשביל זה הוא עושה שיהיה חסר לאברכים כדי שהיהודים יתנו הרבה צדקה, וזה יחזיק אותם לתורה. וכן לכל הבני תורה והחרדים לבר ה' הוא נותן לנו הרבה נסיונות כדי שנתגבר עליהם ויהיה לנו שכר כנגד כולם!!!

בי' ניסן תשע"ב - המשגיח דליקווד שהיה חולה קם ממיטת חוליו ואמר, כתוב "פיקודי ה' ישרים משמחי לב". אם כך למה היום לא שמחים?... בגלל שכתוב "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם..."

וכתוב "ויבער ביעקב כאש". **יש דברים שבוערים כמו אש... זה הדברים שאסור לתור אחריהם. וכשהאש שורפת - היא מכלה כל דבר! גם את השמחה. ויש הרבה נסיונות של הדור בשני אלו.**

ועיין באוה"ח פ' שלח (יד, כד עה"פ 'ועבדי כלב עקב הייתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה'. ולא הזכיר את יהושע, כי עליו התפלל משה וזה הצילו מיצה"ר ומהמרגלים לבל יטעה. אכן כלב החלה רוח רעה לפעמו והראיה שהלך ונשתטח על קברות אבות, וזה שאמר "רוח אחרת עמו" ואעפ"י "וימלא אחרי", שהשלים רצון אחר רצונו ית', ולכן זכה לברכה מיוחדת שהבטיחו לו שיזכה להכנס לא"י והיה כבר אז בן ארבעים והובטח שיחיה עוד ארבעים שנה ויכנס לא"י ודבר זה לא נעשה לשום צדיק בעולם. כי עיקר השכר זה העמידה בקושי ובנסיון.

'בן תורה' הוא מרומם!

ובעומדינו בימים אלו ראוי להביא אימרה נוספת שמביא הגר"ר רבי בצלאל זצ"ל בשם אביו מרן רה"ר רבי גרשון זצ"ל. כתוב ברמב"ם (פ"ג משמיטה ויובל ה"י) כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען וכן הם מוזהרים שלא יטלו חלק בבזיה וכו' וכן לוי או כהן שנטל חלק בבזיה לוקה. והמנחת חינוך (מצוה תקה אות א') וכו' במל"מ שואלים שלכא' הרי זה לאו הניתק לעשה ולתשלומין שיכול להחזיר הבזיה לישראל וכ"כ החינוך, ולמה לוקה.

ואמר ע"ז שהנה הר"מ ממשיך בהלכה י"ב **ולמה לא זכה לוי בנחלת א"י ובביתא עם אחיו** - מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים וכו', לפיכך הובדלו מדרכי העולם וכו', אלא הם חיל ה' וכו'. ומבואר שאין זה משום דין גזילה שביזה הוא דבר השייך לישראל ולא ללוי, אלא ששבט הלוי מרומם ונועד לגדלות והוא חילל יקרת כבודו וקדושתו בהתעסקו בבזיה, וע"ז לא שייך לתקן ע"י שיתן לישראל.

וכל בן תורה עליו לדעת כי הוא 'שבט לוי' בדורו ותפקידו הוא נשגב ונעלה ואסור לו לבזות כבודו וכבוד יקרת שם 'בן תורה'.

וכבר הזהיר מורינו רה"ר רבי שרגא שטיינמן שליט"א שבעיקר בימים אלו עלינו למעט להראות ברחוב והוא מה שאמר יעקב לבניו "למה תתראו" (בראשית מב, א) ועיי"ש בפרש"י.

וכ"ש וכ"ש גם בבזיה"י שאין ראוי בעת הזאת להראות כמו שיוצאים לטיולים וכיוצא"ב. כי הוא סרך חלול ה' ויש לנו לשמור על כבוד יקרת ה'בן תורה' וכל בן ישיבה הוא נציג של עולם התורה - וכבודו - כבודם.

לרפואת

האשה הצדקנית

מרת דבורה בת רייזל שושנה

לרפ"ש בתוך שאר חולי ישראל

לע"נ

הרבנית הצדקנית מרת **תמר שטינמן** ע"ה

אשת חבר **לרשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה** זע"א

נלב"ע כ"ה סיון תשס"ב

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 3629-740-074

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלווחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשי"ה"ק

אלא לשמש את יוצרי

לגבי חטא מי מריבה, כתב רש"י שהחטא היה 'יען לא האמנתם בי להקדישני', והיינו "שאלו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו".

אולם ברמב"ן הקשה בכמה אופנים על דברי רש"י, ואחת מקושיותיו היא מדוע יש קידוש ה' בדיבור אל הסלע יותר מאשר בהכאה, והרי "אין הנס גדול בדבור יותר מההכאה, כי הכל שווה אצל הסלע", הסלע הוא חפץ דומם שאין בו לא דעת ולא הבנה, ומה חילוק יש אם ידברו או אם יכו בו, בלאו הכי הוי נס מאין כמוהו שיפתח את פיו ויוציא את מימיו.

אך המובן בדברי רש"י נראה, שאמנם גם אם משה יכה את הסלע יש כאן נס שאין כמוהו, אולם עדיין הוא נס רגיל - שאותו הקב"ה בא ועושה. הסלע מצד עצמו אינו יכול להוציא מים, והקב"ה מגיע ושופך מים, מתוך המקום של הסלע. מה שאין כן אם יהיה דיבור אל הסלע - כאן נראה שהסלע עצמו שומע את הדיבור, והוא מצד עצמו מקיים את מה שנצטווה. לא רק הקב"ה עשה, אלא הסלע שמע והוציא משלו.

ואם כן למרות שמצד הנס שבדבר יכל הקב"ה לעשות זאת בכל אופן שיהיה, מצד הקיום של הסלע - יש כאן לימוד מיוחד שגם סלע מקיים 'דיבורו של מקום', ולכן עם ישראל יוכלו לשאת ק"ו בנפשם אם סלע זה שאינו שומע מקיים את הציוי, קל וחומר אנו. ועל כך נתבע משה, שמנע מעם ישראל את אותו ק"ו שיגרום את ה'להקדישני', עד כמה יש לקיים את רצון הבורא.

אמנם עצם הענין צריך הסבר, מה שייך ללמוד ק"ו מן הסלע שאם הוא שמע דיבורו של מקום קל וחומר אנו, והרי הסלע אין לו בחירה להבדיל בין טוב ובין רע, ואין לו שום יצר שמושך אותו שלא לקיים. מה שאין כן אנחנו, יצר סוכן בנו, וכיצד נוכל להיות כמו הסלע...

כיוצא בדבר צריך עיון במה שהביא רש"י בפרשת ניצבים (דברים ל', י"ט) על הפסוק 'העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ'; "אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמו שנו את מדתם, שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר (קהלת א', ה') וזרח השמש ובא השמש וכו', ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאים אין מקבלין פורענות לא שנו את מדתם, אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות על אחת כמה וכמה".

וגם כאן הדברים תמוהים מצד עצמם, היאך אומרים על ישראל להסתכל בשמים ובשמש וללמוד לעצמם על אחת כמה וכמה, וכי לשמש היה אי פעם כאב, סבל או נסיון? היו לה מניעות והיו לה מפריעים? אין שום כח שמושך אותה לרע, ולכן לא שינתה את מידתה, מה שאין כן נפש כל חי - לב יודע מרת נפשו על כמה דברים הוא צריך להתגבר כדי לעבוד בכל כוחו ולא לשנות את מידתו.

אולם הביאור בזה הוא, שהלימוד אינו על המידה לכשעצמה אלא על צורת העשיה: שמש ואדמה וגם סלע אינם משנים את מידתם כיון שאין להם בחירה, אך עדיין מה גורם להם לעשות את תפקידם דבר יום ביומו? אלא בזה מונח גם שאין להם רצון עצמי שאומר להפך. הסיבה שהם מקיימים כל הזמן את רצונם של מקום, כיון שהם מבוטלים לגמרי למה שיצוה עליהם בוראם, ומה יש בהם כדי לחשוב אחרת? אמנם אין להם רצון שמושך אותם לטוב, אך גם אין להם רצון שמושך אותם לרע, וכל עצם היותם הוא רק בכדי לשמש את קונם. אין להם פניות, אין להם אינטרסים, אין להם העדפות, ולמה הם מקיימים? כי הם צריכים לקיים.

ומזה יכול האדם ללמוד שאמנם יש לו רצונות שמושכים אותו לכאן ולכאן, אבל אם יבין שגם הוא לא נברא אלא לשמש את קונו - לא תהיה לו סיבה לחשוב באופן אחר. הוא עומד מלכתחילה רק כדי למלא את המידה בלי שום פניה, וממילא כך יוכל לעמוד על משמרתו בלא לזוז כמלאו נימא. והוא הלימוד שעליו נתבע משה, מדוע לא הראה לעיני כל ישראל כיצד גם הסלע כפוף למה שיאמר לו בוראו, ורק לכך הוא עומד גם נגד טבעו, ומזה יוכלו אף הם להבין - שתפקידם הוא לעמוד תחת ציווי הבורא מצד עצם זה שנצטוו, בלי קשר אל הרצונות שיש להם או שאין להם, אם נח להם או אם לא או אם הם מבינים או לא.

יעוין במגיד משנה בסוף הלכות לולב (פ"ח הט"ו) שכתב וז"ל: "ועיקר הדבר הוא שאין ראוי לו לאדם לעשות המצות מצד שהן חובה עליו והוא מוכרח ואנוס בעשייתן, אלא חייב לעשותן והוא שמח בעשייתן ויעשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת ויקל בעיניו טרחו, ויבין כי לכך נוצר לשמש את קונו, וכשהוא עושה מה שנברא בשבילו ישמח ויגיל וכו' אבל השמחה בעשיית המצות ובלמידת התורה והחכמה היא השמחה האמיתית".

ומבואר לנו מתוך לשון הרב המגיד, שהדרך הרצויה בעבודת ה' היא לעשות את המצוות בלי שום סיבה מסויימת, אלא רק ש'עשה הטוב מצד שהוא טוב ויבחר באמת מצד שהוא אמת', זהו הדבר הטוב והנכון שאותו ראוי לעשות ולא משנה איזו סברא תאמר להפך, וכך יוכל האדם להגיע לשמחה האמיתית - כאשר 'יבין כי לכך נוצר לשמש את קונו'. לכך הוא עומד ולכך הוא משמש,

ולפיכך יש לו את הכח לא לשנות את מידתו.

על פרה אדומה דרשו חז"ל בתנחומא ובגמ' (יומא י"ד, א') ובשאר מקומות את הפסוק 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', ששלמה המלך החכם מכל אדם זכה להבין את כל התורה כולה, מלבד הטעם הכמוס של פרה אדומה, כיצד היא מטמאת את הטהורים ומטהרת את טמאים, ועל זה אמר לו הקב"ה ש'היא נעלמה' ואין מי שיכול להשיג את חכמתה, מלבד משה רבינו ולאחר מכן רבי עקיבא, שלהם התגלה טעם האמת בפרה אדומה (עי' מ"ר בפרשתן י"ט, ו').

ולכאורה יש להבין מה מיוחד כל כך בפרה אדומה שאותה שלמה המלך לא הבין, לכאורה יש דברים אחרים שצריכים עיון יותר מכאן, אם מדקדקים בכל טעמי התורה לפרטיהם ולדקדוקיהם, וכי חסרים לפנינו דברים סתומים בדיני ממונות וכדומה שלא נתפרשה לנו אמיתתם, בדברים המעוררים פליאה אף יותר מאשר טומאת טהורים וטהרת טמאים.

אלא נראה הפשט, שאם כי יש דינים רבים בתורה שיש להבין, מכל מקום 'פרה אדומה' הוא דבר כללי מענייני הבריאה שהוא עצמו אינו מובן כיצד הוא פועל. את כל הבריאה כולה נתן הבורא לפני האדם, ואף שלא הודיע לו בכל דבר מה פרטיו, בכל זאת הראה לפניו מה הוא פועל ואת מה הוא עושה. האדמה מולידה צמחים, השמים מורידים מטר וכן עוד כהנה וכהנה, וחלק מבריאת האדם מחייבת שהוא ידע מה יש לפניו והיכן הוא נמצא, גם אם לא ידע טעמו של דבר.

מה שאין כן פרה אדומה, מלבד הטעם שאינו מובן, שאכן יש דוגמתו רבות בתורה, עצם ענינה לא נתפרש כיצד היא פועלת - מי היא ומה היא. האם היא כח המטהר או כח המטמא. אם תאמר כך הרי להפך, ואם תאמר כך הרי להפך, ועוד לפני שאנו מבינים את הענין איננו יודעים בכלל מהי פרה אדומה, ומה עומד לפנינו.

ואכן בילקוט (רמז תשנ"ט) הביא עוד דברים אחרים שלא הובנו לשלמה המלך כדוגמת פרה אדומה, והם כלאים, יבום ושעיר המשתלח, שהם הדברים שהיצר משיב עליהם. והמשותף בין כל הנך הוא אותו הדבר: בכולם יש סתירה בעצם שמסתירה לפנינו את עיקר הדבר (ועי' מ"ר בפרשתן י"ט, ה' ובתנחומא סי' כ"ג). אם כלאי בגדים הוא דבר האסור - היאך הוא מותר בציצית, ואם הוא דבר מותר - היאך הוא אסור בכל הבגדים. אם אשת אח היא ערוה - כיצד היא מותרת ביבום, ואם היא מותרת - מדוע יש עליה איסור. וכן שעיר המשתלח - אם הוא מכפר על ישראל מדוע הוא מטמא את העוסקים בו, ואם הוא דבר טמא - מנין יש לו את הכח המטהר. אם כן לא רק שאיננו מבינים את טעם המצוה, אלא איננו יודעים בכלל מהי המצוה, ואיזה כח יש בה. הכח הזה או שמה היפוכו הגמור.

ועל זה אמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו (במד"ר י"ט, ח'); "חייכם לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקב"ה חוקה חקקתי גזירה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזירתי, דכתיב זאת חוקת התורה". באמת מתגלה לפנינו דבר חדש: אין כלום חוץ מהקב"ה. אם היה כאן 'פרה אדומה' באמת לא היינו מבינים מה יש כאן, אבל אין כאן לא 'פרה' ולא 'אדומה', יש כאן רק בורא עולם שקבע שזה יטהר וזה יטמא, וכאשר מדובר בקב"ה בכבודו ובעצמו ואין שום טבע - מה בכלל משולל הבנה.

פרה אדומה באה ומלמדת שלא שייך להביט על העולם כדבר לעצמו, אלא כל פיסת טבע היא רק הקב"ה, וכאשר כפופים תחת הקב"ה אין בכלל מקום להבין משהו, ואף קושיא מעיקרא ליתא. כי אין כח מסויים שמחד גיסא מטהר ומחד גיסא מטמא, כי אם דיבורו של מי שאמר והיה, ואם פי ה' דיבר - הכל יכול להיות, ואנחנו כלל איננו חלק מהתמונה.

ואכן נראה שלפיכך באה הפרה כנגד חטא העגל, וכמו שאחז"ל (והובא ברש"י) "משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנה הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל", ולכאורה אינו מובן מה הקשר בין הפרה לעגל, וכי רק משום ששניהם אותו מין בהמה, ומה יש בפרה שהיא האם של 'צואת בנה' העגל. אלא ודאי פירושו של דבר, שחטא העגל היה בכך שבני ישראל האמינו בכוחות רוחניים מלבד הקב"ה, כמו שמבואר בארוכה ברבים ממאמרי חז"ל, כאילו יש בכוחו של העגל וכו' להשפיע עליהם ולהיות אמצעי בלי להתקשר ישירות לאבינו שבשמים, ועל כך באה הפרה ומלמדת שאין שום מציאות מבלעדיו ית' - אין כח בבריאה שקיים בלי מאמרו של מקום, והכל הוא רק שמיעה מפי המלך.

והוא הוא אותו לימוד שהיו בני ישראל אמורים ללמוד מהסלע, שהדרך לא לשנות את המידה ולעשות את רצון יוצרנו הוא להבין שאני לא נבראתי אלא לשמש את קוני, הכל זה הוא ואין דבר אחר חוץ ממנו, וכשהכל זה הוא - מה שייך לחשוב אחרת, להעלות צדדים נוספים או לחשוב שמה צריכים הסבר.

ועל כך כתב במגיד משנה שכאשר האדם מגיע להכרה זו אין מאושר ממנו, שהנה השמחה האמיתית בחיים הוא רק כאשר עובדים עם מטרה ויודעים לפני מי אנחנו עובדים. לגבי עבד מצינו ש'עבודת פרך' נקראת אפילו עבודה קלה של רגע כמימרא, אם לאדון אין שום מטרה בפעולתו של העבד. מאידך, יכול האדון להעביד את עבדו בעבודת כפיים קשה במשך ימים שלמים, ובכל זאת לא תקרא העבודה 'עבודת פרך' - הכל בגלל שיש מטרה בעבודה, והעבד יודע מה הוא עושה. כי אכן, הדבר הקשה ביותר לאדם הוא לעבוד בחינם ולהרגיש שאין תועלת בעבודתו. רק אם מטרתו ברורה לו יש לו את הכח לעבוד ולשמוח בכל עמלו.

אם כן אומרים לנו חז"ל, שכאשר אנו יודעים שאין לנו שום מטרה אחרת, אלא המטרה היא מטרה מצד עצמה: 'אני לא נבראתי אלא לשמש את יוצרי', אין לך שמחה גדולה מזו. אנחנו יודעים שהטוב הוא טוב מצד שהוא טוב, והחובה היא חובה מצד שהיא חובה, הכל בגלל שכך ציוונו יוצרנו, וממילא אין לנו שום פניות ושום מעכבים - שומעים את הדיבור ונותנים את מה שנתן בנו אבינו..

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

אכילת ביצה קלופה שעבר עליה לילה

ביצה קשה קלופה שעבר עליה לילה, האם מותר לאוכלה.

התשובה: ראוי להחמיר. אך אין איסור בדרך.

מדינת דגמרא אסור מכיון שיש רוח רעה. אך דעת ההגהות מרדכי במס' שבת (פרק המצויא פא, א) שאין רוח רעה בימינו. והאדר"ת נקט דהלכה כמותו.

ולכך בימינו אפשר להקל בכלל באיסור ביצה קלופה. אכן כיון שביצה אינה דבר חשוב כ"כ, רצוי להחמיר.

ביצה שנסדקה

ביצה שנסדקה קליפתה ועבר עליה לילה. האם צריך להחמיר לא לאוכלה.

התשובה: אפשר להקל לאוכלה.

מים בשכנות המת

מהי ההוראה למעשה במקרה שיש מים בשכונה. האם מותר לשתות את המים שאובים שבשכנות המת.

התשובה: אין לשתות את המים שבשכנות המת. אך בשעת הדחק המקל יש לו על מי לסמוך.

כתב השו"ע (שלט, ה) "מנהג לשפוך כל המים שאובים שבשכנות המת", וכתב הש"ך שם (פ"ק ט) "והטעם שידעו הכל שיש בו מקרה

התורה נותנת חיים לעוסקיה

ובפירוש המשמאלים בה מודה רש"י דאיירי במי שעוסק בה שלא לשמה, ולא במי שאינו לומד בכל כוחו.

וכך מבואר בדברי הגמ' לעיל (סג) 'א"ר שישת מאי דכתיב (משלי ג, טז) 'אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד' שלמיימינן בה יש אורך ימים וכ"ש עושר וכבוד, ומשא"כ למשמאלים בה שיש להם רק עושר וכבוד. ופירש שם רש"י (ר"ה למשמאלין בה) וז"ל "שאינן יגיעים בה כל צרכן אי נמי מיימינן בה עוסקין לשמה משמאלים שלא לשמה". הרי פרש"י בפירוש השני משמאלים בה הוא רק מי שלומד לא לשמה, וגם מה שפרש"י בפירושו הראשון משמאלים הפירוש הוא שאינם יגיעים כל צרכם, והו דוקא שם בסוגיא שלא אמרו שהמשמאלים בה יש להם עונש כמו שאמרו כאן "סמא דמותא", אלא רק אמרו שהמשמאלים בה אין התורה נותנת להם "אורך ימים" ורק בזה מפרש"י דהיינו "שאינן יגיעים בה כל צרכים", אבל "סמא דמותא" שהיא מכותה אותם בזה מודה רש"י דזהו רק כשלומדים בכוונה רעה דהיינו על מנת לקנטר.

וצריך לדעת, דגם בלימוד שלא לשמה יש כמה וכמה דרגות, ודווקא הלימוד על מנת לקנטר בשבילו התורה היא סמא דמותא, ועדיף שלא ילמד. אבל סתם לומד שלא לשמה (ובמין על מנת שיקראוני רבי וכדו') עדיף שילמד, וכמו שאמרו חז"ל (פסחים ג) "לעולם יעסוק בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבא לשמה".

ב' בחינות ב'סמא דחיי'

אכן הובא משמו של השפת אמת לפרש את דברי הגמרא באופן אחר, שודאי אין הכוונה סמא דמותא שהתורה מכותה אותו, אלא כמו שבסמי רפואה יש ב' בחינות:

א[רפואה הנותנת לאדם חיות (כגון ויטמינים).

ב[רפואה שרק מונעת מיתה וכמו אנטיביוטיקה, אבל איננה מוסיפה חיות. כך למיימינים בה התורה מעלה אותו ומוסיפה לו חיים ש"זוכה לדברים הרבה". אבל למשמאלים בה איננה מוסיפה חיים אלא רק מצילתם ממוות, כלומר שלא להיות רשע הקרוי מת, והו "סמא דמותא", רפואה להציל ממוות בלבד.

יה"ר שתמיד נזכה להיות שקועים בתורה וטרודים לדעת סודה.

זאת התורה אדם פי ימות באהל

(במדבר י"ז, יד)

בגמ' בשבת (פג) דרשינן "אמר ריש לקיש: אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באוהל".

הרמב"ם (תלמוד תורה ג, יב) "אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד. ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באוהלי החכמים".

מפרש הרמב"ם דהמיתה היא ההתנתקות מהגשמיות. והאיר דודי הגר"פ זליבנסקי שהרמב"ם מבאר דאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו "באוהלי החכמים". יש כאן הדגשה שלא די שממית עצמו בלימוד עצמי, אלא שממית עצמו לקבל תורה "באהלי החכמים".

כשרבינו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל הגיע בשיעורו היומי לסוגיית הגמ' בשבת פה, התבטא רבינו, שיש כאן 'מבהילדיק'ע רש"י כלשונו. הבה נראה ממה התפעל רבינו.

הגמ' שם מביאה את דרשת רב תנאל בר פפא בביאור הפסוק (משלי י, י) 'שמעו כי נגידים אדבר'. למה נמשלו דברי תורה כנגיד. מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות, אף ד"ת יש בה להמית ולהחיות, ומסיימת הגמ' 'והינו דאמר רבא למיימינן בה סמא דחיי למשמאלים בה סמא דמותא'.

מפרש שם רש"י למיימינן בה - שעוסקים בה בכל כוחם וטרודים לדעת סודה כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר.

א"כ לכאורה יש כאן חידוש גדול, דכל מי שאינו עוסק בתורה בכל כוחו שאינו מן המיימינן בה הוא בכלל המשמאלים בה שהתורה היא לו סמא דמותא, וזה מבהיל ומחייב מאד. ומי יכול לומר זכיתיליבי, שהוא מהוזהב ללמוד תורה בכל כוחו.

משמאלים בה

לימוד שלא לשמה

אכן אמר רבינו דנראה שלא כל מי שאינו מן המיימינים בה" הוא בכלל ה"משמאלים בה",

הגליון השבוע

הוקדש ע"י

משפחת קאהן-ליקווד

לזכר נשמת שר התורה

מרן הגה"ק רבי אלחנן בונים

ב"ר נפתלי וסרמן זצוק"ל הי"ד

נעקה"ש י"א תמוז תש"א

התורה מקריבה עצמה להציל את העם

במשנה ברורה (תקס, טו) מביא בשם התניא כי "ביום השישי פרשת חקת, נהגו היחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת. וגם בשנת ת"ח נחרבו שתי קהילות גדולות באותו היום".

אכן שונה תענית זו משאר התעניות שהוקבעו לפי יום בחודש וזו נקבעה לפי יום בשבוע בלא קשר לתאריך בו יחול, כיון שראו גדולי ישראל שבאותו הדור בתענית חלום, שיום השבוע בו קוראים "זאת חוקת התורה - דא גזירת התורה", גרם לגזירות האיומות.

בעניין זה הביא מורן הגר"ל שטינמן פעמים רבות איגרת (ילקוט ידיעת האמת ב, שכד) ששיגר הרמח"ל לרבו המהר"י באסן מגדולי דורו, לאחר שאף באיטליה אירעה שריפת ספרים רבים ברחובה של עיר בערב שבת חוקת, וביקשו שיאיר את עיניו על מה ולמה נגזרה אותה גזירה בשמים, ומה הקב"ה דורש מעמנו.

והשיבו כי קיבל על עצמו שלא לדבר על כך, אך "מאחר וכבוד תורתו פנה אלי, אשיבנו ואודיעו כי כבר קודם נודע לי על כך בחלום, והקדמתי רפואה למכה, וערכתי תיקון עם תלמידי הישיבה, ובה נמנעו שהגזירה לא תתפשט יותר".

ומבאר כי בדרך כלל כאשר נגזרות גזירות על עם ישראל, מקריבים תלמידי החכמים גדולי הדור את עצמם למען הדור. כנאמר (ישעיהו, נ, א) "מפני הרעה נאסף הצדיק", ומסכימים אף למוות בכדי לבטל במוותם את הגזירה המרחפת על כלל ישראל, "ובאיטליה גדל קטרוג התורה יותר, משום שלא המיתו עצמם, והלכו אחר הנאות העולם. ולא הסכימו החכמים למסור את עצמם למיתה. ולכן התורה הקריבה את עצמה כביכול, והסכימה להישרף בכדי להציל בזה את עם ישראל. והתיקון שערכנו לזה בישיבה הוא שעשינו לימוד רצוף מספר שעות בלא הפסק כלל. וכן נראה לי כי בכדי למנוע פורענות, אין דבר מועיל כמו לימוד תורה ברציפות. ודברי מיוסדים על הזהר (ויצא קטא, ב) "שכל זמן שהקול קול יעקב לא פוסק, והחכמים שמחים בעסק התורה, לא יוכל להם הס"מ, שהרי 'הקול קול יעקב'. ובעוד שהקול ההוא לא נפסק, הדבור שולט ומנצח".

ומסיים דבריו וכותב "כבוד תורתו יקח העצה הזו, ויהיה לו לזכות כי אין כמוה לטובה לכל ישראל".

החזון איש כותב במעלת הלימוד ברציפות (אגרות א, ג) כי "עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, והלימוד התמידי הוא סוד הקדושה, ומן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד, ויש להתפלל על כך תמיד". מדבריו נראה שמעלת תלמיד חכם באה לא רק בעקבות ידיעותיו המרובות במרחבי ים התלמוד, אלא אף ובעיקר מכוח ההתמדה הרצופה.

יתן ה' ונתחזק בהתמדת עמל התורה ומכוח זה יורעפו עלינו רחמים ממרומים ונזכה ללון בעומקה של סוגיה בהיכלי בתי המדרש מתוך ריתחא דאורייתא וחדוותא דשמעתתא.

מות ולא יצטרך להודיע בפה ויהא מוציא דבה, ועוד שמלאך המות מפיל במים טפת דם המות, ולכן אסור לשתות את המים שבשכנות המת.

אכן ידועים דברי רבה של ירושלים הגר"ש סלנט שהתיר, הואיל ובזמנינו המים שווים כסף ומלאך המוות צריך לשלם על הנזק (כמבואר בחולין ק"ה), ולכן הוא אינו מזיק למים בכדי לא לשלם. ודווקא בימינו שהיו שואבים מהבאר בחינם ולא היה צריך לשלם כסף, היה מלאך המות מזיק למים. ושמעתי מרבינו זצוק"ל שהתבטא כי 'לדעתי דבריו הם ע"ד החידוד יותר מהאמת. אבל הואיל ונפיק מפומיה דר' שמואל סלנט, ראוי הוא לסמוך עליו', ולכן בשעת הדחק יש מקום להקל, ויעו' בדברי הבן איש חי (שנה שניה פירשת פנחס אות י) "והא דהמים נאסרין היינו דוקא אם היו מים לבדם אבל אם בשעה שמת המת היה שרוי במים אוכלין אין נאסרין דכל מידי דאית ביה פסידא אין מלאך המות עושה שם נזק". לכאורה הביאור בזה הוא כדברי הגר"ש סלנט הנ"ל דכיון שיצטרך לשלם אין מלאך המות עושה נזק.

שתיה מתוקה

מה הדין בשתיה מתוקה כגון קולה וכדו', שעיקרה מים רק שמוערב בה דבר נוסף. האם גם את זה צריך לשפוך כשהיה שאוב בשכנות המת.

בשתיה מתוקה לא נאמר הדין שנפסל כשהיה בשכנות המת, דאין זה נקרא מים.

הפעלת ממטרה בשעון שבת

האם ניתן להשקות בשבת את הגינה על-ידי ממטרה המופעלת בשעון שבת.

מותר, ולמרות שהרמ"א (אורח חיים רמב"ה) אוסר להפעיל ריחיים מערב שבת כשקול פעילותם נשמע בשבת משום 'אוושא מילתא', ואף הממטרות נראות לעין כל שפועלות בשבת. אך כיון שרגילים כיום להפעיל ממטרות ומזגנים וכיו"ב בשעון שבת אין מי שיחשוש שיד אדם הפעילה בשבת.

הסתכלות בחלון ראוה בשבת

האם מותר להתבונן בשבת במוצרים המונחים בחלון ראוה אף אם בדעתו לקנותם.

מן הדין מותר, ובלבד שלא ידבר על הקנייה, שהרי דרשו חז"ל (שבת ק"א, א) וכבדתו ממצוא חפצך ודבר דבר - דיבור אסור והרהור מותר. אלא שאסור להביט בכיתוב סביבם כגון המחיר או תכונות המוצר שזוהו בכלל גזירת שטרי הדיטאות וכיון שכמעט בלתי אפשרי שלא להביט בכיתוב, קשה להשתמש בהיתר זה.

קריאת פרסום תשמישי קודש

האם מותר לקרוא בשבת בעלון תורני פרסום על תפילין מהודרות.

מותר. ולמרות שאסור לקרוא מודעת פרסום שזוקים וחנניות אף כשלא מדבר על כך בפיו, משום שאסרוהו חז"ל כיון שאי אפשר שלא יוציא הדברים מפיו, והוא בכלל איסור "ודבר דבר". אך בפרסום על צרכי מצווה שהוא 'חפצי שמים' מותר, כעין שהתיר המשנה ברורה (שו"ת, יז) לשמש לקרוא את רשימות האורחים המוזמנים לסעודת מצווה (חט שני).

נטילת ידיים שחרית לקטן

מאיזה גיל יש ליטול ידיים שחרית לקטן.

מזמן שהולך, ונראה שיש שייכות בין נטילה זו להליכה ממנה שיש להיזהר שלא ללכת ד' אמות ללא נטילה (משנה ברורה א, ב) ולכן כל שעוד לא הולך לא שורה עליו הרוח הרעה מהלילה (שו"ע הרב, ציוני הלכה - תפילה).

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
153

מחלוקתו של קורח – ערעור על מצוות התורה ונבואת משה

פרשת קורח
תשפ"ד

משה רבינו התפלל תמיד על טובתם ישראל

בפרשת קורח יש פלא גדול בפרשה, שתמיד אנו רואים שמשה רבינו היה מתפלל על עם ישראל, וכמו שראינו בפרשת בהעלותך שאמר משה רבינו להקב"ה 'אם ככה את עושה לי הורגני נא הרוג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי', היינו כשאמר משה רבינו ראה שהקב"ה הולך לכלות את בני ישראל אמר משה להקב"ה יותר טוב שתהרוג אותי כי רע לי מאוד אם תהרוג אותם ואני לא יוכל לסבול לראות זאת, וכך פירש רש"י שברעתם היה לו לכתוב, אלא שכונה הכתוב וכתב ברעתי, ונראה שהמשמעות בזה היא שרעתם של בני ישראל היא רעתי שלי עצמי, רואים מזה עד כמה היה משה רבינו אוהב ישראל.

וגם הצדוקים אמרו ש'משה רבינו אוהב ישראל היה', כך מובא במסכת מנחות (ס"ה א') שאמרו הצדוקים שמתחילים למנות ספירת העומר אחרי שבת שהרי כתוב וספרתם לכם ממחרת השבת, אבל חכמים דדשו שהכוונה למחרת יו"ט של פסח, ואחד מהזקנים שבצדוקים אמר שיש לו ראייה לדבריהם, שהרי משה רבינו אוהב ישראל היה, ולכן מסתבר שממחרת השבת הכוונה אחרי שבת, ואז יוצא שיו"ט של שבועות חל תמיד ביום ראשון, ויש בזה ריווח שיש שני ימים רצופים חופש, משא"כ אם נאמר שממחרת השבת הכוונה ממחרת יו"ט של פסח נמצא שבועות יכול לחול באמצע שבוע, ולא יתכן שמשה התכוון לזה שהרי הוא היה אוהב ישראל... והנה אותו זקן לא צדק בכלל במה שהוא אמר, אבל הוא כן צדק שמשה רבינו היה אוהב ישראל, שהרי אמר הרגני נא הרוג ואל אראה ברעתם!

וכן על כל החסאים של ישראל אנו מוצאים שמשה רבינו נעמד בתפילה שישלח להם הקב"ה, ובחטא העגל עלה משה רבינו להר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, כך במסירות נפש עמד והתפלל על ישראל ארבעים יום, וכך ראינו גם בפרשת שלח בחטא המרגלים, שהקב"ה רצה לכלות את ישראל, ומשה רבינו התפלל עליהם עד שאמר לו השם סלחתי כדברך, וכך היה במאוננים, תמיד משה רבינו אוהב ישראל ומתפלל עליהם.

בקרח ועדתו משה רבינו מתפלל עליהם להיפך

ואילו כאן בפרשת קורח משה רבינו לא התפלל כלל על קורח ועדתו שלא יענשו, ורק להיפך מתפלל להשם אל תפן אל מנחתם, שהקב"ה לא יקבל את הקטורת שהם הקטירו, [ורש"י פירש שמשה רבינו התפלל שגם את החלק שיש בתמידי צבור לא יקבל לפניך לרצון ותניחנו האש ולא תאכלנו, ובישיבות מדברים על הרש"י הזה, שנראה מדבריו שהקרבן מחלל לפרוטות וכ"א מ"א ישראל יש לו בו שו"פ, אבל זה לא יתכן, שהרי עם ישראל רבים מאוד ואין מציאות שיה' לכ"א שו"פ בקרבן אחד, אלא שאמנם כל אחד מ"א ישראל נותן כסף לקרבנות ציבור, אבל הקרבן עצמו אינו נחשב קרבן ציבור בגלל שיש לכ"א חלק ממוני בו, אלא שהקרבן בעצם שמו הוא קרבן ציבור מחמת שבא מתרומות בני", ואכמ"ל] עכ"פ בפרשת קורח לא רק שמשה רבינו לא התפלל שלא יענשו אלא להיפך, ואחרי זה כשדתן ואבירם אמרו שאינם רוצים לעלות לא", הלך אליהם משה ואמר לכולם, אם עשיתי הכל מליבי ימותו כמו כל אדם, אבל אם אני לא עשיתי מליבי, תראו אות שהאדמה תפתח את פיה ויבלעו חיים באדמה, ורק גמר משה לדבר מיד פתחה האדמה את פיה ובלעה אותם, ומזה כולם ידעו כי לא מליבי עשיתי, שמשה רבינו נצטווה הכל מפי הקב"ה, כי אם משה עושה דברים מעצמו מהיכן יש לו כח לתת פה לאדמה לבלוע אנשים.

ולכאורה יש לשאול מה הוכחה יש בזה שהאדמה בלעה את דתן ואבירם, שמשה רבינו לא מדבר מליבו, והרי כולנו יודעים שיש לפעמים בולענים, שהאדמה נפתחת ונופל לתוכה כל מה שעליה. אלא שהאות בפתיחת האדמה היה שבדיקו באותו רגע שמשה רבינו סיים לדבר דבריו האדמה פתחה את פיה, ועוד דבר שהאדמה נפתחה בדיוק במקום שהיה צריך - מתחת רגליהם של קרח דתן ואבירם, וזה שהבולען קרה בזמן שצריך ובמקום המדויק זה היה סימן שמשה רבינו לא עושה שום דבר מליבו. [והבולענים שיש היום יש להם הסבר טבעי למה הם קורים, וכמו שזכרנו במקנס שבמרוקו היה שדה חיטה ושם היה בור גדול וברבות הימים כיסו את הבור בקרשים ושמו מעליהם

חול, והנה לאחר כמה שנים יכול להיות מכזה דבר בולען גדול, שהגשמים אוכלים את הקרשים ואז כל האדמה שמעליהם קורסת פנימה, זה אופן אחד שיכול להסביר מדוע קרה הבולען, ויש לפעמים הסברים אחרים]

ונמצא א"כ שכל הפרשה זו היא פליאה גדולה, מדוע משה רבינו לא מתפלל עליהם, ועוד מעניש אותם בעצמו, ולהיכן נעלמה אהבת ישראל שהיה למשה רבינו ע"ה.

האמונה שמשה נביא מפני שראינו בעינינו שהשם דיבר איתו

והיישוב לזה, בפרשת יתרו במעמד הר סיני נאמר 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך - וגם בך יאמינו לעולם', הקב"ה אמר למשה אני יבוא להר סיני ואדבר איתך והעם ישמע איך שאני מדבר איתך ואז ידעו שאתה נביא, שכן הוא הביאור של המילה 'נביא' שהשם מדבר איתו, ויש תנאים מי יכול להיות נביא, שצריך להיות אדם גדול בחכמה ואדם ששולט בעצמו והיצר שלו לא מתגבר עליו בשום אופן וכל הראש שלו במחשבת התורה ועבודת השם, וכפי שהאריך הרמב"ם בפ"ז מהל' דעות, אך עכ"פ פירוש המילה נביא זה שהשם מדבר אליו, [וזה ההבדל בין הנביאים לכתובים, שהרי גם הכתובים הכל נאמר ברוח הקודש ובנבואה, וא"כ מה ההבדל בין הנביאים לכתובים, אלא שהכתובים זוהי נבואה שלא נתנה רק להכתב ולא להאמר לציבור, וכמו למשל שיר השירים רות ומגילת אסתר, הם דברים שנאמרו ברוח הקודש אך לא נתנו לנביא להגיד אותם לישראל, אבל הנביאים כמו למשל ספר ירמיה או ישעיהו זה נבואה שהשם אמר לנביא קל ותגיד אותה לעם ישראל]

וזה מה שאמר השם למשה רבינו, אני ידבר איתך בהר סיני ואז כולם יראו שאתה נביא אמיתי, שהשם מדבר איתך ואתה עונה לו, והנה עפ"י הלכה הנביא יכול להוכיח שהוא מקבל נבואה מהשם אם יעשה אותות ומופתים והם יתקיימו, ומשה רבינו הרי עשה אותות רבים, אבל הקב"ה לא רצה לסמוך על זה, הוא רצה שבני ישראל ישמעו באוזניהם ויראו בעינים איך שהשם מדבר איתו.

אי אפשר להכחיש נבואת משה אפי"ע אותות ומופתים

והטעם שלא רצה הקב"ה שיסמכו על האותות שעשה משה רבינו, אומר הרמב"ם (פ"ח מהל' דעות) הסבר נפלא, אם נבואת משה רבינו היתה רק עפ"י אותות, אם יקום במהלך הדורות אחד ויעשה אותות ומופתים ויתקיימו האותות יוכל להכחיש את תורת משה, ויבוא לומר שמה הוא צודק בדבריו ומשה לא צודק. וכמו לדוגמא מה שהעריבים אומרים שמוחמד הוא נביא, אך הוא סותר את מה שכתוב בתורה, שהוא אומר בקוראן שישמעאל הלך לעקדת יצחק, וזה זיוף חמור, ולכן אסור לקרוא בקוראן שהוא נכלל בספרי מינות שאסור לקרוא בהם, ולכן לא יכול להיות שמוחמד היה נביא, שכן שמשה רבינו שמענו באוזנינו וראינו בעינינו שהקב"ה מדבר איתו יודעים אנחנו שהוא נביא אמת וכל מה שהוא אמר אמת לאמיתו, וממילא כל מי שמכחיש מה שכתוב בתורה ודאי שאינו נביא.

ועיקר מה שהתכוון הרמב"ם זה על ישו, ישו היה יהודי, והוא היה תלמיד ישיבה מקולקל שהרבה שלו דחף אותו ולא רצה ללמד אותו, מפני שאין מלמדים תורה לתלמיד שאינו הגון, והוא יצא ועשה כשפים והמציא את כל הנצרות [ונקראים כל תלמידיו בשם נוצרים על שם מקומו של ישו שבא מנצרת] והנה ישו הזה היה עושה מופתים בכשפים, וכך מסופר במסכת סנהדרין שארבעים יום לפני פסח היה יוצא כרוז שהסתובב בחוצות והכריז שבעוד ארבעים יום ישו יוצא להסקל על ששכף והסית והדיח את ישראל וכל היודע לו זכות יבוא ויודיע על זכות, [והגמרא שואלת איך הכריז שיבואו ללמד עליו זכות והרי על מסית ומדיח אין מלמדים זכות, ומתרת הגמ' שאני ישו הואיל והיה מקורב למלכות, שהרומאים החשיבו אותו מפני שראו הרבה שהולכים אחריו, לכן משום המלכות הוציאו כרוז שמי שידוע עליו זכות שיבוא וילמד] ומספרת הגמ' שאף אחד לא בא וילמד עליו זכות, והרגו את ישו. והנה הנוצרים אומרים שהיהודים תלו את ישו, ומה מגיע הסמל של השתי וערב שלהם, שהוא כדמות אדם תלוי וידי פשוטות לצדידים, אבל כבר אמרתי פעם שזה לא נכון, לא יתכן שהיהודים הם

כן הסברא נותנת בודאי שאם מזוזה אחת שיש בה רק שני פרשיות פוטרת את הבית ודאי שאם הבית כולו מלא בספרי תורה שיש בהם הרבה יותר פרשיות שיפסדו את הבית ממזוזה, אבל משה רבינו ענה לו שהבית חייב במזוזה, מפני שמצות מזוזה היא לשים את המזוזה בפתח של הבית, ואז קורח התחיל ללעוג על המצוות, ואמר לכולם הנה אתם רואים שזה לא יכול להיות שהקב"ה יאמר דבר כזה שהמזוזה פוטרת ובית מלא ספרי תורה יהיה חייב במזוזה, וכן חוט אחד של תכלת פוטר את הבגד מציצית ואם הבגד כולו בצבע תכלת חייב בציצית.

כשיש פקפוק בתורה ובאמונה אי אפשר לשתוק

זה כבר נורא ואיום! אם הוא מפקפק בתורה ואומר שיש מצוות שמשה רבינו בדה אותם מליבו, הוא הורס את כל התורה וכל האמונה! וכשעושים דברים כאלו, אסור להשאיר אנשים כאלו בחיים, הם יכולים ח"ו לקלקל את כל ישראל בדעות שלהם, ולהעריער ח"ו את כל התורה ואת כל האמונה, ולכן משה רבינו היה חריף מאוד לסלק אותם מהר מעל פני האדמה ולהתפלל עליהם שהקב"ה לא יקבל את מנחתם. [א"ה, ויסוד הדברים כבר מופיע במלבי"ם יעו"ש בדבריו].

החובה להתרחק מכל מי שיש לו דעות כאלו

למדנו מכל זה שצריך הרחקה גדולה ושמירה יתירה מאותם אלו המקלקלים בכרם בית השם ומעריעים על יסודות האמונה. וזכורני בעת לומדי בישיבת פוניב' היה בחור שהיה לו ראש טוב אבל לא היה לומד, ובאו אלי רה"ר גרשון ועמו האב של אותו בחור ובקשו ממני שאני ילמד עם הבחור הזה וישלמו לי משכורת כל חודש, וזה דוקא היה רעיון טוב בשבילי, שיהי' תלמיד כשרוני וגם מאחר שהייתי בישיבה עני מרוד הייתי שמח לקבל קצת כסף, אבל אמרתי להם שכבר קבעתי חברותא עם מישהו אחר ואני מפחד שאם אני יעזוב אותו הוא ישבר,

ובאמת בגלל זה לא למדתי אם אותו בחור, והנה לאחר שבוע ראיתי שאני לא מתסדר עם החברותא שקבעתי והפסקנו ללמוד יחד, כעת כבר יכלתי ללמוד עם אותו בחור, אך כשהתעניינתי מה קורה עם בחור זה, נודע לי שהוא עזב את הישיבה, התברר שאותו בחור היה מקולקל גדול, וחזר בשאלה והקים דברים לא טובים ר"ל.

כששמעתי זאת נתתי בלבי הודאה להש"ת שהתנהגתי בישירות ולא הסכמתי ללמוד עם בחור זה, כי בחור זה היה מאוד מקולקל, והיה קורא בספרי מינים, ואם הייתי מתחבר איתו אולי היה משפיע עלי ומקלקל אותי, כי מי אומר שאני יצליח לתקן אותו הרי יכול להיות שהוא היה מצליח לקלקל אותי הרבה יותר ממה שהייתי מצליח לתקן אותו, לפי שכבר אמרו חכמים **דשאני מיונות דמשכא**, אדם אומר לך סברות עם שכל, אומר לך טענות על התורה, אתה לא יכול נגדו, וזה נדבק בך עד שאתה נמשך אחריו... הקב"ה עזר לי שלא התידדתי איתו, סופו של דבר היה שהוא נהרג מתאונת דרכים... [ואח שלו לא ישב עליו שבעה, וכפי שכתב הרמב"ם (ע"י פ"ג מהל' תשובה הי"א) שהכופרים והפורשים מדרכי ציבור אין יושבים עליהם שבעה]

הסיבה שקופצים בשמחת תורה כשאומרים משה אמת ותורתו אמת

הנה מנהג קהלות בני אשכנז שבבילי שמחת תורה רוקדים וקופצים למעלה סביב הס"ת ואומרים בקול גדול 'משה אמת ותורתו אמת' וכולם רוקדים וקופצים, ויש לשאול מה הטעם במנהג הזה שקופצים כשאומרים כן. ואמרתי לבאר מנהג זה, עפ"י מ"מ שכתוב שכשאדם עושה תשובה צריך לעשות התשובה באותו אופן שהוא עשה את העבירה, ולדוגמא אם עשה את העבירה בפרהסיא גם את התשובה יעשה בפרהסיא, ואם עשה את העבירה כשהוא בצעירותו וכל כחו בו גם את התשובה יעשה עכשיו כשהוא עדיין בכל כחו ולא יחכה עד שיהיה זקן שתש כוחו ואין לו יצר הרע, זה לא אותה תשובה, כדי שהתשובה תהיה שלימה צריך לעשותה באותו משקל בה עשה את העבירה. והנה קרח ובניו היו כופרים במשה רבינו ובתורה, והמקום שהם עשו את עבירה זו היה זה על האדמה במדבר ליד כל ישראל, ועכשיו כשהם רוצים לעשות תשובה הם בתוך האדמה שבלעה אותם, ושמה הם אומרים משה אמת ותורתו אמת, אבל הם רוצים לקפוץ לעלות בחזרה על פני האדמה היכן שהם עשו את העבירה כדי שישמעו כל האנשים שהם עושים תשובה ואומרים שמשה אמת ותורתו אמת, וכנגד זה אנו קופצים גם כן ואומרים משה אמת ותורתו אמת!

האם מותר לנקות חסה וכרוב מתולעים בשבת – יסוד חשוב במלאכת בורר

שלא יעקצו אותו, כזה דבר אינו נקרא בורר, שאין נחשב בורר אלא כשכוונתו לברור הדבר שיהיה מנוקה מהפסולת. וכמו ששמעתי סברא זו מכבוד הגאון מוה"ר יהודה שפירא זצ"ל לבאר ההיתר במה ששופכים בשבת מים שיש בהם כל מיני פסולת של חתיכות וקליפות וכדומה בכיור שיש בו סמנתה שעוצרת הפסולת ורק המים עוברים, והאדם מעוניין בברירה זו שלא יסתם הצנור, ויש לשאול מדוע אין בזה משום מלאכת בורר.

אלא ההסבר הוא משום שאין כוונת האדם בזה לברור המים שיהיו מנוקים מפסולת, שהרי המים הולכים לאיבוד **ולא איכפת לו כלל שהמים יהיו נקיים או מלוכלכים** אלא שאינו רוצה הפסולת תעבור בצנור לכן מעוניין שתעצר במסננת, וגם אילו לא היה מים ג"כ לא היה רוצה שהפסולת תעבור בצנור ונמצא שלא לצורך תיקון המים רוצה הוא בהפרדת הפסולת מהמים ואין שייך לאיסור בורר כלל.

ולפי ביאור זה אין ללמוד מכאן היתר לנקות חסה וכרוב מתולעים, ששמה עיקר דעת האדם לנקות הירקות כדרך שמנקים אותם מעפר ולכלוך ואצל בני"א קריין פעולת הבדיקה של הירקות מתולעים פעולת **תיקון הירק**, משא"כ גבי להפלות הבגד מכנים דעיקר דעת בני"א כדי שלא יעקצו אותם ואין הכינים חשיבי פסולת לגבי הבגד ככל מה שנתבאר. ודוק היטב. [ע"י בכ"ז בעטא אור עמ"ס שבת סי' מ"ב הערה 2]

אלו שתלו את ישו, שההלכה אומרת שתולים את האדם עם ידי קשורות למעלה מראשו, ולא בידיו הפשוטות לצדדים כמו שהנוצרים אומרים, ולכן נראה שהן אמת שהיהודים הרגו את ישו כמו שכתוב בגמרא בסנהדרין שהרגו אותו על שכיף והסית והדיח את ישראל, אבל התליה לא היהודים תלו אותו, אלא הרומאים הם אלו שתלו אותו, שרצו להראות שהם מחשיבים את הגור דין של היהודים.

והנה לכאורה למה שלא נאמין לישו שהוא נביא, והרי הוא עשה אותות ומופתים שהתקיימו. אלא שכיזון שהוא חלק על משה רבינו ודאי לנו שאינו נביא אמת, לגבי משה רבינו לא עוזר שום אותות ומופתים, שנבואת משה היתה מפי השם, שכינה מדברת מתוך גרונו, לכן אמר הקב"ה תאסוף את העם ונדבר איתך, לבעבור ישמע העם בדברי עמך, ואז כשישמעו העם שאני מדברך איתך, וגם כך יאמינו **לעולם**, שגם אם יבוא אדם ויעשה אותות ויכחיש את תורת משה לא נאמין לו.

קורח ערער על נבואת משה שאינה אמת

והנה אלפים שנה לפני ישו קם לו קורח ומערער באמינותו של משה, ובא ואמר אולי משה ממציא מליבו, וכך אמר קורח, הנה תראו את המלכות לקח מה לעצמו, ואת משרת הכהונה גדולה נתן לאהרן אחיו, וכשהיתה עוד איזה משרה נתן אותה לבן דודו אליצפן בן עוזיאל, וכי לא היה ראוי לתת את משרה זו לי קורח שאני בן יצהר, הרי ארבעה בניו היו לו לקחת, עמרם הבכור ואחיו יצחק חפרון ועוזיאל, וקורח היה בנו של יצחק שהיה האח השני אחרי עמרם, וקרח היה בטוח שהקשר הזה של הקב"ה עם משפחת רבי עמרם זה בגלל שהיא משפחת לוי, ולכן עשה חשבון, שכעת מגיע לו לקבל את המשרה, מפני שהוא הכי קרוב לעמרם אחרי משה ואהרן אחיו, ואם משה רבינו הלך ונתן את המשרה לאליצפן בן עוזיאל שהיה הבן האחרון של קהת, זה ראייה שהוא עושה דברים מלבו. וכך על ידי זה התחיל קרח לפקפק גם על הכהונה גדולה, מי אמר שהשם אמר שאהרן יהיה כהן גדול, אולי גם זה משה החליט מליבו.

והערעור באמונת משה רבינו הוא ערעור על התורה הקדושה, שהרי התורה אומרת מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה, ואחז"ל בעבדי אע"פ שאינו משה במשה אע"פ שאינו עבדי, ובתורה כתוב שאהרן הוא הכהן הגדול.

קורח לועג על מצוות התורה

וכך אנו רואים אחר כך שקורח היה לועג על חלק מהמצוות שבתורה, שהיה שואל את משה רבינו על מצות ציצית שנצטוונו ונתנו על כנף פתיל תכלת, שעל ידי זה יזכרו שיש בורא עולם, שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, ומכסא הכבוד אדם נזכר בהקב"ה ואז ממילא כשאדם נזכר בהקב"ה הוא מקיים לא תתורו אחרי לבבכם אשר אתם זונים אחריהם, ושאל קורח מה הדין טלית שכולה תכלת האם חייבת בציצית או לא, אמר להם משה בטח חייבת בציצית. ושוב שאל קורח שאלה על מצות מזוזה, מה הדין בית מלא בספרי תורה האם חייב במזוזה, והרי מזוזה זה שני פרשיות קטנות, שמע והיה אם שמוע, וס"ת יש בו גם שני פרשיות אלו וגם עוד הרבה פרשיות, ואם

במחוקק במשענות

אדם מתמסר לעבודה בכל כוחו, נדמה בעיניו כי לחינם טורח ועובד, זורע בדמעה. ורק אחרי שנות דור מתברר שהוא הציל את העולם. קוצר ברינה

בעין יפה

ובעצם הנם עצמו, בו עברו המים לכל שבט ושבט, מעונים אנו ביאור.

ידענו כי כל הנותן מתנה לחבירו, בעין יפה הוא נותן (כ"ב נג.), וביותר דור המדבר ששמלתם לא בלתה ורגליהם לא בצקה, וביותר על הכל – מזונם. המן שירד לכל אדם באופן פרטי, לאלו על פתח ביתם וכו'.

וזו תימה, למה המן ירד לכל אחד באופן אישי, לצדיקים על פתח ביתם וכו' לעומת המים – הנחוצים יותר לשימוש האדם – הגיעו לכל ישראל בצורה משותפת? כבר נעשה גם כבר בדליית המים, למה לא יגיעו לבני ישראל כמו שהגיעו שאר הניסים, בלי מאמץ?

הזו מתנה הניתנת בעין יפה?

הזורעים בדמעה ברינה יקצורו

הגילות העולם לפרש – שלא בצדק – את הפסוק 'הזורעים בדמעה, ברינה יקצורו', כמציאות. אם תשקיע היטב, גם כשקשה, מובטח לך שתקצור הצלחה ברינה.

זה לא נכון, משום שאין שום הבטחה שעמלך יישא פרי. אין דבר המובן מאליו ואי אפשר להישען על דרך כל הארץ, כי עד כמה שהעולם הזה הוא עולם המעשה, אך אין בכך התחייבות שרצונותיו יתגשמו במלואן.

יותר מדויק הוא שאנו מברכים את האיש הזורע את אדמתו בשמש היוקדת, אמנם קשה לך כעת לחרוש ולזרוע, אבל נברך אותך שתבוא התקופה הנעימה בה השדה תפרח בשיבולים ותקצור ברינה. העולם בנוי על הרגשה של סיסטם וכוח אינרציה שמה שהיה, הוא שיהיה. לומר שמתארים את הזורע בדמעה, כי מן הסתם יקצור ברינה, אינו נכון כלל. לזה צריך ברכה גדולה – שיזכה לברך על המוגמר, ואף מביא ביכורים צריך ברכה שכך יהיה לשנה הבאה (רש"י דברים כו, טז).

ומכאן להבנה המיוחדת; אנו אומרים לזורע בדמעה, רק בגלל שזרעת בדמעה, לכן אתה יכול לקצור ברינה. הבורא שוקל את המאמץ והיגיעה, ולפי זה נותן את השכר.

פרשיות ומאורעות רבות נשזרו בפרשתנו, ועל כולן היה מקום לדרוש תילי תילים של לקחים ודרישות, מהם ניקח לעבוד את ה'.

ומכולן בולטת ביותר פרשת מי מריבה השזורה ביחד עם בארה של מרים. בזכות מרים היה מים לעדה עד להסתלקותה ומאז הוצרכו לסלע שיצא ממנו מים, עד פרשת שירת ישראל על הבאר.

כל שירה בתנ"ך, מעידה על זמן התרוממות רוח מיוחדת נעלית עד שנתבצר להם מקום גבוה מעל גבוה בסדר השורות בספר התורה, ומן הראוי שנייחד להם מחשבה, כי ממנו ניקח לעבוד את ה'.

באר חפרות שרים

על משמעות 'באר חפרות שרים', נאמרו פירושים שונים. לתרגום יונתן השרים הללו הם אברהם יצחק ויעקב, ולרש"י הם משה ואהרן, וממילא 'במשענותם' היינו משה ומשה אהרן.

ופירוש נוסף מצינו בדברי רש"י (כא, כ), עליו נעמוד ונתבונן – 'כל נשיא ונשיא, כשהיו חונים, נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו, ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל שבט'.

כלומר, השרים שחפרו באר, אינם משה ואהרן, אלא הנשיאים. הם אלו שלקחו את משענותם וחקקו בקרקע את תוואי המים להשקות את בני שבטם.

והפירושים נראים כה קוטביים ורחוקים זה מזה. מצד אחד משה ואהרן – מי לנו גדול כמשה איש האלוקים, פה אל פה ידבר בו, ובנגדו מעמידים פירוש שני את הנשיאים.

איננו יודעים על איזה נשיאים מדובר, האם אלה שיצאו לתור את הארץ והוציאו דיבתם רעה וגרמו פורענות לדורות עולם, או הנשיאים של תום ארבעים שנות המדבר, מסתבר שאלו גם אלו עסקו בחציבת קו מים לצאן מרעיתם. כך או כך, האמנם ניתן להסמיכם ולהשוותם למדרגת משה ואהרן?

וכדרך שאין השוואה ביניהם, אין גם השוואה בין משה של משה שקיבל מהקב"ה (שמו"ד ה, א) ושם המפורש חקק עליו (דב"ר יא, י) ובו הניס את מלאך המוות (שם), לעומת משה שקטף נשיא אחר משיח מזדמן במרחבי המדבר. איך מכלכלים את ב' הפירושים?

כי אם לא היית מתייגע בדמעות, אם לא היית מקדש את כוח הריכוז וההתמדה, לא היית זוכה להבין אל נכון את דברי המהרש"א. הקצירה ברורה באה רק בגלל שהתאמצת ודמעת על יתד המחרשה!

מי שזחל, יריח

סיפרו חכמי צפת, את אשר ראו בעיניהם את עלייתו של רבינו הקדוש רבי חיים בן עמר לציון הרשב"י במירון, 'וכשהגיע לתחתית ההר, ירד מהחמור והיה עולה על ידיו ועל הגליו, וכל הדרך היה גועה כבהמה וצועק, היכן אני השפל נכנס, למקום אשר להבת שלהבת קוב"ה, וכל פמליא של מעלה הבא, וכל נשמות הצדיקים שמה' (לשון רבי שמואל העליר בסוף ספר כבוד מלכים).

את המשכה של העובדה הזו, קיבלנו מוקני הדור הקודם, כי כשהגיע רבי חיים בן עמר לציון הקדוש, היה נושם את האוויר ואומר, 'ריח הקל תפוחין קדישין'!

שאלוהו, 'האמנם יש ריח ואנחנו לא מריחים מאומה'!

השיב להם בקדושתו וטהרתו, כי אכן כן יש ריח. אלא שמי שזחל כל הדרך, יכול להריח בציון. מי שישב בכרכרה, לא בטוח שיריח - - -

ברוח נדיבי עם

אמת כי הנותן מתנה בעין יפה הוא נותן, אמת שהמים היו צריכים להגיע לברו של כל אוהל, אבל יש מתנות ויש מתנות.

מתנת בארה של מרים היה משריש את האמונה ביסודות עבודתו של האדם בעולם הזה. אדם מנהל את חייו ומרגיש שכך טבעי להתנהל, ואם הכנרת נמצאת בקו הנכון בסטטיסטיקה, כי אז אנחנו יכולים להיות רגועים שיש מים והכל בסדר.

הגיעה בארה של מרים ולימדה את המנהיג לקח לדורות עולם. כמנהיג שבט בישראל, שומה עליך לקחת את המטה ולחפור בעצמך את הנתיב של המים. אל תסמוך כאן על ניסים, אל תסמוך

כאן גם על מנהיגו של עולם, אתה מוכרח להתאמץ ולעבוד קשה. הקדוש ברוך הוא תובע ממך לקום ולעשות ולעבוד ולדמוע.

יכול המנהיג לסלסל את עצמו בדרשות הקדמונים שיש לעם ישראל דין בנים, וחייב האב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים (ס' צפת פענח הקדמון ערך גאולה ודור) וממילא לא עליו המלאכה לגמור. ולא היא, כי אתה פרנס הדור ועליך רמזא פרנסתן של ישראל, קום ותמרח, אל תסלסל את העצלה שלך בתירוצים. כדי שיוזמו מים לעמך בית ישראל, צריך שתזוע ותחקוק במשענותך את נתיב הזרימה.

עליך לגמור

מעשה, כמה התייקרה בעינינו, עבודתו של המנהיג. שאלנו, מה השוואה יש בין מִפְּהָה של משה רבינו לבין מִפְּהָה של נשיא סתם, והתשובה היא ששניהם ממות שנשלחו מהקב"ה לצורך הנהגת עם ישראל, כל אחד לשליחות אליה נועד.

מרים לא מגדלת את אחיה, יכולה לפטור את עצמה בתירוצים רבים למה הילד הזה לא באחריותה, ובכל זאת עומדת ושומרת, מציעה את עצמה למצוא מיניקת עבורו עד אשר יגדל. היא גילתה את כוח האחריות, היא הזיעה ודמעה עבור אחריות לאחיה, היא תקצור ברורה את הבאר שניתן בזכותה.

גם אם אתה דומע ומוזע ולא מצליח לראות את האור באופק, תדע שבעצם הדמעות שלך חצבת עולמות. אינך יודע אותם, בדיוק כמו שמרים לא ידעה מה יקרה בעקבות ההמתנה שלה.

אבל בסוף עם שלם הרווה עצמו בזכותה.

עם שלם ירווה את עצמו גם בזכותך.

רק תחקוק בכל כוחך במשענת, אל תפחד ממאמץ וזיעה, לכך נוצרת!

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת
האשה הכבודה והצנועה
מגזע רם ונישא
מרת הדסה מסעודה בת פריחה ע"ה
מצאצאי הגאונים ראש משביר ומים עמוקים זיע"א
יום היא צ"ח תמוז
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
האשה הכבודה והצנועה
אשת חיל רבת המעלות
מרת שרה לולו בת סלחה אצלן ע"ה
נלב"ע בלא זש"ק
יום היא צ"ב כו סיון
הונצח ע"י הרב רועי אציל שליט"א
רמת השרון

לעילוי נשמת
איש תם וישר
יוסף משה בן אברהם סמול ע"ה
ניו-יורק
נלב"ע בלא זש"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
האי גברא רבא ויקירא
הרבה פעלים לתורה ויראה צניעות ויראת שמים
איש אמונו ונאמן ביתו של כמוהר"ר הגה"ח שלום לופס זיע"א
הרב יצחק אייזיק נשרי זצ"ל
מנהל ת"ת 'סודי התורה' בעיר עכו כארבעים שנה
נלב"ע בשם טוב מן העולם
כו סיון תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מישכתי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ב

פרק ראשון - עניני צדקה זכויותיהם של גבאי צדקה השכונתיים

שאלה

קופת צדקה שכונתית נקלעה לקשיים כספיים רבים, ולשם כך הוחלט לעשות מגבית חירום, באופן שגבאי הקופה יעברו מבית לבית בשכונה כדי להתרים את התושבים להצלת הקופה.

כעת ברצונם לברר מבחינה הלכתית, וכן לצורך השקיפות והישרות, האם צריך שהגבייה בבתיים תיעשה ע"י שני אנשים שילכו ביחד או מספיק שגבאי אחד ילך?

תשובה

- א. בזמן הזה מכיון שאין סמכות לגבאי הצדקה לכופ את האנשים לתת צדקה - מספיק גובה אחד שיגבה מטעמם. 1
- ב. אם הנהלת קופת הצדקה או כל מוסד תורני אחר ראו לנכון, שיקבלו יותר תרומות במידה ושני גבאים ילכו במשותף מתורם לתורם כדי לגבות את התרומות - הם רשאים לשלוח שני גבאים שיגבו את הכסף עבורם. היתר זה קיים, גם במקרים שהדבר יגרום להם הוצאות כספיות נוספות. 2
- ג. לצורך השקיפות והישרות בעיני הציבור אותם הם משרתים, ראוי לקופת הצדקה לפרסם בשכונה פעם בשנה דו"ח כללי בלבד של הוצאות והכנסות, מבלי לפרט בצורה פרטנית עלות של כל סעיף וסעיף ממרכיבי ההוצאות וההכנסות. וכך נוהגים במקרים רבים קופות צדקה שכונתיות או הנהלות בתי כנסת שכונתיים. 3

מקורות

מבואר במשנה בשקלים (ב) שבזמן שבית המקדש היה קיים, היו מכריזים החל מהיום הראשון של חודש אדר בכל ערי ישראל, שכל אחד יביא מחצית השקל לצורך קניית קרבנות הציבור לכל השנה, שהתחילה בחודש ניסן עד סוף חודש אדר בשנה הבאה. ומבואר במשנה (בדף ג) שבחמשה עשר באדר היו יושבים גבאי בית הדין שבכל עיר בישראל, ומבקשים בנחת מכל אחד שעדיין לא נתן, שיתן את מחצית השקל שחייב. אולם מ-כה באדר, החלו גבאי ביה"ד למשכן את מי שלא נתן.

כלומר, נכנסו לבתיים של האנשים שלא מלאו את חובתם, ולקחו מהם בעל כורחם משכון, אותו יחזירו רק לאחר שיתנו את מחצית השקל.

המקור לכפיה על הצדקה

והנה מבואר בגמ' ב-ב"ב (ח) אמר מר: אין עושין שררות [כפיה], על הציבור בפחות משני אנשים. והמקור לכך אומר שם רב נחמן שגלמד מהפסוק (שמות כח, ה) "והם [שניים] יקחו את הזהב וגו'. וממשיכה שם הגמ', אמר רב נחמן בשם רבה בר אבא, התורה נתנה כח לשני גבאי הצדקה שיבואו ביחד לכפות כל אחד מתושבי המקום לתת צדקה, כפי הסכום שהעריכו אותו הגבאים שביכולתו לתת. ולצורך כך הם יכולים להיכנס לביתו אפילו בערב שבת, למרות שזה זמן דחוק שבו כל אחד עסוק בהכנות לשבת. וכך פסק גם השו"ע (יו"ד הל' צדקה סי' רמח, ב). נמצאנו למדים מכאן, שבכל המקרים שישנו חיוב על האדם לתת צדקה - מותר לגבאי הצדקה לכופו על כך, ואפילו בזמנים דחוקים, למרות שאסור להזמין להתדיין בב"ד בזמנים אלו כמבואר בשו"ע (חול'מ סי' ה, ב).

כמו כן התבאר בגמ' ב-ב"ב (ח) שהכפיה שגלמדת מהתורה, צריכה להעשות ע"י שני גבאים שיבואו ביחד, ואין גבאי יחיד רשאי לכופ על הצדקה, ואפילו אם אותו גבאי הינו גדול הדור והרב של העיר. וכמו שכתבו שם התוס' (ד"ה כי הא וכו'), שאפילו לרבא שהיה רב העיר ורבה של ישראל, היה אסור לכופ לצורך גביית הצדקה אם אינו מצרף אליו אדם נוסף וע"ש. ולפי"ז מתבאר, שגם הכפיה של גבאי ב"ד לתת את מחצית השקל המבוארת בתחילת מסכת שקלים, היתה צריכה להיעשות ע"י שני גבאים שבאו ביחד למשכן את החייב במחצית השקל.

הסיבה שבזמן הזה רשאי גם גבאי יחיד לגבות צדקה

אמנם דין זה קיים רק כאשר יש לגבאים את הסמכות לכופ את תושבי העיר לתת את מחצית השקל או את הצדקה השכונתית. אבל בזמן הזה [שהחל כבר לפני שנים רבות מסיבות שונות, ואכמ"ל] - אין סמכות לאף רב או גבאי צדקה לכופ על נתינת הצדקה, וביכולתו רק לבקש ולהפציר בדיבורים בפני התורם, אם יודע שיש באפשרותו הכספית לתת את סכום הצדקה שמבקש ממנו. אולם אינו רשאי לכופו על כך ולקחת ממנו בכפיה כסף או רכוש לצורך הצדקה או החזקת תורה ללא הסכמתו. נמצא לפי זה, שכל הנידון בזמנינו הינו, ביחס לנאמנותו של גבאי כשהוא יחיד, ולגבי נידון זה מבואר שם בגמ', שגם לגבאי צדקה יחיד יש נאמנות

להחזיק בידיו את כספי הצדקה ולנהלם כהבנתו, וכך גם נפסק בשו"ע (י"ד, ס' רנ"ג, ג) וע"ש.

לאור האמור, מכיון שבזמן הזה גביית כספי הצדקה לצורך העניים או להחזקת תורה וכו' אינה נעשית בכפיה - רשאי גם לכתחילה גבאי קופת הצדקה השכונתית, ללכת לבדו ולבקש את כספי הצדקה מהאנשים. ודין זה קיים, גם אם אדם אוסף לצורך מוסדות פרטיים שהוא או שולחיו הקימו, וגם אם אוסף עבור צרכי צדקה אחרים.

2. מבואר בשו"ע (ח"מ הל' אפטרופוס ס' רצ"ד) שרשאי אפטרופוס על יתומים ללבוש בגדים נאים מנכסי היתומים כשזה לתועלתם - שיהיו דבריו נשמעים, ובתנאי - שיהיה ליתומים תועלת מכך. וכן מבואר בשו"ע (ח"מ, ס' רפ"ב) שכאשר האח הגדול מטפל בצרכי אחיו ואחיותיו היתומים, מותר לו להוציא מכספי הירושה המשותפת כספים עבור קניית ביגוד נאה עבורו וכדו', אם ע"כ הוא יוכל לטפל בצורה טובה ויעילה יותר עבור צרכי היתומים וע"ש.

לאור האמור, כך הוא הדין גם לגבי גבאי הצדקה השכונתיים או גבאי מוסדות התורה והחסד האחרים. שבכל אופן שייראה לעוסקים במלאכת קודש זו, שיוכלו לקבל יותר תרומות אם ישקיעו כספים בפרסומת והמסתעף מכך. או שאם יבואו שני גובים לתורם ולא גובה אחד, זה יגרום לתורם לכבדם ולתת תרומה גדולה - רשאים הם גם לכתחילה להוציא מכספי הצדקה עבור הוצאות נוספות אלו. ובתנאי, שלפני כן יוודאו עם המבינים בדבר, שאכן הוצאות נוספות אלו גורמות במקרים רבים שההכנסה שתתקבל תהיה מרובה על ההוצאה.

3. מבואר בשו"ע וברמ"א יו"ד הל' צדקה (ס' רנ"ג, ב), וע"ש גם בבאור הגר"א (ס"ק א), ופ"ת שם (ס"ק ב).

גוי ששילם עבור ארוחת יהודים

שאלה

משפחה חרדית ברוכת ילדים הגרה בארה"ב, החליטה לעשות מסיבת סיום במסעדה מפוארת. ובעת שהותם שם, ניהלו ביניהם שיחות מכובדות בדרכי נועם כראוי לשומרי תו"מ.

בתום סעודתם, ניגש אליהם אחד מהגויים שישב בסמיכות אליהם, ואמר להם, שהתבונן זמן רב על התנהגותם המופתית, ולמרות היותו עשיר ומרצה בכיר באוניברסיטה וכו', ונמצא עם אנשי האצולה הבכירה, מעולם הוא לא ראה התנהגות מופתית כזאת אצל משפחת גויים.

בתום הסעודה כשרצה אבי המשפחה לשלם, נודע לו מהמלצר, שאותו גוי עשיר שילם עבורם בעין יפה את עלות הסעודה והלך לדרכו. כעת ברצונם לברר, האם יש בכך איסור של קבלת צדקה מגוי. נדגיש, שביכולתם לברר את פרטי הגוי המשלם כדי להשיב לו מה ששילם. או עכ"פ המסעדה יכולה לבטל את חיוב כרטיס האשראי עמו שילם הגוי, ולגבות מהסועדים את עלות הסעודה מחדש.

תשובה

א. בנידון השאלה, אין כל חשש הלכתי ליהנות מהתשלום ששילם הגוי.

מקורות

מבואר בגמ' ב"ב (י:) (ובשו"ע יו"ד ס' רנ"ג, א) שאסור לישראל לקבל צדקה מגוי בפרהסיא משום שיש בכך איסור של חילול השם, שהיהודי מבזה את עצמו ברבים בכך שנוקק לרחמי הגוי כדי לחיות, ואילו הקב"ה כביכול לא עוזר לו לחיות, וכן שאר אחיו היהודים לא מפרנסים אותו, ולכן הוא נזקק לרחמי הגויים. [וע"ש בט"ז, ובש"ך (ס"ק א)].

אמנם בנידון דגן הסועדים לא היו עניים אלא בעלי אמצעים כספיים, שיכלו להרשות לעצמם סעודה משפחתית במסעדה מפוארת. נמצא שהגוי ששילם עבורם את הסעודה - נתן מתנה ליהודים בעלי יכולת כספית, ולא צדקה לעניים. ואין כל איסור לקבל מגוי מתנות ואפילו בפרהסיא. ורק ליהודי נאסר לתת לגוי מתנת חנם משום האיסור של "לא תחנם", אבל לקבל מהגוי מתנת חנם - אין כל איסור. ולכן אפילו אם יתן זאת הגוי בפרהסיא לא יהיה בכך איסור.

למה אין בנידון דגן חשש חילול השם

ואפילו אם הנידון היה קבלת צדקה, היה מותר בנידון דגן לקבל אותה מהגוי. משום שהאיסור לקבל צדקה מגוי בפרהסיא הוא משום חילול השם. משא"כ בנידון דגן הדבר לא נעשה ברבים אלא בצנעא, שהגוי פנה למלצר וביקש לשלם עבור הסעודה של המשפחה. נמצא שרק אדם אחד שהוא המלצר ידע מכך. וגם המלצר יכול היה לחשוב שישנה סיבה אישית נוספת שמחמתה משלם הגוי עבורם שאינה קשורה לצדקה, כך שבכל מקרה אין כאן חילול השם.

ההיתר לקבל מתנות משר גוי

ונראה להוסיף, שאפילו אם הגוי ששילם את הסעודה היה שר נכבד או ראש העיר וכדומה, שבמקרה זה ישנו איסור נוסף של "ביבוס קצירה תשברנה". כלומר, שע"י שלוקחים מהשלטון צדקה, גורמים להארכת מלכותם בעולם. אולם בנידון דגן כאמור לעיל, הרי לא קיבלו ממנו צדקה שמהותה נתינת אוכל או כסף לעניים שיוכלו להמשיך לחיות. ורק בנתינת צדקה משלמים בשמים למלכות הגויים, ע"י שמאריכים לשלטון את חיי מלכותם. כי זוהי ההנהגה עמם מידה - כנגד מידה. כשם שאתם הגויים הארכתם את חיי עניי ישראל - כך יאריכו את חיי שלטונכם.

משא"כ כשמקבל מהגוי מתנה ולא צדקה, אין בכך כל תועלת להארכת ימי שלטון הנותן. כי למקבל המתנה הרי ישנה אפשרות כספית לממן את ארוחת משפחתו במסעדה, ועל דעת כן הגיע לשם לכתחילה. נמצא שהגוי לא סייע לו בכך מאומה. ולכן בנתינת מתנה לא נאמר האיסור של "ביבוס קצירה תשברנה".

מרים הנביאה

בפרשת השבוע (כ, א) נקרא על מיתת מרים הנביאה. ומהראוי שנתבונן מעט על גדולתה הנשגבה, ונלמד מאורחות חייה.

מבואר בסוף פרשת בהעלותך (יב, ד-טו) שחטאה היחיד של מרים היה, בכך שבדיבורה עם אהרן השוותה את דרגת נבואת משה אחיה לדרגת הנבואה שלהם, ולכן נענשה ונעשתה מצורעת, ובני ישראל חיכו למענה שבוע עד שהתרפאה מצרעתה. ומבואר ברש"י שם ע"פ המשנה בסוטה (טו): ששילמו לה כעת מידה כנגד מידה, על שחיכתה למשה על שפת היאור כשהושלך למים.

ולכאורה קשה, הרי העובדה שמרים חיכתה למשה היא סיבה מוצדקת שמשה היה צריך להכיר לה טובה בחזרה, לחכות לה, ולהתפלל לרפואתה וכו'. אבל למה כלל ישראל חייב לחכות לה? ולכאורה ניתן ליישב בפשטות, שמכיוון שמשה היה צריך לחכות לה כהכרת הטוב, ובלעדיו כלל ישראל לא יכולים לנסוע במדבר, לכן גם הם "נאלצו" לחכות לה. או שהיות ומשה היה שקול כמו כלל ישראל, לפיכך גמילות החסד שעשתה מרים למשה, היא כמו עבור כלל ישראל.

אמנם כשנתבונן מעט בגדולתה ובזכויותיה הרבות של מרים הנביאה, נבין שאין מקום כלל לשאלה זו, וחז"ל נתנו טעם אחד מתוך סיבות רבות. כתוב בגמ' תענית (טו): שבזכות מרים נתן הקב"ה לבני ישראל את באר המים במדבר. ולכן לאחר מיתת מרים, כתוב בחומש במדבר (כ, ב) שלא היה מים לעדה, כמבואר שם ברש"י. נמצא לפי"ז שאפילו אם בני ישראל לא היו רוצים לחכות למרים - לא היו יכולים להמשיך ללכת במדבר בלעדיה, כי לא יהי' להם מים לשתות. וכל זמן שמרים היתה בחיים, המים ניתנו בזכותה. כך שלטובתם ולצורך קיום חייהם, הם היו חייבים לחכות למרים. נמצאנו למדים, שזכויותיה הרבות של מרים, קיימו והחיו את כל בני ישראל ארבעים שנה במדבר, ואין כאן רק הכרת הטוב למעשה שעשתה בזמן מועט, לפני כשמונים שנה.

פעליה של מרים להצלת חייהם של בני ובנות ישראל

וכשנתבונן יותר בחיי מרים עוד מערש לידתה נבחין, שכלל ישראל הן הגברים והן הנשים - חייבים למרים את כל חייהם הגשמיים והרוחניים. והיא בפועל הרבים, בתפילתה, ובסנגורה לפני הקב"ה שיושיע את ישראל מגלות מצרים, זכתה לקרב את הגאולה. וכפי שכתוב במדרש רבה שמות (פ"א), (א) למה נקרא שמה פועה - שהופיעה את ישראל לאלוקים.

כתוב בגמ' סוטה (יב) ובמד"ר שמות (פ"א, יג) שעמרם אביה של מרים היה גדול הדור. וכאשר גזר פרעה הרשע שכל הבן הילוד מבני ישראל יושלך לים, אמר עמרם, לשווא אנו יולדים ילדים, שהרי כשיולדו יהרגו אותם המצרים, ולכן גירש את

אשתו. ומאחר והי' גדול הדור ומנהיגו, לכן כל הזוגות הנשואים שב ישראל הלכו אחריו והתגרשו. אמרה לו בתו מרים שהייתה בת חמש שנים בלבד, שגזרתו יותר קשה מגזרת פרעה, כי פרעה גזר רק על הזכרים ואילו מחמתו מתכלה עם ישראל שלא ייוולדו יותר ילדים וכו', לא גברים, ולא נשים. וכשראה שצדקה בדבריה, נשא בחזרה את יוכבד לאשה, וע"י כך כל ישראל נשאו בחזרה את נשותיהן. ובזכות דבריה נולד משה רבינו, וכן כל הבנים והבנות שנולדו בעם ישראל בשמונים השנים האחרונות שהיו במצרים - כולם נולדו בזכות מרים. ולפי החשבון שהאנשים והנשים נישאו לכל המאוחר בגיל שמונה שנים כמבואר בגמ' בסנהדרין (טו), ושהיו יולדות ששה ילדים בכרס אחד. נמצא שמיליוני ילדים נולדו בעם ישראל בזכותה. לפיכך כשבני ישראל חיכו למרים שבוע במדבר - הם עצמם היו חייבים את חייהם למרים, כי בזכות דבריה לאביה המיוסדים על אמונה חזקה בקב"ה הם נולדו, וכמבואר שם בחז"ל בהרחבה וע"ש.

מבואר בגמ' בסוטה (א) על הפסוק "ותחיינה את הילדים" שלא רק שיוכבד ומרים, שהיו המיילדות, לא המיתו אותם, אלא שעוד סיפקו להם מים ומזון כדי שיחיו. והוסיף שם רש"י: שהיו מסייעין להחיותם. והיו טומנות אותם בבתיהן ומגדלות אותם, ע"כ. הרי שהן עצמן גידלו את ילדי ישראל תוך סיכון חייהן כפשוטו, ולא חששו מפרעה וצבאו למרות שיכלו להרוג אותן, אלא סמכו ובטחו בקב"ה. ומבואר במדרשי חז"ל, שאפילו אם נולדו ילדים בעלי מומים, היו מתפללות לקב"ה שירפאם, כדי שלא יחשדו בהן שהן גרמו לכך. ובזכות מסירותן להצלת ילדי ישראל, זכו שהקב"ה שינה את הטבע עבורן וכל הילדים נהיו בריאים.

המיוחדות שבהנהגת מרים את נשות ישראל

ונעבור מחלקה הגדול של מרים בהתהוות ובקיום הגשמי של עם ישראל במצרים, להנהגתה הרוחנית במצרים. כתוב בנביא מיכה (ה, ד) ובמפרשים שם, שמרים התנבאה לנשים במצרים החל מגיל חמש שנים, חיזקה והדריכה אותן באמונה ללא סייג בקב"ה, ולימדה אותן את מצוות התורה שנשים צריכות לדעת.

עוד אמרו חז"ל: "בזכות נשים צדקניות שבאותו הדור - זכו בני ישראל לצאת ממצרים", וכפי שביארו חז"ל במדרשים את מעשיהן הכבירים. והנה מנהיגת נשים אלו, ואבוקת האור שהאירה להן את האמונה היוקדת בה' וחיזקה אותן למרות הגלות והחושך שנמצאו בה - היתה מרים. שבכוח האמונה החזקה שהייתה לה בבורא ית"ש לבדו, בלי להתייחס ולהתפעל מההצלחות הזמניות שהיו לפרעה ועמו, הצליחה לרומם את רוחן של הנשים במצרים, להאמין ללא סייג בקב"ה בלבד, ולעמוד כצוק איתן גם נגד בעליהן. ולמרות שהגברים ניסו להטעותן מאמונה זו - הן סירבו לשמוע להם, וכפי שיבואר להלן.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 412
סיון תשפ"ד

גם על העתיד, שהחוט לא יהיה בקצה הלחי, אלא קרוב לאמצע, בצורה מרווחת ומבודדת.

עמוד תאורה מעוגל ועושה זו באמצע העיגול

בגליון הקודם הזכרנו עוד דבר שלמדנו בשיעורים בשבוע קודם, בהגדרות ההלכתיות של עמודי תאורה המשמשים את העירובים. והסתפקנו בעמוד שיצאים ממנו שתי מנורות ומתפצלים בעיגול, האם נחשב שהחלק המעוגל הוא המשך של העמוד ויוצא שהעמוד עולה למעלה מהמשקוף [לדעת הפמ"ג והמשנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ד שמצדדים להחמיר], או שמא הנטיה של העיגול עושה אותו כדבר אחר בצדי העמוד ואז החוט נחשב על ראש העמוד לגמרי.

בעקבות כך פנה אלינו רב שאחראי באחד מהישובים עם שאלה על סוג אחר של עמוד תאורה, שיש לו רק מנורה אחת, והעמוד מתעגל למנורה, האם יש אפשרות לשים לו ראש עם יו באיזה מקום בעיגול, וזה יחשב שהחוט מונח על גבי העמוד.

מה ההבדל בין מעוגל הרבה ואלכסון למעוגל קצת

התשובה היא שבעיגול יש הבדל גדול מה רמת השיפוע שלו במקום שמעל העמוד, משום שבחלק מהצורות גם השיפוע הוא המשך של העמוד. והסברא בזה עדינה, אך נשתדל לבאר אותה. ונקדים לכך, העמוד הוא מאונך, המשקוף הוא החלק המאונך. כיצד נגדיר את החלק המתעגל ביניהם, עמוד או משקוף. מבואר בחזו"א בדיני צוה"פ ככירה, שבעיגול מעורב אחוזים מהעמוד ואחוזים מהמשקוף. אמנם יש לפעמים שהמשקוף אינו מאונך לגמרי, כגון שהוא באלכסון, ובכל זאת כולו משקוף, [כגון בחוט מעמוד גבוה לעמוד נמוך]. וכן בעמוד יתכן שיהיה נוטה מעט מתחילתו ויחשב כולו עמוד.

למרות שהוא נוטה, [דמש"ח החזו"א סי' ע"א ס"ק י"א שלחי עקום נחשב קצת משקוף וצריך שיגע בחוט ממש, היינו רק בנוטה משמעותית שנחשב תחילת משקוף, ולא בנטיה מועטת, ואכמ"ל]. ולכן אם המוט מתעגל בעיגול מתון, א"כ בתחילת הנטיה הוא עדיין נחשב זקוף והוא עמוד, ואם יחבר את הוי במקום הזה כנגד החלק התחתון של העמוד זה יהיה מהצד, ופסול. [ואע"פ שהוא באור שמעל החלק התחתון של העמוד, כמ"ש החזו"א בעמוד בצורת חרוט, שגם אם יחבר את החוט בחלק הצד, זה צדי העמוד ופסול]. וק"ו שאם יחבר את החוט אחרי הנטיה של העמוד, זה לא מעל העמוד [אלא מעל תחילת המשקוף].

אבל באופן שהעיגול הוא חד, שמיד הוא נהיה בזוית קרובה למצב מאונך, והעיגול קרוב 90 מעלות, שם יהיה ניתן להגדיר את המקום שבסיבוב שהוא הצד העליון של העמוד, ואפשר לקשור עליו את החוט. וזה דבר שמסור לשיקול הדעת, ולכן למעשה אין להתיר לעשות עירוב על העיגול שבעמוד, בצורה שהעמוד מעוגל, כיון שיש דעות שונות בהכרעת הדברים, ואין נכון לעשות עירוב בצורה שיש פוסלים אותו בצדק.

יש להוסיף שכל זה באופן שחיבור המנורה לעמוד הוא במעוגל, אבל יש מקומות שהחיבור בצורה מרובעת, ובה ודאי שאפשר לחבר וי על פינת הריבוע מעל מרכז העמוד, וזה יחשב מעל העמוד לכו"ע.

אמא שגרה עם בנים שאינם ש"ש

בימים אלו ממשיכים את הפרויקט המיוחד "נציג לכל בנין" בעירובים במרכז העיר בני ברק. בתחילה היה נראה שזה דבר קל וקטן, אך עם הפעילות וההתמקדות בכל בנין, התברר שבשכונות מרכז העיר לבד מדובר

נמשכות העבודות לשידורג הכשרות בעירובים

נמשכות העבודות לשיפור והידור העירובים במקומות רבים בס"ד, מקומות שהציבור החרדי גר בהם או מתארח בהם הרבה, ויש ביקוש לעשות בהם עירוב בצורה מהודרת באחד מהישובים המבוקשים שכבר השקענו בו בעבר בעשיית לחיים לעמודים, וכן הוספנו כמה עמודים חדשים במקומות שהיה חשש לפירצה, וכן עשינו צורות הפתח להוציא חשש קרקע, ובס"ד כבר כמה שנים שאנו שולחים לשם בודק שיבדוק את העירוב לרווחת המתארחים בישוב. כעת הגענו לעשות ביקורת נוספת, ושמונו לב שעמוד אחד התעקם קצת.

מחלוקת הפוסקים בעמוד עקום, וכשהחוט בקצה הלחי

בדין עמוד עקום למדנו בשיעורי העירובין בשבוע זה, שיש מחלוקת בין הפוסקים, ובעירובים השכונתיים מקפידים על מה שכתב הקהילות יעקב (קריינא דאגרתא ח"ב סי' צ"ד) שהחזו"א פסל עמוד עקום. והטעם כמו שמבואר בספרו (סי' ע"א ס"ק י"א) כיון שעיקר העמוד הוא הי טפחים התחתונים, צריך שהחוט יהיה מכוון מעל גבי החלק התחתון, [כמ"ש בשר"ע (סי' שס"ב ס"א) וברמ"א (סי' שס"ג ס"ז) לגבי לחי], וכאשר העמוד עקום וראשו נוטה, הרי החוט שעל ראשו אינו מעל החלק התחתון, וכן כתב החכמת שלמה (סי' שס"ב ס"א) שעמוד עקום פסול. אמנם יש תשובות באחרונים שכתבו להקל בזה, [ובשיעורים ביארנו את סברתם, שבעמוד כזה ראש העמוד הוא "הצד העליון של החלק התחתון", גם אינו מכוון במאונך ישר]. אך כדי שהעירוב יהיה מהודר מקפידים להכשיר גם לשיטת החכמת שלמה והחזו"א.

מכיון שמצוי שהעמודים נוטים מעט, מוסיפים לחיים לפני כל עמוד, שהלחיים הם כעין עמוד נמוך, שבקלות אפשר לעשות אותם רחבות, ומרחיבים שאם יש נטיה קטנה בעמוד עדיין החוט מעל הלחי. במקרה הנ"ל ניגשנו אל העמוד, עם מכשיר המדידה המיוחד "הבקבוק" [שכנראה בקרוב תשתנה צורתו, פרטים יבואו], וראינו שהחוט הגיע עד קרוב לקצה הלחי, ולא יצא ממנו לגמרי. זאת אומרת שבינתיים הלחי באמת פותר את הבעיה שיש בנטיה של העמוד, אבל לא נכון להשאיר אותו כך, כיון שיתכן שהעמוד יוסיף להתעקם מעט והחוט יצא מהלחי, ואז יהיה כשר רק לשיטות המקילות בעמוד עקום. לכן לא נכון לעשות עירוב שכונתי כשהחוט בקצה הלחי.

כמו"כ צריך לקחת בחשבון את ההלכה של חוט מתנדנד, שגם בזה נחלקו הפוסקים כפי שהוא במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד), והחזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) נקט כדעת המשכנות יעקב שאוסר באופן שיש נדנד שהחוט יוצא מרוחב הלחי, ואם החוט כעת בקצה הלחי הרי הנדנד יכול לעשות שהחוט ייצא ברוח לצד. וזו סיבה נוספת שלא להשאיר חוט קרוב לקצה הלחי. הפתרון הפשוט במקרים שהחוט בקצה הלחי, הוא להזיז את הלחי ולהרחיקו עוד, או להוסיף לחי חדש רחוק יותר, [רק צריך לשים לב כשמרחיקים, שלא תהיה פירצה של ג' טפחים בין הלחי לעמוד, ואם הרוח נהיה ג' טפחים, צריך להוסיף באמצע פס ברזל או קרש שיהיה סתום ע"י לבח. אבל כאן היה חשש שהעמוד שכבר התעקם ימשיך להתעקם, ואולי בהמשך לא יבחינו בשינוי שיגדל, [בפרט אחרי שהעמוד כבר עקום, לא בודקים כמה הוא עקום, והבודק של העירוב לא ישים לב שהוסיף להתעקם]. הפתרון השני לישר את העמוד, הוא דבר קשה ואינו מחזיק מעמד כ"כ ואכמ"ל אבל במקרה זה העמוד היה מחובר לעמוד אחר, והיה אפשר לקשור אותו בגובה אחד לשני, וזה יחזק אותו שלא יוסיף להתעקם, וכך עשינו. ובנוסף הרחקנו את הלחי למקום יותר טוב, שהחוט יהיה במרכז הלחי. במקרה זה למדנו כמה הלכות בדין עמוד עקום וחוט מתנדנד, כיצד נזהרים בו בעירובים השכונתיים, וכמה נקודות חשובות שצריכים לשים לב

על חומותיך... הפקדתי שומרים

ביותר מחמש מאות בנינים כ"י. עם כל זאת אנו ממשיכים ומקוים להשלים בקרוב את המשימה.

יחד עם הפעילות במקום זה, הדבר משפיע גם על מקומות אחרים שמעוררים תשומת לב לפקח ולסדר את ענין הדירות של גוים ומחללי שבת. וממילא מתעוררות שאלות הלכתיות חדשות ומורכבות. מבין השאלות שעלו על השולחן, בענין משפחה שהוריה שומרי מצוות, ול"ע האב נפטר והשאיר את האלמנה עם בנים שסטו מהדרך. בחיי האב לא היתה בעיה, כיון שהם גרו עם ההורים, והם טפלים להוריהם, מכיון שמקבלים את האוכל מאביהם, וגם הוא גם יכול לשנות את מגורי המשפחה למקום אחר [ובפשטות גם בגיל שמבחינה חוקית אינו יכול לא לתת להם מגורים כלל, אך יכול לעבור איתם לעיר אחרת ולסלקם מדידה זו, ואכמ"ל] אבל אחרי שנפטר האב, והם ממשיכים לגור עם האמא שהיא שומרת מצוות, הרי הם יורשי האב, והדירה שייכת לבנים, א"כ הם הבעלים, ואינם יכולים להיות טפלים לאמא, שהיא גרה בדירה שלהם.

למי שייכת הדירה של האלמנה

אבל באמת גם לאמא יש זכות בדירה, למרות שאינה יורשת את בעלה. דבר ראשון בזמנינו הרבה אנשים רושמים את הדירה על שני בני הזוג בשותפות, וא"כ לאחר פטירת האב נשארת לאשה חצי מהדירה. דבר שני הרי מחויב הכתובה לתת מדור לאשה אחר פטירתו, עד שתתבע כתובתה, וא"כ גם החלק של הבעל מסור לאשה לדור בה, וא"כ שוב אפשר לומר שהילדים גרים אצלה וטפלים אליה, ואינם אוסרים.

לעומת זאת יש לומר, שהחיוב מדור לאשה אינו סותר לכך שהילדים יגורו בדירה, כפי שדרו בחיי אביהם, וא"כ הילדים גרים בדירה בזכות עצמם, מצד שהם יורשים והדירה שייכת להם ג"כ, ולא רק בזכות דירת אימם, והרי הם כמו שותפים שגרים יחד, וע"ז כתב השו"ע (סי' שפ"ב סט"ו) אם ישראל ואינו יהודי דרים בבית אחד, צריך לשכור מהאינו יהודי ולערב עם הישראל. כלומר זה כמו שני ידידים נפרדים, דיורי הגוי או המומר צריכים שכירות רשות שתניי אותם. וה"ה כאן יצטרכו לשכור את דירת מי שאינו שומר שבת [אמנם הרמ"א סובר שאין גרים יחד ומשותפים באותם חדרים, נחשבים דיור אחד. אבל המשנ"ב כתב שהרבה פוסקים חולקים על הרמ"א שאפילו משתמשים יחד בכל החדרים לא נחשב שהישראל שכיך ולקטש של העכו"ם, וצריך לשכור מהעכו"ם דוקא. אבל בביאור הלכה שם (ד"ה אם) כתב שמ"מ אם אינו מוחה מועיל לשכור מהיהודי את דירת העכו"ם, כי מכיון שכח שניהם שווה מסתמא מתרצה כל אחד במה שחבירו עושה שימוש כלשהו, ושותפין לא מקפידים על כך, ואין להחמיר אלא לענין שכירות בעל כרחו של העכו"ם ע"ש. ועכ"פ מבואר שאין אחד טפל לשני, וצריכים שכירות להתייך את החלק של העכו"ם או המומר]. לפ"ז יצטרכו לעשות שכירות, או להפקיד חפץ, אלא שאפשר לשכור גם מאחד מהשותפים לפי הכרעת הביאור הלכה, ובמקרה זה אין צורך מהנערים בעצמם, אלא אפשר לשכור גם מהאמא או מאחד מכל מי שגר בדירה להתייך את הכל.

העברנו את השאלה לרבנים, והי שתי דעות, ו"א שכיון שהאמא עכ"פ כאפוטרופוס של הילדים [תלוי באיזה גיל] וחיי המשפחה והבית מסורים בידיה, אפשר לומר שהם גרים אצלה וטפלים אליה, ואינם אוסרים. ו"א שכיון שיש להם בעלות והם גרים בזכות עצמם, נחשבים שותפים והם אוסרים. [ויש מי שסובר שתמיד הם אוסרים גם בחיי אביהם, למרות שאין להם בעלות כלל, ואכ"מ]. ולמעשה הפקידו חפץ אצל האמא שתשמור בביתה, ועשו שכירות מהאבך שהפקיד את החפץ, [וכהכרעת הבה"ל שזה מועיל כשאינו מוחה].

התקשר לשאול אם יש עירוב כשהתושב אמר שאין עירוב

בתקופה זו בצל המלחמה, רוב המוסדות והמשפחות נמנעים מלצאת לשבתות לישושים ולפעילויות, ובכל זאת מדי שבוע ובמיוחד בימי שישי מגיעות אל מוקד העירוב שאלות מגוונות מקבוצות המבררות על עירובים בישושים שהם מגיעים לשבת, והשאלות מחייבות אותנו גם כעת להגביר את הפעילות בהחדרת הנושא והזהירות ממקומות שאין עירוב כהלכה.

בשבוע זה התקשר ת"ח שהוא מהצוות של ישיבה מסוימת, ושאל על כשרות העירוב בישוב מסוים באזור בית שאן. אמרנו לו שהישוב הזה לא מבקש בציבור ולכן לא הגענו לבדוק אותו, ואין לנו מידע עליו. אמר השואל שהוא בירר אצל משהו מהישוב, ואמר לו שפעם היה עירוב והוא נקרע ואין מי שמתקן אותו, לכן הוא שואל את מוקד העירוב אולי אנו יודעים שאולי כן יש שם עירוב, אולי משהו תיקן אותו. עוד הוא הוסיף ושאל האם האיסור לטלטל שם זה דאורייתא או דרבנן. שאלנו אותו מה הנפק"מ, והוא אמר שאם זה רק דרבנן אז אולי מספק אפשר לתלות שאולי יש עירוב, כי זה ספק דרבנן.

ההתייחסות הזו היתה מקוממת מאוד, איך יתכן שאומרים לו בישוב שהעירוב קרוע, והוא רוצה לטלטל כי אולי הם לא יודעים את המציאות והאמת שיש עירוב, הרי המצב הוא לגמרי הפוך, גם באופן שאנשי הישוב

אומרים שיש עירוב מהודר, פעמים רבות מתברר שהעירוב פסול לחלוטין, וכפי שאנו יודעים כעת על כמה מקומות שהחרדים נוסעים לישושים ההם והעירוב שם פסול ממש, א"כ במצב כזה כאשר הם מודים שאין עירוב, היעלה על הדעת לסמוך שאולי יש עירוב. האם זה נקרא ספק דרבנן כשאנשים שאינם חשודים להחמיר אומרים שאסור היעלה על הדעת שיקנה מאכל בחנות בלי הכשר, ואמר אולי זה כשר בלי שידעו שזה כשר.

ההתייחסות והגישה הזו קיימת לצערנו אצל רבים מבני עמנו, שאינם מבררים על הכשרות של העירוב כי מעדיפים לתלות שמסתמא יש עירוב, ומתעלמים מהנושא מחשש שיהיה אסור. אבל זה דאי לא שייך שיהיה אצל אדם שומר שבת, אדם ירא שמים, חרד לדבר ה', ח"ו אינו רוצה להימנות עם מחללי שבת, אינו מעלה על דעתו להיקרא מומר לדבר אחד. ואין יתכן שיתעלם משמירת השבת בנושא מסוים. אלא שהדבר מתחיל עם המציאות ששוכרים מקום בלי לברר על העירוב, ואח"כ כשכבר נסעו או שילחו שכירות ונזכרים בעירוב ויודעים שיש צד שלא יוכלו לקיים את השבת, בפרט כשנמצאים עם תינוק קטן והסעדות עם המשפחה בבנין אחר והם לא יוכלו להשתתף, אז מתעורר אצל אנשים תגובות שונות, יש מתעלמים לגמרי, ויש שואלים ומחפשים הייך בדוחק רב, יש סבורים לתת למי שבלא"ה מטלטל את שלו, ויש גם כאלה שמקבלים על עצמם את מצוות השבת ותקנת חז"ל ולא יוצאים עם התינוק כלל כל השבת, והולכים לסעודת השבת בתורנות בלי התינוק.

ויש לציין שגם דברים כאלה מגיעים אלינו, וגם ביום שישי האחרון התקשר אברך כשעה לפני שבת, שהגיע לשבת שבע ברכות עם משפחתו, ולא בירר על העירוב כיון שחשב שיהיו במתחם סגור, וכשהגיע וראה שהמתחם לא סגור, התקשר לברר על העירוב, במקרה זה היה עירוב ברמה גרועה מאוד, והוא שאל בכנות האם במצב כזה יתן לקטן לטלטל בעירוב ברמה כזו, או גם זה לא נכון לעשות ועליו להישאר בדירה לשמור על התינוק בן החדשים ולא להוציאו.

יש אנשים שמסתתרים מהשאלה, ויש שמקפידים בגאווה

יהי רצון שלמד מדברים אלו, לחשוב מראש לפני ששוכרים מקום לבדוק אם יש עירוב כהלכה, ולברר ולדעת שבאמת אין הרבה מקומות כשרים בצורה הראויה לבני תורה, אבל לפחות לא נשכור מקום שאינו כשר ולא ניכנס למצב קשה. וגם מי שמוכרח לנסוע עם משפחה, לא יסע למקום כזה, או יתארגן מראש לצורה שאינו נדרש לטלטל כלשהו. ואם נקלענו למצב שנמצאים במקום שאין עירוב טוב, לא נתעלם מההלכה, אלא נתחזק לשמור את ההלכה וגם להדר במצות השבת, ולמנוע עצמינו ומשפחתנו ממכשול בשמירת השבת, ונזכה להיות שומרי שבת בשמחה.

עם סגירת הגליון הגיעה אלינו שאלה בסגנון אחר, משפחה חשובה שרגילה להקפיד שגם הגברים וגם הנשים אינם מטלטלים גם בשכונה החרדית, וכעת הציעו להם שידוך שהצד השני נוהג לסמוך על העירובים, והבינו שהם ידרשו שגם אחרי החתונה ימשיכו לטלטל, האם נכון לעמוד על הדרישה שלאחר החתונה לא יטלטלו, האם לגשת לשידוך הזה. לא ניכנס כאן לענות על השאלה, אבל נציין אשרי העם שככה לו, שגם גדרי ההלכה של עירובין עומדים לפנינו בקביעת השידוך.

מתחם סגור שהקראוון תלוי ופוסל

בשבוע האחרון נתבקשנו לבדוק מתחם באחד מהישובים בדרום, לצורך משפחה ששכרה את המתחם. במקרה זה היה מדובר במוסד לימודי, שבדרך כלל הוא מגודר היטב, ובכל זאת כל מקום צריך בדיקה בעין הלכתית, כי לא כל מה שמועיל לגידור הבטחוני כשר מהבחינה ההלכתית.

עברנו מסביב למתחם והכל היה מגודר היטב, לקראת הסוף הגדר התחברה לקראוון שהוא שימש גם כגדר למתחם, אלא שהבחנו בפינה שהקראוון גבוה ג' טפחים מהקרקע, ואז הקטע הזה נחשב מחיצה תלויה, ואינו מועיל לגדור את המתחם. הקטע המוגבה אמנם לא היה ארוך כ"כ, ולפעמים ניתן להתירו ע"י דין עומד מרובה על הפרוץ, אבל כאן הקטע המוגבה היה בקרן זווית, ובזה לא מועיל עומד מרובה. הנה למרות שכל המתחם נחשב סגור הרמטי, אבל ע"פ

הלכה יש לו פירצה החוצה למקום האסור. לתיקון הפירצה הוספו תחת הקראוון כמה אבנים, ובעיקר בפית הקראוון משום שגם אם יהיה חסר מעט בהמשך, יהיה ע"ז היתר של עומד מרובה על הפרוץ ישר ולא בקרן זווית, ובכך הכשרנו את המחיצה לשבת זו. [בדרך כלל רצוי לעשות תיקון קבוע, אלא שכאן לא היה בידינו לתאם עם בעלי המקום לעשות שינוי קבוע]. עוד יש לציין שאם בצד השני של הקראוון הוא מגיע לקרקע [או תוך ג"ט לקרקע], אפשר להתעלם מהמחיצה הלואה הזו, ולהתחשב רק בקיר השני שהוא מחיצה עד הקרקע. ויש להאריך בפרטי דין זה ואכמ"ל.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת חקת תשפ"ד

משה ואהרן - האב והאם של כלל ישראל

תוכן

- א' - המנהיג התקיף / א
- ב' - תקיפות ורגישות בהנהגה / ג
- ג' - תקיפות ורגישות בחינוך / ו

אסור לבצוע

הגמרא שם דנה בתהליך של פסק הדין בבית דין. שני בעלי דינים באים לפני בית הדין שידון בוויכוח שפרץ ביניהם, ויפסוק עבורם את דין התורה הקדושה. הדיינים שומעים את טענותיהם של בעלי הדין ודנים בהם, וכעת הם צריכים לפסוק את הדין.

אחת השאלות שבהן דנה הגמרא היא האם מחויבים הדיינים לפסוק לפי שורת הדין ממש, ולחתוך את הדין באופן מדויק, מבלי להתחשב בקושי ובהפסד שהדבר יגרום לצד המפסיד, או שמא מותר להם לעשות פשרה? פשרה פירושה שהזכאי בדין לא יקבל את מלא המגיע לו, והחייב לא ישלם את מה שהוא חייב על פי דין לשלם, אלא הדיינים ימצאו את הדרך לפשר ביניהם, ולגרום לכך ששני הצדדים יהיו מרוצים.

הגמרא מביאה ברייתא שבה מוזכרת דעתו של רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי ש"אסור לבצע, וכל הבוצע הרי זה חוטא" - אסור לדיין לעשות פשרה בין בעלי הדין. לפי דעה זו, מוטלת על הדיין החובה לפסוק את הדין בדיוק כפי שהוא, ואסור לו לנסות לפשר. בבואו לדון דין תורה, הדבר היחיד שצריך לעמוד מול עיניו הוא האמת הצרופה, ואין לו להתחשב כלל בהשפעה שתהיה לפסק הזה על הצד המפסיד בדין.

ייקוב הדין את ההר

רבי אלעזר ממשיך ואומר שהנהגה זו למדנו ממשה רבינו: "וכן משה היה אומר יקב הדין את ההר". פירוש - נניח ודין התורה הקדושה ניצב בפני הר - הר של רגשות אנושיות או של נסיבות אנושיות כאלו ואחרות. משה רבינו היה אומר, "לא אכפת לנו כלל וכלל מדברים אלו! דין התורה לא יזוז כמלא הנימה! ייקוב הדין את ההר - אם

א' - המנהיג התקיף

בין אבלות לאבלות

הבה נפתח בפסוק מפרשתנו: "וַיָּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גָנַע אֶהָרֶן וַיָּבֹכוּ אֶת אֶהָרֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל" (במדבר כ, כט). כתוב כאן בפסוק שעם ישראל לא רק התאבל והצטער על מותו של אהרן, אלא הם בכו בכי תמרורים במשך שלושים יום. ומי בכה? "כל בית יִשְׂרָאֵל" - כל בית ישראל פירושו כולם - גברים וילדים, נשים ובנות, כולם הרימו את קולם בצער ומיררו בבכי במשך שלושים יום. כולם!

והנה, כעבור כחצי שנה, עם ישראל ספג אבידה כואבת נוספת. משה רבינו, המנהיג שהנחה אותנו במשך ארבעים שנה, הלך לעולמו. היה זה יום שחור וקודר, אחד הימים העצובים ביותר בתולדות ימי עמנו. מה היתה תגובתו של עם ישראל למאורע הטראגי הזה? "וַיָּבֹכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם" (דברים לד, ח). הצער היה נורא! הם געו בבכי! אין ספק כי היה זה יום קודר מאוד עבור עמנו.

אולם חז"ל (אבות דרבי נתן יב, ג-ד, וכן בפרקי דרבי אליעזר פרק יז) מדייקים שיש שינוי קטן בלשון הפסוקים בין פטירתו של אהרן לבין פטירת משה רבינו. אצל אהרן כתוב ש"כל בית יִשְׂרָאֵל" בכו אותו, אך אצל משה לא כתוב את המילה "כל". בני ישראל באופן כללי בכו אותו, אבל לא כולם עשו כן.

זהו דיוק נפלא בפסוקים, וכמובן שהדברים נכתבו כך בדקדוק. התורה מבקשת ללמד אותנו כאן יסוד גדול ביותר, שעלינו ללמוד אותו היטב. אך כהקדמה, נביא את דברי הגמרא בסנהדרין, דף ו' עמוד ב'.

משה, רבינו התקיף

מעולם לא קם מנהיג שהיה תקיף כל כך בדרישתו לשמירת מצוות התורה כמו משה רבינו. נכון שמאז ועד עתה זכה עם ישראל למנהיגים גדולים, אך אף אחד לא השתווה למשה. משה רבינו היה הנציג של תורת ה' בעולמנו, והוא לא ויתר על קוצו של יו"ד, ולא קיבל שום סטייה, ולו הקטנה ביותר, מדרך התורה.

לא מדובר במאורע חד פעמי. אנחנו רואים בתורה כיצד משה רבינו הוכיח את עם ישראל, שוב ושוב, במילים קשות וחריפות, בכל פעם שזיהה חריגה, גם קטנה ביותר, מהדרך הישרה. "וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵי"ל" (במדבר לא, יד), "וַיִּקְצֹף עַל אֱלֹעֶזֶר וְעַל אֵיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַנוֹתָרִם לֵאמֹר מִדּוּעַ לֹא אָכַלְתֶּם אֶת הַחֹטָאֹת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ" (ויקרא י, טז-יז). שוב ושוב משה הקפיד מאוד על מי שלא קיים את רצון ה' בשלמות.

משה רבינו השגיח על עם ישראל בעין פקוחה. "מִמָּרִים הָיִיתָ עִם ה' מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם" (דברים ט, כד). הוא הוכיח וייסר אותם ללא הרף, ותבע מהם שלמות. הוא דרש מהם להשתפר ולהתעלות כל הזמן.

כמובן שמשה רבינו לא איבד את שלוות רוחו. הוא היה בשליטה מלאה על שכלו ועל רגשותיו, אך הוא לא הסכים לוותר כי הוא זה בכל הנוגע לשמירת התורה. דבר ה' חייב להתקיים במלואו, ויהי מה, ומשכך היה עליו להראות כעס הפנים כדי למחות על כבוד שמים.

כולם פחדו ממשה. אל תחשבו שהיה קל לחיות בצילו. הם ידעו שהוא לא ישתוק ולא ישקוט לנוכח ההפרה הקטנה ביותר של מצוות התורה, ולכן הם הקפידו לעשות את המוטל עליהם. הם דקדקו בקלה כבחמורה, מתוך הדאגה התמידית: "איך יגיב משה רבינו?"

משה לדורות

הדאגה הזו, "מה יאמר משה רבינו?" חדרה לעצמותיהם של היהודים והפכה לחלק ממהותם. אם רוצים אנו לדעת את עומק ההשפעה של דמותו של משה רבינו, נוכל לקבל דוגמא לכך מתוך עדותו של יוסף בן מתתיהו, שחי לקראת סוף ימי בית שני, כאלפיים שנה לאחר פטירתו של משה רבינו. הטו אזניכם לשמוע את הדברים יוצאי הדופן שכתב בספרו "קדמוניות היהודים" (חלק ג', טו:ג): "גם כיום, אין יהודי אחד שאינו נוהג כאילו משה קיים היום ועומד הכן לייסרו ולהוכיחו אם ינהג שלא כשורה". הווי אומר, הרתיעה מפני דמותו של משה רבינו התקבעה בהתנהגותו של כל יהודי עד כדי כך שזה עבר מדור לדור.

יוסף בן מתתיהו היה פוליטיקאי יהודי, וכידוע, הוא היה רחוק מלהיות בן עליה, כך שדבריו משקפים את הלך

יש צורך, ההלכה תקדח מנהרה בתוך הר! אין שום דבר שיכול לעמוד בפני התורה!"

וכך פסק רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, על פי דרכו של משה רבינו. אין שום פשרות, אין שום שיקולים נוספים, פסק הדין יינתן בדיוק כפי שאומרת התורה. כל פשרה שתהיה - מהווה סילוף של דין התורה, ואסור לדיין לאפשר לדבר כזה לקרות.

אבל...

אולם למרבה ההפתעה, דברי רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אינם מסתיימים כאן. הברייטא ממשיכה כך: "אֲבָל אֶהֱרֹן אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם וּמְשִׁים שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ". אהרן אהב את השלום ורדף אחריו, ועסק בעשיית פשרות.

הגמרא משבחת את אהרן הכהן על כך שהוא נהג עם אנשים בעדינות ובוותור. במקום לתבוע מהם את שורת ההלכה כאגרופ ברזל, ובכך אולי להרחיקם, הוא נהג ללטף אותם וללכת בין הטיפות.

דוגמא לגישה זו מוצאים אנו בחטא העגל, שאז לא רצה אהרן להרחיק את אלה שניגשו אליו וביקשו ממנו לספק להם תחליף למשה רבינו. הוא החליט לנסות גישה רכה יותר, ובכך קיווה שיצליח להשפיע עליהם. זו היתה דרכו של אהרן - דרך של שלום והליכה בין הטיפות.

לאחוז את החבל משתי הקצוות

דברי הגמרא הללו דורשים הסבר. מתחילה נראה כי חז"ל משבחים את דרכו התקיפה והבלתי מתפשרת של משה רבינו, שלא הסכים לשום וויתור. רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אף מאמץ את דרכו של משה רבינו להלכה בהלכות דיינים, ובכך קובע שכך היא הדרך הנכונה. אולם מצד שני, רבי אלעזר בעצמו ממשיך ומשבח את דרכו של אהרן, שהיה נוהג להתפשר.

כיצד יתכן הדבר? זה נשמע כמו סתירה מיניה וביה. הלא מהות דרכו של משה היא שאין מקום כלל לפשרות, וכי עלינו ליקוב את ההר כדי לפסוק וליישם את הדין לאמיתו. ואכן, כאשר ירד משה מן ההר וראה את העגל שעשו עם ישראל, הוא הוכיח את אהרן על כך שנכנע לרצון העם.

אהרן הצטדק והסביר שכוונתו היתה לדחות אותם לבינתים, ולהתפשר במידת מה כדי להשיג תוצאה טובה יותר, אך משה רבינו לא קיבל את הדברים, והוכיח את אהרן על כך שגרם לבני ישראל להיות "לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם". משה רבינו הקפיד על אהרן, ודיבר עמו דברים קשים!

היתה תמיד רכה ומלטפת, אך דמותו של משה רבינו היתה נחוצה עבור עם ישראל כדי להבין מהי התורה. כולם ידעו שמשה רבינו לא יסבול שום חריגה מהדרך הישרה, וכך כולם למדו למלא את תפקידם כראוי ולעשות את המוטל עליהם. גישה זו התקבעה בתודעתו של עם ישראל לנצח, והיא מהווה דוגמא עבורנו לכל הדורות.

ב' - תקיפות ורגישות בהנהגה

דין או פשרה?

וכאן אנחנו חוזרים לשאלה שבה פתחנו. אם שיטת "ייקוב הדין את ההר" היא השיטה הנכונה, אם זוהי הדרך ליצור את עם התורה, מדוע משבחים חז"ל את אהרן הכהן על דרכו כ"אוהב שלום ורודף שלום", באותה נשימה שבה קבעו כי דרכו של משה היא הנכונה? הגמרא שם אף ממשיכה ומייחסת לאהרן הכהן את דברי הנביא (מלאכי ב, ו), "תורת אמת היתה בפיך וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְשִׁפְתֶּיךָ, בְּשָׁלוֹם וּבְמִשְׁוֹר הֵלַךְ אֲתִי וְרַבִּים הִשִּׁיב מִעוֹן". לא זו בלבד שחז"ל משבחים את דרכו של אהרן, אלא הם מייחסים אליה את המעלות הגדולות ביותר!

מי צודק אם כן? האם משה רבינו הקפדן, או אהרן הכהן רודף השלום והמתחשב?

התשובה היא, שצריכים את שניהם. דוקא משום שעם ישראל היה זקוק לדמותו התקיפה והבלתי מתפשרת של משה רבינו, דוקא משום כך היה צורך אף באהרן הכהן.

לפעמים יש צורך לדבר דברים מפורשים ולא כל כך נעימים, כגון עם תלמידים או בני קהילה, ויש אנשים רגישים שנפגעים מהדברים. דברי תוכחה קשים ותקיפים, עלולים ליצור התנגדות מסוימת. כאשר משה רבינו אמר את מה שהיה צריך להיאמר - והוא עשה זאת בחדות ובתקיפות - היו אנשים שנחרדו, ובאופן טבעי נוצרה אצלם תחושת התקוממות.

שלמות ההנהגה

רואים את התופעה הזו גם כאן, בבית מדרשנו. לפעמים אני אומר דברים שאנשים לא אוהבים לשמוע, והדבר גורם לאנשים מסוימים לא לרצות לחזור לכאן, והם נעלמים כלא היו. לפני כשנה או שנתיים, הביאו אלי קבוצה של צעירים, שאדבר עמם על נושא מסוים. ידעתי שהבחורים הללו היו עסוקים במעשים שלא ראוי לדבר עליהם, ומשכך אמרתי להם דברים בוטים; תיארתי בפניהם בציוריות את העונשים העשויים לבא עליהם

המחשבה של היהודי הפשוט ביותר מהרחוב, מהשכבה התחתונה של העם. והוא מעיד כי משה רבינו המשיך להתקיים במחשבותיהם של יהודים במשך אלפי שנים, ובכל פעם שיהודי חשב לעשות מעשה בלתי ראוי, הוא היה נרתע באופן טבעי מהמחשבה: "איך היה מגיב משה רבינו?" וזה היה מונע ממנו לעבור עבירות.

ברור ופשוט שדבר כזה לא קורה מאליו. מציאות זו הגיעה כתוצאה מהנהגתו התקיפה והבלתי מתפשרת של משה רבינו, ועמידתו האיתנה על כך שכל קוצו של יו"ד מדבר ה' יתקיים בדיוק כפי שהוא אמור להתקיים, והתעקשותו ש"ייקוב הדין את ההר". גישה זו עיצבה את עם ישראל כעם ה', והביאה אותנו לדרגת יראת השמים הראויה לאומה הקדושה.

אהבת ישראל ללא גבולות

כמובן שכולנו יודעים שלא היה מי שאהב את עם ישראל יותר ממשה. מיד לאחר שהטיח דברים קשים בעם ישראל והוכיח אותם על כך ש"מִמָּרִים הֵייתֶם עִם ה'", הוא מזכיר להם כיצד "וְאֶתְנַפַּל לְפָנֶיךָ ה' אֶת אֲרָבָעִים הַיּוֹם וְאֶת אֲרָבָעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי אָמַר ה' לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם" (דברים ט, כה). המבינים אתם מה המשמעות להתפלל על מישהו במשך ארבעים ימים רצופים? לא יתכן שאדם יעשה דבר כזה עבור חברו אלא אם כן הוא אוהב אותו אהבת נפש. אילו אנחנו היינו מתפללים עבור יהודי אחר במשך עשר דקות, היינו מרגישים "צדיקים" גדולים, ואילו כאן מדובר על ארבעים יום וארבעים לילה! לזאת תיקרא אהבת ישראל!

אך האהבה הגדולה ביותר של משה רבינו לעמו התבטאה דוקא בהשגחתו התקיפה והבלתי פוסקת עליהם, והתוכחת המגולה שהוכיחם תמיד. משום שדוקא זה מה שגרם להם להשיג שלמות בתורה ובעבודת ה'.

נחשוב לרגע על המשימה הכבירה שניצבה בפני משה רבינו, שאותה צלח. תפקידו היה לעצב את עם ה' לעד. להפוך אומה שלמה לאומה הנאמנת לחלוטין לה' ולתורתו, לנצח נצחים. עליהם להיות מחושלים וחזקים. כולם. מדובר היה באומה של מיליונים - גברים ונשים, בנים ובנות; אנשים חכמים, וכאלו שאינם כל כך; אנשים נוחים, ואנשים נוחים פחות. כדי שאומה שלמה שכזו תמלא את ייעודה להפוך לעם ה', היה עליהם ללמוד כיצד לציית לכל מילה של התורה הקדושה ולא לסטות ממנה אפילו כמלא הנימה.

לכן העמיד הקב"ה את האיש התקיף ביותר שידע העולם אי פעם - רב, מורה ומנהיג, שיקפיד וידקדק עמם על כל פרט ופרט מהתורה הקדושה. אמנם הנהגתו לא

חבל על דאבדין

זכורני שלאחר שהסתלק הרב מברסק זצ"ל, התקיימו כאן הספדים, ואחד המספידים תיאר את גודל ההפסד של הדור: "המבינים אתם מדוע ההפסד גדול כל כך?" אמר אותו רב זקן. "משום שעד עכשיו כולם פחדו! כולנו פחדנו ממנו! אולם כעת 'אבד גברא דמסתפינא מיניה' - אבד האיש שממנו היינו מפחדים! כעת עלולים אנשים מסוימים לעשות מעשים שהם לא היו מעלים על דעתם לעשות בחיי חיותו, ולומר דברים שהם מעולם לא העזו להעלות על דל שפתותיהם".

כאשר גדול הדור, בעל אישיות חזקה, אומר משהו, אנשים רבים שיש בקרבם את עזות הפנים לעשות או לומר דברים מסוימים, שותקים מרוב פחד. אולם אם אין לדור מנהיגים שיוכיחו אותם ויעמדו בפרץ, אז אותם עזי פנים יתחילו לדבר ולפעול ככל העולה על רוחם.

אכן, ישנם יהודים חלשים שאינם מעריכים את היד התקיפה שבה מנהיגים גדולי ישראל את הדור; יתכן ויש אנשים רגישים שלא ביכו את הסתלקותו של הגרי"ז, כפי שלא כל בית ישראל ביכו את משה רבינו. תמיד יש את אלו שאוהבים רק את מי שנוהג עמם בעדינות וברגישות. הם רוצים שילטפו אותם כמו תינוק. אז נכון, גם זה חשוב, ולכן זקוקים אנו גם למנהיגים כמו אהרן, כדי שהבורית והשומן יביאו יחד לתוצאה מושלמת. לכן אנחנו מעריכים את המנהיגים שיודעים לנחם ולחזק אותנו.

אולם הדבר הראשון והבסיסי ביותר להמשכיות התורה הוא שכולם יכירו בכך שהם חייבים לפעול לפי התורה הקדושה, ללא שום פשרות! כולם מחויבים לדרך התורה! אנחנו זקוקים למנהיג חזק ותקיף כמו משה רבינו שלא יאפשר שום סטייה מדרך התורה, ולא ייכנע לאף כח אחר.

אחת הבעיות הגדולות ביותר של העם היהודי היא היד החלשה שמגלים מול הרשעים. המצב כיום הוא שיהודים בורים ועמי ארצות, ואפילו רשעים ממש, תופסים עמדות שליטה בבתי כנסת ומוסדות, והם מוותרים על עוד ועוד עקרונות ויסודי הדת, עד שלבסוף לא נשאר כלום ר"ל. אני זוכר את ימי "אגודת הרבנים" שהיה להם כח רב, והם דיברו גלויות אודות הקלקולים שדרשו תיקון!

ואכן, אנחנו זקוקים למנהיגים שידעו לעמוד בפרץ באופן הברור והבוטה ביותר! רק כך נוכל לשמור על הגחלת של עם התורה האותנטי!

אין מלך בלא עם

וכאן אנו שבים ליסוד שהתורה מלמדת אותנו בפרשתנו, בחילוק הלשוניות בין הבכיה על סילוקו של משה לבין הבכיה על סילוקו של אהרן. כוונת התורה בזה

בגלל מעשיהם. עיניהם יצאו מחוריהם מרוב הפתעה, וחלקם לא שבו אלי עוד.

הקב"ה דורש מאיתנו את ההנהגה של "ייקוב הדין את ההר", אך דרך זו עלולה להשאיר אנשים פצועים. אם ההלכה קודחת בתוך הר של בני אדם, היא יוצרת חורים בדרך, והיא עלולה לגרום לפגיעה. יהיו אנשים שהנהגה זו תרחיק אותם מדרך התורה.

ולכן הגיע אהרן בעקבותיו של משה רבינו, וניצל את כוחו לנחם, לעודד ולקרר. בדרך זו, "רַבִּים הָשִׁיב מֵעוֹן" - הוא הציל יהודים רבים. וזו היתה כוונת השי"ת מתחילה. כדי שעם ישראל יוכל לגדול ולהנות מהנהגת "ייקוב הדין את ההר" של משה, היה צורך גם בהנהגה של "אוהב שלום ורודף שלום" של אהרן. דמותו של אהרן השלימה את זו של משה, וביחד הם הנהיגו את דור המדבר והפכו אותו לדור שהשיג שלמות עליונה.

מפעל הסבון

לכן אין כל סתירה בדברי הגמרא. אותו רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי שפסק כדרכו של משה רבינו, שאסור להתפשר כלל וכלל בדין תורה, ממשיך ומשבח את דרכו הנעימה של אהרן בכל הנוגע להנהגת הכלל. בדיוק כפי שעם ישראל זקוק למנהיג תקיף ובלתי מתפשר כמו משה רבינו, כך הוא זקוק לדמותו של אהרן שיעמוד לצידו כדי לנחם ולעודד את העם. לא כדי למחוק ח"ו את הרושם של דבריו של משה, אלא כדי לסייע לתקיפות הזו להתיישב על הלב.

נוכל לקחת דוגמא למושג הזה מתהליך ייצור הסבון. סבון אמיתי מורכב משני רכיבים עיקריים: בורית ושומן. הבורית היא החומר המחטא והמנקה, אך מי שינסה לנקות את ידיו בעזרת בורית טהורה, יגלה שהבורית עלולה להסיר בדרך גם את עורו... חומר החיטוי לכשעצמו הינו חזק מכדי שנוכל להשתמש בו. לכן מוסיפים שומן, שמאזן את תפקודו של הבורית, ובעזרת שניהם יחד מגיעים לתוצאה המושלמת. הבורית מנקה ומחטאת, והשומן מוודא שהבורית לא תשרוף ותהרוס, ובזכותה ניתן להפיק תועלת מכח הניקוי של הבורית.

משה רבינו היה כמו הבורית. הוא שרף את כל הרשעות מתוכנו ויישר את כל העקמומיות, בכך שלימד אותנו את הקו התקיף והישר של התורה. אהרן לעומתו נהג בעדינות וברוך. הוא הגיע אחרי משה, הרגיע וניחם, עודד וחיצק, כדי שכח הניקוי והצריבה של משה יפעל את פעולתו כראוי, מבלי לגרום נזק.

המשגיח מול המנהל

היתה פעם ישיבה שבה כיהן משגיח בעל גישה תקיפה. בישיבה למד בחור שלא עמד בכללי הישיבה, והמשגיח גער בו והזהיר אותו שוב ושוב, עד שפעם אחת אמר לו כך: "זו ההזדמנות האחרונה שלך! בפעם הבאה שתנהג כפי שאתה נוהג - אסלק אותך מהישיבה".

אבל הבחור הזה המשיך בדרכו, ואכן הגיע היום והמשגיח קרא לו והורה לו לאסוף את חפציו וללכת הביתה.

הבחור היה מאוד פגוע. הוא יצא מבית המדרש בלב שבור, והחל לפסוע במורד המסדרון. אך שם הוא פגש את מנהל הישיבה, שאמר לבחור לא לעזוב, אלא להיכנס למשרדו וללמוד שם.

האם אתם מבינים מה הפירוש לעזוב את הישיבה? לעתים מדובר בגזר דין מוות! בימינו, בית המדרש הוא כמו תיבת נח. מה היה קורה אילו היו מסלקים משהו מתיבת נח? הוא היה טובע חס ושלום. גם מי שחושב שהוא יודע לשחות, מסוכן מאוד עבורו לצאת החוצה. למען האמת, מי שחושב שהוא יודע לשחות, נמצא בסכנה גדולה יותר. הרחוב בחוץ הוא נורא ואיום, וגם בחור שלא לומד כלום - עדיף שישאר בתוך הישיבה מאשר שיצא החוצה ויטבע. ולכן, גם כאשר יש צורך לנהוג במידת "ייקוב הדין את ההר" ולסלק בחור, חייבים לתפוס אותו ולהיות לו "לאהרן הכהן", הווי אומר לעזור לו למצוא מקום שיתאים עבורו. בכל מקרה ובכל מצב, חייבים הן את משה והן את אהרן. "לְעוֹלָם תִּהְיֶה שְׂמַאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקַרְבָּת".

זהו אחד הלימודים הגדולים והחשובים ביותר שאנו למדים מדור המדבר. מי שישכיל להבין את ערכם של שתי ההנהגות, הוא זה שישגי שלמות והצלחה בחייו. זו הסיבה שבני דור המדבר הגיעו לאן שהגיעו, ולכן הם מהווים את הדוגמא לחיקוי עבורנו - משום שהם זכו לשתי ההנהגות - דרכו של משה ודרכו של אהרן.

ג' - תקיפות ורגישות בחינוך

כרחם אב על בנים

יסוד זה שאנו לומדים כאן הינו חשוב ביותר עבורנו. דור המדבר היה זקוק להנהגה של אב והנהגה של אם, כדי להפוך לעם התורה, ואכן היה להם "אב" - הלא הוא משה רבינו, ו"אם" - אהרן הכהן. אני נוקט בכוונה במילים אלו, משום שדור המדבר מהווה דוגמא לא רק להנהגת העם

היא ללמד ולהוכיח אותנו שלא מספיק לפחד ממשה, כפי שעם ישראל אכן פחד ממנו, אלא צריך להעריך אותו! מוטל על "כל" בית ישראל להוקיר ולהעריך את המנהיג התקיף. מי שמבין את כוונת השי"ת ורצונו להביא את עם ישראל לשלמות הנרצית, צריך להעריך את משה רבינו שאומר תמיד "ייקוב הדין את ההר", ועומד על כך שדרך התורה תישמר בטוהרת.

עם ישראל כיום צריך לפתוח את אוזניו לתקיפות של המנהיגים ההולכים בדרכו של משה רבינו! לא מספיק שיהיו לנו מנהיגים חזקים, אלא באותה המידה יש צורך בעם שיחפוץ במנהיגים אלו!

זו הסיבה שכאשר "התאחדות הרבנים" בשכונת וויליאמסבורג הוציאה מכתב כנגד הטלוויזיה, הם נחלו הצלחה - משום שהיו יהודים שעמדו מאחוריהם וקיבלו את מרותם. יהודי וויליאמסבורג הם אנשים רציניים, החפצים שילדיהם לא יזוזו כמלא הנימה מדרכי אבותיהם. מנהיג שיש לו עדה כזו - יוכל ביתר קלות להצליח בשליחותו.

אולם, אילו רבנים אלו היו מגיעים למחוזות רבים מדי ממחוזותינו, לא היתה להם ברירה אלא לשתוק. כשהעדה מלאה באנשים חלשים ורכי לב, הרי שאין עם מי לדבר ואין טעם לדבר.

לזרוק את זה מהבית!

יש לכם מזל שאני נוהג עמכם ביד רכה. אני אמנם נוהג לומר את האמת, אך איני אומר את זה כפי שצריך היה לומר את זה. אין עם מי לדבר כאן, כי יש הרבה אנשים חלשים. אני יודע שאנשים מחזיקים בבית את המכשיר הזה. אז נכון, יש כאן איזה צדיק אחד או שנים ששמעו בקולי וזרקו את זה מהבית, אך מלבד זאת, יש הרבה חלשים. אנשים מצליחים להעמיד פנים ולהציג חזית של יראת שמים, אבל לא יותר מזה. יש אפילו כאלה שמגדלים זקן, לובשים כובע וחליפה, ונוהגים כמו צדיקים גדולים. אולם אני יודע מה קורה בביתם פנימה. רוח טומאה שורה בבתיהם, אבל אין עם מי לדבר.

לעומת זאת, מי שמבין את תפקידו עלי אדמות, מי שמעוניין להיות חלק מעם ה' ולהשיג שלמות בחייו, יחפש ויבקש מנהיגים כמו משה רבינו! הם מבינים שזו הדרך להשיג שלמות הדעת. נכון, אנחנו זקוקים גם לאהרן הכהן, בהחלט. צריך גם את השומן יחד עם הבורית. אולם עלינו לזכור שהבורית היא זו שעושה את פעולת הניקיון.

אנחנו זקוקים לשני הכוחות ולשתי הדרכים, את התקיפות לצד העדינות. ולכן בכל דור ובכל מצב, יש צורך הן בהנהגה של משה והן בהנהגה של אהרן.

הישרה, ולשם כך יש צורך לנהוג בצורה נחרצת ובלתי מתפשרת. אם הילד לא רוצה ללכת לחיידר, צריכים את האב שימשוך אותו מהמיטה, ולא יאפשר ל"רחמים" מדומים למנוע זאת בעדו. האמא יכולה לבוא אחרי האב ולתת לבן נשיקה, זה מצוין, אך אבא צריך לנהוג כמו אבא. בן שאינו רוצה ללמוד, צריכים להכריח אותו ללמוד. כמובן שאין הכוונה שלא לתת לו תמריצים. כדאי מאוד לשחד אותו, אך לא לוותר לו.

הצלת החיים

לעתים מגיע אלי אבא ומבכה באוזני את מר גורלו. הוא מספר לי על בעיות שיש לו עם אחד הילדים, ובעודו מדבר אני חושב לעצמי, "איזה מין מוג-לב אתה? לזה קוראים אבא?" היה לו לומר לבנו כבר מההתחלה בצורה הברורה ביותר: "עליך להיות בבית לפני החשיכה, ולא - אני לא מקנא בך! אין כזה דבר להסתובב בחוץ בלילה. בשום פנים ואופן לא!" אולם הוא אינו מצליח להביא את עצמו לידי כך. הוא לא מסוגל לומר כך לבנו, הוא חלש מדי. אבל זה לא אבא. אבא חייב להיות תקיף ונחרץ. עליו לדרוש מבני משפחתו ללכת בדרך התורה ללא שום חריגה.

אני מודע לכך שהדברים שאומר כעת כבר אינם פופולריים, אולם לעתים צריך האב גם להכות את בנו. "חושך שִבְטוּ שוֹנָא בְנו" (משלי יג, כד) - מי שנמנע מלהכות את בנו כאשר השעה ראויה לכך, אינו מבטא בכך אהבה לבנו אלא אדרבה, הוא מתייחס אליו כאל אויב.

בימים עברו, גם אצל הגויים להבדיל הבינו את זה. גויים רבים מאוד זכו להינצל מחיים של בטלה ופשע, בזכות האב שהעמיד אותם במקומם. אני זוכר שאצל הגויים יוצאי איטליה, כאשר היה צורך להעניש את הבן, האב, הגוי המגודל, היה לוקח את בנו אל המחסן שבחצר האחורית של הבית, ומכה בו במקל. והמציאות הוכיחה שילדים אלו לא הגיעו לחיי פשע. בכך ניצלו חייהם.

האיטלקים של פעם לעומת המשוגעים של היום

לא מדובר בתיאוריות בעלמא. קראתי מחקר שנערך לפני שנים רבות, שבו חקרו באיזו מדינה באירופה קיים השיעור הנמוך ביותר של פשיעה בקרב בני נוער. תוצאות המחקר הראו שאיטליה זכתה במקום הראשון של שיעור הפשיעה הנמוך ביותר בקרב בני הנוער, והסיבה לכך היתה משום שמבין כל מדינות אירופה, באיטליה האב היה ה"בוס". מילה שלו היתה מילה, ולא ניתן היה לערער עליה. הילדים פחדו מפני עונשו של האב, ומטבע הדברים הדבר הביא לשיעור נמוך יותר של פשיעה.

בימינו קמו כל מיני קווי חירום למניעת "פגיעה" בילדים, ויש מלשינים שמשתפים עמם פעולה, ואם הם

באופן כללי, אלא גם לניהול נכון של חיי המשפחה, ולאופן הראוי שבו אמור לתפקד בית של תורה.

בתפילת תחנון בימי שני וחמישי אנחנו מבקשים מה', "כְּרַחֵם אֱב על בְּנֵים, כֵּן תִּרְחַם ה' עָלֵינוּ". ונשאלת השאלה: האם לא היה מתאים יותר לבקש מה' שירחם עלינו כמו שאם מרחמת על בנה? לכאורה, רחמיה של האם מרובים משל האב.

את התשובה לשאלה זו נוכל להבין באמצעות התיאור הבא. יום אחד, אבי המשפחה היה צריך לצאת מהבית בשעה מוקדמת, והוא לא היה בבית בזמן השכמת הילדים. האמא נכנסת אל חדרו של חיים ואומרת: "חיים, קום! כבר מאוחר! עליך להזדרז כדי שלא תאחר לחיידר!" "אמא, אני לא מרגיש טוב. אני לא יכול ללכת לחיידר." האמא, טובת הלב, מביטה בבנה ואומרת: "בסדר, בסדר. לא תזיק לך מעט מנוחה".

אולם כאשר האב חוזר הביתה בשעה תשע ורואה שחיים עדיין בבית, הוא פונה אליו בשאלה: "מה זאת אומרת שאתה לא מרגיש טוב? יש לך חום? הבה נמדוד לך חום".

"לא, אין לו חום". אומרת האמא. "כבר מדדתי לו".

"חיים, כואב לך הגרון?"

"לא, לא כואב לי".

כעת האב חושב לעצמו. 'אם אאפשר לו להישאר בבית כעת, בשעה תשע, הרי שבעוד כשעה מן הסתם הוא כבר ירגיש טוב, והוא יצא החוצה, אל הרחוב. אני יכול לאפשר לדבר כזה לקרות!' והוא פונה לבנו ואומר נחרצות: "לך מיד לחיידר!"

לא לוותר

במעשה זה האב הציל את בנו. אילו האם היתה בתמונה לבדה, מי יודע מה היה קורה לו? כל יומיים חיים היה מתלונן על כאב כזה או אחר ונשאר בבית, ועד שעות לפני הצהריים הוא כבר היה מוצא את עצמו בחוץ, ברחוב, בחברת בטלני השכונה. דעו לכם, שתחילת ההידרדרות של ילדים רבים היתה באותם ימים שהם לא הלכו לחיידר, והוריהם לא שמרו עליהם כראוי.

לכן אנו מבקשים מה' שירחם עלינו כרחם אב על בנים, שכן אלו הרחמים להם אנו זקוקים. על פי רוב, רחמי האב מועילים יותר לילד מאשר רחמי האם, שכן אלו הם רחמים המשולבים עם תקיפות ונחרצות. אלו הם רחמים על הנשמה.

תפקידו של האב בבית הוא להיות ה"משה רבינו" של המשפחה. עליו לדאוג לכך שבניו ובנותיו ילכו בדרך

גם האב צריך להיות אם

אכן, חשוב לזכור כי כל דבר צריך להיעשות על פי השכל. אסור לאמא להיות מדי רכה וותרנית. גם עליה מוטל לדאוג לעתידו של בנה. לא יתכן שהיא תאפשר לילדים לעשות מה שהם רוצים! בלתי אפשרי שהיא תמיד תיכנע להם ותגרום להם הרגשה טובה! גם האמא צריכה לפעמים לתפקד כ"משה רבינו".

גם לאב אסור לנהוג באכזריות ולהתעלם מרגשותיהם של ילדיו. מצד שני, הוא אינו יכול לקנות להם משחקים כל שני וחמישי, ובוודאי שאסור לו להניח להם לעשות ככל העולה על רוחם. אם יעשה כן, הוא אינו ממלא את תפקיד האב, והוא מועל בתפקיד שייעד עבורו הבורא יתברך. ולכן, על אף שגם על האב מוטל להפעיל שיקול דעת, וגם לו מותר ללטף ולנחם, אך הוא חייב להישאר אב. שניהם, גם האב וגם האם, צריכים להפעיל את שני הכלים. "בְּרָגָז רַחֵם תִּזְכּוֹר" - צריך גם את הרוגז וגם את הרחמים.

עידוד מחולל פלאים

התקשר אלי יהודי השבוע והתלונן על כך שבנו פשוט אינו שומע בקולו. אמרתי לו, "תקרא לבנך, לטף את לחיו, ודבר אותו". עליכם לדעת כי מילים שמועברות באופן זה נכנסים לילד לראש. גם אם נראה כאילו אינו מקשיב לכם, המילים חודרות פנימה ונקלטות. תנהל אתו את השיחה עם ליטופים ואוירה אוהדת.

חשוב לזכור שגם לילדים יש דאגות ועניינים שמכבידים עליהם, ומהווים עבורם עול של ממש. אז נכון שהעול שלהם אינו כבד כמו העול שלך, ועול הפרנסה אינו מוטל על כתפיהם, אך בעיניהם, העול שלהם הוא כבד ביותר. כל אחד ואחד מאיתנו יכול להקל מעל ילדיו את ההתמודדויות שלהם ולעודד אותם במילים ספורות ונעימות. ילדים שמקבלים עידוד בבית - לומדים טוב יותר בחיידר. הם מסודרים יותר, משתפים פעולה יותר. כאשר הורים מדברים עם ילדיהם, עליהם לזכור כי למילים שלהם יש כח רב ביותר, והדבר נכון לכל ילד באשר הוא.

"רחמי האב" כוללים גם ליטוף על הלחי ומילים של עידוד: "חיימק'ה, יש לך נשמה גבוהה ואני חושב שאתה יכול להשיג גדולה אמיתית. הבה נלמד רק שורה אחת של גמרא. אני אסביר לך את השורה הזו, ואחר כך אתה תחזור עליה, בסדר?"

חיים לומד שורה אחת. הוא יודע שורה אחת של גמרא, ואביו משבח אותו מאוד על כך! הוא מעודד ומחזק אותו! בכך הוא מעמיד אותו רגליו! לפעמים צריך גם לתת לו איזה משהו. תן לו חצי דולר. "דבר תורה מעות קונות" -

רואים אב שמכה את בנו, הם מיד מתקשרים לאותן וועדות המנהלות את הקווים, ששולחות נציגה שחוקרת את ההורים ומבררת מדוע היכו את בנם.

אנחנו חיים בעולם משוגע שמבקש למנוע מאיתנו לגדל את ילדינו; הם רוצים בית ללא אב. אולם אנחנו אומרים לא! איננו חפצים להיות משוגעים כמותכם! בוודאי שצריך לתת "פאטש" כשיש צורך בכך, אלא שצריך לנהוג בתבונה, ולעשות זאת בצדק ובמשפט, בישוב הדעת, ובלי כעס ועצבים. איני יכול לתת פתרון קל ויעיל לדעת מתי בדיוק צריך ומתי לא, אך זאת כן אוכל לומר, שצריך לדעת איך להיות אבא!

הן אמנם, מילים יכולות גם הם למלא את מקומו של ה"פאטש", אם לומדים איך לעשות זאת בצורה הנכונה. משה רבינו לא הכה את אהרן ובניו כשראה שהחטאת לא נשרפה, אלא קצף עליהם והראה כעס. כעסו של משה היה אפקטיבי הרבה יותר מ"פאטש". הכהנים פחדו פחד מוות מכעסו. אם האב יודע שהבעת כעס תביא לתוצאה הרצויה, אז זה מספיק, ואין צורך להכות. יהיה מה שיהיה, תפקידו של האדם הוא לוודא שכולם הולכים בתלם ואינם זזים כמלא הנמה מדרך התורה.

דרך הטבע

כמובן שצריכים גם את האמא, כי כל בית זקוק ל"אהרן הכהן" בנוסף ל"משה רבינו". אם הבן קיבל "פאטש" מאביו, תפקידה של האם הוא ללטף אותו ולנחמו, ולומר לו, "בא מתוק שלי, בא תקשיב לאבא ותלך לחיידר", ולשלוח אותו לחיידר עם פרוסת עוגה טעימה. בכך הוא מקבל על עצמו את מרות הוריו - הוא מקבל את ה"פאטש" יחד עם הליטוף.

צריכים את שני הכוחות, את האב שיחנך בתקיפות וללא פשרות, ואת האם שתעודד ותנחם. לא רק שצריך את זה, אלא הקב"ה ברא בכוונה תחילה את העולם בצורה זו, באופן שהמשפחה תונהג בידי האב התקיף והאם המלטפת. אלו שמנסים לשנות את צורת הדברים כפי שנקבעו בידי השי"ת, הורסים את התא המשפחתי. האב מחנך ללא פשרות, והאם גם היא משתפת פעולה, אלא שהיא עושה זאת בצורה שונה. היא מעודדת ומשכנעת את הבן: "תקשיב לאבא, הוא יודע מה שהוא אומר".

כך הוא טבע הבריאה. הקב"ה ברא את עולמו בצורה כזו, שכאשר אב ואם עושים כל אחד את תפקידו, בזה הם מביאים את משפחתם להצלחה ושלמות בחייהם. אז נכון שלפעמים דוקא האב הוא החלש מבין ההורים והאם היא החזקה, אך באופן כללי התפקידים מתחלקים בצורה הנ"ל.

בואו נהיה מעשיים

”ייקוב הדין את ההר” – בתוך נפשנו פנימה

בעוד “כל בית ישראל” ביכו את מות אהרן, הרי שרק החכמים ביניהם הרגישו כך גם כלפי משה רבינו, ה”אב” התקיף והבלתי מתפשר. נדרשת חכמה כדי להכיר את “רחמי האב”, ולהרגיש את אהבתו הגדולה, גם בשעה שהיא מתבטאת ביחס תקיף וקשוח.

על אף שהמאמר עסק ביחסי מנהיג – ציבור, וכן ביחסי הורים – ילדים, הרי שהרב זצ”ל היה רגיל לומר שה”ילד” החשוב ביותר של כל אדם, הלא הוא האדם בעצמו. השבוע נקדיש בלי נדר דקה אחת ביום כדי להוכיח ולייסר את עצמנו, ולדרוש מעצמנו דרישה בתחום מסויים שהיא בבחינת ”ייקוב הדין את ההר”, בלתי מתפשרת ובלתי מתחשבת, ובכך נתחזק בעבודת בוראנו.

שאלה:

מה היה כל כך מיוחד באברהם אבינו שהוא השיג כל כך הרבה, הרי היה לו מוח מבריק?!

תשובה:

יש הרבה מוחות מבריקים שיושבים על ספסל ב'באווארי'1. יצא לך לשבת פעם בפארק ב'באווארי'? יש שם שנים, שני מוחות מבריקים. הם יושבים ורועדים. הם רטובים עד לשד עצמותיהם. הם מתגרדים. ואחד מהם נותן לשני דחיפה, והוא נופל מהספסל. ראיתי את זה בעיני. אחד מהם דחף את חברו, והלה קיבל מכה חזקה בראשו מהבטון הקשה; אך הדוחף בכלל לא שם לב אליו. ההוא שכב בדומיה על הבטון, וחבירו בכלל לא שם לב אליו.

אפשר לעשות שימוש מעוות גם במוחות מבריקים. כשאנשים שוקעים אל תוך הרוע, אל תוך התאוות, הם מאבדים שליטה, ואז המוח המבריק שלהם לא שווה מאומה. לפעמים עדיף שלא יהיה לאדם מוח מבריק. אילו לא היה לו מוח מבריק, הוא יכול היה להיות פועל בנין פשוט. אלא שבגלל שהיה לו ראש טוב, הוא ניסה ללמוד באוניברסיטה ולהפוך לרופא או מדען. אבל הוא היה עצלן. הוא התעסק בתאוות במקום להשקיע בלימודים. הוא נמשך לחומרים אסורים. ובסוף הוא מצא את עצמו ב'באווארי'.

מוח מבריק עלול להרוס את הבן אדם. המשמעות של מוח מבריק היא, שכעת יש לאדם יכולת להגיע להישגים גדולים והצלחות מרובות – לטוב או לרע. נמצא אפוא שמוחו המבריק של אברהם אבינו שימש רק כהזדמנות – שאותה הוא ניצל.

כסף עובד כדי לקנות אותו. לטיפה בלחי, מילה טובה, וקצת כסף – בכוחם לחולל פלאים. ככה בונים ילד!

עצת ה' היא תקום

אך גם כאן דרושה תקיפות ועמידה עיקשת. שורה זו שורה. אסור לו לצאת לשחק עד שהוא לומד את השורה בגמרא. הוא צריך ללמוד אותה ולדעת אותה היטב! יתכן והוא אפילו יגדל להיות תלמיד חכם באופן זה! היו ילדים רבים שמטבעם לא אהבו ללמוד, אך בזכות אביהם שעמד עליהם ולא וויתר להם – יצא מהם משהו!

האב חייב להיות כמו משה רבינו, ולבטא את העמידה הבלתי מתפשרת על העקרונות. כמובן שהוא שם לב לרגשותיהם של ילדיו ומתחשב בהם, אולם הוא עומד על עקרונותיו, שכן הוא יודע מה יקרה בטווח הארוך אם הוא יאפשר לילדיו לעשות ככל העולה על רוחם. ולכן, במקרים רבים אין לו ברירה אלא לכבש את תחושת הרחמים הטבעית שהוא מרגיש בליבו, ולעמוד על כך שילדיו יעשו את מה שמוטל עליהם, ללא פשרות.

”כל” בית ישראל ביכו את הסתלקותו של אהרן, שכן אין מי שאינו מחבב מנהיג עדין ומתחשב, שיודע תמיד להחליק כל מהמורה בדרך. כולם, ללא יוצא מן הכלל, הרגישו תחושת צער עמוקה על פטירתו של אהרן הכהן, אוהב השלום ורודף השלום. אצל משה, לעומת זאת, הבכייה היתה פחותה, משום שעמידתו האיתנה והבלתי מתפשרת על הכלל ש”ייקוב הדין את ההר”, לא תמיד היתה נעימה לבעלי הלב הרגיש.

אולם כוונת השי”ת מתחילה היתה לתת לעם ישראל אב תקיף ואם עדינה. שניהם יחד הנהיגו את עם ישראל, וכמו שמעיד הפסוק, “אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְבְּאֶתְמֹת בְּנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן” (במדבר לג, א). הקב”ה סידר את הדברים כך שעם ישראל יונהג בידי שני מנהיגים אלו, כאשר היחס של האחד שונה כל כך מהיחס של השני, והוא רוצה שנעריך את שני הכוחות הללו, ושנבין את גודל נחיצותם עבורנו. כל עוד אנחנו מבינים שאב הוא אב ואם היא אם, וששניהם יחד מדריכים אותנו לקנות את השלמות שלשמה נבראנו – נצליח בעזרת ה' להשיג את המטרה הזו, ונמשיך להתעלות מעלה מעלה, במעלות הגדולה והשלמות.

שבת שלום ומבורך!

1. רחוב בשכונת מנהטן, שידוע כמי שמאכלס חסרי בית רבים.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"וכשמדבר דיבור חול ודברים בטלים במקום קדוש, זהו פגם ופגיעה בקדושה"

באגרת הגר"א כתב בתל"ד: ובשבת וי"ט אל תדברו כלל מדברים שאין נצרכים מאד, וגם בדברים הנצרכים למאד תקצרו מאד, כי קדושת שבת גדולה מאד ובקושי התירו לומר שלום בשבת. הרי מצינו שלא רק בבית הכנסת נאמר חומרת דיבורי חול, אלא גם בשבת קדש, וכמבואר בדבריו שהיות ויש לשבת קדושה גדולה, משום כך יש למעט בדיבור חול, והביאור הוא כדברינו שדיבור חול סותר קדושה, במקום שיש דיבור של חול אין הקדושה שורה, ולכן פירט הגר"א בדוקא איסור זה של דיבורי חול בשבת קדש.

עוד כתב שם הגר"א: אבל בדברים האסורים כגון לשוה"ר וליצנות ושבועות ונדרים ומחלוקות וקללות, ובפרט בבית הכנסת ובשבת ויום טוב וכו'. הרי שכלל בדבריו הזהירות בקדושת בית הכנסת וקדושת השבת, שיש בהם חומר מיוחד לדיבורים אסורים, הוא הדבר שנתבאר שדיבורים אלו פוגעים בקדושה. יתירה מזו מבואר בדבריו, שלא רק עוון לשוה"ר אלא גם נדרים ושבועות, כל הדברים התלויים בדיבור, על כ"ז הזהיר הגר"א יחדיו. [וראה עוד מה שכתב שם באגרת: ובפרט בשבת קדש האכילה ובתוך הסעודה, שלא ידברו דברים בטלים ח"ו, וכ"ש ח"ו בלשון הרע וכיוצא בהם].

דוגמא נוספת ליסוד זה שדיבורי חול וכו' שדיבורים אסורים סותרים לקדושה, מצינו לענין קדושת הסוכה, כפי שכתב המשנה ברורה בהלכות סוכה (סי' תרל"ט סק"ב): ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאד, ראוי למעט בה בדברי חול ולדבר בה כי אם קדושה ותורה, וכ"ש שיהיה זהיר מלדבר שם לשוה"ר וריביות ושאר דיבורים אסורים. מה היא האזהרה המיוחדת על דיבורים אסורים בדוקא, והלא יש להזהר כמו כן שלא לעשות כל דבר חטא ועוון בסוכה, ולמה באה האזהרה בדוקא אודות דיבורים אסורים. אלא הוא הדבר אשר דברנו, **יחודם של דיבורים האסורים שהם סותרים ועוקרים את קדושת המקום**, וכפי שכתב המש"ב בראש דבריו לפי שקדושת הסוכה גדולה מאד, משום קדושת המקום באה האזהרה בפרט על דיבורים אסורים, שיש בהם סתירה ופגיעה לקדושת המקום.

ונודעים דברי הר"ן ריש נדרים בהשגתו על רבינו תם 'ותמינהו עליו פה קדוש איך אמר דבר זה' [מקורו מהגמרא סנהדרין כ"ג א' שאמר כן ריש לקיש על רבי מאיר, וכן מצינו בכמה ראשונים שהשיגו בלשון זה, כגון הרשב"א יבמות נ"א ב' על רש"י, והמאירי סנהדרין ע"ג ב' על רש"י, ועוד], כי פה קדוש אינו יכול לומר דברים בטלים, וכפי שביארנו שדברים בטלים מהווים סתירה ישירה לקדושה, ולפיכך לא יתכן שפה קדוש יאמר דבר שאינו.

כמו כן ידועים דברי הירושלמי (ברכות פ"א ה"ב) שהקב"ה היה צריך לברא שתי פיות, פה לדברי חול ופה לדברי תורה, וזאת מפני שפה המשמש לדברי התורה הקדושה, מהווים סתירה זה לזה, ומתאים שלא ישמשו בעירוביאל. **וכדברים האלה** מפורש יותר בדברי אור החיים הק' (במדבר כ"ו כ"ג): ומצאתי לחסיד ישראל שכתבו (אלשיך תצוה כ"ח ל"א) כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישירותו בם בקודש כי אין קדושה כקדושת התורה ולוה אסור לדבר בו אפילו דברי חול. הרי מפורש בדבריו שדיברי חול פוגמים בקדושת הפה הנועד לדברי קדושה.

ובספר קב הישר (פ"ג) כתב: ומזה תוכל לצייר שהמדבר דברים בטלים במקום קדושה המיוחד להיות מלא בהבל של שירות ותשבחות ותחנונים, בא ותראה מה שכתב הזוהר ואנחנו עמו וצאן מריעתו, ומחייב כל אחד לגדור את עצמו שלא ידבר שום דבר חול בביה"כ שבעוון קל כזה לא יהיה לו ח"ו חלק באלקי ישראל כמו שכתב הזוהר, ועל אחת כמה וכמה שלא ידבר ליצנות או ריביות בבית הכנסת אשר דירת השכינה היא שם בבתי הכנסיות ובתי המדרשות.

לדברינו, אין הדגש משום שמשנה מיעוד המקום המיוחד לשירות ותשבחות, אלא עיקרו סוף דבריו משום שדירת השכינה שם, וקדושת המקום מהווה סתירה לדברים בטלים וכפי שראינו שאין הדבר אמור בביה"כ בלבד, אלא גם בסוכה ובשבת קודש, כי העיקר הוא שדברים בטלים מהווים סתירה לקדושה.

וה"ר שניכה כולנו להתחזק בשמירת קדושת ביה"כ ונזכה לבנין ביהמ"ק בב"א.

בירורי הלכה

דינו כלשכה הפתוחה לקדוש ולחול שתוכה חול, וכמש"כ המש"ב (סי' קנ"ד סק"ג) בשם המהר"ט. (ואכ"מ להאריך בזה). והיינו באופן שלא רגילים להתפלל שם, אבל אם רגילים להתפלל שם קדושת בית הכנסת נוהגת גם שם כמש"כ המש"ב שם.

אולם באופן שאין המבואר חלוק כלל מגוף ביה"כ, אלא שמ"מ אין מתפללים בשטחו, יש לעיין דאולי קדושת ביה"כ מתפשטת על כל שטחו וגם חלק זה מתקדש. ואכן יעויין בתשו' המהר"ט (ח"ב י"ד סי' ד') שכתב שאם יש מקום

דברי חיזוק בענין שמירת קדושת בתי מקדש מעט מאת הגאון רבי מנחם קליין זצ"ל רב בית הכנסת 'בית אהרן' ב"ב [הדברים התפרסמו בקובץ שחובר ע"י הרב והקהילה 'קדושת בית הכנסת']:

הנה מצינו בהלכות בית הכנסת כמה וכמה הלכות הנובעות מקדושת המקום, אולם עיקר חומרת האיסור והזהירות כתבו על איסור דברים בטלים. וז"ל השו"ע סי' קנ"א ס"א: בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטילה, ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטיילין בהם ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכו'.

ובמשנה ברורה: קלות ראש, כי הם נקראים מקדש מעט כמו דכתיב ואהי להם למקדש מעט [מקורו ממגילה כ"ט] ובמקדש כתיב ואת מקדשי תיראו שיהא מוראו של השוכן בה עליו. **וכתב בסמ"ק שבעוץ קלות ראש בביה"כ נהפכין לבית ע"ז** ח"ו. ושיחה בטילה, היינו אפילו שיחת חולין שהיא לצורך פרנסה דבחוש שרי בביה"כ אסור וכו', וזוה"ק פ' ויקהל הפליג מאד בגדל העון הזה. וכ"ש שיש לזהר בביה"כ וביהמ"ד מעון דבורים אסורים כגון לשוה"ר וריביות ומחלוקת וקטטות, כי מלבד שהם עונות חמורים מאד עוד יגדל העון יותר במקום קדוש כי הוא מזלזל בכבוד השכינה ואינו דומה החוטא בינו לבין עצמו לחוטא בפלסין של מלך לפני המלך. ע"כ הירא וחרד לדבר ה' ישם תמיד עיניו ולבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים בביה"כ וביהמ"ד והמקום הזה יהיה מיוחד אצלו רק לתורה ולתפלה.

ובספר חפץ חיים בפתיחה (עשין ז') הוסיף עוד על הדברים, וז"ל: **אבל אם מדבר לשון הרע וריביות בבית המדרש או בבית הכנסת, עובר עוד על מצות עשה ומקדשי תיראו** ובית המדרש שלנו גם כן בכלל מקדש הוא כמו שמבואר בפוסקים, ונצטוונו בזה הפסוק לירא ממי ששוכן בו ולכן אין מחשבין בו חשבונות כי אם של מצוה, כגון קופה של צדקה וכדומה, וכל שכן דאסור בהם שחוק והיתול ושיחה בטלה, ולא מועיל בזה שום תנאי כמבואר בשולחן ערוך אור"ח בסימן קנ"א ס"א. ועל אחת כמה וכמה דאסור לדבר בהם לשון הרע או ריביות מפני אימת ה' יתברך השוכן בו, לבד מאיסורו החמור העצמי ובוה שמדבר מראה בעצמו שאינו מאמין שהקב"ה ישרה שכינתו בבית הזה ולכן הוא מעיז פניו אפילו לדבר בבית המלך שלא כרצון המלך.

ובהערות שם הביא מהזוהר הקדוש (פרשת תרומה, קל"א ב') וז"ל: [תרגום] **ומי שמדבר בבית הכנסת בדברי חול או לו שמראה פירוד, או לו שגורע את האמונה, או לו שאין לו חלק באלקי ישראל, שמראה שהרי אין לו אלוה ואינו נמצא שם, ולא פוחד מגוף בזיון בתיקון העליון שלמעלה**. למדנו מכל זה כמה חמור דיבורי חול ודיבורים בטלים בביה"כ, היות והוא בית מקדש מעט ודינו כדין בית המקדש. ובבאר מים חיים שם כתב בשם היראים שהוא סובר שדין זה הוא מן התורה, וכן כתב החיי אדם (כלל ט"ו).

ויש לתמוה לכאורה, מה הטעם שדוקא על איסור זה בפרט של דיבורי חול נאמרו דברים נוראים הללו עד שנאמר עליו שמראה שאין לו חלק באלקי ישראל, והרי בכלל הלכות אלו נאמרו דינים נוספים, כגון איסור אכילה ושתייה ועוד, ומדוע נאמרו דברים חמורים אלו בדוקא על דיבורים בטלים. כמו כן יש לתמוה במה שהעמיד הח"ח חומר האיסור של דיבור לשוה"ר וריביות בביה"כ, דמשמע שהוא דוקא על איסור זה, ותמוה מה טעם לא נאמר כן אם יעבור על איסורים אחרים בבית הכנסת, הלא גם בזה יש מרד שעובר על דברי הקב"ה בביתו.

ואשר מוכח מכל זה, דיש חומרה מיוחדת בשמירת הדיבור במקום שיש קדושה, כי דיבור חול סותר את הקדושה, וכשמדבר דיבור חול ודברים בטלים במקום קדוש, זהו פגם ופגיעה בקדושה, אמת גם שאר איסורים הם חמורים כשעושה זאת במקום קדוש, אולם דיבורים אסורים הרי הם מחללים את קדושת המקום ועוקרים אותה, ולכן חומרת דיבורים אסורים גדולה יותר משאר דברים כגון אכילה ושתייה בבית הכנסת.

יסוד זה שדיבורי חול ודברים בטלים מהווים סתירה לקדושה, מצינו בכמה מקומות

בענין שטח הכניסה של בית הכנסת

יש לדון מה דינו של מבוי הכניסה להיכל ביה"כ האם מקום זה קדוש בקדושת בית הכנסת, וזהו נפק"מ לענין אכילה ושתייה ולדבר חולין וליכנס בהם מפני החמה והגשמים ושאר הלכות ביה"כ.

ותשובת שאלה זו מתחלקת לשנים: אם מבואר זה חלוק מגוף ביה"כ ע"י צורת הפתח, עומד מרובה, פי תקרה יורד וסותם וכדו', הרי זו רשות חלוקה ודאי שאין בה קדושה, ואף שהמקום פתוח לביה"כ אבל כיון שהוא פתוח גם לחוץ

הפתוח לבית הכנסת ואין ביניהם צוה"פ וכדו', קדושת ביהכ"נ חלה גם עליו, ואפי' אם מיינדים אותו מעיקרא לתשמישי חולין אין זה מועיל ושום תנאי לא מועיל לזה.

ולכאור' יש להוכיח מתשו' הרמב"ם (סי' ס"ח במהדו' מכ"ו) דלא ס"ל כן, שהוא כתב שם וז"ל: ומה שראינו בפוסטאט שאומרים קינות כל שבעת הימים לפני האבלים בביהכ"נ, דנו אותם בזה לכך זכות ואמרנו, שמא זה המקום אשר יקראוהו כותל האבלים לזה נבנה ואינו בית כנסת גמור אלא בניינו על תנאי, אבל אם נבנה להיות בית הכנסת גמור אסור לומר בו קינה על מת, אלא אם יאה הספד של רבים, ע"כ. הרי דשפיר יתכן לעשות תנאי לחלק מביהכ"נ.

אולם מהגרמ"מ לובין שליט"א שמעתי דאין זו ראייה מוכרחת, דאולי אותו כותל האבלים היה מסויים בפ"ע עם צוה"פ וכדו', והניח דין זה בצ"ע.

עוד יש להוסיף בזה דהנה האחרונים דנו בהבנת תשו' זו של הרמב"ם האם כוונתו שהתנו שאותו מקום לא יהיה כלל מכלל ביהכ"נ, או דהתנו שיהיה מותר לקונן שם כעין תנאי הנוכח בגמ' להתיר כמה דברים בעודו בקדושתו. (דעת ה'נהר מצרים' בהל' ביהכ"נ, דכוונת הרמב"ם דהתנו שלא יהיה קדוש כלל, וכ"כ בס' קרית חנה דוד. אולם בתשו' 'זאת ליהודה' י"ד לא, נחלק ודעתו שכונת הרמב"ם לתנאי רגיל, ולעולם גם אותו מקום קדוש בקדושת ביהכ"נ. ושו"ת הפלוגתא הוא, האם מהני תנאי כה"ג להתיר זה בעודו בישובו, דאם מועיל כזה תנאי אין שום סיבה לומר שמתנים שלא יהיה קדוש כלל, ואם ל"מ בהכרח דכוונתו שמתנים שלא יהיה קדוש כלל) ומעתה, להסבירים דכוונת הרמב"ם לתנאי רגיל יתכן שיש לחלק בין זה לתנאי שלא יהיה המקום קדוש כלל, וזה תלוי בגדר דין תנאי ואכמ"ל.

והנה נחלקו הפוסקים בדין מקום האגף לענין תפילה, שהב"י (סי' נ"ה) הביא מרבינו ירוחם שמקום האגף לענין תפילה כלחוף וראייתו מדברי הרמב"ם שכתב כן לגבי איסור הוצאת הפסח מן הבית, והקשה הב"י דהא בפסחים פ"ה: מבואר דמקום האגף בשערי העזרה כלפנים ורק אגף דשער נקנור לא נתקדש מפני המצורעים שיוכלו לעמוד שם. ומ"מ בשו"ע קבע הלכה כמותו. אבל המג"א הביא מספר התניא שפסק דמקום האגף כלפנים וכדעת הב"י, ודעתו להלכה כמותו, והובא במ"ב. ובשוב דעת רבינו ירוחם כתב בח' הגהות שם בשם מהר"ח ובביאור הגר"א וגליון החת"ס שם, דס"ל לרבינו ירוחם דהיא הנותנת, דאם מקום האגף מכלל שטח הפנימי לא היה שייך להתנות לחלקו

קוראים כותבים

לכבוד הגליון הנכבד העוסק בקידוש שם-שמים בעולם, יישר כחכם על פועליכם הכביר.

הנה אנחנו מתפללים באהבה רבה "ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך" ובתפילת שבת "וטהר לבנו לעבדך באמת", וכפי שהארץ המסילת ישירים בעניין זה פרק ט"ז דגם אחר שנוהג בפרישות בעי' שיתקון במעשיו ההכרחיים רק לעבודת ה', ואף במעשי המצוה אם יערב בהם כוונה שלא לשמה הרי זו עבודה חסרה ושאינה ראויה, ע"ש.

ומי שמקיים את דברי המשנ"ב סי' קנ"א סק"ב וז"ל, "ע"כ הירא וחדר לדבר ה' ישים תמיד עיניו ולבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים בבי הכנסת ובביהמ"ד והמקום הזה יהיה מיוחד אצלו רק לתורה ותפילה", הרי דהאי שזה יסייעו בעבודה הגדולה רח"ל דאחר שיש לו מקום של יחוד לכבד ה' דהאי שזה ישפיע לו על כל מערכת חייו.

ועוד יש בזה, דע"י שביהמ"ד יהיה אצלו מיוחד רק לתורה ותפילה ויזהר משיחה בטילה, וישם אל ליבו את לימוד התורה בכובד ראש ולא כמצוות אנשים מלומדה

סיפור השבוע

מעשה באיש שחלה במחלה הנוראה והיה על ערש דוי רח"ל, ויהי היום ורבו האדמו"ר הגיע לבקר, סיפר האיש בחרדה לרבו על תוצאות הבדיקות שהגיעו, המראים רח"ל שזה כבר מאוחר מדאי לצאת ולהתרפא מהמחלה, אמר לו רבו "הרי **אני מבטיחך שאתה תרפא לגמרי מהמחלה, אבל בתנאי אחד, שתקבל על עצמך בזה הרגע בקבלת אמת, שיתור לא תדבר לעולם מתחילת התפילה ועד סופה וכן בקריאת התורה ובין גברא לגברא וכן שלא תסתובב בחוץ לפטפט בשעה שהצבור מתפללים, הן בימות החול והן בשבתות וימים טובים**". מיד הבטיח האיש לרבו הבטחה אמתית שלעולם לא ידבר עוד בשעת התפילה קריאת התורה ובין גברא לגברא.

והנה כבר מעצם קבלתו זו, מצבו התחיל להשתפר, וכעבור שבועיים ימים זכה האיש לחזור שוב בריא וחזק לביתו כלא היה כלום, וכעבור שלשה חדשים עבר שוב על בדיקות חוזרות, והם הראו שהוא נקי לגמרי מכל המחלה וב"ה הבריא לגמרי.

כעבור איזו תקופה, מעד האיש ונכשל בהבטחתו, והתחיל לדבר כשהשליח צבור אחז באמירת הקרבנות לפני הודו, וכנ"ל בהפסדה וב'קום פרקו' אין כאלקינו' ואנעים זמירות' וכו', ופעם אחת כשהבחין הרבי בדבר, מיד הסתובב אליו וצעק עליו ברבים ובקול רם: נא!!! נא!!! נא!!! כעבר שבוע ימים מאותו גערה, לדאבון לבו ולב משפחתו, כבר שוב ופעם האיש את עיניו לעולם רח"ל.

בימי השבעה הגיע האדמו"ר לניחום אבלים, ויהי אך נכנס וניחם בברכת "המקום ינחם אתכם", נישג אחד הקרובים לאדמו"ר ושאלו, יורנו הרבי איך לדון אתכם לכך זכות, הרי יושבת כאן אלמנה שבורה ורצוצה ואומרת שהיא חושבת שבעלה מת מהקפידה של הרבי שצחק עליו בפני כל הקהל כשידבר בתפילה.

ואז פרץ הרבי בבכיה, וענה ואמר כך: "כשהוא שכב על ערש דוי באתי לבקר ובקשתי ממנו שבידי לבטל מעללי במחלה ולשנות את גור דינו ממות לחיים שיקבל על עצמו שלא לדבר יותר מתחילת התפילה ועד סופה וכנ"ל

ממנו שהוא לא יתקדש, ובהכרח דמקום האגף כלחוף ורק שאת שאר שערים חוץ משער נקנור החליטו בכל זאת לקדש.

ומעתה נמצא דנחלקו הראשונים בשאלתנו אם מהני תנאי לחלוק את אותה הרשות, שלדעת התניא והב"י שפסק המג"א כמותם לא מהני כזה תנאי. הרמב"ם ורבינו ירוחם שפסק השו"ע כמותם לא מהני כזה תנאי.

ואם כנים הדברים הרי נמצאת לנו סתירה בשיטת הרמב"ם, שמתשובתו לגבי כותל האבלים הוכחנו לעיל דמהני תנאי לחלק מן הרשות, ומשיטתו בדין האגף מוכח דלא מהני תנאי לחלק מן הרשות. ובהכרח לומר כאחת הדחיות שכתבנו לעיל. ואולי יש לדחות דאפי' להשיטות שסוברים לגבי מקום האגף דביהמ"ק שלא מהני תנאי, אי"ז אלא לגבי ביהמ"ק דקידושו צריך מחיצות, וכשמוציאים את המקום הסמוך למחיצות מכלל הקידוש נמצא שאין היקף המחיצות שלם וא"א לקדש כלל, דגם הפתח הוא מכלל המחיצות. ויעוי' במקדש דוד קדשים סי' א' סק"ג שנסתפק אם בתחילת הקידוש צריך היקף שלם או דסגי ברוב מחיצות. וצ"ע בזה. ועל"פ הא מיהת מוכח להתניא והמג"א דתנאי מהני לחלק מן הרשות.

שוב ראיתי בתשו' מנחת יצחק (ח"ז סי' ח') ובשבט הלוי (ח"ה סו"ס כ"א) שכתבו בנידון בניית עז"נ בחלל ביהכ"נ, אשר יש שפקפקו דיש בזה איסור הורדה מקדושה, דאף דמעיך הדין הדבר מותר אך ליתר שאת יוכלו ז' טובי העיר להפקיע קדושת חלק זה שבביהכ"נ (נמצא זה כתב גם המהרש"ג ח"א סי' נ"ח) ומבואר דפשיטא להו שאפשר לקבוע שיהא חלק מחלל ביהכ"נ קדוש וחלקו לא. וכן מבואר בתשו' דברי מלכיאל ח"ה סי' י"ח. וצ"ע בכל זה.

והנה כל זה אמור לגבי עצם התנאי על חלקו של הביהכ"נ שלא תהיה בו קדושה, אולם הלא עוד זאת מבואר במהרי"ט שם והביאו המשנ"ב (שם) דאפי' מקום החלוק מגוף ביהכ"נ, אם הוא במערב כנגד ארון הקודש ראוי להחמיר שלא לנהוג בו קלות ראש דאיכא בזה זילותא, וא"כ ק"ר ממש ודאי שאסור לנהוג שם [כשאכן מכון מקום זה מול ארה"ק], וכל הנידון הוא לגבי שיחה בעלמא וכדו'.

עוד זאת לא נתבאר מכל ה"ל לענינו, באופן שלא נעשה תנאי מפורש על מקום זה אם חלה בו קדושה או לא, וצ"ע.

(מתוך ספר 'חנוכת הבית' על הלכות ביהכ"נ, הנמצא בשלבי עריכה)

ועיד' יוכל לזכות ללמוד תורה לשמה, וכדאיתא בפ"ו דאבות גודל מעלתו וזכיתו.

והנה הזהירות במצוות 'מקדשי חירא' שהיא עסק כבוד ה', לכאורה היא בגדר 'מה ה' אלקיך שואל מעמך – כי אם ליראה', ועוד דיש בזה מה שכתב הח"ח בספרו 'שם עולם' (ח"ב סי') על מה שאנו אומרים נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום, דלכאורה תמוה האין אנו קרוצי חומר עפר מן האדמה משום עצמינו למלאכי מרום, והנראה דהדימיון הוא דכמו דמלאכים נבראו לקדש את ה' במרום כך אנו נבראנו לקדש ש"ש ביהו"י (נמצא שכתוב 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' וכן ע"ז יצאתי לי תהילתי יספרו', ואנו בבחינה זו כמלאכי מרום! (ויש לדייק עם זו יצאתי לי שאנו כביכול כיצירה נפרדת וחשובה בפני עצמה).

הרי שהזהירות בכבודו של הקב"ה היא מטרת חייו ולכן מוטל עליו לייחד את בית ה' – בית הכנסת שהרי זו תכלית חייו.

ומי שחללה אינו נזהר בזה מלבד מה שרח"ל הרי הוא מוריד מכבוד להקב"ה, הרי הוא גם מוריד ממעלת עצמו, שאינו מתנהג כפי גדולתו כמלאכי מרום. י.א.ק. ב"ב

בקריאת התורה ובין גברא לגברא, וההוכחה לכך היא שהוא נרפא לגמרי בתוך תקופה קצרה שלא כדרך הטבע, ובאותו הרגע שהוא התחיל שוב לדבר, והפר הבטחתו עלתה לו שהפסיד לעצמו ואבד את ח"ו". נורא נוראות!!! (כבוד בית ה')

יום אחד נישג יהודי אל הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועה על זצ"ל, כאשר היה בדרכו לכותל המערבי, ותינה בפניו את צרתו כי הוא חשוך בנים כבר הרבה שנים, ורוצה שהרבי יבטיח לו בן זכר.

אמר לו רבי שלומק'ה: "תבטיח לי הבטחה תמורת הבטחה – אתה הרי רח"ל ראש המדברים, בבית המדרש, איך מאלו השומרים על שתיקה מתחילת התפילה... אם תבטיח לי שאתה מפסיק לדבר בבית המדרש אני מבטיח לך בן זכר"

היהודי קיבל על עצמו, והרבי הבטיח לו בן זכר. והיהודי עמד בהבטחתו, עד כדי כך שכל אלו שהיו רגילים תמיד לשמוע ממנו בבית המדרש, לפתע ראו את שתיקתו הנחרצת היו בטוחים שירד מדעתו רח"ל... אבל הוא המשיך בשלו בעקשנות.

לתקופת הימים נולד לו בס'דבן זכר למזל טוב, וכיבד את הרה"ק ר' שלומק'ה בסנדקאות. לאחר הברית נישג אבי הן אל הרבי ושאלו ללמדנו רבינו מה היא המידה כנגד מידה בשתיקתי שרק על ידי זה זכיתי להיוושע.

השיב לו הרבי: מובא מהרה"ק רבי פנחס מקורין זי"ע שהקב"ה קוצב לכל אחד את כמות ההנאות שיהיו לו בעולם הזה. ואתה כאשר רח"ל דיברת את הדיבורים שלך בביהכ"נ מילאת בזה את כל קצבת ההנאה שלך (מידע שזה לעומת זה עשה ה', כפי שכל קדושה בדיבורים קדושים כך יש הנאה גדולה של דיבורים אסורים), ולא נשאר לך די שתזכה להנאות מבנים. ועכשיו שהפסקת לדבר ולא היתה לך ההנאה הזאת, סיפק לך הקב"ה את ההנאה הגדולה לזכות לזש"ק. (חשוקי חמד)

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

חקת תשפ"ד

שכר של כיבוד אב

"דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול" (יט ב).

בגמרא בקידושין (דף לא.) איתא 'אמר רב יהודה אמר שמואל שאלו את רבי אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם, אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, ביקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר, ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו, לשנה האחרת נתן הקדוש ברוך הוא שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו, נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם יודע אני בכס שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא, ואמר רבי חנינא ומה מי שאינו מצווה ועושה כך, מצווה ועושה על אחת כמה וכמה, דאמר ר' חנינא גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ע"כ דברי הגמרא.

ולכאורה יש להבין מפני מה זכה דמא בן נתינה דוקא לשכר זה שנולדה לו פרה אדומה, ובאו חכמי ישראל לקנות אותה בדמים מרובים, והלא דרכים רבות למקום ליתן לו שכר על מצותו, ומדוע קיבל את שכרו דוקא בדרך זו.

וביאר ה'חידושי הרי"ם' כי בשעה שקיים דמא בן נתינה מצוה זו של כיבוד אב ואם, נחעורר קטרוג גדול על ישראל, כי הנה עובד כוכבים מקיים מצוה זו של כיבוד אב ואם בהידור גדול כל כך, עד שמוכן להפסיד ששים או שמונים ריבוא דינרי זהב, והכל בכדי שלא להעיר את אביו.

ולכן בכדי להסיר קטרוג זה ציוה הקדוש ברוך הוא לישראל את מצות פרה אדומה, אשר מחוייבים הם ליקח פרה אדומה, ואף כל ממון שבעולם עליהם לשלם בכדי ליקח את הפרה, ואזי נתן לדמא בן נתינה פרה אדומה, בכדי שיבואו ישראל לקנות ממנו אותה בדמים מרובים.

ובזה סר הקטרוג מעל עם ישראל, משום שדמא בן נתינה היה מוכן להפסיד ריוח מרובה בשביל מצוה שכלית, כמצות כיבוד אב ואם, שהיא מצוה שכלית ביותר, אמנם ישראל היו מוכנים להוציא מממנם סכומים רבים בכדי לקיים מצוה שהיא חוק ואינה מובנת, כמצות פרה אדומה. ולכן שכרו של דמא בן נתינה היה דוקא ע"י פרה אדומה, משום שעל ידו נוצר הקטרוג ועל ידו צריך היה להסיר הקטרוג.

פרשת חוקת

שמעתי מהרב חיים בנימין גולדברג זצ"ל [נכד של הרב בן ציון ידלר זצ"ל] שהנה ג' הפרשיות הסמוכות 'קרח חוקת ובלק' יש בהם את האות ק"ף בשם.

בפרשת קרח האות ק"ף היא בתחילה, ובפרשת חוקת היא באמצע ובפרשת בלק היא בסוף.

ואמר שהאות ק"ף מורה על קללה, ובכל אחד מהפרשיות הללו ישנה קללה שקרתה לכלל ישראל.

בפרשת קרח הקללה ארעה בתחילת הפרשה, ששם נמצאת מחלוקת קרח, אמנם בהמשך הפרשה אין קללה. ולכן האות ק"ף נמצאת בתחילת השם של הפרשה.

ובפרשת חוקת תחילת הפרשה אין בה קללה שנאמר דיני פרה אדומה וכו', וכמו"כ סוף הפרשה מדובר על ניסי מלחמות ישראל ועוד, אך

באמצע הפרשה ישנה קללה [מיתת מרים ואהרן, ומי מריבה והגז"ד על מיתת משה]. ולכן האות ק"ף נמצאת באמצע השם של הפרשה.

ובפרשת בלק בתחילת הפרשה ובאמצעה נאמרו דברים טובים-ברכות בלעם, אך בסיום הפרשה שם מגיעה הקללה, שמבואר שהתחילו בני ישראל לזנות אל בנות מואב, ולכן האות ק"ף נמצאת בסוף הפרשה.

הטעם לחוקה

[י"ט, ב'] "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול".

וכתב רש"י בד"ה "זאת חוקת התורה" וז"ל, "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה.

הרס"ג כתב בספרו [אמונות ודעות] טעם לחוקה [שהיא מטהרת טמאים ומטהרת טהורים], כשם ש 'תרופה' היא דבר שמרפאת את החולה אבל אם הבריא ייקח את התרופה הרי הוא רק יחלה, וא"כ י"ל שאף אפר פרה כן מטהרת את הטמאים ומטהרת את הטהורים.

וכ"כ החזקוני [לקמן פסוק י"ב] וז"ל, "הוא יתחטא בו באפר זה ואם ישאל שואל היאך פרה אדומה מטהרת טמאים ומטמאה טהורים יש להשיב מצינו ענין א' עושה ב' ענינים האש מתיכה את הבדיל ודברים אחרים ומקשה ביצים ודברים אחרים. וגם סמני הרפואה מרפאין את החולה ומכאיבין את הבריא וכו'.

*

השם משמואל [שנת תרע"ב] שאל מה משה הרוויח ממחלוקת קרח? שהנה מריבת קרח זיכתה לאהרן הכהן את כל מתנות הכהונה שנאמרו לעיל בפרק י"ח, כמבואר ברש"י שם בפסוק ח' בד"ה "ואני הנה נתתי לך", עיי"ש.

ומחדש, שמאז מחלוקת קרח משה זכה לדעת את טעם פרה אדומה, ולכן אע"פ שפרה אדומה ניתנה קודם חטא קרח [שהרי נעשתה בב' ניסן בשנה השניה], מ"מ התורה כתבה זאת כאן להורות שזו חוקה רק לבנ"י ולא למשה.

ויתכן לומר, שלכן מצוותה בסגן שרק מי שאצלו המצוה היא חק, יכול לעשותה. וא"ת הרי גם אצל אהרן זה חק, וא"כ מדוע אהרן לא עשאה, מ"מ נראה כיון שמשה ואהרן היו באחוזה שאין לה אח ורע, וא"כ כשנודע למשה את סוד הפרה, ממילא אף שלאהרן לא נודע מהסוד, מ"מ נחשב שידע, וכמו שלרגל לא נודע מה שהמוח חושב, אבל מ"מ כיון שהם גוף אחד נחשב שגם הרגל יודע, וכמו"כ כאן. ולכן מצוותה הייתה בסגן בלבד.

בדיקת פרה אדומה

[י"ט, ג'] "ונתתם אתה לאלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט אותה לפני".

וכתב בתרגום המיוחס ליונתן [ירושלמי] "וְנִתְּנֹן יְתָה לְאַלְעָזָר סֶגֶן כֹּהֲנָא וְיִהְיֶה יְתָה לְחֻדָּא לְמַבְרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיִסְדֵּר חֲזֹר חֲזֹר לָהּ סִידוּרֵי קִיסִין דְּתִינָא וְכִהְנָא אוֹחֶרֶן יְכֹס יְתָה קֳדָמִי בְּתָרִין סִימְנָא קְמָשָׁא בְּעִירָן וְיִבְדְּקֶנָּה בְּתִמְנֵי סִרֵּי טְרִיפִין". ומבאר בדבריו שבדקו את הפרה מ"ח טריפות. ומקשה בש"ת הר צבי או"ח ב' [סימן מ"ה] שהרי הגמ' בחולין [י"א]. לומדת מפרה שהולכים אחר הרוב שהרי א"א לבדוק את כל הטריות לאחר השחיטה, וא"כ איך כתבו כאן שבדקו אותה מ"ח טריפות.

וכתב לתרץ בסו"ד וז"ל, "שוב נזכרתי מה שראיתי בספר בית יצחק להגאון מלבוב בשם גדול אחד שפירש לדברי התרגום עפ"מ דאיתא בברייתא דמלאכת המשכן הובא בתוס' שבת (דף כב ע"ב), דכל מ' שנה היה מאיר להן עמוד הענן היה מסתכל בטפיה ורואה בו בחבית ויודע מה שבתוכה. ולפ"ז בפרה ראשונה בימי משה היה אפשר לבדוקה ע"י עמוד הענן, והא דילפינן בגמרא דאזלינן בתר רובא היינו דילפינן משאר דורות דאי אפשר לבדוקה, וע"כ משום דאזלינן בתר רובא".

תעבור בי

[כ', י"ח] "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך". ויש להבין מהו מש"כ ב'י', והיה לו לכאורה לומר לא תעבור 'אצלי' 'ברשותי' וכיו"ב.

וביאר בזה הגר"ש פישר זצ"ל שהנה יעקב קבל את הברכה של הוה 'גביר', ואם נוריד את האותיות 'בי' ממילת 'גביר' ישאר גר, וברש"י בבראשית [ל"ב, ה'] בד"ה "גרת" כתב וז"ל, "לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני (לעיל כז כט) הוה גביר לאחריך, שהרי לא נתקיימה ב'י', והיינו שאמר שהברכות לא התקיימו ב'י', וז"א רק נשאר לי את הגר.

ואדום חשש שע"י כניסתם לארץ יתפכו לגבירים לכן אמר לא תעבור בי שיצורף לגר וייהפך לגביר.

שלום בית של אהרן

[כ', כ"ט] "ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל".

וכתב רש"י בד"ה "כל בית ישראל" וז"ל, "האנשים והנשים לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו". ובאבות דר"נ פ"ב ה"ד מתאר מדוע בכו את אהרן כל בית ישראל, ומביא כמה פירושים, האחד בגלל שגרם לאנשים לא לריב, או מפני שלא אמר לאיש מעולם סרחת ודן דין אמת לאמיתו, ומשה כן אמר סרחת, ומסיים כך, "ועוד כמה אלפים היו בישראל שנקראו שמם אהרן שאלמלא אהרן לא בא זה לעולם. וי"א לכך נאמר ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל מי שרואה משה רבינו שעומד ובוכה והוא לא יבכה. וי"א מי שרואה אלעזר ופינחס שהם שני כהנים גדולים שעומדים ובוכים והוא לא יבכה".

ובמסכת כלה רבתי פ"ג ה"א כתוב ששמונים אלף בחורים שקראו להם אהרן הלכו אחר מיתתו של אהרן שנולדו אחר שאהרן השלים בין הוריהם.

וקשה הרי זוג שיש לו בעיות בשלום בית לוקח כמה וכמה פגישות עד שמגיעים לעמק השווה וכיצד אהרן הספיק עם כל מה שהיה לו דהיינו כהונה גדולה ולימוד התורה וחיו הפרטיים עוד להשלים בין רבבות זוגות.

וניתן לומר בב' אופנים, או ע"ד השכל, שאצל אהרן כל מילה נתנה תוקף ומשמעות, והספיק אצלו א"כ מילה לכל זוג, דאדם חשוב וק"ו גדול הדור שאומר משפט אחד קצר חושבים ללא הפסקה על כל מילה שאמר ומנסים להבניה.

ואופן נוסף ניתן לומר שאצל אדם קדוש שאומר מילה ולו הקטנה ביותר הרי זה פועל כארס של עכנאי.

שירת התלמיד

[כ"א, י"ז] "אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה". ושמעתי בבחורתי בשם מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל שביאר את ההבדל בין כשהרב שר לבד או יחד עם התלמיד לבין כשהתלמיד שר לבד. שבפרשת האזינו משה רבינו שר לבד כיון שהשגתו היא בגדלות עצומה לכן שירתו היא למעלה מארבעים פסוקים, שמונח בהם כל מהלך וסודות הבריאה מתחילת בחירת כלל ישראל עד סוף התיקון השלם. וכשהתלמיד שר לבד [כלל ישראל בפרשתו] השגתם קצרה ושירים רק 4 פסוקים.

ובשירת הים ששרו משה ובני ישראל יש בה 19 פסוקים משום שהרב ירד קצת לעם, והתלמיד הצליח קצת להתרומם, עקב ששר עם הרב, ולכן הגיעו לממוצע מסוים.

באו חשבון

[כ"א, כ"ז] "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון". עי' ברש"י מש"כ לפרש על פי פשוטו של מקרא.

וחז"ל דורשים בגמ' בב"ב ע"ח: כך, "א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן, מאי דכתיב, על כן יאמרו המושלים וגו', המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן, אם אתה עושה כן, תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא".

והקשה מ"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל, שלכאור' הדרש כאן אין לו שום קשר לפשט.

וביאר, שהדרש כאן נכנס בפשט, וכך, שהרי סיחון נלחם במלך מואב וכבש ממנו את חשבון, ללא שמלך מואב הרע לו, ואם כן עשה מעשה עבירה, ולכאורה נראה שהרויח ממעשה זה שהרי קיבל מזה כבוד רב [כל התקשורת באה אליו ושאלוהו היאך הצלחת לכבוש עיר בצורה כחשבון ומיד התנפח וסיפר על כל תבונתו ותחבולותיו וכו'] וגם קבל שטח אדמה יפה, א"כ נראה לכאורה שהחטא משתלם.

וכ"ז היה נכון עד שבאו כלל ישראל, ואם לא היה כובש את מואב הגרים בחשבון לא היו נלחמים שהרי נאסר להם להילחם בעמון ומואב, ואז כלל ישראל היה צריך לעבור ולדלג לדרך אחרת, וכולם היו נשאים בשלום במקומם, וגם סיחון היה נשאר במלכותו הקטנה, אך דווקא משום שכבש ולקח זו הייתה הסיבה שהיה אפשר להילחם עמו ולכבוש לחלוטין. [כנאמר עמון ומואב טיהרו בסיחון].

ומעיר חשבון ניתן לחשבון חשבוננו של עולם שאף פעם לא מרויחים מזה שעושים דברים שלא כדון.

והנה שבט לוי הוא סמל של יראת שמים וחשבון הנפש באומרם "מי לה' אל" והרגו את קרוביהם, ולכן הם קיבלו את עיר חשבון כמבואר בדברי הימים[א, וס].

מי התעסק באפר פרה

[י"ט, ט'] "ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לבני ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא".

מבואר שההתעסקות בפרה אדומה צריכה להיעשות ע"י איש טהור בלבד. וצ"ע לעת"ל בבוא המשיח בע"ה איך יתעסקו בפרה אדומה בעוד שכולנו טמאי מתים, ואין את הטהור הראשון.

והנה במשנה בפרה פ"ג מבואר איך עשו את הפרה ובמשנה ב' וג' כתוב, "חצרות היו בירושלים בניות ע"ג סלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום ומביאים נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהן ומביאים שוורים ועל גביהן דלתות ותנוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידם הגיעו לשלוח ירדו ומלאום ועלו וישבו על גביהן ר' יוסי אומר ממקומו היה משלשל וממלא. באו להר הבית וירדו הר הבית והעזרות תחתיהם חלול מפני קבר התהום ובפתח העזרה היה מתוקן קלל של חטאת ומביאין זכר של רחלים וקושרים חבל בין קרניו וקושרים מקל ומסבך בראשו של חבל וזורקו לתוך הקלל ומכה את הזכר ונרתע לאחוריו ונוטל ומקדש כדי שיראה על פני המים רבי יוסי אומר אל תתנו מקום לצדוקים לרדות אלא הוא נוטל ומקדש".

וכתב שם הרע"ב [משנה ג'] בתו"ד בד"ה "וזורקו לתוך הקלל" וז"ל, "ובתוספתא משמע שלא הוצרכו לעשות כן אלא כשעלו מן הגולה שהיו כולם טמאין ואין יכולים ליגע, שאם היו נוגעים באפר הפרה היו מטמאין אותו".

ובתוספות יו"ט כתב שם בד"ה "וזורקו לתוך הקלל וכו" וז"ל, "ומ"ש הר"ב שלא הוצרכו לעשות כן אלא כשעלו מן הגולה. וכשהחריב נבוכדנצר לא החריב אלא התקרה אבל הכותלים הניח הר"ש כל' ושם בכותלים היה האפר מונח וצבור בקילולים כדלעיל בתוספתא. וא"ת ולמאי נ"מ תני מאי דהו. י"ל דכשיבא הגואל ואליהו ויראנו אפר פרה. שהרי דרשו על ויקחו אליך שגרמז לו דשלך לעד עומדת כמו שהזכיר הפייטן ואנחנו טמאים לנפש אדם ולא הוטהרנו כי לנו אין אפר פרה ונדע מעכשיו כדת מה לעשות".

אמנם בתפארת ישראל [בבועז באות ז'] כתב בתו"ד וז"ל, "וגם נ"ל עוד שהאפר הזה שבכד מימי בית ראשון. ה' טמון תחת הכותלים במקום צנוע שלא היה ידוע רק ליחיד הדור. דאל"כ איך לא חשש שנטמאת האפר בשעת החורבן שהיו עכומ"ז אז מרקדין בהיכלו וכו'".

אמנם תמוה מאד מה קמ"ל תנא בכל זה. הרי מה דהוה הוה. וכן הקשה הש"ס [יומא דה"ב]. וגם הכא מאי נ"מ במה שעשו בני הגולה כשעלו מבבל. ואח"ל דתנא רצה להשמיענו מה נעשה לעתיד למען נדע האין נתעסק גם אנחנו להתטהר כאשר במהרה יבנה המקדש. ליתא דהרי אז לא יהי' שום אפר פרה בעולם. כאשר הי' לבני הגולה. אלא ע"כ שכל קרבנות הצבור דחו הטומאה [כפסחים ס"א]. ור"ה ד"ל ע"א. ותענית דיד"א].

ומסיק שם שעשו כן תמיד עי"ש.

והנה כ"ז ניחא לעת"ל, אך ילה"ק גם הכא במדבר שהרי כלל ישראל היו טמאים, וכיצד נטהר אלעזר והכהן העוסק עמו בפרה.

וצ"ל, כיון שעד מתן תורה לא הוזהרו על הטומאה אף שנגעו לא חשיבי כטמאים. ואלעזר ועימה נזהרו ממתן תורה ואילך.

כניסת שבת ב"ב 7:27

יציאת שבת ב"ב 8:30

פרשת חקת

גיליון 109

שנה ג'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת חקת

אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה

וזאת התורה אדם כי ימות באהל" (יט,יד)

בגמרא בברכות (סג,ב) אמר ריש לקיש מניין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל".

רבי ברוך פונקל זצ"ל בעל ה"ברוך טעם" היה מגדולי דורו. באחרית ימיו הלכה ראייתו ונחלשה עד שנעשה סגי-נהור. פעם התבטא שיש לו קורת רוח מזה, מכיון שהוא יודע שאיבד את מאור עיניו מרוב יגיעה בתורה לילות כימים [כפי שחז"ל משבחים את יצחק אבינו שכהו עיניו בזקנותו מחמת שהיה זקן ויושב בישיבה] (יומא כח,ב ובריטב"א שם). והוסיף: והנה אחז"ל "אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" וכיצד יכול אדם להמית עצמו על התורה? אלא שסומא חשוב כמת (נדרים סד,ב) וכיון שכן, בטוח הוא כי התורה תתקיים אצלו ולא תמוש התורה מזרעו. [וכך הוה שכל יוצ"ח המשיכו בדרכו (אהל ברוך)].

ובזהר הקדוש (תרומה קנח): כתוב: "אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה - ולית מיתה אלא עוני, דעני חשוב כמת". כמה עידוד ניתן לשאוב מזה לממיתים עצמם בתורה מתוך הדחק, שיזכו שהתורה תתקיים בידם.

חשיבות ההתרחקות וההיבדלות מהגוים

"על גבול ארץ אדום. יאסף אהרן אל עמי" (כ,כג)

רש"י מביא את המדרש "מגיד מפני שנתחברו כאן להתקרב לעשיו הרשע ונפרצו מעשיהם וחסר הצדיק הזה".

ויש להבין מדוע כאשר ישראל מבקשים בקשה כה לגיטימית לעבור בגבול אדום כדי לילך לארצם, זה נקרא להתחבר לעשיו (הרי רק ביקשו לעבור בגבולם ולאחר שסורבו "ויט ישראל מעליו")?

מבאר ה'באר בשדה' (ממפרשי רש"י) שהתביעה היא על זה שהם הלכו קרוב לארצם לקנות מהם אוכל ושאר דברים (רש"י דברים כ,כט) והיו נושאים ונותנים עמם כאנשים אחים, ע"ז נענשו שחסרו את הצדיק.

והוסיף לבאר: "והוא מידה כנגד מידה שהם היו יוצאים מתחת ענני כבוד שהוא בזכות אהרן, כדי להתחבר עם אדום לשאת ולתת עמו, ואי אפשר לזרע עשיו לבוא אצל ישראל תחת העננים אלא ישראל היו יוצאים ומתחברים עמם ולזה חסרו את הצדיק ונסתלקו העננים". למדנו מדבריו, על התביעה העצומה שיש על אלו שיוצאים מענני הכבוד בשביל להרויח ממון במו"מ עם הגוים, ולא מפנימים שהחיבור לעשיו גורם נזק לכלל ישראל כמו אותם אלו שגרמו למיתת אהרן.

על כל אדם מוטל 'לרדוף' אחר השלום

"ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל" (כ,כט)

רש"י **כותב:** "כל בית ישראל" האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ואוהב שלום, ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו. מעלה זו של רדיפת שלום נדרשת מכל אדם, כמו שאמרו באבות (פ"א מ"ב) "הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה". וכבר אמר דוד המלך "נצור לשונך מרע... בקש שלום ורדפהו". והוא מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם

עניני חינוך - להשריש כבוד התורה וכבוד תלמידי חכמים

אנו חיים בדור שמצנן כל רגשי הערכה ויקר לדברים שבקדושה. יש צורך להלחיץ את לבבות הצעירים לכבוד התורה וכבוד תלמידי חכמים, כדי שביא לאהבת תורה.

פעם התבטא המשגיח הגה"צ רבי מתתיהו סלומון זצ"ל: כשאנו פותחים 'ברכת שמואל' ורואים כיצד מרן הגר"ד זצוק"ל מקדים שלוש שורות של תוארי הערצה נרגשים בטרם הביא מדברי רבו הגר"ח זצוק"ל - יש לנו שיעור חי בכבוד התורה, וכיצד זוכים למעמקי הבנת התורה מתוך הערצת הרב.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה היה עשיר מופלג בשם דייניס, שהחזיק הרבה ישיבות ובפרט את ישיבת נובהרדוק. פעם רבי אלחנן וסרמן ה"ד הלך אליו כשישיבתו היתה במצב קשה, והיה צריך לילך רגלית דרך ארוכה. באמצע היה שלג כבד, ובגדיו היו מלוכלכים בשלג ובז. חשב רבי אלחנן איך יוכל להיכנס לביתו של דייניס, הרי כל ביתו מלא בספות ושטיחים יקרים וכיצד יכנס בכאלה בגדים.

ואז זכר שבאחד הביקורים אצלו ראה שיש לו בבית כניסה צדדית מהמטבח ושם אין שטיחים, והחליט להיכנס בדרך זו. הוא דפק בדלת, ושני בנותיו פתחו וראו את רבי אלחנן. הם רצו בשמחה לאביהם "רבי אלחנן הגיע, רבי אלחנן הגיע". דייניס ניגש לדלת המטבח וראה את רבי אלחנן מגיע מהכניסה במטבח, והבין את הסיבה לכך.

מיד התחיל דייניס לומר לרבי אלחנן בדמעות: "הבנות שלי רואות כל היום בבית כסף וכו' וכו' מדוע שתרצינה להתחתן עם בני תורה? אלא שהן יודעות היטב שאצלי 'תורה' יותר מכל כסף שבעולם. כשמגיע תלמיד חכם או כשמגיע זמן של שיעור אפי' הבית מלא סוחרים אני עוזב הכל לכבדו וכו'. אבל כעת שהבנות רואות שרבי אלחנן הראש ישיבה לא נכנס דרך הסלון כדי לא ללכלך את הבית, מה הן לומדות? שהשטיחים שוים יותר מכבוד התורה... לכן ביקשו שילך עמו דרך הדלת הראשית וידרוך על השטיחים והספות עם הבוץ וכו' כדי להשריש בהם שכבוד התורה מעל הכל. וכך עשה.

ובזכות זה זכה להשיא את שני בנותיו לשני חתנים גדולי עולם, רבי אברהם יצחק בלוך ר"י טעלז ואחיו שהיה ר"מ בישיבה זו. **לאחר תקופה ירד מנכסיו והיה רגיל לומר "מכל העושר שלי לא נשאר כלום אבל שני יהלומים נשארו לי. אלו שני חתני".**

הזה והקרה קיימת לו לעולם הבא - "אהבת שלום בין אדם לחבירו".

במדרש רבה (ויקרא פ"ט) נאמר: "חזקיהו אמר גדול שלום, שבכל המצוות כתיב בהו 'כי תראה' כי 'תפגע' כי יקרא', אם באת מצוה לידך אתה זקוק לעשותה, ואם לאו אין אתה זקוק לעשותה. ברם הכא כתיב 'בקש שלום ורדפהו' בקשהו ממקומך, ורדפהו במקום אחר".

ודייק המהרש"ם (ש"ת ח"א,ר"ט) שאמנם בשאר מצוות אין אדם חייב להביא את עצמו לידי חיוב (ורק בעידן דריתחא ענשינו ע"ז) אבל במצוות השכנת שלום שנאמר בה "ורדפהו" מוטל על האדם לחזר אחריה.

מצוות פדיון שבויים

"וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עָרֵי הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבִי' (כ"א, א')

פדיון שבויים א. תמורת כל ממונו ב. תמורת שחרור מחבלים ג. בשבוי ת"ח ד. אם גם כשיש פקו"נ לא פודין יותר מ'כדי דמיהן'

האם לשחרר חטופים בתמורה לשחרור מחבלים

מרון ה"קהלות יעקב" זצ"ל נשאל כשנחטף מטוס ע"י מחבלים **במבצע "אנטבה"** וכן במטוס שנחטף לירדן שבו היה ה"פחד יצחק" רבי יצחק הוטנר וביקשו תמורת שחרור החטופים שימסרו להם מחבלים, האם לפדות את השבויים תמורת שחרור המחבלים?
מרון הקה" (אורחות רבינו ח"א עמ' שס"ז) השיב שלשחרר מחבלים חשיב יותר מכדי דמיהן, והדבר תלוי ב' תרוצי תוס' בגיטין נ"ח, א' ומחלוקת הפוסקים הנ"ל אם במקום שיש פק"נ פודין ביותר מכדי דמיהן, הובא ב"פתחי תשובה" יור"ד סימן רנ"ב ס"ק ד'

האם מותר לפדות שבוי תלמיד חכם יותר מכדי דמיו?

בגיטין נ"ח, א' מובא מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהיה בכרך שברומי ואמרו לו שיש תינוק שבוי בבית האסורים יפה עינים וטוב רואי, הלך ועמד בפתח בית האסורים ואמר "מי נתן למשיסה יעקב ישראל לבוזזים", ענה התינוק ואמר "הלוא ה' זו חטאנו לו", אמר מובטחני שיהיה מורה הוראה בישראל ואיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקין עליו.

הקשו תוס' כיצד פדאו בכל ממון שפסקו הרי אין פודין שבויים יותר מכדי דמיהן, ותירצו שכשיש סכנת נפשות פודין יותר על כדי דמיהן א"נ משום דמופלג בחכמה היה. וכ"כ הרא"ש שם בס"מ"ד שבת"ח לא תיקנו כן.

הרמב"ן והריטב"א בגיטין מ"ה, א' כתבו שמעשה זה מוכח שתלמיד חכם פודין בכל ממון שיפסקו ולא חיישינן שימסרו העכו"ם נפשם לשבותם, והטעם שלא חוששין לכך כתב המאירי משום שתורתו משמרתו שלא יבואו לידי שבי אע"פ שגרם החטא ונכשל עכשיו.
בשו"ע יור"ד סימן רנ"ב, ד' נפסק שת"ח פודים אותו בדמים מרובים יותר מכפי דמיו. לפ"ז בנידון של חטיפת המטוס שהיה בו ה"פחד יצחק" יש טעם נוסף לצדד שיש לפדותו יותר מכדי דמיו, דלפדיון תלמיד חכם יש ליתן כל מה שיפסקו.

פדיון השבויים הרוחני

"כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוך בידך ושבית שביו".
וצ"ב מהו "ושבית שביו" הרי כשבא לשבות עדיין אינו שבוי והול"ל "ושבית אותו"?

מבארים האור החיים והחפץ חיים שהתורה באה לרמז ב"כי תצא למלחמה על אויבך" על מלחמת היצר כמבואר בחז"ל שבכל יום מתגבר עליו יצרו של אדם ומבקש להמיתו, ורק אם יצא למלחמה נגדו מובטח לו ש'ונתנו ה' אלוך בידך" ויתגבר עליו שהרי הבא להטור מסייעין לו. מוסיף הכתוב שהחובה המוטלת במלחמה היא "ושבית שביו" את מה שהצליח היצה"ר ליקח ממך בשבי **בפתויי תחזור ותפדה אותם ותשבה ממנו.**

מדוע רש"י פירש דאיירי בשפחה ולא בישראל

פרש"י "וישב ממנו שבוי" אינו אלא שפחה אחת (ילקוט). צ"ב מה הכריח את רש"י לפרש כן?

הרמב"ן מדייק מדלא כתיב "וישב ממנו אנשים" משמע ששבו רק את השבי ששבו תחילה ישראל מהם, דכשלא חטאו לא נפקד מהם אחד. רק בעת קלקלתם כמלחמת עמלק שאמרו "היש ה' בקרבנו" או כשחטאו במרגלים נוצחו וכאן כתיב "וישב" ולא המית איש.

בחי'דושי מרון הגרי"ז מבאר שההכרח לפרש דל"ה אלא שפחה משום שכיבוש מלחמה יסודה הוא קנין חזקה וזה לא שייך בישראל בן חורין שאין בו קנין למעשה ידים רק בתורת עבד עברי שאינו נקנה בחזקה אלא בכסף, על כרחך ששבו שפחה כנענית שקנויה להם.

ברש"י בגיטין לח. הק' דבגמ' ילפינן מכאן שעכו"ם קונה ישראל, ואי מיירי בשפחה מנלן דקני ישראל?

הרשב"א כתב שלדעת תוס' מיירי שנשבה ישראל, וכן משמע בתרגום יונתן בן עוזיאל שכתב "ושבא מינהון שביא רבא".
הרש"ש תירץ דמסתמא הטבילו אותה תחילה לשם אמהות.

מדוע בפדיון שבויים אין חייבין לשלם כל ממונם הרי עוברים על לאו 'לא תעמוד על דם רעך'

בגמ' גיטין דף מ"ה, א' אמרו שאין פודין שבויים יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם שלא יבואו לידי עניות.

הקשה המרחשת בח"א סימן מ"ג הרי מכיון ששבוי נמצא בסכנת נפשות כמבואר בב"ב דף ח', ב', א"כ כשאינו מציל עובר בלאו ד"לא תעמוד על דם רעך", וכדי להמנע מלעבור על לאו צריך להוציא את כל ממונו? (וכן מבואר ב"זר"ב ד' רנ"ב ב' דעובר גם על 'לא תאמץ את לבבך', 'לא תקפוץ את ירך', 'לא ירדנו בפרך לעיניך', וכן מבטל כמה עשים) **ותירץ** דע"כ מה שאמרו אין פודין ביותר מכדי דמיהן זה דווקא כשהוא בשבי **שאינו נחשב** למקום סכנה **ופקוח נפש**, וכדעת התוס' בגיטין דף נ"ח, א' ד"ה "כל".

אולם הרמב"ן חולק וסובר שכל שבוי נחשב לפק"נ דאמרו בב"ב ח', ב' דשבי קשה מכולם דכולהו אית בהו ואעפ"כ אין פודין אותו. **מבאר מרון הגרי"ש אלישיב זצ"ל** ב"הערות" שצ"ל שזו תקנה מיוחדת בגלל כובד המושא על הציבור ואפילו בחשש פק"נ. (הפתחי תשובה ב"זר"ד סימן רנ"ב, ד' הביא מחלוקת אם במקום פק"נ פודין יותר מכדי דמיהן). **בתשובות "כנסת יחזקאל"** כתב שאם הטעם שאין פודין יותר מכדי דמיהן משום דוחקא דציבורא אז כשיש פק"נ לא חיישינן לדוחקא דציבורא, אבל אם הטעם משום שלא ימסרו העכו"ם נפשם לשבותם אז גם במקום פק"נ קיים טעם זה.

לדעת הפמ"ג והחתם סופר בהגהותיו על השו"ע או"ח סימן תרנ"ו **על לאו שעובר בשב ואל תעשה לא חייב להוציא כל ממונו**, ולכן אינו מחוייב להוציא כל ממונו לפדיון שבויים אע"פ שעובר בלאו "דלא תעמוד על דם רעך".

באמרי בינה חו"מ הל' דיינים ס' י"ט תי' דהא דאין פודין הוא תקנ"ח, ולפיכך ליכא למפרך שיפדה ביותר, די שיהא מיוחדת לכך.

פלפולא דאורייתא

שיעורו של הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי העה

פרשת חוקת תשפ"ד

גיליון מס' 32

הערות נחוצות בענייני מהרת כהנים

ימלט שמתוך אלפי האנשים שנמצאים שם יש אחד כהן, וא"כ נהג בח"ק עובר באיסור לטמאות כהן, מאחר והרכב הוא אהל זרוק, לדעת החזון איש [נזיר ס' קמ"ד סק"ח], והדברים עתיקין, ויש להוסיף על הדברים, שבספר פלאות עדותיך [ס' ה'] לידידי הרה"ג אליעזר לנגברג שליט"א נכדו של מרן הגר"ד לנדו שליט"א נכתב, שעבר עם הגר"ל על כל הראיות שהבאנו בענין הסטטיסטיקה, ודחה אותם אחת לאחת, עד שהגיע לראיה מהמרדכי בחולין [ס' תשל"ז] לענין חורי נמלים, שמבוי במרדכי שמחויב לתת מתנות עניים, כי לא ימלט שמתוך כל התבואה, יש תבואה המחויבת, למרות שכלפי כל גרגיר וגרגיר יש רוב שאינו מחויב, ומוכח שדנים את כולם יחד, והגר"ד הסכים שזה ראיה חזקה, ואמר שהוא מוכן לקבל את הסטטיסטיקה בשתי הסתייגויות, א' רק באופן שיש בכך היגיון מצד עצמו, כלומר שאם נמצא שאנשים גבוהים הם יותר חכמים, זה לא יחשב סטטיסטיקה כי אין בכך היגיון מצד עצמו, אלא באופן שיש בכך הסתברות כמו שבכל קבוצה גדולה של אנשים ישנם כהנים, ב' רק באופן שאינו נגד רוב להדיא, וממילא במנהרות אין לחוש, כיוון שיש רוב ברור שרוב האנשים במנהרה אינם כהנים, ועל כל אחד בפנ"ע יש רוב, יעו"ש, ועדיין צריך להתיישב בדבר.

ד'. דעת השו"ע [יו"ד ס' ש"ע סעיף א'] שלכהן אסור להיטמא אף לגוסס, והמציאות היום שעל דבר זה לא מזהירים כלל, ויש לעורר על כך, ויתירה מזו, המציאות היא כיום שלעיתים לוקח זמן לא קטן עד שמעבירים על מת, משום שהרופא שאמור לחתום על הפטירה, למרות שכבר רואים את הפטירה בעובדה שכל המדדים הם על אפס, ועל כן הציעו שלכל הפחות בזמן זה יעבדנו על גוסס, והמחמירים ידעו שגם במצב זה יש להיזהר, כן יש לעמוד על כך שבאותו רגע שהנפטר יוצא מבית החולים יבטלו את אזהרת הכהנים, כיוון ששמעתי על מקרים שאזהרה זו המשיכה זמן רב יותר מהנצרך, משום חוסר ענין לציבור, כלומר הדבר לא מטריד כ"כ את בית החולים, כדי לטפל בזה בדחיפות.

ו'. כידוע אחד הפתרונות לענין טומאת כהנים בבתי חולים, הוא דלתות כפולות, והיינו שברגע שהרופא קובע מוות, מייד נסגרות הדלתות הכפולות שבד"כ הם פתוחות, ודבר זה מתבצע באופן אוטומטי, ומה שאמור להיות שברגע שהדלת הראשונה פתוחה השנייה סגורה, וברגע שהדלת השנייה פתוחה הראשונה סגורה, אלא שלעיתים דבר זה לא מתבצע, משום שאנשים מחזיקים בידיהם את שתי הדלתות, ואין אפשרות למנוע דבר זה באופן מוחלט, וכדי לפתור ענין זה, הציעו לעשות דלת מסתובבת, שמחולקת לשלושה חלקים, ואז בכל רגע נתון המחלקה סגורה.

ז'. וכיום המציאות היא שלוקח זמן של בין שתיים לשלוש עד שמפנים נפטר מחדר, ובכל הזמן הזה יש טומאת כהנים, ועל כן הציעו רעיון לעשות חדר פרידה, דהיינו שמיד לאחר הפטירה יעבור הנפטר לחדר פרידה בשביל המשפחה, שיהיה מחוץ לבנין בית החולים, כדי למנוע טומאת כהנים, ויש בכך גם שיקול הומני, שהמציאות של נפטר בתוך חדר עם חולים אחרים, משפיע קשות על

"זאת התורה אדם כי ימות באהל", בפרשתנו מבוארים דיני טומאת אהל, ויש לדעת שבימינו שאלה זו מצויה הרבה יותר מבעבר מכמה סיבות, א' כיום אנו ב"ה חיים באר"י באזור שרובו ישראל, וממילא אין לתלות במתים עכ"ס, שאינם מטמאים באהל, ב' אנו חיים באזור צפוף מאוד, מה שמשפיע על העברת הטומאה, ג' אנו חיים במציאות של בנייה לגובה, מה שגורם שכל טומאה, מטמאת בכת אחת כמות גדולה של אנשים, ומסתמא יש אחד מהם כהן, ד' המציאות של בתי רפואה גדולים ומרכזיים המחזיקים מבחינה הלכתית, יוצרת מציאות של טומאה קבועה, או לכה"פ ברוב הזמן, מה ששולל היתר של ספק טומאה ברה"ר.

ובנושא זה ישנו חוסר מודעות עצום, וישנם מגזרים מסוימים של שומרי תורה ומצוות, שאמנם הכהנים לא יכנסו לבית קברות, אולם לבתי חולים וכד', יכנסו ללא מחשבה שיש בכך שאלה הלכתית, למרות שאפשר לומר על מקומות מסוימים שעדיף שכהן יכנס לבית קברות מאשר לבית חולים, משום שבבית קברות הלא יודע לא להתקרב ממש, ויש מחיצות וצורת הפתח, ואם אם נמצא ליד הקבר, הלא מיירי בטומאת ד' אמות שהיא מדרבנן, ואילו בבתי חולים מסוימים יש טומאה קבועה מדאורייתא, של טומאת אהל, ופ"א הזמנתי רב מפורסם שהוא כהן, לכנס רבנים של טומאת כהנים, ולאחר הכינוס אמר לי אותו רב, ישר כח על ההזמנה, וסיפר על עצמו שלא ידע כלל שיש בעיה הלכתית בבית החולים שערי צדק, וחשב שאם זה בית חולים עם פיקוח הלכתי, מסתמא שהכל בסדר, ומי יודע כמה כהנים ראו את אותו רב שהוא כהן, ואמרו שאם הוא נכנס כנראה שהכל בסדר.

א'. בעבר היה נוהל ברשות שדות התעופה שמוציאים את המתים מהמטוסים לפני שנותנים לשאר האנשים לרדת מהמטוס, והרוויחו בכך שלא מטמאים את כל האנשים שנמצאים בטרמינל שממתנים למטוס, ומדובר באלפי אנשים, וא"כ בוודאי שמטמאים כהנים, וכעת התברר שאף הרכבת בקו המהיר מירושלים לתל אביב שעוברת דרך נתבי"ג ג"כ מחוברת מדין אהל לטרמינל, כך שמטמאים אף את כל אלפי הנוסעים ברכבת.

ב'. ושמעתי מהגר"ד מונק שליט"א ששאל את בעל השבט הלוי זצ"ל על מה שסידרו שיש טיסות מיוחדות ללא נפטרים, האם לא עוברים בכך על הלנת המת, שבגלל זה תתעכב הקבורה של חלק מהנפטרים, ואמר לו השבט לוי, שאין בכך בעיה, וטוב עשו, כדי למנוע טומאת כהנים.

ג'. ויש לדעת שבדברים אלו חשוב לעשות פתרונות קבועים, משום שכל פתרון שדורש תחזוקה תמידית ומעקב, מכיוון שאין לכך תקציב, והדבר לא מטריד את הממונים על כך בבתי החולים, קשה לסמוך עליהם שזה אכן מתבצע, מכיוון שלצערנו אינם מבינים את חומרת הדבר.

ד'. כבר כתבתי באריכות במנחת רפאל [ח"א ס' י"ח] בענין טומאת כהנים במנהרות, שמעבירים נפטרים במנהרות הראל בכביש 1 וכן במנהרות הכרמל, ובכביש מנהרות ועוד, ומבחינה סטטיסטית לא

מצב רוחם, שהלא מסיבה זו הם לא מודיעים בכרוז בתוככי הבית חולים, על טומאת כהנים, אלא רק בכניסה, ומוותרים על הכהנים שנמצאים בתוך ביה"ח, כדי שלא להשפיע על מצב רוחם של החולים. ח'. ומצוי נשים יולדות שיודעות שהעובר שלהן ללא רוח חיים ל"ע, ומחכות ללדת אותו, וברגע שיוצא העובר, הוא מטמא בטומאת אהל, והפתרון לכך, הוא לעשות חדר לידה לנפלים מחוץ לבית החולים, ולצערנו כיום זה לא המצב.

ט'. לעיתים אדם הולך לעולמו כשהוא מחובר למכשירים, שבחלקם נמצא רביעית דם מהמת, וכיום המציאות היא שזורקים את כל הדם לפח, והנה מלבד ביטול מצות קבורה שיש בכך, הלא רביעית דם מהמת מטמא.

י'. ובחור"ל התחילה תופעה מזעזעת, שלוקחים מת ומניחים אותו במקור למשך כמה חודשים עם כל מיני חומרים, וממה שנשאר מגדלים עץ ביחד עם שתיל, וחומר זה מחזק את העץ, ובמקום קבורה תחת מצבה, כותבים שעץ זה הוא של אדם פלוני, וכיון שיש הרוצים להביא שיטת קבורה זו לאר"י רח"ל, ויכול להיות שמבחינה משפטית אי אפשר למנוע אדם לקבור בצורה כזו בקבורה אזרחית, שאינה תחת הח"ק, אולם יש ללחום שלא יעשו כן אלא בבתי קברות רשמיים, כדי למנוע טומאת כהנים בכל בנין.

יא'. שמעתי מהגר"י צאנז שליט"א להעיר שאדם שעולה במעלות בבית חולים שאין בו הסדר לענין טומאת כהנים של דלתות כפולות וכדו', ויחד עמו עולה כהן, אם הוא לוחץ על הכפתור במעלית, אפשר שמתי שתיפתח הדלת בקומה שלו הוא יטמא בכך את הכהן, וכן בפתיחת דלת של מחלקה, שיש בה עשרות חולים, ומסתבר מאוד שאחד מהם כהן, ובמידה יש מת במקום אחר, הוא מביא את הטומאה למחלקה, וזה וספק של חיסרון ידיעה, שאינו ספק, ועל כן אפשר דצריך להחמיר בזה.

יב'. שמעתי מידי"ג הרה"ג רפאל פיינשטיין שליט"א לדון במעשה ככהן שהיה בקומה האחרונה בבית חולים, ולפתע שמע שיש טומאת כהנים, האם מותר לו לצאת לכיוון מטה, למרות שבשביל זה יצטרך לרדת כמה קומות, או שמחויב לעלות לגג, ולהיות תחת כיפת השמיים, ויצטרך להישאר שם כמה שעות, ובבתי חולים מסוימים, יכול להיות שיצטרך להישאר ימים רבים, מכיון שיש יום מסוים שבית החולים טמא, שעושים באותו יום כריתת איברים וכדו', ובעבר היה מעשה ככהן שנכנס למוזיאון וקפצו בירושלים, ולא ידע שיש בו טומאת מת, וכשגילה דבר זה רץ פנימה במקום החוצה, עד שהגיע למרכז המוזיאון שהוא מקום שאינו מקורה, ולא ידע מה לעשות, כשהגיעה שעת הסגירה, השומר איים להכותו אם לא יצא, ואמר הגר"י זילברשטיין שליט"א בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דהוי אונס ומותר לו לצאת [טהרת הכהנים עמ' נ], ויש שהציעו שיצא בתוך שקית ניילון, ויהיה לו היתר של צמיד פתיל, ויל"ד במידה ואין היתרים אלו, האם מחויב להזמין מסוק שיעלה לו כמה עשרות אלפי שקלים, וראה באהלי שבת [פרשת שלח] מש"כ הגר"ש גלבר והגר"מ רובין שליט"א שאדם לא מחויב להזמין מסוק כדי להגיע לפני שבת לטיפול רפואי, וראה מה שהגבתי ע"ז יחד עם עוד ת"ח בענין זה באהלי שבת פרשת קורח.

יג'. והנה מצוי פעמים רבות שאדם הולך לעולמו בביתו, ואז מתעוררת שאלה של טומאת כהנים, והצעתי לידידי הרה"ג נפתלי הלפרין שליט"א רכו הלכה באיחוד הצלה שלכל מתנדב יהיו מוכנים שלטים של טומאת כהנים לתלות בבנין, כדי שלא יטמאו הכהנים, ואמר לי שיש בכך בעיה משפטית, משום שפעמים רבות השכנים יודעים לאיזה שכן הגיע האמבולנס, וברגע שיראו שלט של טומאת כהנים ידעו שאותו שכן הלך לעולמו, והדבר יכול להתפרסם לפי שעדכנו את כלל בני המשפחה. נוש לדעת שיש בדבר זה חשש פקו"צ במקרים מסוימים, שישנם קרובי משפחה זקנים וחולים שאם ישמעו בצורה בלתי מבוקרת, הדבר עלול לגרום להם לסכנה, ובמקרים מסוימים התיר הגר"י זילברשטיין שליט"א לחלל שבת כדי להודיע לבני משפחה חולי לב על יקרים שמת בפיגוע וכדו', כדי שלא ישמעו על כך בצורה בלתי מבוקרת, ראה בחשוקי חמד כתובות עמ' תלה שנשאר בזה בצ"ע, אולם אפשר שכ"ז בלעשות איסור דאורייתא בידיים, אולם לנקוט בשו"א ולא להודיע על טומאת כהנים, אפשר דכו"ע מודו שיש לנהוג כן.

יד'. ובכניסה לירושלים כעת ישנה מנהרה, שיש מעליה מנוף מאהיל

לעיתים על בית הקברות שיח' באדר, ששם נמצא מקום ציונו של הרה"ק מזוהל, והדבר גורם להרבות טומאה, וכן בשיבת ארחות תורה ישנו מנוף מעל אתר הבנייה, שמאחיל לעיתים על הכנים של דגל התורה שיש בו רופא שעושה כריתת איברים, ולעיתים יכול לטמאות הולכים ושבים ברחוב כהנמן, ואמנם כעת רופא זה באופן זמני אינו נמצא שם, אולם יש לעקוב אחרי זה, וכן במרכז רימונים בבני ברק, שיש בו בית אבות, ובית חולים לחולים סופניים, ובבנין זה קיים בית כנסת, ואולם כתר הרימון וכן סניף של יש חסד, ולא מודעים לענין טומאת הכהנים שיש לעיתים בבנין זה, ועל כן פנו כמה מהרבנים שהיו בכינוס לראשי עיריית בני ברק שיתנו את רישיון העסק, בכך שלא תהיה שאלה של טומאת כהנים.

טו'. הרב הלל כהן שיח' פיתח רעיון נפלא לעשות "וייז כהנים", דהיינו שמכיון וישנם כבישים רבים בישראל שהם בחזקת טומאה, על כן יש מפה שמכוננת את הכהנים היכן ללכת, אלא שלא כולם יודעים את המפה בע"פ, ועל כן ע"י היישומון מלכתחילה זה יכוון אותם באופן שאין בו טומאת כהנים, והייתי נוכח אצל מרן הגר"ד לנדר שליט"א כשהציגו לפני את הרעיון, והתפעל מכך טובא.

טז'. ויש לדעת שכל פתרון התלוי בצוות בית החולים, ישנו סיכוי לא מבוטל שהוא לא יבוצע, משום שהמשאב החסר ביותר במערכת הבריאות הוא כח אדם, וכיום המערכת עומדת על עשרה אחוזים פחות מהתקן הנצרך מבחינת כח אדם.

יז'. והנה בכל נושא אנו מסתמכים על הכשר, וכמובן שדורשים שההכשר יהיה גוף עצמאי ובלתי תלוי, ואילו בנושא טומאת כהנים, שהוא איסור דאורייתא, במקרה הטוב אנו מסתמכים על רבני בתי החולים, שמשכורתם תלויה במנהלי בתי החולים, ויכולים לפטרם בכל עת, ואף במידה ומתגלות בעיות, הם לא יפרסמו זאת לציבור שבינתיים עליהם להיזהר, אלא במקרה הטוב יטפלו בזה בהקדם.

תגובה על הנכתב בענין השבת אבידה

מאת ידידי הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א

לכבוד ידידי הגאון הנודע רבי רפאל סויד שליט"א במח"ס מנחת רפאל וראש כולל שערי דעה, אודות מש"כ בגליון פרשת שלח מס' 30, כ"י, לגבי אדם שהכניס כסף למכונת פחיות, וכשבא להוציא את הפחית ראה פחית נוספת, ופלפל בזה בדברי הגר"ע פריד, ועוד, אמנם בשו"ת להורות נתן ח"ח סי' קטז וקז וקח וקט וקכ נשאל במכונת משקה אוכל וכדו' שלפעמים קורה שמתקלקל ומכניסים את המטבע ולא נבלע ובעליו משאירים אותם לאונסם ואח"כ יבוא איש אחר ויחבוט בהם המטבע יצא, האם שייך למוצא או לבעל המכשיר שקנאו מדין חצר, והאריך שם וכתב לדינא שאין למכונות דין חצר משתמרתם והקודם זוכה יעו"ש, וכן כתב בספר השבת אבידה כהלכה פ"ב או"ח עמ' קיז לגבי כסף שנמצא שם, וראה מה שנתבאר בזה בארוכה בשערי יוסף הל' השבת אבידה, שעיקר הטעם בזה כיון שכל זה שחצירו של אדם זוכה לו שעומדת במקום שמור אבל מכונת פחיות שעומדת ברחוב או בחצר של ישיבה וכדו' אינה נחשבת כעומדת במקום שמור. נולקן אין לחלק בזה לבין אם מצא כסף או פחית].

ועוד י"ל בזה שהרי הוא אבידה מודעת, כיון שבעל המכונה יודע שזה קורה, ולא יבוא ויטרח לקחת את הפחית, ולכן אין בזה חיוב השבת אבידה, ואף בכה"ג מהני יאוש. [כמבואר בבא"ח שנה א' פרשת כי תבוא הלכה ה].

ונפק"מ מכל הנ"ל לגבי אדם שנמצא כסף בכספומט, שנשאלתי בזה בבית ההוראה, והגר"ע פריד שליט"א השיב שחייב בהשבת אבידה, כיון שהיו מקום הינוח, ויש עוד לפלפל בזה. וכבר האריכו בזה האחרונים ואכמ"ל.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

אין לפסוק הלכה ע"פ העלון

לע"נ בתוז קלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל

0556770051 או בטלפון zx0527103930@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון או בטל' 0733718752

— נוספו עשרות רבות של שיעורים חדשים —

השיעור מתקיים מידי יום רביעי בשעה 23:15-23:45 בבית

הכנסת הניכי הישיבות רח' בירנבוים 12 בני ברק

עמק השבוע

גיליון יח

פרשת חקת תשפ"ד ודומים שאחריה

עיונים וביאורים במדות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן וחמני ראובן

יש לאדם להמית עצמו באהל התורה בשבת פרשת חקת

צריכה התורה לימסר על ישראל ח"ו אפילו לשריפה לא תעלה ולא תבוא וזה לא אוכל לגלות הרבה כי לא עתה התחיל והיה לו זמן זה אמת כי התורה מראה עצמה כאלו נמסרת לזרים ושם נאמר צור תעודה חתום תורה בלימודי כי אדרבא מסתלקת מידם וניתנת תחת שמירה עליונה של גבורים מגבורי ישראל ולכן וחכמי לה' המסתיר פניו וכו' כי עכ"פ א"א לימלט מהסתר פנים אך יש תקוה כי לא ניתנה ביד טמאים והדברים עתיקים ואת הכל ת"ל הראנו אלקינו ולא אוכל להרחיב והאמת כי **במקומות האלה היו קטרוגי התורה יותר כי יותר לא המיתו עצמם והלכו אחרי הנאות העולם כי כן בכל איטליא וזאת ידעתי אגיד כי ודאי כבר נתרבה הקטרוג עד שהיה יכול להגיע ח"ו אל מקום גדול ואנו ת"ל הקדמנו וירצה ה' יהיה לכל ישראל רפואה למכה כי זה ה' חדשים בקירוב כבר ראינו את הנולד והתחלנו בתיקון גדול כאשר אומר עתה לכו וזאת העצה היעוצה לכל קהלות קדש בני איטליא ישמרו צורם לינצל מרשת זו טמנו שונאים ובודאי היה להם לפקח על זאת ולא יחדלו כי רב הדבר ועצום מאד זה הסדר אשר שמנו בבית מדרשנו כי כבר ידענו מ"ש רשב"י בס' הזוהר פ' ויצא דף קנא ע"א בעוד דהאי קול לא פסק דבור שלטא ויכלא וע"ד לא אצטרך אוריתא למפסק ושם למעלה מעט כל זמנא דחכימא ייחדון בה באוריתא לא יכל סמ' בהו וע"כ **שמנו עצמנו לקבוע לימוד שלא יהיה לו הפסק כלל** זה משפטו שבעה בחרנו אשר התנדבו לזה לקיים להם להיות בין כלם לומדים תמיד מן הבקר עד הערב כל הימים לא יחשו והם עשו ביניהם תנאי שהלימוד הזה לא יהיה אלא לתיקון כל ישראל וע"כ כלם כאיש א' יקשבו ולא יעשה שום א' בשביל עצמו אלא בשביל כל ישראל ובסדר זה יתחילו מיד אחר תפלת שחרית ישב א' במקום א' אשר הוכן לזה ושם ילמוד שיעור קבוע לו עד בוא ב' ויקח ממנו הספר עצמו וממקום שהוא מסיים שם יתחיל עד בוא השלישי ויקח ממנו וכן יקיפו וילכו עד צאת הכוכבים דבר יום ביומו וכל א' בשעת לימודו יהא דינו כמתפלל י"ח שלא יוכל להפסיק בשום מין הפסק שבעולם ולא יסיים לימודו עד שיתחיל הב' באופן שרגע א' לא יפסק קול התורה והלימוד הוא ס' הזוהר תיקונים וז"ח ונמצינו לומדים בכל שבוע כל זה וזה ידענו כי בחר ה' בזה לבטל כל גזירות קשות ובפרט**

מיוחד בהא דכתיב בפרשת חקת "דא גזירת אורייתא", א"כ מסתמא גם בפרשת מטות יש בזה איזה ענין מיוחד. וצ"ע בזה. והנה במג"א ובערוה"ש ובשאר אחרונים איתא דהשיבו בחלום דא גזירת אורייתא, והיינו כדברי התרגום בריש פרשת חקת על המילים "זאת חקת התורה". אולם בדברי השבולי הלפט הנ"ל איתא שהשיבו בחלום "ודא גזירת אורייתא", ופירש דה"ו רמז ליום ששי, ערב שבת. והנה בשלמא לפי השבולי הלפט מובן למה קבעו התענית ביום ערב שבת, דכך השיבו בחלום דהגורם היה ערב שבת פרשת חקת. אבל להנחות באחרונים למה קבעו התענית ביום ערב שבת. ולכא"ו צ"ל דלמעשה המאורע אירע בערב שבת, ולכן קבעו התענית בערב שבת. והנה עיין באוצרות הרמח"ל עמ' שמ"ט דאיתא וז"ל אל אשר שאלני על ענין גזירת הספרים אשר במדינת הכומר כבר יודע כ"ת אשר אני משכתי ידי מדבר דבר בעינים האלה אך אם כך אני לאחרים לא אחיה כך עם כ"ת כל אשר אוכל כ"ש שאין זה דבר קטן אלא גדול מאד, ובתחלה אומר ענין זה של גזירות התורה שהיו בעו"ה מאין יצאו כי אין דבר בלא שרש וסוד זה זאת חקת התורה ותרגומו דא גזירת אורייתא ונודע שכאן נרמז ענין זה, וסוד הדבר הוא ממש ענין הפרה האדומה שהשכינה מוסרת עצמה לשריפת הדין החזק להציל את ישראל והיא הניתנת לטהרת טמאים שאין להם טהרה אלא היא הם הנטמאים בטומאה היותר תקיפה דהיינו טומאת מת שלכן אין להם תיקון אלא זה והיא עצמה הטומאה של הגלות בסוד הושיבני במחשכים כמתי עולם וע"כ היא העולה על מוקדה כל הלילה כו' אבל צריך שיהיה התעוררות לזה למטה ולכן בזמן שהיה בה"מ קיים היתה אפר הפרה וכיון שחורב הבית ואין פרה הוצרכה התורה עצמה בעה"ר לימסר כך לשריפה בעבור ישראל וזה מתקן ג"כ גלות התורה והנה כמו שכשכלתה פרה אחת היה צריך לעשות אחרת כך תיקון אחד מתקיים עד זמן שמתקיים אבל בהתגבר הקטרוגים ח"ו צריך תיקון אחר והאמת כי הגדר לזה הוא שיהיו ישראל ממיתים עצמם על ד"ת ולכן נאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל כמו שדרשו ז"ל וע"כ הושם זה הפסוק לידרש כן בפרשה זאת ולא בפרשה אחרת ועתה אמת הוא ודאי שקטרוג גדול נתעורר על ישראל והיתה

עיין בריש פרשת חקת (במדבר פ"ט פ"ב) דכתיב "זאת חקת התורה אשר צוה ד' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול". ועי"ש בתרגום אונקלוס דאיתא "דא גזירת אורייתא וכו'". והנה עיין בשבולי הלפט אות רס"ג דאיתא וז"ל ועל שאנו עסוקין בהלכות תענית ובענין שריפת התורה כתבנו זה לזכר על מה שאירע בימינו על רוב עונותינו אשר גרמו לנו ונשרפה תורת אלהינו בשנת חמשת אלפים וד' שנים לבריאת עולם ביום ששי פרשת וזאת חקת התורה כעשרים וארבעה קרונות מלאים ספרי תלמוד והלכות והגדות נשרפו בצרפת כאשר שמענו לשפע און וגם מן הרבנים שהיו שם שמענו שעשו שאילת חלום לדעת אם גזירה היא מאת הבורא והשיבו להם ודא גזירת אורייתא ופירושו ביום ו' זאת חקת התורה היא הגזירה ומאותו היום ואילך קבעוהו היחידים עליהם להתענות בו בכל שנה ושנה ביום ששי של פרשת זאת חקת התורה ולא קבעוהו לימי החודש תהא אפרה עלינו לכפרה כעולה על מוקדה וערבה לבני יהודה כמנחה הקריבה כהילכתה. עכ"ל. ועיין במג"א בסימן תקפ"פ דאיתא וז"ל כתב התניא ביום הששי פרשת חקת נהגו יחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותו בימי החדש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה זאת חקת התורה מתרגמין דא גזירת אורייתא. עכ"ל. ועי"ג גם בערוה"ש שם דאיתא וז"ל ועוד נמצא בקדמונים שגזרו תענית בערב שבת קודש פרשת חקת שאז שרפו בצרפת עשרים קרונות מלאים ספרים וקבעו על יום השבוע ולא על יום החודש שנתגלה להם בחלום דזהו שתרם אונקלוס על זאת חקת התורה דא גזירת אורייתא. עכ"ל. [הנה יש להעיר שיש גם עוד מקום בתורה דכתיב "זאת חקת התורה" ומתרגמין "דא גזירת אורייתא", דעי' בפרשת מטות (פל"א פכ"א) דכתיב "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה ד' את משה", ועי' בתרגום אונקלוס דאיתא "ואמר אלעזר כהנא לגברי חילא דאתו לקרבא דא גזירת אורייתא די פקיד ד' ית משה". והנה אם חזינו שיש ענין

עצמם על דברי תורה" דזהו העצה לתקן המצב דשריפת התורה, וי"ל דאף מי שאינו מתענה יש לו להיות ממיית עצמו על דברי תורה במיוחד בהאי יום. [וע"פ המושך דברי הרמח"ל הנ"ל מבואר דאחד האופנים להמיית עצמו על דברי תורה הוא ללמוד בלי הפסק כלל].

והנה כיון דהצרה דערב שבת פרשת חקת היא מיוסדת על הא דכתיב זאת חקת התורה ומתרגמינן דא גזירת אורייתא, א"כ לכאורה י"ל דהזמן לקבל התעוררות בהאי עניינא אינו דוקא בערב שבת פרשת חקת, אלא גם ביום השבת דפרשת חקת, שזהו עיקר זמן קריאת פרשת חקת, וא"כ יש להתעורר ולהיות ממיית עצמו על דברי תורה ביתר שאת גם באותה שבת.

דפרשת חקת היא הזמן שיש התעוררות להענין דפרה אדומה, וכיון דלית לן פרה אדומה שהוצרכנו לה, אירע במקומה שריפת התורה.

וכן מבואר ברמח"ל שיש עוד עצה להיות במקום הפרה ושריפת התורה, והיינו שיהיו ישראל ממייתם עצמם על דברי תורה, והיינו כהא דכתיב בפרשת פרה "אדם כי ימות באהל". וגם לפ"ז מובן הא דשריפת התורה היתה בפרשת חקת, דפרשת חקת היא הזמן שיש התעוררות להענין ד"אדם כי ימות באהל", וכיון שלא היו עושים כן לכך הוצרכו לשריפת התורה.

הנה לפי כל זה לכאורה י"ל שיש עבודה מיוחדת בערב שבת פרשת חקת "שיהיו ישראל ממייתם

להיות לחומה אל הגזירה הקשה ח"ו ועתה אל ישליכו חכמי ישראל את הדבר הזה אחרי גום כי אני אלמלא איישר חילי הייתי קובע דבר זה בכ"מ אבל כ"ת יקח את העצה הזאת ויהיה לו לזכות כי אין כמוה לטובה לכל ישראל וכל א' במקומו יוכל לעשותו כי לא דבר קשה הוא כלל ואנחנו מצליחים בזה ת"ל ועוד לנו סדרים רבים ונאים בענין הלימוד הזה. עכ"ל.

הרי מבואר דשריפת התורה עומדת במקום הפרה אדומה להציל ולכפר על בני ישראל.

הנה לפ"ז נמצא דאין המאורע והתענית דערב שבת פרשת חקת קשורים לפרשת חקת רק משום המילים ד"זאת חקת התורה", אלא תוכן המאורע והתענית קשורים לתוכן פרשת חקת,

אמירת "ויכלו" ג' פעמים בסוף התענית בליל שבת פרשת חקת

השרת מניחין ידיהם על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר מנא לן אתיא אשר אשר לגזירה שוה כתיב אשר בפרה אדומה ג' פעמים וכתוב אשר בויכלו ג' פעמים מה פרה אדומה מכפר אף ויכלו מכפר.

הנה נתבאר לעיל דהצרה דערב שבת פרשת חקת, דהיינו שריפת התורה, היתה במקום כפרת הפרה אדומה. והנה ע"פ הנ"ל אפשר דחזינו שיש עוד דבר שהוא דומה לכפרת הפרה אדומה, והיינו אמירת ויכלו ג' פעמים בליל שבת. ויש להתבונן בזה בליל שבת פרשת חקת כשאומרים ויכלו ג' פעמים בסוף התענית, ולכוון באמירת ויכלו ביתר שאת.

פעמים בתפילה ואחר תפילה וקידוש. עכ"ל.
הרי מבואר דכשאומר ויכלו ג' פעמים בליל שבת ק' זה מדגיש הא דפרשת ויכלו היא דומה לפרשת פרה אדומה, דבשניהם כתיב "אשר" ג' פעמים, ושניהם מכפרים.

ועיין במס' שבת דף קט ע"ב דאיתא אמור רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכלו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהם על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר. ועיין בספר תורה שלימה בפרשת בראשית ריש פ"ב שהביא מן תשובת הגאונים בשם הירושלמי כל האומר ויכלו ערב שבת שני מלאכי

עיין בשו"ע או"ח סימן רס"ח ס"א וס"ז דמבואר דאומרים ויכלו בשמונה עשרה ואחר שמונה עשרה, ובסימן רע"א ס"י מבואר דאומרים ויכלו על הכוס של קידוש. נמצא דסך הכל אומרים "ויכלו" ג' פעמים.

והנה עיין בספר אליהורבה או"ח סימן רס"ח דאיתא וז"ל ובמדרש אמר שלוש פעמים אשר בויכלו כמו בפרשת פרה אדומה להורות שהאומר שלוש פעמים ויכלו מתכפר, ובצירור המור טעם אחר על שלוש פעמים נגד שלושה עולמות עולם עליון ואמצעי ותחתון לומר שהקב"ה ברא כולם, ורבינו ירוחם דף ק"ב לפי שיש חזק בשלוש פעמים אומרו שלוש

התבוננות לנטילת ידיים קודם אכילה בליל שבת פרשת חקת

טהרה הוא ע"י המים שחל בהם כח טהרה ע"י שנעשו מי נטילה מובן קצת הדמיון בין הנטילה לקידוש מי חטאת ודו"ק, אמנם הנצי"ב בביאורו על השאילתות, שאילתא צ' אות ו', ביאר בדברי השאילתות דהכוונה לדמות זה להזאת מי חטאת, דכשם שהזאת מי חטאת צ"ל מכלי ה"נ הנטילה צ"ל מכלי, עיי"ש שביאר בזה היטב גירסת השאילתות במשנה אין נוטלין ואין מקדשין ואין מזוין מי חטאת אלא מכלים, דמקדשין היינו קי"ר, ומזוין היינו הזאת מי חטאת, ונקט לה להני תרי משום דלהנך מילי הוא דמדמינן נט", ומובן היטב הדמיון דנטילה להזאת, דבתרומיהו הוי מעשה טהרה, וגם בשניהם נוטלין מן הכלי, וצריך שיהא מן הכלי דומיא דמי חטאת, וכ"ה באו"ז סוף סימן ס"א דבעי כלי דומיא דהזאת מי חטאת, ומה"ט נמי צריך בנט"י כח גברא דומיא דמי חטאת, ועי' עוד בתוס' בובחים פ' ע"א ד"ה כגון שדימו נט"י

חטאת או על קידוש ידיים ורגלים במקדש דבעי כלי, וכל הכלים כשרים היינו בין של עץ או עצם או זכוכית וכן כלי עור שמייוחדין לקבל משיקה וכדלקמן בס"ד ע"ש, אפילו וכו' היינו אף דכל אלו אינם חשובים כלי כלל לענין קבלת טומאה אפילו מדברי סופרים עכ"פ כלים הם וכשרים לענין נט"י. עכ"ל. ועיי"ש בשער הציון דאיתא וז"ל היינו קידוש מי חטאת באפר פרה דבעינן כלי דכתיב מים חיים אל כלי וכו' וכן לענין קידוש מי חטאת ג"כ כשר בכל אלו מטעם זה כדאיתא בפרה פ"ה משנה ה' ע"ש בר"מ הטעם. עכ"ל. הרי מבואר בשער הציון דהדמיון בין "מי חטאת" לנטילת ידיים היינו קידוש מי חטאת באפר פרה דבעינן כלי דכתיב מים חיים אל כלי. וראיתי בס' משנת טהרות למס' ידיים פ"א מ"ב שהביא דברי השער הציון וכתב וז"ל וצ"ב מה השייכות בין נט"י לקידוש מי חטאת, אמנם לפי מה דיתבאר להלן דבנט"י יסוד הדיון

עיין במס' חולין דף קז ע"א דאיתא לגבי נטילת ידיים אמר ליה רב ששת לאמימר קפדיתו אמנא א"ל אין. הרי מבואר דבעינן "כלי" לנטילת ידיים. ועיי"ש ברשב"א דאיתא וז"ל וכתבו רב אחא מושבא ובעל הלכות גדולות ז"ל מאי טעמא, אסמכינהו רבנן אמי חטאת אי נמי אקדוש ידיים ורגלים דתנן אין ממלאין ואין מקדשין ואין מזוין מי חטאת אלא בכלים. עכ"ל. הרי מבואר דא' הסיבות דבעינן "כלי" לנטילת ידיים הוא משום שעשו נטילת ידיים דומיא למי חטאת. וא"כ בכל פעם שנוטלים נטילת ידיים יש כאן מעין הזכרת הענין דפרה אדומה.

[עיין בשו"ע או"ח ריש סי' קנ"ט דאיתא וז"ל אין נוטלים לידיים אלא בכלי, וכל הכלים כשרים, אפילו כלי גללים (פי' כלים עשויים מרפש בקר ועפר), וכלי אבנים, וכלי אדמה. עכ"ל. ועיי"ש במ"ב דאיתא וז"ל בכלי דאסמכינהו רבנן על מי

להזאה וכתבו דמהני דין שיידי טהרה בהזאת מי חטאת כמו בנט"י. עכ"ל. ע"ע אם יש איזה נפק"מ לדינא בין פירושו של השער הציון לפירושו של הנצי"ב בביאור הדמיון בין נט"י למי חטאת. (הנה יש ב' שיטות כלליות בראשונים בביאור הא דגזרו ש"סתם ידים" הן שניות. רש"י במס' שבת פירש ידיים עסקניות הן ונוגעין בבשרו ובמקום טנופת וגנאי לתרומה בכך ונמאס לאוכלין כשנוגע בה ידיים מסואבות. ובשם רבותיו כתב רש"י הטעם דחיישינן שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא וכ"ה בפירוש הר"ח בשבת ז"ל ידים מפני שהן עסקניות חיישינן דלמא נגעו בטומאה, עכ"ל, וכ"כ הרמב"ם בפיהמ"ש בסוף זבין, וכ"כ בפיהמ"ש בטהרות פ"ז מ"ח, וכן ראיתי מדייקים מלשונו בפ"ח מהל' אבות הטומאה ה"ח שכתב ז"ל שלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידים שיהיו שניות ואע"פ שלא ידע בודאי שנטמאו מפני שהידיים עסקניות וכו', ומדכתב אע"פ שלא ידע שנטמאו, ולא כתב אע"פ שידע בודאי שלא נטמאו משמע להדיא דקאי עמש"כ בתחילת הפרק שם דכל הנוגע בידיו בראשון לטומאה נטמא ידיו, ועל זה הוסיף דגם כשלא ידע שנטמאו אפ"ה חיישינן

שמא נגע. ועי' בפמ"ג בפתיחה שכתב דנפק"מ בין הנך דרכים בטעם ידיים שניות היכא דנגע באמצע הסעודה במקום טינוף, דלרש"י ככה"ג טעון נט"י דהלא זהו עיקר טומאת ידיים משום חשש נגיעה במקום טינוף אבל לדעת רבותיו והרמב"ם א"צ נט"י. אבל עיין בביאור הלכה בסי' קס"ד ד"ה לחזור דאיתא ז"ל כאשר נתבונן נראה דאין תלוי זה בזה וראיה לדבר שהר"ח שכתב בפירושו לשבת בהדיא שהוא משום טומאה בפסחים קט"ו שם דמצריך ליטול ולברך שנית כתב שהוא משום שמא נגע בטינוף וצריך ליטול לדעתו דבאמת נטילה לתולין משום שניהם הוא חדא משום סרך תרומה והוא מפני נגיעת טומאה וגם משום נקיות וטהרה וכמו שכתב הסמ"ג וכדמשמע בברכות נ"ג דגם משום נקיות וקדושה תקנו והא דהפליג באמצע סעודה דחייב ליטול שנית יפרש הר"ח נמי משום שמא נגע בטינוף דטומאה אין מוצי' כ"כ וגם בזה"ז אין לחוש לזה כמש"כ בבית מאיר והגמרא מיירי אף בזה"ז וזהו סברת הרמב"ן והרשב"א ג"כ דס"ל לברך שנית בזה וכל מקום שיש בו זיעה ס"ל דבכלל טינוף הוא ומדמו זה להטיל מים ושפסף דאיתא בהדיא

דצריך ליטול שנית והיינו בברכה כמו כל נטילות שבש"ס. עכ"ל. הרי מבואר בביאור הלכה דתיקנו דין נט"י משום נקיות וקדושה אף היכא דליכא משום טומאה, ובכה"ג צ"ב למה בעי כלי, ומהו הדמיון בזה למי חטאת, הרי הזאת מי חטאת היא מעשה טהרה, והכא לא בעינן לטהרה, אלא בעינן לנקיות וקדושה. ואולי י"ל דלכך יש ב' טעמים להצריך כלי, דבעינן כלי לנט"י לטהרה משום דסמכוהו למי חטאת, ובעינן כלי לנט"י לקדושה משום דסמכוהו לקידוש ידיים ורגלים. וצע"ע בכ"ז. הנה נתבאר דשורש הצרה דערב שבת פרשת חקת, דהיינו שריפת התורה, הוא משום דלית לן כפרת הפרה אדומה. ונתבאר שיש עוד דבר שיכול להיות במקום כפרת הפרה אדומה, והיינו כשכלל ישראל ממייתים עצמם באהל התורה. והנה לפי הנתבאר נמצא דנטילת ידיים היא זמן שמוזכרים ענין הפרה, ויש להתבונן בזה בליל שבת פרשת חקת כשנוטלים ידיו בסוף התענית כדי לאכול, דחשוב שעכשו הוצרכנו להתענות על צרת ערב שבת פרשת חקת, ויש לקבל לחזק בהענין דמיתת עצמו באהל התורה כדי שלא נצטרך ח"ו לשריפת התורה.

בפרשת פרה מונח הכח לתקן כל הפורעניות

הנה ע"פ הנתבאר לעיל נמצא דפרשת פרה אינה רק פרשה הגורמת ח"ו שריפת התורה וגזירות על התורה, אלא היא גם הפרשה שיכולה להציל משריפת התורה וגזירות על התורה, דהרי מבואר ברמח"ל דשריפת התורה עומדת במקום הפרה אדומה להציל ולכפר על בני ישראל, וא"כ נמצא דשריפת הפרה מצינה משריפת התורה, וכן הרי מבואר ברמח"ל שיש בהאי פרשה עוד עצה להציל משריפת התורה, ד"זאת התורה אדם כי ימות באהל" מצייל משריפת התורה.

ויש להוסיף בזה, דהנה גזירות על התורה והבחינה ד"מיתה" קשורים להדדי, דהרי מבואר בחז"ל דבשעת "קבלת התורה" פסקה זוהמתו, והרמז לזה שלא היו מותים נאמר דוקא לגבי הלוחות, "חרות על הלוחות", חירות ממלאך המות, וחזינן שחירות ממייתה הוא ענין השייך להלוחות והתורה. וא"כ כשחזרו לזוהמתו (באיזה בחינה), זהו חסרון בענין השייך להתורה וקבלתה. ומסתמא הביאור בזה הוא דמצב דחיים נצחי הוא על ידי התקשרות לתורה אילנא דחיי, ומיתה היא מחמת ניתוק מהתורה. לפ"ז פרשת פרה, שהיא הפרשה המפרטת ענין טומאת מיתה, היא הפרשה השייכת לחסרון בהאי ענין השייך להתורה. הנה בלוחות ראשונות הכל היה ברור, והכל היה טהור, ולא היה שייך שליטה על התורה, אבל כשחזרו לזוהמתו שוב היה שייך שליטה על התורה. נמצא דפרשת מיתה וטומאה הבאה מחמתה וגזירות על התורה מישך שייכי להדדי. וא"ש שפרשת פרה היא המקום דכתיב זאת חקת התורה המרכזת על גזירות על התורה. ויש להוסיף ביאור, דהנה יש לאדם חלק הרוחני וחלק הגשמי, ומיתה היא תוצאה מהתגברות הגשמיות על הרוחניות, וזהו שורש הטומאה. ובהאי מצב דמיתה, מוצב שיש התגברות הגשמיות

הוא דשייך גזירות על התורה, דהיינו התגברות הגשמיות על התורה הרוחנית.

שור'ר עצם הדבר שיש קשר עצמי בין הפרשה דטומאת מות וגזירות על התורה עצמה בקונטרס באר משה (תורת הג"ר משה שפירא ז"ל), ז"ל שאלנו למה פרשת פרה נכתבה רק לאחר ארבעים שנה ואפ"י שוודאי שפרשה זו נאמרה הרבה קודם לכן וכמבואר והביאור הוא שכאן כשכלה דור המדבר יש בזה צד של מכת מוות לתורה עצמה שמה שכל דור מקבלי התורה לא מצטרפים לכלל ישראל שאין לנו קשר ושייכות איתם וכמבואר וכו' הרי שדבר זה גורם נתק בחיבור למתן תורה וזהו עונש לתורה עצמה ולכן נאמרה פרשה זו כאן שבזמן הזה שכלה דור המדבר התנתקה התורה ממקור החיים הקבלה מהר סיני והרי זה בחינת מוות כמבואר והניתוק הזה גרם לטומאה, גזירת אורייתא, וזה הביאור במה שביארו להם בשאלת חלום שפתחנו בה שנודע להם שיום הפרשה גורם גזיר' התורה זאת חקת התורה מתרגמין דא גזירת אורייתא שכאשר קוראים פרשה זו קוראים דבר שהוא גזירה על התורה עצמה וממילא זמן זה הוא זמן עלול ומסוכן לגזירות על התורה שכל הגזירות הם תולדה של הגזירה הזו ומכאן יש עניין להתענות בערב שבת שקוראים דא גזירת אורייתא. עכ"ל.

אולם יש להעיר דכמו שפרשת פרה מפרטת ענין טומאת מות היא גם מפרטת ענין טהרה מטומאת מות, וא"כ שוב מבואר כהיסוד הנ"ל דפרשת פרה אינה רק פרשה הגורמת ח"ו גזירות על התורה, אלא היא גם הפרשה שיכולה להציל מגזירות על התורה.

הנה עכ"פ חזינן דאם "ממתיקים" פרשת פרה יש הצלה מהפורעניות דשריפת התורה ודכוותה. הנה שריפת התורה היא סוג פורעניות השייכת

במיוחד לשבעה עשר בתמוז (עיין בסוף מס' תענית). וא"כ נמצא דאם ממתיקים פרשת פרה יש כח הצלה מהאי פורעניות דשבעה עשר בתמוז. ועכ"פ א"ש למאד לומר כן, דהרי השורש הראשון ד"ז בתמוז כיום פורעניות הוא חטא העגל, וידוע דהפרשה שיכולה לתקן חטא העגל היא פרשת פרה (דתבא האם ותקנה את צואת בנה).

[ובאמת, י"ז בתמוז הוא השורש לכל הצרות, דבכל שנה יוצאים ממצרים ומקבלים התורה בניסן אייר וסיון, ובאים לבחינת פסקה זוהמתו, וי"ז בתמוז הוא ששובר האי מצב, וא"כ אם מתקנים הצרות ד"ז בתמוז, ממילא מתקנים כל הצרות. ולפ"ז נמצא שיש בפרשת פרה הכח לתקן כל הצרות.]

הנה כיון דהתענית דערב שבת פרשת חקת מתייחסת לפרשת פרה, אפשר ד"ל דעל ידי האי תענית רוצים "להמתיק" פרשת פרה, דבמקום שהאי פרשה תגרום שריפת התורה, האי פרשה תגרום תיקון לשריפת התורה, ולהנ"ל לית בזה רק תיקון לשריפת התורה אלא יש בזה תיקון להפורעניות ד"ז בתמוז [ותיקון לכל הצרות].

ויש להוסיף דהנה תמיד קוראים פרשת חקת בחודש תמוז לפני י"ז בתמוז, וי"ל דהדברים מובנים היטב ע"פ הנ"ל, ד"ל דאם היינו קוראים פרשת חקת לפני חודש תמוז, אז זה לא היה מתייחס בכלל ל"ז בתמוז ובין המצרים, אבל כיון שקוראים פרשת חקת בתמוז וקוראים אותה לפני י"ז בתמוז לכך קריאת פרשת חקת היא לפני י"ז בתמוז, וי"ל דמקווים על ידי האי תענית לתקן הסיבות להתענית ד"ז בתמוז, ובאופן שמקווים שעל ידי תענית היחידים בערב שבת פרשת חקת שהציבור לא יצטרכו להתענות ב"ז בתמוז ולכל המהלך דבין המצרים, ד"ז בתמוז כבר יהא יום ששון ושמוחה.

האם יש לבעל נפש להתענות בט' בתמוז

לחורבן ראשון ושני דלפי הישו"י הבקעת העיר דראשון נתקנה לגמרי בבית שני ולפ"ז צ"ל דרך מה שהובקעה העיר הוא סמל לגלות ישראל אבל י' בטבת שאנו מתאבלים על שסמך מלך בבל בבית ראשון האבלות בו היא שבה הותחל החורבן של ביהמ"ק, ולפ"ז מתורץ נמי מה דהקשינו לעיל, דמזה דאין אנו מתענים רק ב' בטבת ולא בזמן שסמך מלך יון או רומא על ירושלים מוכח דבית ראשון חמיר טפי א"כ למה אין אנו מתענים בט' שהוא זמן הבקעה של ראשון, ולהנ"ל י"ל דלא שייך להתענות על הבקעה דבית ראשון דתם עוונך בת ציון. [וכן יש אומרים דלפי יסודו של המנ"ה והגר"ז ש"צום הרביעי" נתקיים באיזה יום בחודש הרביעי אין ענין להתענות בט' אף להבבלי. וצ"ע בזה.]

ועוד העירו דט' תמוז לא הוזכר במגילת תענית בהדי שאר תעניות אע"פ שצום גדלי' עשרה בטבת וי"ז בתמוז הוזכרו.

ועיין בכף החיים שם בסימן תקמ"ט ס"ק י"ב דאיתא וז"ל אין מתענין בתשעה בו וכו' ולא רצו לגזור תענית גם בתשעה בו דאין מטרירחין על הצבור יותר מדאי, בית יוסף בשם הרמב"ן, ואם כן בעל נפש יתענה גם בתשעה, מיהו בירושלמי איתא שבראשונה היה גם כן ב"ז אלא שמפני הצרות טעו בחשבון, מונ' אברהם ס"ק ב', ולפי זה גם בעל נפש אין צריך להחמיר להתענות גם בתשעה, מחצית השקל, ובגמרא בבא בתרא דף ס' ע"ב משמע קצת דגם בעל נפש אין צריך להחמיר במקום שאין ציבור יכולין לעמוד יעו"ש, פתחי תשובה, פתחי עולם סוף הסימן. עכ"ל. וכ"ה שער הציון שם ס"ק ה' וז"ל עיין מוג"א מה שכתב לענין בעל נפש ועיין פ"ת שמופקפק עליו. עכ"ל.

הנה היות ואף לפי המוג"א והמקור חיים אין חיוב להתענות בט' תמוז, ורק בעל נפש וירא ד' יעשה כן, ויש כל הני צדדים לומר דאף לבעל נפש אין ענין להתענות ביום זה, לכאן פשוט דלמעשה אף מי שנוהג בשאר מעשיו (ובפרט בתעניות) כבעל נפש א"צ להתענות בט' תמוז כלל.

אבל למעשה משמע לי שהגר"ש דבליצקי ז"ל היה מתענה בט' תמוז, דעיין בקובץ באר התורה קכ"ג שהובאו ממנו פסקי הלכות, וז"ל מה שכתוב במג"א סימן תקמ"ט ס"ק ב' שבעל נפש יצום בט' בתמוז, אם חל בשבת אין צריך השלמה. עכ"ל.

בתמוז, ואם מפני שנבקעה בשניה ב"ז נתענה בשניה וכו', ויש לנו לומר שלפי שהיו יודעים הנביאים חורבן בית שני הניחו הצומות הראשונות כמו שאמרו לעיל, ולפיכך כשהניחו תענית תמוז שיהיה צום בזמן השמד ושיהא ברצון בזמן שאין שמד לא על ט' בתמוז הניחוהו שהרי יודעין היו הבקיעה השניה שיהא עתידה להיות אלא עקרוהו ממקומו וקבעוהו ב"ז, כי קשה היה הדבר שיתענו על הבקיעה הישנה ולא יתענו על החדשה שהיתה חמורה וקשה יותר, וגם היה קשה לגזור שתי תעניות בחודש אחד, אלא כיון דשם בקיעה אחת היא וגם שתיהן בחדש אחד קבעו התענית על שתיהן ב"ז בו בבקיעה שניה שהיא אבל חדש. עכ"ל. ולפ"ז לכאן אין ענין להתענות בט' אף להבבלי. ועי' באור שמח בפ"ה מהל' תעניות ה"ו דאיתא וז"ל כפי הנראה דרך במקדש ראשון יליף מקראי דנשרף רובו בעשירי, אבל מקדש שני נשרף בתשיעי, ולכן השתא לא קבעו רק על מקדש שני וכמו דאמרו בגמרא דילן דבתשעה לחודש הובקעה העיר בבית ראשון ואפילו כן לא קבעו חכמים עליו תענית רק ב"ז שהובקעה בשני ולכן לא אמרו בתלמודין הטעם דמשום הכי נדחה לאחר שבת משום דנשרף בעשירי דבבית שני לא נשרף בעשירי, ור"י אמר על אותו דור שבמקדש ראשון אי הוינא התם כו' וירושלמי לטעמיה וכו'. עכ"ל. וגם לפ"ז לכאן אין ענין להתענות בט' אף להבבלי. וכן עיין בישועות יעקב ס' תקמ"ט שכתב דאחר בית שני אין אנו מתענים כלל ביום שהובקעה העיר בבית ראשון, דכל הצרה דהובקעה העיר בראשון הוא דנכנסו ישראל לגלות, והטעם דהלכו לגלות ה' משום עון דעבודה זרה וכיון דבבית שני נתבטל היצו"ר של ע"ז ותם עונך בת ציון נתקן לגמרי העונש שהובקעה העיר בראשון, אבל עצם חורבן בית ראשון לא נתקן, דאדרבא חורבן בית שני היה המשך מחורבן בית ראשון דבבית שני חסרו ה' דברים ועוד איתא דהקב"ה גאלם מחורבן ראשון משום שראה שח"ו תשתכח תורה מישראל והחזירים לירושלים ואז סדרו את ש"ס בבלי ורבו חכמים בישראל ואז היו ראויים לחזור לגלות ע"כ מתאבלים על חורבן בית ראשון ושני וכ"כ הירושלמי בפירקין, והעירו דלפ"ז לא שייך להחמיר ולהתענות בט' תמוז וגם מתורץ הירושלמי למה לא מונה המשנה ו' דברים שאירעו ב"ז הבקעת העיר דראשון ושני כמו שמונים ט' באב

עיין בשו"ע או"ח סימן תקמ"ט ס"ב דאיתא וז"ל אע"ג דכתיב בקרא בחדש הרביעי בתשעה לחודש הובקעה העיר (ירמיהו ל"ט:ב) אין מתענין בט' בו אלא ב"ז, מפני שאף על פי שבראשונה הובקעה בט' בו, כיון שבשניה הובקעה ב"ז בו, תיקנו להתענות ב"ז בו משום דחורבן בית שני חמיר לן. עכ"ל. ועיין במג"א ס"ק ב' דאיתא וז"ל אין מתענין בט' ולא רצו לגזור תענית גם בט' בו דאין מטרירחין על הצבור יותר מדאי [רמב"ן] וא"כ בעל נפש יתענה גם בט' מיהו בירושלמי איתא שבראשונה היה ג"כ ב"ז אלא שמפני הצרות טעו בחשבון. עכ"ל. ועיין"ש בהגהות מקור חיים דאיתא וז"ל ראוי לירא ה' להתענות גם ט' בתמוז וחי' בטבת ויותר ראוי מהנזכרים בשו"ע סימן תק"פ, ועיין פרק ד' דתענית וסוף פרק קמא דראש השנה, גם מה שכתב שם הרשב"א בשם הירושלמי. עכ"ל. ועיין בספר מועד לכל חי סימן ט' ס"ד דאיתא וז"ל עיין בספר משחא דרבנות דף ע' ע"ב לענין תענית ביום ט' לחדש דהמתענה תבוא עליו ברכה. עכ"ל.

אולם יש הרבה צדדים לומר דאין ענין להתענות בט' בתמוז כלל. דהנה המג"א בעצמו סיים דבירושלמי איתא שבראשונה היה ג"כ ב"ז, ולפ"ז פשוט דלהירושלמי דאין ענין להתענות בט' (וכדאיתא שם במחצית השקל). ועוד הרי נראה דהרמב"ם פסק בזה כהירושלמי, דעי' בפ"ה מהל' תעניות ה"א דאיתא וז"ל יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן וכו' ואלו הן וכו' ושבעה עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו בו וכו' וארבעת ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי וצום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא בחדש השביעי וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי. עכ"ל.

ועי' בריטב"א במס' ר"ה דף יח ע"ב דאיתא וז"ל הלא עיקר גזירת התענית על חורבן ראשון הוה ובט' בתמוז קבעוהו שבו הובקעה העיר, וא"כ למה אנו מתענין היום ב"ז בתמוז שהיתה בקיעה שניה, וכי תימא כי בבית שני נעקרו אותם הצומות שגזרו על בית ראשון הא ליתא כדמוכח לעיל, תדע דהא עשרה בטבת וצום גדליה מחורבן ראשון הם ואנו מתענין אותן, וכיון שכן למה נעקר ט'

גליון זה מוקדש לע"ג זעליג מאיר בן יעקב ע"ה

אותלחופת
עימוד שחורן טקסט ליצירה
05276-74041
otl@10-11@gmail.com

הפצה פרסום ושינוי ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!
לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

לַשָּׁבֶת עֲנֵג

שנה א ❖ חוקת ❖ תשפ"ד 18

אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵי-ךָ

מרן המשגיח הגר"ד סגל שליט"א

הדים רבים בעולם התורה בעקבות מסעם ההיסטורי של מרן ורבנן גדולי הדור שליט"א, עת נטלו מקל הנדודים וכיתתו רגליהם מעיר לעיר, ומארץ לארץ, לנדיבי עם אשר נאספו לבוא לעזרת השם בגיבורים. ועוד רבות בשנים ידובר ויסופר על מסע זה. ולע"ע נביא כמה פירוורים קצרים שקיבלנו, שיג ושיח ממרן הגאון הצדיק ר"ד סגל שליט"א דברים מרוממים מהנהגותיו ודבריו בימי המסע.

אם אמנם כי את מסירותם הרבה של מרן ורבנן זקני הדור עבור מסע זה רואים אנו כבר בעצם נסיעתם, בשינוי סדרי היום הקבועים, וטלטול הגוף והנפש. אך לא זו בלבד יש כאן, אלא אף מסירות נפש רוחנית! וכדלהלן:

אחד האירועים המשמעותיים שהתקיימו במהלך ימי המסע היה הזיכרון היוקרתי שהתקיים במשרדי הנגיד הר"ר ראלף הרצקה הי"ץ מגדולי תומכי עולם התורה, (בדיוור זה אף השתתף האדמו"ר מוויזניץ שליט"א) אך דא עקא שמשורדים אלו ממוקמים כיהא למעמדם בעולם הפיננסי במרכז הסחר העולמי במנהטן. והנה קבלה יש בידי מרן המשגיח שליט"א ומעולם לא דרכה כף רגלו במנהטן, ואף שבארה"ב ביקר רבות, אך במנהטן עצמה לא הסכים בשום אופן, וסירב להפצרות, ויתר על תרומות, וכדו', אך למנהטן לא נכנס, וזאת מחמת טומאת ארץ העמים שבאזור זה מודגשת ומורגשת ביותר. אך לא הפעם! לראשונה מחמת גודל השעה נעתר המשגיח ושינה מהנהגותיו בקודש, וזאת בכדי לרומם קרן התורה, ולדאוג להמשך קיומה.

דברים דומים מוצאים אנו במשאו של המשגיח שליט"א במהלך המסע. היה זה בטורונטו קנדה, מרחק שמונה מאות ק"מ! מבית האכסניה בארה"ב, גדולי הדור עשו את דרכם בטיסה פרטית לדינר סגור בבית הנגיד הר"ר בן ציון הייטנר. לפי התכנון המקורי היה אמור להתקיים אירוע קבלת פנים המוני ברחובה של עיר, לתת כבוד לתורה ולומדיה, אך עקב אילוצי הזמן והטרחה הגדולה התבטל המעמד למגינת אלפי בני התורה שבעיר. בדברים קצרים שנשא בפניהם מרן המשגיח שליט"א רואים אנו מהי מסירות נפש לא של גוף ולא של נפש, אלא מסירות נפש רוחנית. וכה היו דבריו:

"שמענו קודם את ראש הישיבה מרן רבי דוב שליט"א שאומר שהמסע הזה קשה לו מאוד. אתם בטוחים שהוא דיבר על הקושי הגופני שיש ליהודי בגילו לעשות מסע כזה לעבור ממקום למקום. אבל אני רואה משהו אחר, אני כבר נמצא איתו כמה ימים כל הזמן, אני רואה את הקושי הרוחני שיש לו ועליו הוא מדבר. יהודי שכל הזמן לומד, וכעת נודד ממקום למקום בשביל התורה. אני רואה כמה זה קשה לו שבמקום ללמוד, במקום למסור שיעורים הוא צריך להסתובב כאן, ובמסירות נפש נותן למען עולם התורה בעצמם מוסדות התורה הגדולים בעולם, ואם הם באו לידי החלטה שהם חייבים לנסוע אלינו הרי זה אומר שכל העתיד של כלל ישראל תלוי ועומד בהצלחת משימתם זו".

על ענוותנותם של רבותינו:

בכינוס נגידים שהתקיים ברובע ברוקלין שבניו יורק, בבית הנגיד הר"ר ברוך קרפונקל הי"ץ ישבו בשולחן הכבוד האורחים הנכבדים שליט"א. כשביקשו מגדולי הדור לפתוח בדבר השעה, פנה בענווה ראש הישיבה מרן הגר"מ הירש שליט"א למרן המשגיח שליט"א וכיבדו לשאת דברים ראשונה, נענה המשגיח בענווה רוחו ואמר: "שמי דן איני מהנוסעים ראשונה, אלא המאסף לכל המחנות..." וביקש שמרן הגר"מ שליט"א ישא דברים לפניו... "אשרי העם שככה לו!"

הטעם שבבית שני הוצרכו לז' פרות אדומות

"וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֶדְמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם" (וי, ב)

במשנה פרה (פ"ג ג"ה) "הראשונה עשה משה, והשניה עשה עזרא, וחמש מעזרא ואילך דברי רבי מאיר. וחכ"א, שבע מעזרא ואילך, ומי עשאן, שמעון הצדיק ויוחנן כהן גדול עשו שתים שתים, אליהו עיני בן הקוף וחנמאל המצרי ושמעאל בן פיאבי עשו אחת אחת"

והנה יש להבין, שפרה שעשה משה היה בה די עד תחילת בית שני, ואילו בבית שני היו צריכים לעשות שבע פרות. ותימה הוא שפרה שעשה משה היתה לזמן ארוך טובא, ובבית שני הוצרכו לעשות שבע פרות.

ושמעתי מפי כבוד מו"ר רבנו הגר"ד לנדו דהנה בזבחים (צט): דא"ר יוסטאי ברבי מתון א"ר יוחנן, היסח הדעת צריך הזאה שלישי ושביעי.

ואפשר שד"ץ שהיסח הדעת צריך הזאה נתקן בזמן בית שני, וא"כ עד בית שני לא היו מזים אלא למי שנטמא ודאי, ולזה היה די בפרה אחת. אבל אח"כ כשתיקנו שהיסח הדעת פוסל, היו צריכים יותר הזאות, וע"כ הוצרכו לעשות עוד פרות. (צפא הלוי - רבי צ"א שטינברג)

מדוע מזכירים בתפילת גשם ענין הכאת הסלע

"וַיִּרְם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמַטְהוֹ פַּעַמִּים" (כ, יא)

הגר"א שר זצ"ל אמר לאאמו"ר (הגר"מ פינשטיין) זצ"ל (בשם חותנו הסבא מסלבודקה זצ"ל). מה שאומרים בתפילת גשם 'זכור משוי בתיבת גומא מן המים וכו' סגולתך עת צמאו למים על הסלע ה' וצאו מים'. לכאורה יפלא, שכל סדר תפילה זו בנוי ומיוסד להזכיר זכות אבות ומשה ואהרן, וא"כ למה מזכירין הענין של הכאת הסלע, שזה נחשב לו לחטא.

ואמר **הסבא מסלבודקה** שלמדים מזה שמה שאצל האבות נחשב כחטא, בעבורנו הוא זכות.

ושאל הגר"א את חותנו, מי יימר דהכאת הסלע שמזכירין הכונה להכאת הסלע של מי מריבה שנחשב לו לחטא, ושמה הכונה להכאה שהכה משה רבנו בתחילת הארבעים שנה בחורב ששם היה זה כדינו בהכאה. ושתק הסבא מסלבודקה.

אכן אאמו"ר הגאון זצ"ל הביא ראיה דהמכוון הוא להכאת הסלע של מי מריבה, דהנה במי מריבה כתוב 'ודברתם אל הסלע', ובחורב כתוב 'והכית על הצור', הרי דבחורב הוא נקרא 'צור', ובמי מריבה הוא נקרא 'סלע'. וכיון דבתפלה מזכירין את הכאת הסלע, יש לדקדק מזה דהכונה להכאה של מי מריבה. (שיעור חומש - רבי חיים פינשטיין)

איך מזים מאפר פרה אדומה הרי יש בה גיד הנשה

"וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֶדְמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם" (וי, ב)

הנה אמרין בגמרא פסחים (כב), דדעת רבי שמעון, דגיד הנשה אסירא בהנאה. ותיקשי, דאם כן באפר פרה אדומה יש גם אפר מגיד הנשה, ואם כן היאך מזה ממנו, הרי יש בזה איסור הנאה?

א. מצוות ליהנות ניתנו.

וכי תימא דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אך אכתי תיקשי דהא סלקא דעתך דרבא (ראש השנה כח), דמצוות ליהנות ניתנו. [והא דאמרין בגמרא (שם) מימרא דרבא דבטיילה של מעיין בימות הגשמים שרינן, זה למסקנת רבא דמצוות לאו ליהנות ניתנו].

ב. מין במינו.

הנה יש לומר דבטל ברוב, אך אכתי תיקשי לרבי יהודה דמין במינו אינו בטל מן התורה. ויש לומר דרבי יהודה פליג על ר' שמעון וסבירא ליה דגיד הנשה מותר בהנאה. ורבי שמעון נימא דפליג על רבי יהודה וסבירא ליה דמין במינו בטל.

ג. כל דפריש.

לעני"ד יש לדון עוד, דאף לרבי יהודה דמין במינו לא בטיל, מכל מקום נימא בהאפר כל דפריש מרובא פריש דזה מודה רבי יהודה.

ד. יבש ביבש.

תו יש לעיין הא כתבו תוספות בכמה דוכתי (במות פב. ד"ה רבי, ובחים עג. ד"ה רבי, מנחות כב. ד"ה רבי), דביבש ביבש מודה רבי יהודה דבטל, ואם כן יש לומר דלאחר שחילקו האפר יתבטל השתא.

[הנה יש לעיין בלח בלח מין במינו דבעינן ששים, וחילוקוהו לכלים והשתא הוה יבש ביבש, אם כן עכשיו יתבטל, והיינו בחילוקוהו בשונג, דבמודי יש קנסא על הא דאין מבטלין איסור לכתחילה), אך כיון דיש בילה אם כן בכל כלי יש מהאיסור ומי יבטלנו. אך הנידון בלא בלל.] (פנינים משולחן רבנו - רבי אברהם גנובסקי)

"ימזה מי הנדה יכבס בגדיו והנעץ במי הנדה יטמא עד הערב" (ויט, כא)

פירוש רש"י: רבותינו אמרו (ויפא יד.) שהמזה טהור, וזה בא ללמד שהנושא מי חטאת טמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו וכו'. **וברמב"ם** (פטי"ו מפרה אדומה ה"א) כתב וז"ל, שנאמר ומוזה מי הנדה יכבס בגדיו, אינו מדבר במוזה על הטמא אם טיהר את הטמא קל וחומר שיהיה הוא טהור, מפי השמועה למדו וכו', עכ"ל.

וצריך עיון מאי קל וחומר שייך בזה? הרי הא קמן נוגע, שנטמא אף שהוא טהור, ולא אמרינן אם מטהר את הטמאים ק"ו שיהיה הוא טהור, ובאמת על זה אמרו בגמ' (ויפא יד. נדה ט.) שפרה אדומה היא חוק ולא בסברות תליא מילתא. וזהו מהות הפרה שמטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים, ועל ענין זה הוא שאמר שלמה 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', כמבאר שם בגמ'. וא"כ גם לגבי המזה אין שום ראיה שאם טיהר את הטמא ק"ו שיהיה הוא טהור, ואדרבה מסברא לכאורה יותר יש לדמות מזה לנוגע, דבשניהם לא היה מעשה הזאה המטהרת בגופן, וכל מה שהמזה טהור הוא דרשה בפ"ע, ולא משום קל וחומר אתינן עלה, וצ"ע בדברי הרמב"ם.

ואולי הכרת הטוב שאני, שכיון שהמזה מטהר את הטמא, א"כ בזה סברא טפי שלא יטמא, דכיון שטיהר את הטמא הרי מדת הכרת טובה מחייבת שיהיה הוא טהור וזהו הק"ו.

ואפשר לצרף זאת לדברי הגר"ל חסמן וצ"ל, שאמרנו לגבי משה שנצטוו לנקום נקמת ה' במדין, ומחמת הכרת הטוב שלח אחרים ולא הכה בעצמו את מדין, ואמאי שנא מחזקיהו שאמרנו לו בהדי כבשיה דרחמנא למה לך, וביאר שהכרת הטוב הוא מדה שהתורה נדרשת בה, וזה לימוד על הציווי שלא נאמר למשה עצמו להלחם, וכל כה"ג אין טענה שאסור לחשב חשבונות, אלא רק לעשות הציווי כפי שהוא. (משלחן רבי אליהו ברוך)

ביטול תורה ב'איכות'

"זאת התורה אדם כי ימות באהל" (ויט, יד)

בשבת (פג.) איתא, אמר רבי יהונתן לעולם אל ימנע אדם עת עצמו מביהמ"ד ומדברי התורה ואפילו בשעת מיתה, שנאמר, "זאת התורה אדם כי ימות באהל" אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. וכן פסק הרמב"ם (נפ"א מהלכות ת"ת ה"י) עד אימתי חייב אדם ללמוד תורה עד יום מותו וכו'.

וצ"ב מה חידוש הוא זה? ומה סלקא דעתך שמצוות ת"ת אינה עד יום מותו, ומדוע כשיגיע לגיל זקנה תיבטל ממנו מצוה זו? והרי על שאר מצוות לא מצינו דחידוש הוא, ותפילין ודאי שמניח עד יום מותו, ומה נתחדש בת"ת יותר?

הביאור בזה, דבא ללמדנו, שגם ביות מותו חייב הוא בת"ת כבכל ימי חייו, שהרי בנדריים (ה.) איתא, דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית, ובוה כבר יצא ידי חובת מצוות ת"ת, וא"כ יש מקום לחשוב שבמצב תשישיות וזקנה כיום המיתה די לו בזה, ועכ"פ לימודו יהיה רק בשינון על פה, וישנן לעצמו משניות וכדו', ועל זה אמר רבי יונתן שאינו כן, אלא גם ביום מיתתו לא ימנע עצמו מביהמ"ד ומדברי תורה.

והמהרש"א בח"א שם כתב, כי לא שייך ביהמ"ד בשעת מיתה, יעו"ש, ומה שאכן כתב ביהמ"ד, נראה דבא להשמיע שלא יפחית וישנה מצורת לימודו כלל אפילו ביום המיתה, וכל ימיו ילין בעומקה של הלכה ללא הבדלי זמן כלל, דכמו שאדם בצעירותו שחפץ הוא להשתלם בכל חלקי התורה משקיע כוחו ללמוד גם את הדברים הקשים כך גם צריך שיהא בשעת מיתתו ללא שינוי. (רבי ברוך דוב פוברסקי) (סברי מינו)

יומא דהלולא-

הגה"ק השפע חיים מצאנו צוק"ל

ביום שני ט' תמוז ימלאו שלושים שנה להסתלקות כ"ק האדמו"ר מקלויזנבורג- צאנו צוק"ל. לפנינו כמה סיפורים נפלאים משיחת תלמידו הגאון הגדול ר"א וייס שליט"א אשר זכה לשתות מבאר התורה בימי צעירותו בצל האילן הגדול. (מקור: מוסף שבת קודש, בשינויי עריכה מתבקשים)

אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב הרבי מצאנו את התורה בוז יבוזו לו, שגור היה על לשונו לתלמידיו: אני מבקש ממכם "בשעה שתהיה תחיית המתים, משיח יבוא, ובית המקדש יבנה, ואז כולם ירוצו לראות כהנים בעבודתם, וכהן גדול הנכנס לפני ולפנים, אך אתם תמשיכו ותשבו ליד הגמרות הפתוחות. זה חשוב יותר".

טיול במרחביה של התורה:

היה זה בתקופת שהותו בארה"ב ביוניאן סיטי, לאחר שעבר ניתוח מעקפים, הרופא פקד עליו כפיקוח נפש לטייל שעה כל יום. הגבאים התחרו ביניהם איזה דרך הרבי ילך, אחד הציע על טיילת מסוימת, האחר על חורשה, הם חשבו שעוד יזכו לטיולים בחיק הטבע. אך מה מהרה היתה אכזבתם, שבאו לפני הרבי להציע לפניו את מקומות הדאצ"ה, גער הרבי בכולם ואמר להם, הנה בקומה העליונה יש בית מדרש רחב ידיים שבו מתפללים בימים נוראים, ושם הלך כל יום שעה מטייל מסביב ביהמ"ד הגבאי החזיק גמרא פתוחה ולמדו יחדיו.

הדיון עם מרן הגראמ"מ שך זצ"ל:

רבי אשר מספר את שזכה לראות בביקורו של הרבי זי"ע במעונו של מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל: שמעתי אותם דנים על דברי הגר"א במסכת פאה, שכל מילה בלימוד התורה זה מצוה, האדמו"ר אחז שכל העיון זה כל הענין, ומרן הגראמ"מ שך טען שכל מילה, ואמר ש"אמר אביי" זה שתי מצוות, והרבי לעומתו טען שזה אפילו לא מצוה אחת.

"הגאון הקדוש"

הגאון שליט"א מציין על הקשר המיוחד שהיה בין הרבי זי"ע למרן הגר"א אלישיב זצ"ל ומענין לגלות כי מרן הגר"א זצ"ל מכנהו באגרות ששלח אליו בתואר הנשגב "הגאון הקדוש".

הערצתו הגדולה למרן החזו"א:

הערצה מיוחדת היתה לו למרן החזו"א איש צוק"ל, כל הברקה באגרות החזו"א איש היה משנן מאה פעמים ואחת. ופעם השתטח על ציונו, וביקש מחילה בקול משתנק על שלא שימשו. באחד משעורי חומש רש"י, צטט הרבי אגרת של מרן החזו"א המונה את אדונו הגר"א בשלשלת מעתיקי השמועה, משה רבינו, עזרא, רבינו הקדוש. ועצם לרגע הרבי את עיניו בהתפעלות, ואחר הוסיף בחרדת קדש, "און איך בין מוסיף, דער הייליגער חזון איש".

חלילה לבטל בני ישראל מלימוד הש"ס:

מפליא לציין, שבצאתו כתב: "ואם רוצים לצאת ידי שמים נגדי, יקבלו עליהם ללמוד לטובת נשמת שני דפין גמרא ליום, ואם רק אפשרות עם תוס', ואם זה לא אפשרי בשום אופן, לפחות דף אחד עם תוס', ולא רציתי להטריח למשניות שהוא אותיות נשמה כי אין זה לטובת נשמת לבטל חלילה בני ישראל מלימוד הש"ס".

מזלא טבא וגדיא יאה

ברכת מזל טוב שלוחה מקרב לב למכובדנו היקר והנעלה איש אשר רוח בו, רב פעלים וזכויות, מרומם כבודה של תורה בהפצת דברי רבותינו מצוקי ארץ בכל רחבי תבל, מקורבם של גדולי ישראל ה"ה

הרה"ג ר' יצחק גולדשטוף שליט"א

מו"ל ועורך 'קובץ גליונות'

לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הבת תחי'

ה"ה" שתזכו לגדלה לתורה, לחופה ומעשים טובים ולהמשיך במלאכת הקודש לרומם קרן התורה ולגדל העוסקים בה.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 92 | תמוז תשפ"ד | י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

על תרומה ועל מרמה

החבורה השאירה אחריה בלאגן הזוי, גדול עוד יותר ממה שהיה שם כאשר הייתי שם קודם. נראה היה כאילו שפכו את כל תכולת התיקים שהביאו איתם על הרשא, ופיזרו אותה לכל עבר, ורק אחר כך הלכו הביתה, לחיים ולשמוחה ולשלום.

הם הותירו אחריהם אפילו מוצרים יקרים ודבר פעמיים כמו שמיכה שעליה ישבו, שען יד של אחד מהם, ועוד.

המראה הזה, שכל כך התאים להם ולגישתם לחיים, הרתיח את דמי עד שכעכע ממש. לא יכולתי לשאת את ההפקרות הזו, את חוסר האיכפתיות וההתחשבות, את הגישה שאומרת 'אכול, שתה וזרוק' מבלי לחשוב על אחרים. ואם עד היום עוד דנתי אותם לכף זכות והסתכלתי על מעלתם הטובה – שהם מנסים ומשתדלים – הרי שכעת הוכח לי שלא כך הדבר!

כעסתי. כעסתי נורא. אבל כיוון שאני אכן חושב כי בהשגרת גינה מלוכלכת במרחב הציבורי יש ממד של חילול השם, הרי שבתסכול עצום התחלתי לסדר את הזבל שהותירו אחריהם, ואפילו שאולי לא הייתי חייב בזה על פי דין ארזתי את כל המוצרים ברי-הקיימא שמצאתי שם, לקחתי אותם איתי כדי לקיים מצוות השבת אבידה, והנחתי את הכל בשקת על סף דלתם.

"גש לשם ודבר עם אבא שלהם", אמרה לי אמא שלי, כאשר סיפרתי לה כעילות שם על השכנים שמכעיסים אותי כל כך, "הוא יחנק אותם..." אבל אני רק נדתי בראשי – היא לא מכירה את שכני, כנראה ואינה מבינה על מה מדובר....

האם יש דרך לדון את התנהגותם של הילדים כגינה לכף זכות?

נסו למצוא דרך אחת או יותר לעשות זאת, ובשבת הבא תוכלו לקרוא בעזרת השם את סופו של המעשה.

כמו שאני מניח ששמתם לב במהלך הקריאה – אני משתדל מאוד לדון את שכני אלו לכף זכות, לזכור את מעלותיהם הטובות, ולחבן שיש תכונות שאדם נולד איתם או רוכש בשנותיו הראשונות, וקשה לו מאוד לסגל אותם לעצמו כגיל מבוגר. אני גם משתדל לשים לב לכך שהם משתדלים לתקן כאשר מעירים להם על מחדלים או טעויות שעשו, ולא מניח לצד הזה של אישיותם להאפיל על כל הטוב שיש בהם.

אבל.... אני מניח ששמתם לב שבכל זאת, למרות מאמצי, אני מתחלך בעולם כשאני טען מאוד בכל הנוגע אליהם ואל יחסם אל הסביבה, ומתח עליהם ביקורת רבה.

כך, לפחות, היו הדברים עד ערב פסח האחרון. כאחד מימי ערב פסח בשעת צהרים מאוחרת, יצאתי עם ילדי לפארק ציבורי גדול, במרחק מה מן הכית, כדי לאפשר לרעייתי ולבנותי הגדולות לנקות את הכית ללא הפרעה. כאשר הגעתי לפארק הופתעתי לראות שם את ילדי השכנים המדוברים משתעשעים יחד עם בני דודיהם, ומתפרסים על פני פיסת דשא גדולה, ממלאים אותה באריזות מזון מסוגים שונים, כלונים, ניירות עיתון שבעבר כיסו, כנראה, 'חכילה עוברת' ועוד. ניכר היה כי הילדים היצירתיים השקיעו מחשבה רבה בכניית תוכנית אטרקטיבית לאחר הצהרים הזה, אולם אני – שהכרתי אותם – חששתי מאוד ממה שיותירו אחריהם.

קראתי בשקט לילד הגדול, האחרון, והזכרתי לו כי ילדים חרדיים חייבים לעשות קידוש השם בכל מקום אליו הם הולכים, לשחק בצורה שקטה ומכובדת, ולהותיר את השטח נקי ומסודר כאשר הם עוזבים את המקום. "אתם ילדים נהדרים", אמרתי, "אבל הגינה הזו שייכת לציבור, וחייבים להותיר אותה יפה ונקייה גם עבור אחרים".

ומה חושבים אתם שראיתי שעתיים אחר כך כאשר עשיתי את דרכי חזרה הביתה? מנחשים?

יש לי שכנים. אנשים טובים ויקרים. גומלי חסדים ונחמדים. אבל יש להם חסרון אחד שמרציא אותי מדעתי – הם מכולגנים בצורה חסרת תקנה, וגם לא נקיים במיוחד.

ראף על פי שמה שמתרחש מעבר לדלתם של השכנים אינו ענייני, הבלאגן האישי שלהם נולש הרבה פעמים מעבר לסף הדלת, ומשפיע גם על המתרחש בבניין כולו. וכשאני כותב זאת אני מתכוון, למשל, לארונות הרעועה והשרוטה שעמדה על יד דלתם במשך חודשים (!) והתמלאה בשמונצ'עס ובשקיות גניזה, ורק בערב פסח, חצי שנה לאחר ששמו אותה שם לראשונה החליטו סוף סוף לפנות אותה ולזרוק אותה לאשפה; אני מתכוון גם לטיפות המים שמתפטפות מהעציצים שלהם, היישר אל המרפסת שלנו; לפח האשפה שלהם שמתויר פעמים רבות נתיב עקבות לאורך כל המדרגות, ולאוצר הגרוטאות שהם שומרים בחנייה המקורה שלהם, ומעניקה לבניין שלנו צביון מוזנח ועלוב.

שכנינו אנשים טובים, כאמור. אין להם כוונות רעות. כאשר מעירים להם – הם משתדלים מאוד לתקן את אשר עיוותו, אבל... מה שאדם לא מבין בכדו קשה מאוד לשכניו ללמד אותו.

כמה פעמים אפשר, למשל, לעלות אל השכנים כדי לערכן אותם בכך שהמדרגות שוב מלוכלכות ועליהם לנקות אותן, ומכאן ולהבא כדאי להם לא להכניס מוצרים נזולים אל הפח, או לחילופין לפנות את הזבל מהכית בתוך ארגז הפלסטיק האטום, ולא בשקית דקיקה? כמה פעמים אפשר לגשת אל הילדים ולציין ש'כללי הבניין קובעים שאסור לאכסן גרוטאות מתחת למדרגות אפילו לא לתקופה קצרה' וש'אנשים יכולים ליפול על האופניים שהשאריתם בכניסה לבניין'?

קשה, קשה מאוד ללמד רגישות מעין זו למישהו שלא חונן בה באופן טבעי.

מיצד לדעתכם ניתן לדון לכף זכות?

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבת בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

בשבוע שעבר שמענו על אלעזר שאסף סכומי כסף משמעותיים עבור חיים, שאשתו נפגעה בתאונת דרכים. אולם מספר שנים לאחר מכן מתברר לגיבור הסיפור כי אלעזר מעולם לא העביר לחיים את הכסף שנאסף.

איך אפשר לדון את אלעזר לכף זכות?

לא רציתי להפיץ את חשדותי באלעזר, אולם ידעתי כי חיים הפגוע והנבגד לא ינוח ולא ישקוט עד שיכיר את העניין. לכן התקשרתי בו במקום עם אלעזר, סיפרתי לו כי אני עתיד להגיע בעוד שעה-שעתיים למקום מגוריו, ושאלתי האם יסכים להיפגש איתי בעניין החוק. "שקשור לפרויקט של איסוף כספים". אלעזר הסכים, וכעבור שעתיים נפגשנו ארבעתינו – אני, חיים, אליו אמור היה להגיע הכסף, ויהודה – חבר נוסף שנמנה על התורמים.

אלעזר הופתע ונבוך כאשר ראה את שלושתנו יחד, ואני שיערתי כי הוא מבין כבר את משמעותה של הפגישה הזו, אולם – לא. חיים קיבל את פנינו בידירות, והתעניין בשלושה במטרת בואינו.

האם הוא שקרן טוב עד כדי כך שביכולתו לשלוט בצורה מושלמת על תור פניו, ולא להסגיד שום רמז להפתעה או פחד? שאלתי את עצמי, האם ייתכן שמצפנו כלל אינו נוקף אותו?

לא, לא, האפשרות האחרונה כלתי אפשרית! נזפתי בעצמי, התמקד! מצא דרך לדון אותו לכף זכות! אבל מחשבותיו היו פוורות ומכוללות ולא מצאתי דרך כזו.

"העניין הוא כזה", אמר חיים, שכעסו מחק מחוור כל מחשבה של נימוס, "היום פגשתי

את ראובן, דיברנו על התאונה שארעה לאשתי וכיצד נגררנו בעקבות כך למצוקה כלכלית נוראה".

"אני זוכר", אמר חיים מדודות.

"ואלעזר סיפר לי כי הוא ויהודה ועוד שלושה עשר אנשים נוספים העבירו דרכך מאה שקלים בחודש, בהוראת קבע למשך שנה, כדי שתעזור לי", אמר חיים במרידות, "אבל אני לא קיבלתי ממך מעולם אפילו שקל! איך זה יכול להיות?"

חיים הדיק את שפתיו ואז נאחז: "קיבלת", אמר, "אבל לא ידעת שזה ממני... זוכר שאחייק מצא עמותה בחו"ל שעוזרת ליהודים חרדיים שנפגעו בתאונת דרכים ונחתת להם קצבה חודשית? מילאת טפסים, והעברת להם את מכתב ההמלצות של הרופא המטפל?"

"כן", אמר חיים, מזעיף גבות, "הם באמת עזרו לנו מאוד. גם עם ציוד רפואי אישי נזקקה לו, גם במימון הניתוח הפרטי שלנו, וגם בתמיכה חודשית קטנה. אבל על זה הרשית לעצמך לקחת שמונה עשרה אלף שקל דמי תיווך?"

"לא". אמר אלעזר, "אבל אין אגדה כזו. אני המצאתי אותה. כדי שתחשוש יותר בנוח לקבל תמיכה שארגנו לך כל מיני ידידים וחברים. הכסף שראובן ויהודה תרמו מימן חלק מהפעילות הזו".

"אבל - - - גמגם חיים, "אני ראיתי את הדפים שלהם, הם היו נראים מקצועיים מאוד! ראיתי גם פרסומים אחרים שלהם, אל תדבר שטויות!"

"את כל המיתוג והגרפיקה של העמותה חזו הכנתי אותם בתור עבודת סיום בקורס

הגרפיקה שלמדתי באותה תקופה. אבל העמותה לא קיימת... תוכל לברוק את זה בקלות אם תתקשר לאחד ממספרי הטלפון האמריקאים שנתתי לך. הם שייכים לכן דוד שלי, שעזר לי לעזור לך".

"אתה רציני?" שאל חיים נדהם, "אבל אם כך עזרת לנו בסכומי עתק!"

"הייתי רק שליח", אמר אלעזר ומשך בכתפיו, "אספתי סכום בסיסי מחברים, והצלחתי להגיע לסכום נאה, אבל ידעתי שזה לא יחזיל אפילו לכסות את ההוצאות הרפואיות ודמי המחזייה, אז ניסיתי להתרים גם מכרים וידידי משפחה בחו"ל, ובסייעתא דשמיא אחרי כמה שבועות שכחם צירפתי גרוש לגרוש, הגעתי לגביר שאשתו נפצעה באותה תקופה, והחליט לעזור לכם בכל מה שרק אפשר".

"אז אתה עמדת מאחורי כל זה?" חיים היה נרעש, "לא יאמן! לא הייתי מעלה על דעתי כזה רעיון. הייתי בטוח שאני נעזר בארגון פורמלי ורשמי..."

"זה בדיוק היה הרעיון", אמר אלעזר, "קיוויתי שכך יהיה לך יותר נוח להעזר בכסף שקיבלת, בלי להרגיש הכרת טובה מיוחדת לאף אחד. לא חשבתי שזה עלול לגרום לך גם להרגיש שחברייך הטובים לא נחלצו לעזרתך כאשר נזקקת להם, ואני מתנצל על כך".

חזרתי לביתי באותו ערב כאשר אני שקוע במחשבות אודות טוב ליבם של בני האדם, ונכונותם המופלאה להתאמץ כדי לעזור לחבריהם בדרך של כבוד. וגם... על חובתו של יהודי לדון את חברו לכף זכות, גם כאשר כל הראיות והעדויות מצביעות כנגדו.

ממכתבי הקוראים

את המאפים במקרר ואת הכביסה במייבש, והשאיר לי פתק: "אני אסתדר בלי זה בינתיים".

בעייפותי הרבה, לאחר לילה שלם נטול שינה, במיוחד עבורו, נדהמתי מן האמירה הזו. אם אתה יכול להסתדר לבד – מדוע אינך עושה זאת או לפחות מעדכן אותי בכך מראש, כדי שלא אטרח?

רק בערכו של יום הכנתי את אשר אירע – הכן אמנם נסע לשיבה, אך באותו ערב הגיע לחתונה באולם שמול ביתנו... ומסיבות טכניות של סחיבה והתנניידות העדיף לקחת איתו בכוקר רק מחצית מן החפצים ובערב לחזור לקחת את הנותר. בפשטות סבר שאני זוכרת את נשאת החתונה עליו דיבר יותר מפעם אחת, ולא העלה כלל עד דעתו שלא קישרתי בין הדברים...

אני נהנית מאוד מן העלון, ומן התכנים החשובים המופיעים בו. רציתי לציין כי לדעתי רבות מאוד מן ההודמנות לדון לכף זכות – מתרחשות בין כתלי הבית. ודווקא שם, במקום שבו חשוב כל כך לראות את מעלותיו של השני ולא למהר לשפוט אותו לכף חובה אנחנו מרשים לעצמינו לפעול ללא מחשבה, ומתוך אינסטינקטים ומשחזרים את כעסינו או לשוננו מבלי לנסות לדון קודם את הוולת לכף זכות.

לי עצמי אירע לא מזמן שנותרתי ערה לילה שלם בכדי להכין לבני ציוד לחזרתו לשיבה, לבצע את כל הכביסות והגיהוצים הדרושים, ולצרף גם מאפים שהוא זקוק להם כיוון שהוא רגיש לגלזון. אמנם לא הספקתי לארוח את הכל במזוודה כפי שרציתי, אבל השארתי לו פרטים מדויקים מה עליו לארוח ויצאתי לעבודתי.

כאשר חזרתי הביתה בצהריים נדהמתי לגלות כי הבחור הותיר

ספרו נפלאותיך

ענייני לידת בת

סיון תשפ"ד

לרגל השמחה השרויה במעונו של המזכה הרבים מ"ל קובץ גליונות" בהולדת בתו אסתר תחי' הבאנו כאן ליקוטים ופנינים נפלאים בעניינים אלו. ואנו ברכה שיזכה לראות נחת ממנה ומכל יוצאי חלציו לראותם גדולים בתורה ויראת שמים מדות טובות¹

ברכת שהחיינו בלידת בת

כ' השו"ע (סי' רכ"ג סעי' א) "ילדה אשתו זכר, מברך: הטוב והמטיב, וגם היא צריכה לברך כן". וכ' המשנ"ב (סק"ב) "זכר - מדסתמו הפוסקים משמע דאפילו היו לו כמה זכרים ותאב שיולד לו בת כדי שיקיים מצות פ"ר אפ"ה אם נולד בת אין מברך ע"ז ומ"מ נ"ל פשוט דבפעם ראשון כשרואה אותה מברך ברכת שהחיינו דמי גרע ממי שרואה את חברו לאחר ל' יום ושמוח בראייתו דמברך שהחיינו כדלקמן בסימן רכ"ה ס"א". וכבר קדמו הבעל התניא בסדר ברכת הנהנין נדפס בסידור התפילה שלו פ"ב סוף סעי' יב שכתב "ואפילו על בת צריך לברך שהחיינו כל שלשים יום כשנהנה ושמוח בראייתה וכו'".

[ועי' באגרת הגר"א גרודזינסקי זצ"ל נדפס בספר הסבא מסלבודקא (עמ' ד"ש) דכ' "מזל טוב לך על בת הנולד, אם על ממון מברכין שהחיינו על נפש יקרה לא כל שכן"].

והנצי"ב בספר מרומי שדה ברכות (נד, א) כתב וז"ל "והנה מדאיתא במשנה דעל כלים חדשים מברך, יש ללמוד לכאורה דמי שנולד לו בת שמברך שהחיינו דלא גרע מאילו קנה עבד או שפחה לשמשו שהרי מעשה ידה לאביה, איברא לא ראיתי זאת בפוסקים, ואולי י"ל דבת אינה מתנה טובה לאביה כידוע באגדה" עכ"ל.

אמנם בערוך השולחן שם כ' "אבל בלידת נקבה אין מברכין לפי שאין בזה שמחה כל כך כבזכר". ועי' באשל אברהם מה שהעיר בזה. ובשו"ת ציץ אליעזר (חי"ג ס"כ) ר"ל נפק"מ בין דברי המשנ"ב לנצי"ב האם גם האמא מברכת, דלד' המשנ"ב גם אמא מברכת ואילו לנצי"ב רק האב מברך דרך הוא זוכה במעשה ידים.

והנה מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה תפילה עמ' ר"פ) תמה על המשנ"ב דהרי כאן ראה, דהרי לא יוכל לזהות אח"כ אותה, וע"כ אי"ז ראה שמברכים עליה.

וכן העיר מהמבואר בשו"ע ס"ב דאין לברך שהחיינו על אחד שלא ראה אותו מעולם אפי' שהוא שמח ביותר. וע"כ כ' הגרש"ז דודאי סב לא יברך שהחיינו, דכיון דדברי המשנ"ב הם חידוש הבו דלא לסיפו עליה.

אכן מצאתי בשו"ת רבי עקיבה יוסף שלזינגר זצ"ל (א"ח סעי' ו) כותב שאפשר לברך שהחיינו על הולדת נכדה, ואפי' מבית החורגת ע"ש בדבריו, [אכן באמת דאין ללמוד משם הלכה, דשם המקרה היה בביתו של הגרע"י מרת חייקין שילדה בת, ולפי הידוע לי זה היה אחרי הרבה שנים

מיום חתונה שזכתה להפקד, וגם היא היתה בת יחידה, וע"כ צ"ע אם אפשר להוכיח משם].

והנה בעיקר תמיהת מרן הגרש"ז יש להציע דבאמת בזמן המשנ"ב שהיו יולדים בבית ואחרי הלידה היו נשארים שם וממילא היה האב מכיר מיד אחרי הלידה את בתו ושפיר יכול לברך ע"ז, אבל היום שהאב נמצא קצת זמן ובקושי רואה את בתו, וממילא אי"ז נקרא ראה. [ורק יל"ד דא"כ יברך שהחיינו אחרי שבאה לביתו ואז כבר מכיר אותה, אכן הגרש"ז שם דן למשנ"ב אם בראה הראשונה לא בירך, האם יכול לברך פעם ב' כיון דעדיין לא מכירה כלל, וצ"ע].

עוד יל"ד דהנה במשנ"ב (סי' רכ"ה סק"ב) כ' וז"ל "כתב הפמ"ג דאם נתבשר לו שילדה אשתו והוא היה במדינת הים וראהו עתה מברך שהחיינו או מחיה המתים [אם הוא לאחר י"ב חודש] דודאי יש לו שמחה בולדו אף שלא ראהו מעולם". ובשער הציון (או' ה') כ' "היינו, אפילו נקבה, דאי ילדה זכר ובירך על זה ברכת הטוב והמטיב כנ"ל בסימן רכ"ג, ובא לביתו בתוך שלשים יום, איני יודע אם חייב לברך שהחיינו, דברכת הטוב היא כוללת יותר". והיין דהבין בדברי הפרמ"ג דמברך על בתו שנולדה אפי' שלא ראה אותה מעולם. וקצ"ע דלפי"ז אמאי לא דובר הפרמ"ג על אופן פשוט שנולד לו בת שיברך ע"ז וצ"ע.

והנה בפמ"ג (באש"א סק"ג) כ' "שלא ראה. עיין מ"א. אף דעתה רואהו מכל מקום כיון דלא נעשה אוהב לו כי אם ע"י אגרת אין אהבה כל כך וליכא שמחה עתה, כי אם בדש ביה. מה שאין כן ילדה אשתו והוא היה במדינת הים וראהו עתה מברך שהחיינו או מחיה המתים דוודאי יש לו שמחה בולדו".

אכן כבר העיר במשנה הלכות (חי"ג סל"ב) דהנה בתשו' הרשב"א (ח"ד סעי' ז) כ' "שאלת מי שלא ראה חברו מעולם ושולחין זל"ז מכתבים ועכשיו ראהו מה יברך אם נהנה בראייתו. תשובה מי שלא ראה את חברו מעולם איני רואה שיהא חייב לברך כלום כו' ולא אמרו אלא בחבירו הרגיל אצלו דאילו על מי שלא ראהו לא נמצא החילוק הזה שבברכת מי שלא ראה את חברו ל' יום יברך שהחיינו ולאחר י"ב חודש יברך מחייה המתים דאילו לא ראהו מעולם כ"ש שעברו עליו י"ב חדש ומחייה המתים יברך אלא שלא אמרו אלא במי שראה את חברו ואח"כ נעלם ממנו כו' שהרי זה בראייתו עכשיו כאלו נעלם ממנו ומת ועכשיו חזר וחיה" ע"כ.

1 חלק מהדברים נמסרו לכבוד השמחה הגדולה בבית ידידינו עוז הגה"צ מגדולי מזכי הרבים לשם שמים, כש"ת רבי יצחק גולדשטוף שליט"א בהולדת בתו שתחיה "בת ת"ח אמיית".

והוא רעווא שנשמע ונבשר תמיד רק בשורות טובות אמן כן יהיה רצון.

והנה כתוב בפרשה: "ויגמל שקדים", ראשי תיבות: "ויהאנון יצחק גולדשטוף מ'וציא לאור ד'ברי שיח, ק'ובץ גליונות, י'צליח מ'אד". [האות ג' אני משתמש פעמיים] "תשפ"ד, ראשי תיבות: "ת'ורת ד'ברי שיח פלא".

בברכת כהנים באהבה כעיתירת גמליאל הכהן רבינוביץ מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

ולפי"ז אין מקום לחדש לברך היכא דלא נעלם ממנו, דע"ז לא נתקן הברכה.

אמנם בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סקט"ו) מיישב דבריו דכל דברי הרשב"א הוא דבלא זה אי"ז שמחה, אבל ודאי היכא דאיכא שמחה צריך לברך, ועי"ש דביאר בזה מה שמובא מאדמו"ר ממונקטש שבירך שהחיינו על הסבא אלפנדי אע"פ שלא ראה אותו מעולם. והיינו כי שמח מאוד בראיתו. וכן מובא שהנצי"ב בירך על האדר"ת שהחיינו אע"פ שלא ראה אותו מעולם. וא"כ מוכרח דלמדו כנ"ל דהברכה הוא על ריבוי השמחה, ולא על מה שנעלם ממנו.

וראה עוד בשו"ת רבי עקיבא יוסף (או"ח ח"ב סי' קס"ו) שכ' דמי שנולדה לו בת אחר בן וקיים פו"ר מברך שהחיינו. [וראה עוד בכאיל תערוג בעניני הלכה מה שאמר בזה מרן הגרא"ל והובא להלן]

סעם ע"ד הרעיון שאין לברך שהחיינו

והנה הנצי"ב במרומי שדה שם סיים דע"פ אגדה לכאן אין לברך על לידת בת, ונרחיב קצת בדבריו, דהנה בגמ' בסנהדרין (ק, ב) איתא "ואלא משום דכתיב [בספר בן סירא] בת לאביה מטמנת שוא מפחדה לא יישן בלילה בקטנותה שמא תתפתה בנערותה שמא תזונה בגרה שמא לא תינשא נישאת שמא לא יהיו לה בנים הזקינה שמא תעשה כשפים הא רבנן נמי אמרוה אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות אשרי מי שבניו זכרים או לו למי שבניו נקבות". ועי"ש במהרש"א דכ' "בת לאביה מטמנת שוא כו' לפי שיחשוב האדם שנולדה לו בת שיש לו בה שכר יותר משנולד לו בן כי הבת מיום שנולדה היא ברשותו למוכרה לאמה ולהשיאה והוא מקבל כסף קידושיה ומעשה ידיה שלו וכן שבח נעורים לאביה מה שאין כן בבן ואמר כי מטמון זה שיש לו בה הוא מטמון שוא כי יצא שכרו בהפסדו כי הוא מפחד תמיד עליה ואף בלילה לא יישן מדאגתו עליה וצריך לשומרה בקטנותה שמא תתפתה וכו' דבנערותיה אפשר שיהיה לו שכר הפתוי דהיינו הקנס שהוא לאביה אבל בקטנותה אין לה קנס כר"מ. ואמר בנערותה שמא תזונה אבל בגרה ודאי תזונה והוצרך להשיאה ושמה לא ימצא להשיאה להגון לה כדאמרין בתך בגרה שחרר עבדך וכו' נשאת שמא לא יהיה לה בנים וזו הדאגה בבית ולא בבן כי אין האשה אלא לבנים ושומר אי אפשר לעולם בלא זכרים וכו' מבואר בפ"ק דב"ב ע"ש".

וברד"ק (ירמיהו כ, טו) כ' "שמח - שמחה באמת שמחה כשאמר לו כי בן נולד לו כי בני אדם שמחים לבן זכר ודואגים על הנקבה". והחיד"א בפתח עינים עמ"ס נדה (לא, ב) כתב וז"ל (ד"ה זכר וכו') "לכאורה צריך טוב טעם על אשר בלידת בן זכר אפוי שמחה וכל העם מרננו אבתריה מגדל שמחים ואם נקבה תלד יתן לאיש עצב וכו' ובכל דור ודור ימצאון נשים צדקניות חמדניות ובעלות מזל הפלא ופלא וכמה בנים הקדיחו תבשילים אשר העדר יעדרון מכל טוב השחיתו התעיבו, וחבל על דמשתכחין וכל זה צריך טעם ואפשר במ"ש במדבר רבא פ"ג למה כל זכר ואינו מזכיר כל נקבה מפני שכבודו של הקב"ה עולה מן הזכרים עכ"ל הא למדת שהקב"ה חפץ בזכרים וכו', ועוד אפשר במ"ש מהר"ח ז"ל בדרשו' כ"י דחיה חטאה מאוד וס"מ בא עליה והטיל בה זוהמא ומשם נמשכה טומאה חמורה של הנדה וכו' ולכן הכל ירוננו וישמחו בלידת בן זכר כי אין לו זוהמא אלא בערלה וכל העומד לגזו כגזו דמי הוא טהור לא כן הנקבה כי היא משכן לסט"א והיא הכלי מוכן לחלאת זוהמת הסט"א לכן כל עצבים שנתחדש כלי להרבות הזוהמא משא"כ הזכר עכ"ל. וע"ע בפתח עינים עמ"ס סוטה (ט, ב) שג"כ כתב ככל הנ"ל בלשון אחרת, וביאר שם ג"כ בנותן טעם למה תיקנו בברכות השחר ברכת שלא עשני אשה עפ"ד דברי המהר"ח הנ"ל. ועי"ע בבן יהוידע עמ"ס בב"מ פד שהביא בזה מעשה נפלא. וכן הביא את דברי החיד"א בפתח עמ"ס נדה הנ"ל וכתב אח"כ וז"ל שנמצא מחמת דם הנדה תהיה הנקבה מאוסה ושנואה גם אצל הנשים שהם נקבות כמוה ואדרבא תמצא על פי רוב שהנשים שונאין הנקבות הנולדים להם יותר מן בעליהם האנשים הזכרים וכו' עכ"ל.

ובספרו כסא רחמים על מסכת סופרים (פרק א' א') כתב וז"ל "כי קדמונו נוחי נפש אמרו נקבה גימטריה נזק ורבינו אפרים ז"ל בפרישתו עה"ת כ"י כתב כי הב"ת גימטריה ארוך ולזה הכלה טעונה ברכה לבטל כל רע ואחיזת הסט"א וכו'. א"נ בסגנון אחר כי נקבה כלה גימטריה ריב ולכן טעונה ברכה להמשיך שם י-ה ביניהם וכו'. עוד כתב שם בהמשך דבריו יש לחקור בי הולדת נקבה עלי עצ"ב אב ואם וכל הקרב עלו בו עצבים ואמרו כי כשנולדה נקבה בשמים ממעל המזלות מצטערות וכל השמים הולך וצער"ר וכו' עכ"ל. ועיין להגר"ח פלאגי" בספרו עיני כל חי בב"ב ט"ז.

ועי"ע בבן יהוידע בשבועות י"ח ע"ש. ומקור דבריו בס' בן סירא (אוצר המדרשים עמ' מ"ד) "חביבין לכל אדם הזכרים ואוי לאבי הנקבות. אמר לו והלא שבע בנות יש לי וטוות ועושות כל מלאכת ביתי והן בביתי כזית רענן וכגנה יפה, והאין אתה אומר לי אוי לאבי הנקבות, ואם אין נקבות זכרים מהיכן באים. אמר לו בן סירא עני! תנחומים של הבל אתה מתנחם, שכך אמרו חז"ל אשרי מי שבניו זכרים ואוי לאבי הנקבות (פסחים ס"ה), לפיכך אני אמרתי לך. ועוד בשעה שהבת יוצאת ממעי אמה לאויר העולם שמים וארץ וכוכבים ומזלות וכל מה שנברא בעולם מתאבלים עליה, וכשיצא הבן לאויר העולם כל העולם שמחים, ואם נולד בת לאדם ואתה שואל מה ילדה אשת פלוני הוא משיבך בשפה רפה ובכובד ראש ועיניו כלפי מטה בת ילדה, ואם זכר הוא משיבך בצחצחות בן ילדה בלשון יפה ובמיטב הגיון ועיניו כלפי מעלה וכו'".

ומצאתי מציאה רבתי בזה, דהנה בדעת זקנים עה"ת פר' בראשית כ' "ויברך אותם אלקים. וכן, ויברך אלקים את יום השביעי. הא למדת, שהקונה דבר חדש, מברך שהחיינו". ומבואר דגם על נקבה מברכים שהחיינו, דהרי ברכת ה' היתה גם על חוה.

עוד טעם שאין מברכין שהחיינו

עוד נראה הא דאין מברכים על לידת בת, דנראה דהנה בלידת בן בעצם זה הוי טובה לו דהוא ילמד תורה ויתקיים ע"י מצוות, אכן בבית כיון דאין אשה אלא לבנים, וכל בריאת האשה היתה לצורך בעלה, א"כ כ"ז שלא נישאת א"א לברך שהחיינו דאכתי לא הושלם מטרתה, ולכן לא תיקנו ע"ז ברכה בפני עצמה.

[ובפרט נראה דהנה כבר הביאו הפוסקים דלא נהגו בברכות הללו, ויתכן דכידוע בזמנם רוב הילדים מתו רח"ל בחולי ובמגפות, וע"כ לא היה השמחה שלהם שלימה בלידת הילדים, ולפי"ז בדורנו שב"ה נשתנו הדברים אולי חוזר הדין לברך].

שאין מודים על הבת כמו על הבן

כ' הרשב"ם (ויצא ל, כא) "ותקרא את שמה דנה - ולא נכתבה הודאה על לדת הבת לדעת למה נקראת כן, שאין מודים על הבת כמו על הבן". ועי' מש"כ בשו"ת ציץ אליעזר ח"ד סכ"א.

ויתכן לדון בראיתו, דהנה בפ' התפלות והברכות לרבינו יהודה בן יקר (ח"ב עמ' נ') כ' וז"ל "ונראה שאם נולד לו בן צריך לברך שהחיינו שחדש הוא לו ושמח בו וכו' ושמח בו וזהו שפירש רבינו חננאל לישוע ונמלט, ועל הנקבה לא יברך דיין האמת ואע"פ שכתוב באגדה שהבאנו למעלה שלשה דברים אין אדם רוצה שיצא לו עשב בקמה ונקבה בבנים וחומץ ביינו ואם החמיץ יינו ודאי מברך דיין האמת, אבל אם בא עשב בקמה לא נהפכו החטים לעשבים ולא הבן לנקבה ואם לא רצה הקב"ה לתת לו הכל חטים והכל זכרים לא שייך כאן לברך על מה שלא נתן לו המקום כי אם על מה שנתן לו ונתקלקל או אבד או מת ואע"פ שעל שמועות רעות אומר דיין האמת אינו מברך על שלא היו טובות ולא על השמועה ממש אלא על האבדה ועל הקלקול שבא שהרי אם היה יודע שהשמועה שקר אע"פ שהיא שמועה רעה לא יברך דיין האמת". וכ"כ האבדורהם בהל' ברכת הראיה.

וא"כ אצל ד"נה, שבעצם היתה צריכה להולד בן, ונהפכה לבת, וכמבואר בגמ' בברכות ס, א. ולכן כאן איכא סברת הר"י בן יקר, דהוי כדין האמת, וע"כ ע"ז לא היה הודאה מיוחדת, אבל בכל לידת בת שפיר צריכים להודות.

קריאת שם בשבת

הדרישה בסו"ס ש"ס כ' "נראה לענ"ד כשמלוים החתן בשבת ביצאתו מבית הכנסת ויש ג"כ תינקות לקרא לה שם כנהוג, הולכים עם החתן והכלה אצל התינוקת, ומשם הולכים עמהם לבית החתן דסבירא להו דקריאת שם לבנות הוא במקום קריאת שם דזכר בשעת מילה. וצריך להקדים דמילה קודם לחתן, דהא מילה קודם למת, ומת קודם לחתן" עכ"ל. ==אגרות

[וידוע בשם המהר"ש מבעלו שכשם שאלוהי הנביא מגיע לברית, כך הוא מגיע לקריאת השם של נקבה].

ומבואר מכ"ז דבר חדש דעיקר מעלת הברית הוא קריאת שם וצ"ע טובא מאי ראיא מהא דמילה קודמת למת, דהיינו דוקא מעשה המילה, ולא קריאת שם, עכ"פ נמצינו דמישך שייכי קריאת השם למילה, ולכן קריאת שם לאשה זה היא מילתה.

והנה ברוקח עה"ת כ' בקרא דלא יקרא שמך אברהם וז"ל משעה שתכנס לברית ותוליד בקדושה זרע שאכרות עמם ברית תקרא שם חדש. ובפי' התוס' כתב דלכך קוראים שם דכתיב את בריתי וסמך לא יקרא. וצ"ל ע"פ דברי הגמ' בברכות (ז, ב) דשמות היו ביטוי של המהות של אדם, דרשינן שם אל תקרי שמות בארץ אלא שמות, כמו רות דיצא ממנה דוד דריויהו לה' בשירות ותשבחות.

ומעתה נראה דלכך בקריאת השם אנו קובעים את מהותו ותפקידו, וזה עושים במילה דמצינו בזוהר דמילה הרוחנית של אדם, הוא במילתו, וכמו דאיתא בתש' גליא מסכתא כשהספיד את הגר"ח מוולוז'ין דמת ב"ד סיון ונולד בז' סיון ואמר דהקב"ה השלים ימיו מיום ליום, דמת ביום מילתו דזהו זמן הלידה הרוחנית, של אדם, [ועי' נזר התורה פר' בשלח דברים נפלאים עפ"ז].

וכע"ז משמע בתש' מהרש"ל דכ' דאם אדם מת לו מת ויש לו למול בנו, צריך קודם למול, דאיכא נח"ר למת דבזה מקרי כאילו נולד, ואם נולד אחד במשפחה נתרפא כל המשפחה. ולכן בזמן שהוא נולד זהו זמן לקבוע לו שם, ולכן בזמן דקוראים שם לבת יש בזה ענין כמו בבן, דע"ז אנו קובעים את שמה, וע"כ דזהו זמן שיש לה כבר תפקיד שלה.

ומעתה נראה לבאר גם מה דמבואר בדרישה דהיו קוראים את השם בשבת דוקא, דהנה ידועים דברי האור החיים דבשבת היו גמר היצירה, ולכן אין תינוק נימול עד שיעבור עליו שבת, לכן אנו ממתינים עם הקריאת השם עד שהבת תהיה מושלמת בבריאתה, ואז אפשר לקרוא לה שם.

ובאגרות משה (אבן העזר ח"ד סי' ק"ב) כ' "... ואולי עוד בזמן הגמ' שיקראו השם תיכף אחר ברכת אשר קדש כשמברכין את התינוק. וצורך זה בקריאת שם איכא גם בבנות דג"כ הא כל אשה שהוזכרה בתורה נזכרת בשמה וברש"י לפי' החומש בראשית (ג, כ) על קרא דויקרא האדם שם אשתו חוה שהיה זה מרצון ואולי ציוו השי"ת לאדם שיקרא שמות, דהא פי' חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות, שמפרש דגם קריאת האדם שם לאשתו ע"י רצון וציוו זה שיקרא שמות. ולדורות נשאר מרצון וציוו זה שיקראו שמות לכל בן ובת הנולדים, שלכן הנהיגו אבותינו ורבותינו מדורות הראשונים שיקראו שמות הבנות ג"כ בקדושה בשעת קריאת התורה ובבקשת רחמים עליה, אבל ודאי הוא רק לפעם הראשון הוא קביעות השם לעולם בין לבן בין לבת".

ומובא בספר טעמי מנהגים (ענייני מילה סימן תתק"ט בסוף קונטרס אחרון) וז"ל בספר המאור הגדול פירש קוראי מועד אנשי שם וז"ל שמעתי שאפילו בעת שקורא שם לבתו הנולדה הוא קצת מצוה לשמוח ולעשות סעודה כי באה נשמה קדושה מעולם העליון כי הנשמה באה בעת קריאת השם כי נפש חיה הוא שמו, לכן הבני עליה היודעים מזה עושים מועד ויום טוב להלל ולשבח לבוראם וזהו קוראי מועד אנשי שם היינו שהיו מבני עליה והיו עושים מועד ויום טוב בשיר ושבח והלל בעת שהיו קוראים שם לאנשיהם אפילו בבת שלא היה שם אלא קריאת שם בלבד אפילו הכי היו עושים מועד ויום טוב עכ"ל.

ובס' דביר קדשו עה"פ ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש (א, א) הביא, שמעתי מהגאון רבי צבי חשין שליט"א דמכאן המקור שקוראים שם לבן הנולד בעת הכנסתו בבריתו של אאע"ה ולבת קוראים את שמה בשבת דהבעל הטורים כתב דתיבות ישראל הבאים תחילת המילים וסופם הם אותיות מילה. ובתיבות את יעקב איש סופי תיבות שבת לומר לך שבזכות מילה ושבט נגאלו אבותינו ממצרים. והנה נאמר להלן יט, ג' כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל והביא שם רש"י דבית יעקב אלו הנשים ובני ישראל אלו האנשים ולפ"ז ביאר דהנאמר שמות בני ישראל מדבר על הזכרים שהם נקראים בשמם בשעת המילה כנדרש מסופי התיבות ואת יעקב אלו הנשים הקרויות בית יעקב ולכן שפיר דורשים את יעקב איש לומר לך שמותיהן קוראין להן בשבת כנדרש מסופי התיבות שנאמר לגביהן.

והוסיף לזה את הנאמר בישיעה נ"ו ד' ה' אשר ישמרו את שבתתי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי הם שבת ומילה ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת והם אותם שני הדברים שנותנים שם לבנים ולבנות בשבת ובמילה.

עשיית קידוש לבת

כבר האריכו רבים האם עושים קידוש בלידת בת או לא.

ואיכא כמה מקורות לעשיית קידוש דהנה בגמ' ב"ב (צא, ב) איתא "דאמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בעז לבניו שנאמר (שופטים י"ב) ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ וישפט את ישראל שבע שנים ובכל אחת ואחת עשה שני משתאות אחד בבית אביו ואחד בבית חמיו ובכולן לא זימן את מנוח אמר כודנא עקרה במאי פרעא ל".

וברבינו גרשום שם כ' "שעשה לל' בניו ול' בנות. שהי' לו. ששים משתאות משנולדו. ובשלחן חוצה לבנותיו עשה ל' משתאות וכשהכניס בניו לחופה עשה ל' משתאות. הרי כאן ק"כ משתאות". ולכאז' איזה משתאות עשה כשנולדו לו הבנות וע"כ דעשה קידוש לבתו, וא"כ יש לנו מקור קדום לעשיית קידוש בלידת בת.

[והיה מקום לדון עפ"ד החת"ס בב"ב (טז, ב) דכ' "תנחומין של הבל ניחמך אבוך תימא רבה אבר קפרא וכי זה מדרך המוסר וחלילה לו מעול. ונ"ל היות זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם וכל המוליד זכר או נקבה אינו מביא לעולם אלא פלג גופא ולעת זיווגם יגמור גוף א' מבין בית האבות ומ"מ מי שהוליד הזכר ובטוח בו שיהיה ת"ח וצדיק אשרי לו שהגיע לחלקו דבר טוב. אמנם מי שאינו בטוח בזה הלא טוב לו בנקבה כי לעת זיווגם ימצא לו להשיא בתו לת"ח והיות כי בית רבי ושלשלת יחוסו היו בטוחים שלא ימוש תורה מפי זרע וזרעיהם עד עולם א"כ עליהם נאמר אשרי מי שבניו זכרים, אך רבי מענותותו היה כמסופק אם יהיה זרעו ת"ח ע"כ אמר רביה באה לעולם, ובר קפרא להיותו תלמיד רבי לא היה רשאי לשתוק ולוותר על כבודו של רבינו הקדוש ע"כ אמר אשרי מי שבניו זכרים על דרך הנ"ל וק"ל". ולפ"ז ה"ה בועז היה בטוח ששיא את בנותיו לת"ח דהיה ממשפחת אפרתים ולכן יכול היה לשמוח בלידת הבנות, אכן בגמ' שם מבואר דלא הזמין את מנוח כיון דהיה עקר, והנה לפ"ז לשמחת הבנות יכול היה להזמין דאצל מנוח לכאז' לא יהיה שמחה בהולדת הבנות].

והנה בגמ' ב"ק פ, א איתא "מכי אתא רב לבבל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן". וכ' התוס' שם וז"ל "לבי ישוע הבן - פ"ה פדיון הבן וכן הערוך וקשה דאע"ג דמתרגמינן פדיון פורקן מ"מ אין שייך לשון ישועה ור"ת פי' שנולד שם בן ועל שם שהולד נושע ונמלט ממעי אמו כדכתיב והמליטה זכר (ישעיה סו) נקט לשון ישועה והיו רגילין לעשות סעודה". ובתרומת הדשן סי' רס"ט כ' ע"ז "ואחד מהגדולים הוכיח משם דסעודת מצוה היא לרש"י כדאית ליה ולפ"ח כדאית ל' מדאיקלע רב להתם דהא אמרינן פ' גיד הנשה (חולין צה ע"ב) דרב לא הוי מתהני מסעודת הרשות, והיה רוצ"ל דמה שאנו נוהגים עכשיו לאחר שנולד זכר נכנסין לשם לטעום בלילי (ליל שבת) הסמוך ללידה דהיא סעודת מצוה, והיינו אותה סעודה דפר"ח וקבעה בלילי שבת בשעת שהכל מצויין בבתיהם. והר"ד ברמ"א יור"ד סי' רס"ה סעי' י"ב. ובדגול מרובה שם תמה ע"ז דא"כ אמאי לנקבה לא עושים סעודה כזו.

ובאמת מצאנו בכמה מקומות דכן גרסו גם שבוע הבת, במס' שמחות פ"ב ה"ב איתא "שבוע הבת ושבוע הבן, שבוע הבן קודם", ומובא ברי"ף גאון הל' אבל עמ' ר"ב. ובתורת האדם. [ובהערות יצחק ירנן (או' קנג) כ' "שבוע הבת. לפי מה שפי' הערוך ערך שבע ורש"י בב"ק דף פ' ע"א וסנהדרין דף ל"ב ע"ב נקרא שבוע הבן ע"ש מצות מילה שהיא לסוף שבוע, וא"כ צ"ע על מה נקרא שבוע הבת והרמב"ן לא פי' עליו דבר, ואולי הכוונה על קריאת שם לבת כמוזכר בדרישה סי' ש"ס ס"ד].

ובארחות חיים הל' מילה כ' "וגם יש מקומות שאין ישנים כל שבעת הלילות (אלא) בבית היולדת זכר או נקבה לשמירה. כדאמרינן שלשה צריכין שימור. ובליל שמיני בכל מקום (ומגנחין) [ומנגנין] ומשחקין שם. וזהו שאמר ר' ז"ל שבוע הבן ושבוע הבת שבוע הבן קודם".

וע"ע מש"כ הגריעב"ץ בספרו מגדל עוז בהקדמה לברכה העליונה וז"ל "א שזהו הסעודה שבליל שבת שבוע הבן הנזכר בתלמוד ב"ק הנ"ל ויסכים לזה שם שבוע שכן השבת היא תכלית ימי השבוע כי אין טעם לקרות כן סעודת הברית שהיא בשמיני וקורין אותה סעודת זכר אולי הוא לשון זכרון וזכירה כלומר מפני ששכח התורה שלמד במעי אמו שבא מלאך וסטרו כו' וזה דוקא בשבת לפי שנאמר בה ג"כ זכור. ועוד שהיא מצוה ראשונה שמקיים עתה ועל כן עושים הסעודה להתחלת התורה ושמירתה וזה טעם יפה אף נעים בענין סעודה זו ושמה.

עוד י"ל שנקרא זכר ע"ש שבאין להזכירו שבועתו שמשביעין אותו בשעת לידתו וזהו ג"כ שבוע הבן מלשון שבועה ומזכירין אותו בפעם ראשונה

שבאה מצוה לידו שהוא השבת אלא ש"ל קצת א"כ מדוע לא נעשה ג"כ שבוע הבת הלא גם היא מוזהרת על שמירת התורה וכו'. ולדרך הראשון לא קשיא דאשה אינה בת"מ לא קשיא כולי האי דפשיטא דאינו דומה ריבוי המצוות שהאיש חייב בהם ועל כולם חלה שבועתו משא"כ באשה כו' ידוע שכל הנשמות זכר ונקבה הן באין כו' והנקבה נכללת בו לכן כשיצא לאויר העולם משיעין אותו לבד ובזה מושבעת ג"כ בת זוגו עכ"ל.

ויש להתבונן א"כ כיצד לא מובא מנהג זה בשום אחד מן הראשונים, ובאמת היה אפ"ל דכידוע הם היו בעניות גדולה ולא היה באפשרותם לעשות סעודות בכ"מ כמבואר בכמה דוכתי, ולכן לא כתוב מנהג זה. ונהנה מפורסם בעולם בשם הגר"י קניבסקי זצ"ל שבא לפני אדם שבתו בגרה, ושאל אותו האם עשה לה קידוש ושאמר שלא עשה אמר שיעשו כעת, וכידוע דהגר"ח קניבסקי הכחיש דבר זה בתוקף, ומעיד שלא עשו אצל נכדות הקה"י קידוש, ובאמת נתברר לי שורש הטעות שהמעשה היה שפעם בא אבי בת בוגרת לפני הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל זצ"ל מח"ס שו"ת העמק שאלה שכבר עברו מספר שנים מאז שבתו הגיע לפרקה וכל השתדלויותיו לשדכה העלו חרס בידו, וכששמע הרה"ק מהורנסטייפל זצ"ל דברי האב, פנה אליו בשאלה האם לאחר לידת בתו ערך קידוש כנהוג והשיבו אבי הבת דבאמת כשנולדה בתו נתן לה שם בביהכ"נ ביום הקריאה ותו לא מיד, וכיון שכן אמר לו בעל העמק שאלה שוב לביתך ובשבת הקרובה תהנה את חבריך וידידך בקידושא רבה והם יברכוך כנהוג בהולדת הבת, וכן הוה. ואכן נושע במהרה ע"כ. וא"כ ונתחלף לאיניש הורנסטייפל בהסטיפלר ופשוט].

והנה ידוע לי נאמנה על זקני הגר"ד שהיה הולך להשתתף בקידוש שעשו להולדת הבנות, א' כשעשה הגר"ב זולטי קידוש השתתף שם הגר"ד, וכן אצל נכדת משפחת חיקין הלך להשתתף [ולא טעם שם כלום]. אכן לכאן נראה טעם פשוט לזה, דהנה בפירוש הרא"ש עה"ת (יז, יג) איתא וז"ל "בתוך אותה ברכה אומרי' הודו לה' כי טוב כל"ח שמעתי טעם נכון מה לנו אצל הודאה בזה הפסוק ויש לומר לפי מ"ש חז"ל ד' צריכים להודות היוצא מן האסורין אחד מהם וזה הולד עד עתה היה חבוש בבטן אמו ואין לך יוצא מן האסורין יותר מזה לפיכך מודים ומשבחים בעבורו". ובמהרי"ל הל' מילה או' ו' כ' "אומרים קיים את הילד הזה לאביו ולאמו וגו' עד הודו לה' כי טוב כל"ח. נראה בעיני הטעם משום דאיתא בגמרא אמרו לו אשתו ילדה זכר מברך הטוב והמטיב. וי"מ משום ארבעה צריכין להודות ואחד מהם היוצא מבית האסורים וכן התינוק יצא כן מאסורי מעי אמו".

ובאו"ז (הל' מילה ס' ק"ז) כ' "ונראה בעיני דהיינו טעמא כדתינא בהרואה אמרו לו אשתך ילדה זכר מברך הטוב והמטיב ויש מפרשים משום דאמר בהרואה ד' צריכין להודות כו' היוצא מבית האסורים. ותינוק הנולד דומה ליוצא מבית האסורים". ומעתה לכאן גם בת היא יוצאת מבית אסורים וצריך להודות בשבילה, ולכן עושים קידוש ובפי רבים יהללנו כמבואר בנצי"ב פר' צו שבקרבת תודה צריך להרבות באוכלים כדי שיתפרסם הנס, וע"כ שפיר יש מקור נאה לזה.

שו"ר מובא בשפ"א ליקוטים שכ' ע"ד המהרי"ל הנ"ל דאין זה מספיק דא"כ בזמן הלידה יש לאומרו וגם בנקיבה יש לאומרו, ולכן ביאר בזה דבהסתר הערלה הוי כיצא מבית האסורים וזה כי התגלות הנפש קדושה שבאדם היא במאסר עד שנימול דעד המילה הוי אטום כי הערלה מכסה הארת הנשמה וע"י המילה זוכה לרוח טהרה וע"ז כ' הוציאה ממסגר נפשי להודות את וכ"כ בדם שלחתי וכו' יעו"ש.

טעם חדש בקידוש בהולדת הבת

הנה מצאתי מציאה רבתי בענין הקידוש, בס' נחלה לישראל להגר"י ישראל זאב הורביץ זצ"ל תלמיד החת"ס דכ' (פכ"א) "ונקדים מ"ש בס' חבת ירושלם במאמר ישועת ישראל בשם רבינו בחי' פ' אמור הביא ירושלמי וז"ל אמר הקב"ה ביותר הם חביבים עלי זקני הגולה חביבה עלי בת קטנה בא"י מסנהדרין גדולה בחו"ל עכ"ל". ומאריך שם בהסבר הדבר ומסיים (פכ"ב) בזה"ל "בזה מצאתי מקום למנהג עיר הקדש טבר' ת"ו שאם נולד לא' בת עושה ביום השבת שמחה ומשתה והולכים כתות מחשובי העיר ונותנים להם מיני תרגימה ומשקה והמה ששים ושמיחים, ומנהג זה לא נשמע בכל מדינת חו"ל. ואחר שראיתי דברי הירושלמי הנ"ל אמרתי מנהג של ישראל תורה היא וראוי לשמוח ולא כמו בחו"ל שאמרז"ל בנדה פ' המפלת נקבה הכל עצבים קאי על חו"ל

ועל א"י נאמר תבלנה בשמחות וגיל כי א"י היא היכל מלך וז"ש תבואנה בהיכל מלך וק"ל".

והיה נראה לבאר דברי ירושלמי ע"פ דברי המהר"ל (חידושי אגדות סוטה כב, א) דהנשים קרובות ליר"ש יותר מאנשים, ובארץ ישראל דהיא מסוגלת ליר"ש א"כ שם מובטח שאשה תעשה תפקידה בשלימות מחמת היר"ש שבה, וע"כ גדולה מעלתה מסנהדרין שבחו"ל שלא בטוח שיזכו להגיע לשלימות.

אמנם חפשי דברי הירושלמי, ומצאתי דלכאן יש כאן ט"ס, ובירושלמי כתוב חביבה כת אחת שבארץ ישראל, והכונה לכת של ת"ח, ולא לבת וממילא נפל היסוד נפל הבנין.

עד שמצאתי בחסדי ה' יתב' דהאדר"ת כבר העיר בזה, ונדפס בקובץ מקבציאל (קובץ ל"ז עמ' פ"ה) וז"ל "בספר נחלת ישראל מפלפל שם על חז"ל שאמר הקב"ה חביבה עלי בת שבארץ ישראל מסנהדרין גדולה שבחו"ל ושרא לי מרי' שטעה בקוצו של ב', והוא מאמר ירושלמי בפ"ק דסנהדרין וכמה מקומות חביבה עלי כת קטנה של ב"ד מסנהדרין גדולה שבחו"ל". ובהערה שם הביאו דהוסיף בזה האדר"ת "אחר זמן רב שמעתי שיש באמת שני גירסאות בזה".

שו"ר בס' תורת חיים, שנדפסו הגהות אדמו"ר ר' שלום משאץ זצ"ל על הרבינו בחי' פר' אמור וז"ל "אשר תקראו אתם וכן אמרו בירושלמי בפי' דסנהדרין חביבה עלי בת קטנה באר"י מסנהדרין גדולה בבבל". נ"ב שם ה"ב ויש להעיר כי בכל ספרי רבינו כתוב בשם הירושלמי הנ"ל חביבה בת קטנה באר"י מסנהדרין גדולה בבבל אבל בירושלמי שלפנינו שם וכן בירושלמי נדדים פ"ו הי"ג הגירסא חביבה עלי כת קטנה שבאר"י מסנהדרין גדולה שבחו"ל.

עוד טעם בקידוש בהולדת הבת

אולי יש לפרש ע"ד צחות טעם המנהג לעשות קידוש בהולדת הבת, דהנה בגמ' ב"ב קמא, א איתא "האומר אם ילדה אשתי זכר וכו' למימרא דבת עדיפא ליה מבן והא אמר ר' יוחנן משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה שנאמר (במדבר כ"ז) והעברתם את נחלתו לבתו ואין העברה אלא עברה שנאמר (צפניה א') יום עברה היום ההוא לענין ירושה בן עדיף ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה ושמואל אמר הכא במבכרת עסקינן וכדבר חסדא דאמר רב חסדא בת תחלה סימן יפה לבנים איכא דאמרי דמריא לאחאה ואיכא דאמרי דלא שלטא ביה עינא בישא אמר רב חסדא ולדידי בנתן עדיפן לי מבני ואיבעית אימא הא מני ר' יהודה היא הי רבי יהודה אילימא רבי יהודה דבכל דתניא (בראשית כ"ד) וה' ברך את אברהם בכל רבי מאיר אומר שלא היה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת ובכל שמה אימור דשמעת ליה לרבי יהודה בריתא נמי לא חסריה רחמנא לאברהם דעדיפא מבן מי שמעת ליה אלא הא רבי יהודה דתניא מצוה לזון את הבנות וק"ו לבנים דעסקי בתורה דברי ר"מ רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וק"ו לבנות דלא ליתולן". ועי"ש בתוס' דכ' "לדידי בנתן עדיפן לי מבני פי' בקונטרס שלא נתקיימו לו בנים ואין נראה דהרבה בנים היו לו כדאשכחן (לעיל ח) ר"נ בר ר"ח (לעיל ז) מר ינוקא ומר קשישא בני ר"ח (ע"ז יא) רב חנן בר ר"ח וכן רב מרי ורב פנחס בני ר"ח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז) אלא נראה לר"י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני לפי שהיו חתניו גדולי הדור רבא (ורב מרי בר חמא) ומר עוקבא בר חמא".

ומעתה נראה דהנה בגמ' בשבת כג, ב איתא "אמר רבא דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן". וא"כ נראה דכשאדם נולד לו בת, אכתי א"ז טובה בשבילו אבל אם יעשה סעודה לחכמים ויכבד אותם, ממילא יזכה לחתנים ת"ח, ושוב איכא מעלה בלידת הבת כמו ר' חסדא.

[ועי' בכתב סופר עה"פ וה' ברך את אברהם בכ שכ' "ועל דרך צחות י"ל, עפ"י מה שאמרו ז"ל [ב"ב טז:] שלא היה לו בת, ע"ד שכ' הרמב"ם באגרת לבנו שבתו מלבנת שערוותיו בשביל דאגה לשדך אותה לפי כבודו הראוי לו. ועיין רמב"ן שאילו היה בת לאברהם היה דואג למי יתנה. והיינו שאמרו ז"ל וד' ברך את אברהם בכל, שלא היה לו בת, דאילו היה לו בת, גם שהיה לו כל טוב היתה זקנה קופצת עליו והלבינו שערוותיו מפני דאגת הבת, וק"ל"].

טעם נוסף לעשיית קידוש בשבת קודש

הנה כבר הבאנו שהיה מנהג שעושים קידוש בהולדת הבת, ונראה דהנה יש שמחה מיוחדת בשבעה דנחמתא, דהרי ק"ל דאין בן דוד בא עד יכלו

כל הנשמות בגוף, וממילא כל אחד שנולד מקרב את כולנו לגאולה, ובפרט בארץ ישראל שזהו מקום המוכן לגאולה שאנו שמחים ביותר בכל אחד שנולד.

[רק העירו דהנה בתוס' בנדה (יג, א) "עד שיכלו כל הנשמות שבגוף - והא דאמר (שבת דף קיח:) אילמלי שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלים וי"ל דהרבה היו יולדות בכרס אחד". וא"כ אין זה שמחה מושלמת כיון דכשיצטרכו ליגאל יהיה נס באופן הזה, ואולי אכתי יש שמחה שזה קורה באופן הטבעי ועי'].

עוד נראה להציע דבר חדש, דהנה הטעם שפטורות הנשים ממצות שהזמן גרמא, הכלבו (סי' ע"ג) הביא וז"ל "כתב הבעל המלמד ז"ל בפרשת לך לך באות הברית אשר כרת השם עם האבות הוא שימול כל זכר בשר ערלתו ודי אות הברית לזכרים לפי שהנקבה היא לעזר הזכר ואל אישה תשוקתה והוא ימשול בה להנהיגה ולהדריכה בדרכיו ולעשות כל מעשיה על פיו והיותה על הדרך הזה הוא סבה ג"כ שהיא פטורה מכל מצות עשה שהזמן גרמא כי אלו היתה טרודה לעשות המצוה בזמנה היה הבעל בלא עזר בזמנים ההם והיתה הקטטה נופלת בהם, ותסור הממשלה המכוונת לתועלתו ולתועלתה ולפי הטעם הזה הספיק האות בזכרים עכ"ל".

ומעתה יל"ע דלעיתיד לבא שנזכה שהיו מלכים אמוניך, אז הנשים יוכלו לקיים גם את המצוות הללו.

והנה בהפסדה של שבת ר"ח שנאמר יבוא כל בשר. ודרשו גם נשים. והק' הר"י איבשיץ אמאי נשים יעלו לרגל הרי נשים פטורות ממצות שהזמן גרמא, ונשים פטורות מראיה, ולהל"ל י"ל דאח"כ יהיו חייבות בזה.

ואחר החיפוש מצאתי מובא מס' ילקוט הגרשוני בסוף עזרא דכ' כע"ז ובטעם אחר ואילו דבריו: איתא בילקוט שמעוני (שמואל א א יג רמז לב) על הפסוק וחנה היא גם מדברת על לבה איתא למה נשתתפו הנשים עם הקטנים והעבדים לענין המצות לפי שאין להם אלא לב אחד שנאמר וחנה היא מדברת על לבה. ופירש הזית רענן לבעל המגן אברהם שם שמקשה למה הם פטורים ממצוות עשה שהזמן גרמא. ומתרץ לפי שאין להם אלא לב אחד היינו שאין יצר טוב שולט בהם כ"כ. וא"כ מ"ע שאינו נוהג לעולם קרוב הוא שלא תעשה לפיכך פטרה הכתוב ולכן כתוב וחנה היא מדברת על לבה ולא על לבבה. ועי' בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' ס"א ד"ה והנה שהביא ילקוט זה, וכתב שזהו טעם חדש למה נשים פטורות ממ"ע שהזמן גרמא משום שאין להם אלא לב אחד וכדפי' בזית רענן עיי"ש.

ובס' ילקוט הגרשוני כתב עפ"ז לחדש דכיון שהטעם דנשים פטורות ממ"ע שהזמן גרמא הוא משום שאין להם אלא לב אחד דהיינו שהיצר הרע שולט בהם יותר מן היצ"ט ומעתה לעתיד לבוא כאשר יתבטל היצר ולא יהיו לו שליטה בשום אדם כדאיתא בסוכה נב, א לעת"ל מביאו הקב"ה ליצ"ה"ר ושוחטו. ועי' ברש"י שם ד"ה וספדה שכתב ועוד שאין יצ"ה"ר שולט כדאמר קרא והסירותי את לב האבן (יחזקאל יא יט) ולקמן אמר הקב"ה שוחטו א"כ ודאי נשים תהיינה חייבות גם במ"ע שהזמן גרמא דאז יהיו שוין לגמרי בכל ענין כאנשים מאחר שאין יצ"ה"ר שולט בעולם

ולפי"ז תירץ קושיית התוס' (קידושין כט, א ד"ה אותו) למה לי קרא (בראשית כא, ד) דאיתא ולא אותה לפטור נשים ממילת בניהם תיפוק ליה דהוה מ"ע שהזמן גרמא דאין מלין אלא ביום נשים פטורות עיי"ש. וכן לקמן (שם לו א) במשנה הסמיכות והתנופות וההגשות והמליקות וכו' נוהגים באנשים ולא בנשים הקשו התוס' בד"ה הקבלות אמאי איצטרך קרא בגמ' למעוטי נשים תיפוק ליה דכולהו מ"ע שהזמן גרמא שאינם נוהגות אלא ביום כדכתיב (ויקרא ז לח) ביום צוותו וכו' עיי"ש

ולהל"ל ניחא דצריך קרא על לעת"ל דאף שאז תהיינה חייבות במ"ע שהזמן גרמא כנ"ל מ"מ במצוות אלו יהיו גם אז פטורות מגז"ה כדקרא.

והוסיף בזה עוד דאף דקיימ"ל כרבי יהודה דלא דרשינן טעמא דקרא למה פטרה התורה נשים ממ"ע שהזמן גרמא, מ"מ הרי כתב בשו"ת חת"ס (יר"ד סי' רנ"ד בד"ה ונ"ל) דלחומרא לכו"ע דרשינן טעמא דקרא עכ"ד.

ומעתה נראה לחדש דלכך עושים קידושא רבא בשבת, דהנה מצינו דבר נפלא בדבשבת נשים חייבות בכל מצות שהזמן גרמא, ואילו בהבדלה כבר נח' אם חייבות, ונראה דכיון דכל הטעם דפטורות מהז"ג בגלל שהם משועבדות לבעליהם, א"כ בשבת שאסורות במלאכה שפיר הם חייבות בכל המצות, אבל בהבדלה שזה כבר מצו"ש חוזרת ונפטרת מיד מהמצווה.

ומעתה י"ל דבשבת קודש שאנו כבר מרגישים את המעין העולם הבא, אז שייך לשמוח שמחה שלימה בלידת בת שחיבת במצוות, יזכנו ה' בקרוב לראות בביאת משיח צדקנו.

אוי לו למי שבניו נקבות

מובא בשם הגר"א בזה"ל "הנה בבא בתרא (דף ט"ז ע"ב) ר"ש ברבי איתילידא ליה ברתא הוה קא חליש דעתיה אמר ליה אבוא רבייה בא לעולם, אמר ליה בר קפרא תנחומין של הבל ניחמך אביך וכו' אלא אשרי למי שבניו זכרים וכו' ע"כ. ונצרך לדעת מה היא הנחמה שנחמו אביו ובמה נחמו, ומאי אמר ליה בר קפרא שהניחום הוא של הבל, ונראה להסביר הענין, דבאמת יותר טובה לעולם כשנולדה נקבה יותר משנולד זכר על דרך משל אם יש עשרה זכרים ומאה נקבות יכול כל זכר ליקח עשרה נקבות ואם יולד עוד זכר לא נולד רביה בעולם רק מה שהוא נולד וניתוסף איש אחד בעולם, דהא הזכרים שהיו כבר בעולם יכלו ליקח כל הנקבות ואין העולם צריכין להזכר שנולד מעכשיו, אבל אם נולדה נקבה הרי עוד בא רביה לעולם מה שלא היה בתחילה, אבל למי היא הטובה ע"כ צ"ל דלעולם יש יותר טובה כשנולדה נקבה, אבל להאב שנולד לו יש לו יותר טובה כשנולד לו בן זכר משום שזכר אחד יכול לישא כמה נקבות ויהיה לו זרע מכל אחת ואחת, לאפוקי כשנולדה לו נקבה אין לו זרע רק מהנקבה אחת ותו לא, ולפי זה יש לומר דזהו הניחום שנחמו אביו רבייה בא "לעולם", רצונו לומר שלעולם יש יותר טובה כשבא לעולם נקבה דרבייה בא מחדש מה שלא היה בתחילה, ובר קפרא אמר לו תנחומין של הבל ניחמך אביך, משום דהטובה היא רק להעולם אבל לך היה הטובה יותר כשהיה נולד לך בן זכר והזכר ישא נקבות הרבה ויהיו לו בנים מרובים, לכן אשרי למי שבניו זכרים. (שנות אליהו בסוף מס' ביכורים)".

ולפ"ד נמצא דבזה"ל דאיכא תקנה של רבינו גרשום שלא לישא ב' נשים נמצא דאין הבדל אם נולד בן או בת, דתמיד יהיה לו אותו כמות של נכדים, וע"כ ליכא ענין של אוי לו למי שבניו נקבות.

מעלת הנשים

איתא במש' במכות (פ"ג מ"ג) "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות וכו'". וברמב"ם בפיהמש"נ שם כתב דאין אדם עושה מצוה בשלימות לכן הרבה ה' מצוות דמתוך כ"ז יעשה מצוה אחת כתיקונה, ומעתה צ"ע אמאי נשים פטורות ממצות עשה דהז"ג ולא חששינן שלא יעשו מצוה אחת כתיקונם.

והנראה עפ"ד החיד"א (מראית העין שבועות יח, א) דכתב דטבע הנשים יותר קרוב לעוה"ב מאשר הגברים, ולכן אינם צריכות ללימוד תורה כדי לזכות לעוה"ב אלא סגי במה שהם מסיעות לד"ת, [וזהו הפשוט בזה דהזכרים חייבים בכל המצות וחייבים בתלמוד תורה ונשים פטורות מתלמוד תורה ומצוות עשה שהזמן גרמא אבל אינו מתיישב הענין היטב כי לפי הזמן רובא דהזכרים אינם בני תורה ואינם מקיימים כתיקונם והן בעון ענין עריות יותר מצוי בזכרים מבנקבות ורבות בנות צנועות וכבר אפילו האמוראים יש מי שאמריו לדין עדיפא לן בנתן מבני ובא וראה דהנשים קרובות יותר לעולם הבא מהאנשים דשני עונות גדולים והם מצויים שהם ביטול תורה וקרי בכמה מינים נשים אינם מצוות והן קרובות לזכות לעולם הבא ולכן על רוב הנשים אינם באות בגלגול כמו שכתב רבינו הארי"ל ז"ל]. עכ"ד. ומעתה מובאר אמאי יש להם פחות מצוות דהא אינם צריכות לעשות מצות הרבה כדי להגיע לשלימות כיון דמטבעם הם קרבות לשלימות יותר מהגברים.

ונראה עוד, דהנה כל בריאת האשה היתה להטיב, לאיש וממילא כל מטרת האשה בעולם היא רק לטוב דזהו סיבת בריאתה וכמבואר בקרא, וא"כ שפיר מובאר עיקר מעלתה של הנשים שהם יותר קרובות אל השלימות.

ובאופן נראה דהנה סיבת פטור נשים ממצות עשה דהז"ג כתבו האבודרהם ועוד דכיון דהם משועבדות לבעליהן, ונראה להוסיף בזה בהבנת הדברים, דהנה לא מצינו דעושים לאשה סעודת "בת מצוה" כמו דעושים לאיש וכבר באגרות משה (ח"ב סי' צ"ז) עורר אמאי לא עבדינן סעודה בהכנסה למצוות של נשים, ונראה דכל תפקיד האשה הוא לעזר לבעלה והיא חלק מבעלה והקב"ה יצרה כדי שתסייע לבעלה בגשמיית וכמבואר בגמ' ביבמות (סב, א). ומעתה הטיל הקב"ה את עבודה הרוחנית לאיש ואת העבודה הגשמית לאשה, וכיון דהם גוף אחת אינם נצרכות למעשה מצוה, דהבעל מקיים את המצוות בעבורה, ומעתה עיקר מצותה ועיקר התועלת שלה היא בסיוע לבעלה בקיום המצוה ואם תעשה את זה בשלימות א"כ ממילא היא באה לשלימות, וידועים דברי הח"ח (") דאף אם אין הבעל לומד תורה ואשתו שולחת אותו ללימוד מקבלת שכר גמור.

במחיצת מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל

נמסר ע"י מערכת "כאיל תערוג" לרגל השמחה השרויה במעון הרה"ג ר' יצחק גולדשטוף שליט"א

לידת בת

שח תלמיד אחד: אמרתי לרבנו שנולדה לי בת למזל טוב. רבנו לחץ את ידי ואמר 'תזכה לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים'. לאחר רגע הוסיף בדרך צחות: באמת למה אומרים 'לתורה' הרי בת אינה לומדת, ופעם היו אומרים רק 'לחופה ולמעשים טובים'. בגלל זה היום הבנות מאריכות ב'תורה' (בלימודים שלהם) ועי"ז גורם שמתעכב ה'חופה'.

[דהנה הנוסח המקובל היום בברכת לידת בת הוא שזוכה לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים. אולם המעיין בסידורים הישנים במי שבידך יראה שהנוסח שם הוא לגדלה לחופה ולמעשים טובים ולכאורה זהו הנוסח הנכון יותר, שהרי המקור לברכה זו הוא בגמ' בשבת קלז שבזמן הבית הקהל מברך את אבי הבן שכשם שהכניסו לברית כן יזכה להכניסו לתורה לחופה ולמעשים טובים. וביארו הראשונים שהכונה היא עפ"י הגמ' בקידושין כט, א שהאב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות ומש"כ אנו מברכים את אבי הבן שכשם שזכה לקיים בבנו את המצוה הראשונה המוטלת עליו למולו כן יזכה לקיים את שאר החיובים שיש לו כלפי בנו ללמדו תורה ולהשיאו אשה. ולפי"ז פשוט שאין הברכה הזאת שייכת בבית שחרי אין חיוב על האב ללמדו תורה כמבואר בקידושין שם וממילא לא שייך לברך את אבי הבת שיזכה לגדלה לה"כ כיון שאינו חייב בכך משא"כ לענין חופה וחיוב חינוך למידות טובות ולמעשים טובים שזכה האב לבתו. ובספר מסורת משה עמ' תצח נשאל את הגר"מ פיינשטיין זצ"ל האם הנוסח הנכון הוא וזוכה לגדלה לתורה בן תורה לחופה ולמעשים טובים או רק לחופה ולמעשים טובים והשיב שיש להוסיף לא מחייבות ללמוד התורה, והתורה שצריכים ללמוד כדי לידע הדינים נכלל במושג מעשים טובים. ואף שנוסח זה לא נמצא בחז"ל מ"מ זהו הנוסח שנדפס, ולמעשה כך נהג הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, שם. ובספר ארחות רבנו ח"ג עמ' קנח הביא שהחז"א זצ"ל היה מברך למי שנולדה לו בת שיגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים. ואמר החז"א שבזמננו מברכים גם כן ללידת בת משום שהיום צריכים ללמד גם לבת תורה משום שהדור פרוץ עכ"ל.

אמנם הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל באגרותיו (רכט) כותב: יקירי אהובי מכתבך היקר הגיעני לנכון קבל נא בזה את ברכתי להולדת בתך תחי' נוהג אני לא לחלק בין בן לבת בנוגע להמטבע של לתורה לחופה ולמעשים טובים מכיון שאצלנו הנשים מברכות ברכת התורה אין שום מקום להשמיט את ברכת התורה ללידת הבת אדרבא ברכת התורה כשהיא באה בנוגע ללידת הבת משמשת כפולה מאשר בלידת הבן. כי ברכת התורה בנוגע לבת כוללת גם את תורתה עצמה וגם את תורת בעלה ובכן תתברך לגדל את בתך לתורה לחופה ולמעשים טובים ותזכה על ידה להכניס לביתך תלמיד חכם שיתעלה למדרגת גדול בביתך ועיניך רואות ושמחות ושבעות נחת בשותפות עם רעייתך היקרה תחי' מנשים באוהל חבורך. למה לא הודעתני את שמה של בתך נא לתקן את זה בהזדמנות הראשונה, באהבה, יצחק]. כותב נכדו: כשנולדה לי בתי תחי' באתי לבשרו על כך, שאל אותי אם אני עורך בשבת קידוש לרגל לידתה, שאלתי את רבנו אם הוא סבור שצריך לעשות, הוא השיב לי: 'וכי לא צריך להודות לקב"ה?!'. אמנם רבנו עצמו לא עשה קידוש בלידת בנותיו (רשימות נכדו הרה"ג ר' ישראל יעקב שטינמן).

וכע"ז כותב הרה"ג רא"פ: נכחתי כשנשאל רבנו (שבט התשע"ב) האם כדאי לעשות קידוש להולדת בת ולהתברך בכך להצלחת הבת או שמה אין עניין. והשיב הרב אפשר כן ואפשר כן, אבל כדאי לתת קידוש (בזאת יבוא אהרן עמ' תד).

אות ה"א בשם אשה

כתב הטור עה"ת (ויצא ל, ג) 'ויש מפרשים (מדרש הגדול) על שם ה' של בלהה שהיא סימן לזרע, כדכתיב (להלן מז, כג) הא לכם זרע, וכתיב (ישעיה כו, ד) כי ביה ה' צור עולמים, שהעולם הזה נברא בה"א (מנחות כט, ב), וכל האחרות היה להם אות ה' בשמם, חוץ מרחל, ועל כן הכניסה לו בלהה, שיש לה שני ההי"ן, שתעלה לה האחת, וכן לאברהם ושרה נתוסף להם אות ה"א בשמם. ושאלתי (ע"י ידידנו הרה"ג ר' יצחק אוהב ציון) את הגר"ח קניבסקי אם יש לחוש לדברי הטור הנ"ל ולקרוא לבת שם עם אות ה"א ואמר 'ש מקפידין ע"ז'. אמנם רבנו אמר לי שאין צריך לחוש לזה, ואעשה כרצוני.

העיקר זה מה שהגננת תקרא לה

אברך ניוגש לרבנו שנולדה לו בת, ויש סבתא שנפטרה לפני שבועיים, וכל המשפ' מחכה שיקרא על שמה, ואשתו בוכה שלא רוצה את השם הזה, אמר רבינו תראה העיקר זה השם שהגננת קוראה לה, תאמר לאשתך שתתן שתי שמות אחד מה שהיא רוצה, והשני את השם של הסבתא, אבל היא תשתמש בשם שהיא רוצה, אמר האברך שאשתו

אומרת שהמשפ' תרצה רק את השם הזה, אמר רבינו בתקיפות מה יש להם מהשם אין בשמות שום דבר מה עושים מזה עסק, ולבסוף תפס את ידו וא"ל תגיד לאשתך שלא תבכה בכיה של חנם, ותתן שתי שמות והעיקר זה מה שהגננת תקרא לה.

שהחיינו בלידת בן ובת

נשאל רבנו אדם שזוכה לקיים מצות פ"ו שנולד לו בן ובת האם יברך שהחיינו על מצות פ"ו חוץ משהחיינו של לידת בת. ואמר רבנו שלא תיקנו ברכה שהחיינו על זה. ואמר רבנו שזהו מצוה דממילא שלא עושה שום מעשה ובכח"ג לא תיקנו שהחיינו. (דולה ומשקה עמ' קל)

מכתב ברכה להולדת הבת

בס"ד. לכ' ר' א' ק' נ"י שלו' וישע רב.

שמענו בשורה טובה בלידת בתו שרה אסתר שתחי' תזכו לראות נחת ממנה ומכל צאצאכם, וזכות תמיכתו באיגון עשיית שלו' בין איש לאשתו ועיני חינוך תזכו לאושר ולהרבות שלו' בכלל ישראל עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו, א. ס.

אהרן יהודה לייב שטינמן - כ"ג תמוז תשס"ט לפ"ק

מעלת אשת ה"ח

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו ה' ותהר רבקה

אשתו. (תולדות כה, כא)

פרש"י 'לו ולא לה שאין דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע'. ואע"פ דקודם מ"ת גם הזכרים עדיין לא נצטוו במצוות אלו, מ"מ האבות קיימו את כל התורה, אלא תפילתו נתקבלה יותר כיון שהוא צדיק בן צדיק וע"כ דכיון שרבקה קיימה המצוות וסייעה ליצחק ללמוד תורה, תפילתה היתה צריכה להתקבל כמו תפילתו, לולא טעם זה שיצחק הוא צדיק בן צדיק (אילת השחר כאן).

וכע"ז אמר רבנו לבאר דברי הגמ' בכתובות (סז, ב) מר עוקבא הוה עניא בשיבבותיה, דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי בצינורא דדשא. יום אחד אמר: איזיל איחזי מאן קעביד בי ההוא טיבותא. ההוא יומא נגהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא, אתיא דביתוהו בהדיה, כיון דחזויה דקא מצלי ליה לדשא נפק בתרייהו, רהוט מקמיה עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא, הוה קא מיקליין כרעיה דמר עוקבא, אמרה ליה דביתהו: שקול כרעין אותיב אכרעאי. חלש דעתיה, אמרה ליה: אנא שכיחנא בגויה דביתא ומקרבא אהניתי.

והעיר רבנו, הרי מר עוקבא היה אמורא ולמד תורה, ואמאי זה לא יותר סיבה לזכות יותר מאשתו, וע"כ דכיון שהיא סייעה לו ללמוד יש לה שכר לימודו, והיתה לה מעלה נוספת שנותנת צדקה בעצמה.

נולד עבד ה'

היסוד ושורש העבודה כששמע שנולד בן ה' אומר ב"ה נולד עוד עובד ה' ללמוד תורה. ויש לבדוק האם גם שנולדה בת היה אומר כן?.

על מי נאמר אשה בכל אלה לא מצאתי

איתא בגיטין (מה א) קשיא לי' לר' עיליש כתיב אדם א' מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי הא איכא בנתי' דר' נתן יש להוכיח מכאן דחייב לדון לכף זכות הוא אפילו אם ע"ז צריך לומר דנעשה לו נס דאל"כ כיון דאפשר דהם עושין בכשפים כמו שבאמת נתברר אח"כ שהי' כן ומאי הוי קשיא לי' ולמה לא תלה שזה ע"ז כישוף וע"כ דמחויב לדון לכף זכות ואפילו שנעשה להם נס ולכן הוקשה לו מהפסוק וצע"ק דהא היו נשים נביאות כמו האמהות ומרים וחנה ואביגיל שודאי היו צדקניות וכן אשתו של מר עוקבא כמבואר בכתובות דף ס"ח וחולדה שהיתה נביאה ולמה הוקשה לו על בנתי' דר' נחמן אם הם צדקניות.

ואפשר דודאי אלה שהי' ניכר בצדקותן לא היה קשה דשלמה התכוין בלמי שאינו ניכר שהן צדיקות לא מצאתי שהן צדיקות אבל אנשים יש שהם צדיקים נסתרים ולכן כל הני נשיכו דהי' ידועים בצדקותן כגון אשת מר עוקבא שהיתה עוסקת בחסד וכן אמרינן בתענית דף כ"א ע"ב דהאשה שהיתה עוסקת בחסד בעיר דרוקרת ובזכותה ניצלו הרבה שבשכונותיה אבל בנות של ר' נחמן לא הי' ניכר צדקותן ובכ"ז הוי בחשן קדרא א"כ ע"כ יש הרבה צדקניות למרות שאנחנו לא רואים עליהם שהם צדקניות וע"ז השיבו לו מן השמים לדעת שבאמת הם לא צדקניות. (אילת השחר שם)

במחיצת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל

נמסר מכתבי הרה"ג ר' אליעזר קרביץ שליט"א לכבוד בעל השמחה המזכה הרבים בתורת מרן הגר"ח זצ"ל בכל העולם בגליון ובספרים 'דברי שי"ח'

קידושא רבה בלידת בת

ש. אדם שנולדה לו בשעט"מ בת באחד מימי השבוע, האם יקרא את שמה בעליה לתורה בשבת או בקריאת התורה בימות החול.

ת. כרצונו.¹

ש. מי שנולדה לו בת בשעט"מ, האם יש ענין לערוך קידושא רבא בשבת או שיכול לחלק מעט מזונות ויין ככולל שבו הוא לומד באמצע השבוע ובזה לצאת ידי הודאה להשי"ת.

ת. א. יש ענין.

ב. בשניהם.²

ש. אדם שעושה קידושא רבה בשבת לרגל שנולדה לו בת בשעט"מ ומזמין ציבור גדול, האם זה נכלל בהוצאות שבת ויחזירו לו את ההוצאות של הקידוש כחלק מהוצאות שבת שלא נכלל במה שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה.

ת. כן.³

ש. אדם שנולד לו בת בשעט"מ ומביא יין ומזונות לציבור בערב פסח, האם אפשר באכילה זו להיפטר מתענית בכורים.

לעשיית סעודת הודאה ללידת בת.

איתא בגמ' ב"ב צא' ע"א "אמר רבה בר רב הונא מאה ועשרים משתאות עשה בועז לבניו שנאמר ויהי לו שלושים בנים ולשלושים בנות ובכל אחת ואחת עשה שתי משתאות", ופירש רבינו גרשום שעשה ששים משתאות משנולדו, וששים משתאות כשהכניסם לחופה. הרי לן שעושים קידוש וסעודה בלידת בת (ולא כפירוש רשב"ם שבועז עשה ששים משתאות לסעודת אירוסין וששים לסעודת נישואין).

ע' מש"כ הדרישה (יור"ד סימן שס' סק"ב על הא דמבואר בטור שיש להקדים ברית מילה לכבוד חתן וכלה, שאי אירע שיש חתן וגם צריך לילך לקרות שם לבת בבית היולדת, שכך היה מנהגם, נוהגין כשמלחין החתן בשב ביציאתו מבית הכנסת ויש ג"כ תינוקות לקרוא לה שם כנהוג, שהולכין עם החתן והכלה אצל החינוקת בקצת מקומות ומשם הולכין עמהם לבית החתן. ומסביר את הטעם, משום דס"ל דקריאת שם לבנות הוא במקום קריאת שם דזכר בשעת מילה, וע"כ צריך לאקדמו, דמילה קודם לחתונתו' ע"ש. לפ"ז רואים החשיבות בקריאת שם לבת שהוא במקום קריאת שם דזכר בשעת מילה ועד כדי שמעלן לזה בדינא דמילה ממש לענין שקודם לחתן.

עוד הביא לפי הטעם שפירשו התוס' בב"ק פ' ע"א בשם ר"ת דישוע הבן נקרא בלשון ישועה על שם דהולד נושע ונמלט ממעי אמו, כדכתיב והמליטה זכר ונקטינן דהיו רגילין לעשות סעודה, לפ"ז מהאי טעמא יש לכלול גם הקידוש שעושין לבת דהרי שייך הוא בשניהם.

עוד הביא בשם תורת האדם שער ענין ההוצאה שהביא ברייתא ממכילתא שבוע הבן שבוע הבת, ומשמע דלפנים נהגו לעשות סעודה גם בלידת בת שענינה סעודת הודאה והלל לד' על שהולד נושע ונולד.

והביא שסעודה זו נקראת אצל עדות המזרח בשם זבד הבת, והוא השמחה בשבת בקידוש להמסובים ונותנים אז שם לילדה.

התפרסם בשם הגאון ר' אליקים דבורקס שליט"א שהביא ג"כ בשם רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שציין למקור לב"ב צא' שבועז היו שלושים בנות וערך עבורם משתה ומבואר בראשונים שעשה קידוש כשנולדו הבנות.

⁴ לפי מה שכתבנו במק"א בשם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל לגבי שלום זכר וברית בשבת, ג"כ מסתבר שלא יחזירו, כי אין זה חלק מדברים שחייב מצד שבת.

⁵ וכן אמר לי הרה"ג ר' אברהם צבי ישראלזון שליט"א בשם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שכיון שאין חיוב לעשות סעודה אין זה סעודת מצוה וממילא אין זה פוסק.

² עיין בספר מנהג ישראל תורה ח"ב עמוד צח' ב' מנהגים וטעמים לדבר מתי זמן המוכשר לקריאת שם לבת. בענין קריאת שם לבת עיין שו"ת מנחת יצחק חלק ד' סימן קז' ובהליכות בת ישראל עמוד קפב'. ועיין שלמי שמחה עמוד תס'.

בתורת היולדת פרק ס' עמוד שצח' מביא שכתב בספר הברית, שלא מצינו שער הכושר שתקנו חז"ל שיקראו לנקבה שם בישראל, אלא דבכמה מקומות המנהג כשהאב עולה לתורה נותן לה שם בענין שהחזן נותן לו מי שבירך. ויש נוהגים ליתן שם לבתו ביום הלידה, ויש מקומות שנותנים שם לבת בסוף חודש לפי שהאשה משולה לירח. ובספר מגדל עוז כתב ביום שבת קודש שהולכת היולדת נקבה בבית הכנסת עושים מי שבירך ללידה וקורים לה שם בישראל. ואם אינה הולכת, מ"מ האב או אחרים נותנים לה שם בסוף ד' שבועות משקרובה לצאת מספק נפל. ובשבת עושים קצת שמחה בחילוק קליות ואגוזים לילדים המבקרים את היולדת וקורים על עריסתה פסוקי ברכה.

עוד מביא שבספר תפארת בנים הביא בשם הבני יששכר לקרוא שם לבנות בהזדמנות הראשונה בקריאת התורה בשני או בחמישי למזל ולברכה.

³ בהזדמנות אחרת ענה בנוסח שונה.

בדרך שיחה עמוד לב' מביא בשם רבינו זצוק"ל בענין קריאת שם מהפרשה. ובעמוד לג' הביא שסיפר רבינו זצוק"ל "אצלנו עשו קידוש רק בבית הראשונה ולא יותר. וגם זה לא כלום. אצל בתי הראשונה שנולדה עשתה חמותי ע"ה קידוש. אין צריך לעשות אחר בת ראשונה, אצל הבת הראשונה זה רבנות או כשיש הפסק כמה שנים שזה רבנות עושים קידוש ולא יותר.

ומובא שנשאל רבינו זצוק"ל, בבית כנסת בחוץ לארץ עשו פעם קידוש על בת שהיא בת כה' שנים, כי לא עשו קידוש בזמן לידתה, ובשם אביו מרן הקהלות יעקב זצוק"ל אמרו שלכן לא הולך לה בשידוכים, והשיב רבינו זצוק"ל, מי המציא זאת, וכי לא הייתי שומע זה בבית, מעולם לא אמר לעשות קידוש במשפחה.

אחד מבוגרי ישיבת רבינו חיים עוזר האב"ד הרב ג. שליט"א סיפר לי בערש"ק פרשת בחוקתי תשע"ט שיש לו בת שהיא בגיל שנתיים וחצי בערך ולא מדברת בינתיים כי אם אבא ואמא, ושאל את רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל מה לעשות, ושאל אותו רבינו זצוק"ל האם עשה קידוש כשנולדה בתו, וענה לרבינו זצוק"ל שלא עשה. אמר לו רבינו זצוק"ל, אני לא יודע עם זה בגלל זה, אבל בשבת בבוקר שאתה עושה קידוש בבית, תזמין עוד כמה אנשים. ולכן פגשתי אותו בבית כנסת בערב שבת שקנה כמות גדולה לעשות קידוש גדול. וזוכה בס"ד שאכן תוכל לדבר כמו שצריך.

בעלון דברי טעם שע"י אחד מבני החבורה גליון 157 עוסק בענין לידת בת, ובתוך הדברים כותב בענין המקור לעשיית קידוש לבת, שיש בחז"ל כמה מקורות

מִן רֹאשׁ יְשִׁיבַת פּוֹנִיבֵז' הַגִּרְבִּ"ד פּוֹבֶרְסְקִי שְׁלִיטֵ"א בְּדַבְרֵי הַדְרָכָה וַחֲזִיזוֹק לַחַיִּי תוֹרָה בְּבִנּוֹת יִשְׂרָאֵל

נִמְסָר ע"י מַעֲרַכַת "מִבֵּית הַבַּד" לְכַבּוֹד הַשְּׂמִיחָה שֶׁל הַרֶ"ה ג' ר' יִצְחָק גוֹלְדְּשְׁטוֹף שְׁלִיטֵ"א
מֵיִסָּד וּמו"ל הַגְּלִיּוֹן הַנּוֹדֵעַ בְּשַׁעַר בֵּת רַבִּים

אבל פרה אדומה הרי כל מעשי' בחוץ, אלא שנאמר בה דאף שמעשי' בחוץ נקראת חטאת, והטעם משום דכל מעשי' לנוכח אוהל מועד, ונתחדש בזה דאף דבר שעבודתו בחוץ אם כל מעשיו לנוכח אוהל מועד מקבל בזה תורת קרבן וחטאת מיקרי.

וכן הוא הענין בנשים דאף שאין להם תורה עצמה, מכל מקום מעשיהם נוכח התורה לסייע ולהרבות לימוד התורה, וזה סיבה שיתקדש גופן בקדושת התורה, וכבר מיתתן מכפרת כקרבנות, ולכן המשל על אשה אינו חטאת הקריבה בבית המקדש, אלא דוקא פרה אדומה שמעשי' בחוץ ונקראת חטאת, וזוהי מעלתן של נשים צדקניות אם רוצות שתהי' להם את זכות התורה, עליהם לייחד את מעשיהן לנוכח אוהל מועד במטרה לסייע לבעליהן ובניהם בלימוד התורה.

אמנם היום גם מטעימים להם קצת דברי תורה שירגישו בעצמם את הטעם, אבל עיקר זכות התורה אצל נשים הוא מה שמסייעות בלימוד התורה, ולכן על הבנות לדעת שאחר שנישאות אין תפקידם לעסוק בספרי הגות ומחשבה, אלא פשוט לסייע בידי בעליהן ובניהם ללימוד תורה, וכל אחת שאלו יהיו מעשי' הרי היא כמרים הנביאה שהמשיטלה התורה לפרה אדומה, כל מעשי' לנוכח אוהל מועד.

דברים אלו צריכות הבנות לדעת, יש להם מחנכות שיועדות מה תכלית החיים ולזה הם מכוונות אותם, וגם מטעימים להם מעט מטעם החיים עצמו, אך זה צריך להיות בגבול אין צורך ללמד יתר על המידה.

בגמ' במס' נזיר [כט] אי' דאב אינו יכול להדיר את בתו בניזיר, ומפרש ר"ל בגמ' שם שבתו אינו מצווה לחנכה, והראשונים הק' דודאי חובת חינוך היא גם על בת, ות' שניירות שאני, וביאור הדברים כשמחנכים בן החינוך הוא שמצפים ממנו להיות גדול בישראל כאחד מגדולי הדורות, וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, אבל על בת החינוך הוא שתעשה מה שמוטל עלי', אבל אין לחנכה לפרישות וניירות.

אבל לדעת מה הם החיים ומה היא התורה זה היא צריכה, ואז היא תדאג כל חייה שבעלה וילדי' יוכלו לשבת וללמוד, וזה כל מעשי' לנוכח אוהל מועד.

ובזמירות של שבת אומר הפייט השומר שבת הבן עם הבת לקל ירצו כמנחה על מחבת, מדוע המשילו זאת למנחה על מחבת דוקא, אמנם כך עולה החרוז יפה אך ודאי יש בזה גם טעם, והענין הוא כי מנחה מגישים אותה בכלי על המחבת, והמחבת נחשבת לחלק מן המנחה אף על פי שאין מקטירים אותה, וכך הוא גם במנוחת השבת שהיא שייכת לקדושת התורה, שגם הבת אם היא זוכה להיות הכלי מחזיק ברכה, שהיא מחזיקה ומסייעת את בעלה וילדי' ללימוד תורה, הרי נחשב לה הדבר כמו ששייכת היא עצמה למצות תלמוד תורה.

ואספר מה שמקובל במשפחתנו צאצאי המשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל שהיו בניו רש"ז ור' אברהם ור' משה ליב, והיתה לו בת מרת חס', והיו הבנים מבקשים מאחותם שתכין עבורם את הארוחה, ורבי ירוחם ראה זאת ואמר אתם אמנם לא רוצים להטריח את אמא, אך תדעו לכם שחבייתה שאמא מכינה שיהיה הרבה יותר ממה שאחותכם מכינה עבורכם, האמא נותנת את הלב בעבור זה.

ובנות שלומדות במקום שמכוון על ידי מי שגדל במשפחות נעלות אלו וגם צות המחנכות הם מבתיים גדולים בישראל, בעז"ה יגדלו בנות שהולכות בדרך הזו, ואברך אותם שיצליחו ואת המחנכות שיזכו להמשיך לחנך ותרבה התורה והקדושה בישראל

בדורות הקודמים הבנות ישבו בבית, לא למדו, אנו עוד זוכרים את אותם נשים צדקניות שלא ידעו מאומה, בשביל מה הן צריכות ללמוד בבית יש אוירה של תורה וזה מספיק, אולם זה השתנה אחרי שההשכלה גרמה חורבן, והקב"ה עזר ובאה מרת שרה שנירר ע"ה והקימה בית יעקב, ומאז בנות לומדות, והן צריכות ללמוד.

בנביא שמואל [א] מסופר על חנה שלא היו לה ילדים ותבכה ולא תאכל, ויאמר לה אלקנה אישה חנה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים; וצ"ב האם ענין זה הוא נחמה לאשה עקרה החפצה בבנים.

ונראה לבאר בזה דודאי תשוקתה של חנה לזכות לפרי בטן לא הי' ענין רגשי בעלמא כנשים פשוטות שחפצות בהנאת גידול ילדים והפגת הריקנות והשממון מחייהן, [שהרי בברכות (לא):] נתפרש בגמרא תפילתה וכן אמרה: רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה, עינים לראות, ואזנים לשמוע, חוטם להריח, פה לדבר, ידים לעשות בהם מלאכה, רגלים להלך בהן, דדים להניק בהן, דדים הללו שנתת על לבי למה, לא להניק בהן, תן לי בן ואניק בהן; וצריך ביאור אם טענתה טענה וכמו שבאמת לבסוף נתקבלה תפילתה וזכתה לבן, מדוע ישנם נשים עקרות בעולם, ומה תהי' התשובה אצלם מדוע נבראו בהם אברי אשה, והביאור בזה דטענה זו רק צדקנית כחנה יכולה להשמיע, שהשלימה עצמה, ואצלה בכל שאר אברי' אין אחד לבטלה, אלא כולם מנוצלים בשלימות לתפקידם בעבודת הש"ת, ולכן שייך אצלה טענה זו מדוע נבראו בה אברים אלו אם לא ניתן לה בן.

ונראה שרצונה העז לזכות לבנים הוא כי ידעה חנה שלזכות לחיי עוה"ב חיי נצח הוא רק על ידי תורה, תחיית המתים היא רק מכח התורה, ובגמ' ברכות [יז.] אי' נשים במאי זכיין?, באקרוי בנייהו לבי כנישתא, ובאתנווי גבריהו בי רבנן, ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן; וביאור השאלה היא במה זוכות הנשים לזכות התורה שיתקדש גופן על ידי זה בקדושת התורה, ועל זה באה התשובה שעל ידי שמסייעות בניהן ובעליהן לעסוק בתורה זוכות לזכות התורה, ואף שמעשים אלו אינם עצם תורה ואינן עוסקות בתורה בפועל זוכות על ידי זה שיתקדש גופן.

וכדי לזכות לזה השתוקקה חנה לזכות לבנים, ועל זה אמר לה אלקנה בעלה, הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים, שהרי גם מה שהנשים מסייעות ביד בעליהן שיוכלו לעסוק בתורה הוא סיבה לזכות בזכות התורה, וגם יתכן שאמר לה שמעתה יגביר הוא חיילים לתורה ביתר שאת והיא תסייע לו בזה, ותזכה למילוי משאלתה, כי תוספת עסק התורה של אלקנה הוא נעלה מאד.

וכשבאה בת ללמוד בבית יעקב צריכים להשריש בה ענין זה, שכדי לזכות לחיים צריכים קשר וחיבור לתורה, אין מתחברים לתורה על ידי בעל תלמיד חכם ובנים שעוסקים בתורה.

חז"ל [מ"ק כח.] אמרו על מיתת מרים למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת; וצריך ביאור הרי פרה אדומה אינה קרבן ומעשי' בחוץ בהר המשחה, והיאך היא מכפרת, והביאור בזה משום דמכל מקום מצינו שנקראת חטאת, ואם כן צריך ביאור דמדוע ראה הכתוב לסמוך מיתת מרים לפרה אדומה דוקא, דאף שנקראת חטאת ובאה לכפר על חטא העגל, מכל מקום עיקרה לטהרה בא, והי' ראוי לסמוך ענין מיתת צדיקים לעיקר פרשת חטאת.

ונראה בזה דקרבן חטאת הרי הוא קרב בבית המקדש, והכהן כשעובד עבודה בבית המקדש מובן שזה מכפר, וכמו כן העוסק בתורה מובן שמתקדש, הלומד בישיבה הוא כנמצא בבית המקדש.

כמה שאלות בענייני לידת בת ממרן עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א

לכבוד השמחה השרויה במעונו של מזכה הרבים הרב יצחק גולדשטוף שליט"א באדיבות מערכת גליון 'דברי חמד'

שניים. ומטין משמיה דהגר"ח שמואלביץ זצ"ל שפנינה נענשה הגם שנתכוונה לשם שמים, משום שפגיעה בחבר שורפת כמו אש, וכמו שאדם יכניס את ידו לתוך אש אף שכוונתו לשם שמים ידו תשרף, כך הפוגע בחבירו, אף שכוונתו לטובה יפגע?

תשובה

הרופא קיים מצוה גדולה, שהרי האב לא התנהג כראוי ומותר לצער, כדאמרין בבבא מציעא (דף נח ע"ב) 'לא תונו איש את עמיתו' באונאת דברים הא כיצד... אם היו יסורין באין עליו אם היו חלאים באין עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חביריו לאיוב, 'הלא יראתך כסלתך תקותך ותם דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד'. וכתב הסמ"ע (סימן רכח סק"ו) שלכן הם אמרו כן לאיוב, משום שהיה מטיח דברים כלפי השגחת הש"י ומדותיו. גם בעניננו כיון שהאב הזה כופר בטובתו של מקום, ואינו רוצה מה שהקב"ה נותן לו, מותר לצערו כדי להעמידו על האמת. משא"כ חנה שלא עשתה שום מעשה, אלא הקב"ה סגר רחמה לא היה לפנינה לצערה. [ויעוין עוד מש"כ בכעין זה בחשוקי חמד בבא בתרא דף טז ע"א].

עוד יש להביא לזה ראייה מהא דאמרין במסכת שבת (דף קח ע"א על פי ביאור התוס' ד"ה ר"ח) שרב הפליג בספינה על גבי נהר שמימיו רעים. שמואל שהיה רופא גדול, שיער שרב בודאי שתה מהמים וחלה במעיו. על כן התחכם שמואל לרפאותו, ועשה מעשה, הביאו לביתו והאכילו מאכלים המשלשלים והשקהו שכו, והסתיר מרב את מקום בית הכסא, וזאת "כדי שיתהפך ויתבלבל הזבל במעיו [על ידי הסמים] ומתמוגג כולו". ומבואר בגמרא שרב מאד הצטער בזה. הרי שמותר לאדם לצער את חבירו, כשכוונתו לטובתו.

והנה בגמרא שם מסופר שרב קילל את שמואל שגרם לו את היסורים, יעו"ש. ואם כן משמע שרב סובר שאסור לגרום יסורים לאדם גם כשהמטרה היא לרפאותו, ואם כן הרי קי"ל דהלכה כרב באיסורים. אלא שרב חשב שכוונתו היתה לצער אותו, כמבואר שם בבן יהוידע, ולכן קלל, וקללת חכם אפילו על חנם היא באה.

למה כתבה הגמרא שרצוי להתפלל שתלד אשתו זכר

שאלה

נאמר במסכת ברכות (דף ס ע"א) שמשלשה ימים עד ארבעים יום, של תחילת ההיריון יתפלל אדם שאשתו תלד זכר, ויש להסתפק הרי בת טובה ובריאה ומוצלחת היא מתנה טובה?

תשובה

נאמר במסכת סנהדרין דף ק ע"ב אסור לקרות בספרי מינים רב יוסף אמר בספר בן סירה נמי אסור למיקרי, אמר ליה אביי מאי טעמא אילימא משום דכתב בת לאביה מטמונת שוא, מפחדה לא יישן בלילה, בקטנותה שמא תתפתה, בנערותה שמא תזנה, בגרה שמא לא תינשא, נישאת שמא לא יהיו לה בנים, הזקינה שמא תעשה כשפים, הא רבנן נמי אמרוה אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבניו זכרים אוי לו למי שבניו נקבות.

ובימינו אנו צריך להתפלל גם על הזכרים שלא יפרצו גדרי הצניעות, ושהבנים יהיו מוצלחים, וכמו שכתב המשנ"ב (סימן מז סק"י) ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפייהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי תורה וצדיקים, ובעלי מדות טובות, ויכוין מאוד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים ונהיה אנחנו וצאצאינו, וכן כשאומר בובא לציון למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה.

אלא שיתרון של הבן זכר הוא בתלמוד תורה ובקיום המצוות, שחייב בכלום ולא כהבת שפטורה ממצוות שהזמן גרמא. אך כאשר השי"ת זיכתו בבת, יגדלה לצניעות ולאהבת תורה ואז תזכה את בעלה ואת בניה וגם את הוריה.

ונראה שמי שאינו מכניס אהבת תורה בבניו, ואינו מגדלתו לתורה ולמצוות כדבעי, אולי עדיף שיתפלל שיוולדו לו בנות, כי לא יענש כל כך על זה שהם מבטלים תורה.

בירך שהחיינו בסעות על בת אחרת, האם יברך בשנית

א. בישרו לו שנולדה לו בת, והראוה אותה, ובירך עליה שהחיינו, (כמבואר במשנ"ב סימן רכג סק"ב) ואחר כך נתברר שזוהי בת אחרת, האם יחזור ובירך שהחיינו על בתו האמיתית, שהראו לו אחר כך? ב. נולדה לו בת והראו לו אותה, ואמרו שנולד לו בן, ובירך הטוב והמטיב על ראייתו. ואח"כ נתברר שהיא בת, היברך שנית שהחיינו כמבואר?

תשובה

א. מסתבר דלא יצא ידי חובתו בברכה הראשונה, שיצאה לבטלה, שהרי לא ראה אז את בתו, ולא נתחייב בשעת הראיה של הראשונה בברכת "שהחיינו", מאחר ולא ראה אז את בתו האמיתית, וחייב לברך כעת שנית. והנה מעשה באדם שנולדה לו בת (בלידה שהיתה בביתו) ובירך עליה שהחיינו, והמייילדת המתינה לצאת השליא, והנה תאומה, ונסתפק אם יברך על השניה שוב שהחיינו? ויש לפשוט ספק זה מדברי המהרש"ם בדעת תורה (רכ"ה) שכתב, אם באו ב' חביריו, יברך פעם אחת שהחיינו על ראיית שניהם, ואם בא השני אחרי שכבר בירך על הראשון, צריך לברך שנית. ואינו כברכת הנהנין שבהם נמשכת הנאתם (כלומר, אפילו ידע שהשני יבוא תיכף אחר הראשון, שבברכת הנהנין אינו מברך אלא על הראשון. עיין סימן קע"ט ה', שאני ברכת הנהנין שבהם נמשכת הנאתן משא"כ ברכת הראיה) עכ"ל. מדברי מהרש"ם למדנו שאם בירך על ראיית בתו ואח"כ ראה את תאומה מברך שנית. ומזה נלמד בכל שכן שאם הראו לו בת בסעות ונתברר שבירך עליה בסעות מברך שנית.

ב. יתכן שלא יברך, כי ברכת הטוב והמטיב פוטרת שהחיינו, וכבר דן בזה הא"א סימן רכ"ו א' ונשאר בצ"ע. ואינו דומה למה שכתב הבה"ל (סימן רכג ס"ה ד"ה שהיא) דאם יברך ברכת הטוב והמטיב במקום שצריך לברך שהחיינו הוא ברכה לבטלה, כיון דאצלנו באמת יש שמחה גם לאשתו בלידת הבת אלא שלא תיקנו ברכת הטוב והמטיב, אבל אינו שקר וא"כ יתכן שבדיעבד לא הוי ברכה לבטלה, וצ"ע.

ביקש שאם תוולד לו בת, לא יבשרוהו, והרופא בישרו שנולד לו בן אך חולה

שאלה

באחד מבתי החולים הגיעה אשה ללדת בלא בעלה, לאחר הלידה בישר לה הרופא מזל טוב נולדה לך בת בריאה, האשה פרצה בבכי קורע לב, לשאלת הרופאים על סיבת הבכי, סיפרה להם שכבר יש לה שש בנות, ובעלה אמר לה שתלך ללדת לבדה, ואם תוולד בת, שלא תודיע לו על זה כלל, ולא תביא אותה הביתה.

הרופא הרגיע את האשה ואמר לה שבעזרת ה', הכל יבוא על מקומו בשלום. הרופא התקשר לבעל ובישרו מזל טוב, נולד לך בן, אך הוסיף אנה תבוא מיד לבית חולים, וכשתגיע תכנס אלי מיד קודם שאתה פוגש את אשתך. האב מיהר להגיע, ונכנס לחדרו של הרופא. הרופא ביקש ממנו לשבת ולשתות כוס מים, הוא הסביר לאב אמנם זכית לבן זכר, אך לדאבונו אצל הרך הנולד נמצאו קצת בעיות, והחל לפרט, יש לו בעיה ברגליו רגל ימין ארוכה ושמאל קצרה, אך זו הבעיה הקטנה, והמשיך ומנה כמה פגמים קשים, מהקל אל הכבד, עד שסיים, כי לילד ישנה בעיה מוחית רצינית, וכעת הנורא מכל מבחינתו, היא הפגם הקשה בלבנו... בעוד רגעים מספר הוא עומד להיכנס לניתוח מסובך.

האב פרץ בבכי מר, וצעק במר לבו, אני אשם בכל, על שצערתי את אשתי, ובעטתי בטובתו של מקום, שנתן לי שש בנות טובות, ואני כפרתי בטובתו, ואיני מודה לו, ורק כל הזמן מבקש בן, מה היה נורא כל כך אם היה לי בת בריאה וטובה, כמו ששת הבנות שיש לי. אז אמר לו הרופא, אמת אתה צריך לחזור בתשובה על שכפרת בטובתו של מקום, אבל כעת ב"ה לא נענשת, ומזל טוב מזל טוב, נולדה לך בת בריאה ושלומה. האב הודה לרופא על שפתח לו את העינים לראות את טובת הקב"ה, והודה לה' על כל החסד אשר גמלו.

כעת שואל הרופא האם היה מותר לו לצער את האב כדי לפקוח לו את העינים, או שמא אסור, דאמרין בבבא בתרא (דף טז ע"א) פנינה לשם שמים נתכוונה, דהיינו, פנינה ציערה את חנה בעבור שתתפלל לקב"ה על שהיא עקרה, ובכל זאת נענשה, שכל בן שנולד לחנה, פנינה היתה קוברת

אם ראוי לעשות סעודת מצוה לכבוד הולדת הבת

שאלה

נולדה לו בת האם ראוי לעשות קידוש לכבודה בעשרה, כדי להודות לבורא עולם על חסדיו הגדולים?

תשובה

נאמר בשלטי גיבורים על המרדכי (שבת ריש פרק יט הובא בדרכי משה יו"ד סימן רסה ס"א) בטעם שצריך עשרה לברית מילה, דמדמין תינוק הנימול ליוצא מבית האסורים, שצריך להודות באפי עשרה, ולכן אומרים הודו בברית מילה.

כמו כן נאמר בבבא קמא (דף פ ע"א) רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן. וכתבו התוס', שרש"י פירש פדיון הבן, ור"ת פירש שנולד שם בן, ועל שם שהולד נושע ונמלט ממעי אמו, כדכתיב 'והמליטה זכר' נקט לשון ישועה והיו רגילין לעשות סעודה.

וכתב בתרומת הדשן⁶ שסעודה זו הוא מה שאנו נוהגים עכשיו לאחר שנולד זכר, נכנסין לשם לטעום בליל שבת הסמוך ללידה דהיא סעודת מצוה [שלום זכר], והיינו אותה סעודה לפי פירוש ר"ח⁷ וקבעה בליל שבת בשעה שהכל מצויין בבתייהם.

ובדגול מרבבה (יו"ד סימן קעח על ש"ך סק"ו) כתב שנראה שזה הסעודה שנוהגים לעשות בלילה קודם המילה⁸ לסמוך סעודה זו סמוך למצות מילה, כי לפירוש התרומת הדשן קשה למה אין עושין סעודה גם לנקיבה, שגם כן נמלטה מרחם⁹.

והנה במסכת שמחות (פ"ב ה"ג) נאמר שבוע הבת ושבוע הבן, שבוע הבן קודם, הביאו הרמב"ם בתורת האדם (שער הסוף ענין ההוצאה) ובאורחות חיים (הלכות מילה אות ט) הוסיף שיש מקומות שאין ישנים כל שבעת הלילות בבית היולדת זכר או נקבה לשמירה. ובליל שמיני בכל מקום ומנגיין ומשחקין שם. וזהו שאמרו ז"ל שבוע הבן ושבוע הבת שבוע הבן קודם. וכן כתב בהלכות רי"ץ גיאת (הלכות אבל) ובהערות יצחק ירנן (הערה קנג) שלפי מה שכתבו רש"י והערוך ששבוע הבן נקרא על שם הברית, צ"ע על מה נקרא שבוע הבת, ואולי הכוונה על קריאת שם לבת כמוזכר בדרישה (סי שס ס"ד).

על כל פנים מצינו בפוסקים שהיו מקומות שהיו רגילים גם לעשות

סעודה להולדת הבת, ונראה שהשלטי גיבורים סובר שכל יולדת חייבת לברך הגומל, על שנמלטה מחוליה וברכה זו כוללת גם דברי שבח על שיצא העובר מבית האסורים ובברכה אחת כוללים את שתי הטובות. אלא שבבן מאחר וגם מלים אותו ויש בזה גם סכנה, כמבואר בגיטין (דף נז ע"ב) 'כי עליך הורגנו כל היום' זו ברית מילה, ופירש"י כיון שלפעמים הוא מת, ולכן הסמיכו חכמים את ההודיה על צאתו מבית האסורים להודיה על הברית מילה שעבר לשלו'. כל זה באשה שברכה הגומל על לידתה, אבל אלו נשים שאינם מברכות הגומל, או שאירע להן שלא בירכו הגומל, ראוי לעשות סעודת מצוה עם עשרה בני אדם ולומר פסוקי הודיה כגון הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, או נשמת וכדומה.

נולדה לו בת, האם יברך מיד שהחיינו, או שימתין עד שתלד את התאומה

שאלה

נולדה לו בת, ושמח בראייתה, האם יברך מיד שהחיינו כמבואר במשנה ברורה (סימן רכג סק"ב) שמברך עליה מיד כשרואה אותה בפעם הראשונה, או שמא כיון שהמילדת אמרה לו שתאומים בבטנה, אם כן ימתין עד שתלד את תאומתה ויברך על שתיהן, כדי שלא להרבות בברכה שאינה צריכה?

תשובה

נראה שלא ימתין על התאומה, כי כעת נתחייב בברכת שהחיינו, ועל הבת השניה עדיין לא הגיע זמן חיוב הברכה, וכשתלד את הבת השניה, ואז יראנה יברך שוב גם עליה.

ויש להביא ראיה לכך, מברכת הברקים והרעמים, שהברקים והרעמים מגיעים בתכיפות אחד לשני, וכתב במשנה ברורה (סימן רכז סק"ה) שמברך תחלה על הברק שהוא מתראה תחלה לעין האדם 'עושה מעשה בראשית', ואחר כך יברך על הרעם 'שכחו וגבורתו מלא עולם'. ואף שכשמוע הברק יודע שיבא מיד לאחר מכן הרעם, אע"פ כן לא ימתין, ולא נקרא ברכה שאינה צריכה, ויש לחלק¹⁰.

במחיצת גדולי ישראל

שהדרכת בת בנתיב קדשנו היא תפקיד הרבה יותר קשה מאשר גידולו של בן לתורה לחופה ולמעש"ט הרי תמצא שלידת בת מעמידה את ההורים בנסיון יותר קשה מאשר לידת בן, לכן אמרתי להם שמא אני שמבין שתי הבחינות ניתנה לי היותר קשה. מבקש אני ממך שדברי אלה יהיו חרותים בזכרוןך ... (ספר הזכרון פחד יצחק ברוקלין תשס"ח ע' ל"ד)

ויטמנהו בחול

הגאון רבי שמואל אלכנסדר אונסדורפר זצ"ל רב קהילת צאנז בפ"ת היה אומר בדרך צחות לבאר הפסוק "ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנו בחול", שהכוונה שאדם נולדה לו בת – וירא כי אין איש – זכר. אז ויך את המצרי ויטמנהו בחול הוא עושה קריאת שם ביום חול ולא בפירסום בשבת קודש.

זוהרות מכפיות טובה

מספרים על מרן הגר"ע גרודזנסקי זצ"ל שבתו היחידה נפטרה, בגיל שמונה עשרה תשע עשרה, ומספרים שכשהיא נולדה בירכו אותו במול טוב ואמרו לו בת תחילה סימן יפה לבנים, והוא אמר בנים עדיפא מסימנים, וכשנפטרה אמר שהי' זה תביעה על כפיות טובה שלו.

עזרה בלימוד

סיפר דודי הרה"ג רמ"פ שליט"א שנולדה בתו הראשונה הגיע לכולל בית הלל והיו אברכים שדיברו שנולד לו בת ולא בן. ושמע מזה הראש כולל הגאון הגדול רבי מרדכי מן זצ"ל ואמר לו לי יש בת בהתחלה – הרבנית פינקוס ע"ה, ותדע שבזכותה יכלתי ללמוד הרבה שנים היא טיפלה בכל

אצל מרן הגר"ב

סיפר הגר"ר צבי מרקוביץ שהיה נוכח בעת שבאו לבשר לרבינו רבי ברוך בער על הולדת נכדתו בת לבנו הגר"ר יעקב משה. רבינו היה אז באמצע לימודו וקם ממקומו ונטל ידיו ואמר הקב"ה שעזר לנו עד עתה הוא יעזור שתזכה להנשא לבן ישיבה טוב - א גוטער ישיבה מאן. תפלתו של רבינו נתקיימה ואותה נכדה זכתה להנשא להגאון רבי יצחק דז'מטרובסקי זצ"ל מראשי ישיבת קול יעקב. - מפי רבי אליעזר טורק שליט"א.

שתי קידושים על בת אחת

מובא שאברך נכנס למרן הגר"מ ש"ך זצ"ל ושאלו אם חייב הוא לעשות קידוש על הולדת ביתו שנולדה לו שנה אחר החתונה. והשיב לו בשאלה לו יצויר שהיית מחכה עשר שנים היית עושה קידוש? השיב לו האברך בוודאי אמר לו עכשיו אתה חייב לעשות שני קידושים אחד על זה שלא סבלת עשר שנים והשני על הולדת בתך.

אצל הגר"י חוטנר

וכך רשם הגאון רבי יצחק חוטנר זצ"ל לבתו ביומן מיוחד המוקדש לה ולחינוכה את הגדרת המשימה... בשעה שאנשי שלומנו ברכוני ברכת מז"ט לרגלי הולדתך היו אחדים מהם שהתלוצצו על חשבוני בחשבם כי נמצאת בלבי הרגשה של אכזבה על אשר הילד הניתן לי הוא בת ולא בן... לזכרון הנני רושם כאן את תשובתי להם, כל ילד הניתן להורים נסיון הוא להם אם ההורים משרישים בלב ילדם את קדושת חיי היהדות אז אנחנו אומרים כי עמדו בנסיגונם. ומכיון שאנו יודעים כפי הנסיון

⁶ סימן רסט, הובא דבריו ברמ"א סימן רסה ס"ב ובט"ז ס"ק יג.

⁷ בתוס' שלנו הגירסא הוא ר"ת, ויש בזה חילופי גרסאות.

⁸ ואך נאכט, ובני ספרד קוראים לסעודה זו ברית יצחק.

⁹ וצריך ביאור מה הועיל בזה, וגם לפי פירוש עדיין קשה למה אין עושין סעודת הודיה עבור הולדת הבת, שנושעה ונמלטה מרחם אמה.

¹⁰ ראה באשל אברהם שכתב טעם לזה למה מברכים שתי ברכות.

בנים אח"כ ועזרה לי בלימוד, אני מברך אותך שהבת תחילה שלך תסייע לך בלימוד כמו שעזרו לי.

אוי למי שבניו נקיבות

בגמ' ב"ב ט"ז ע"ב קדושין פ"ב ע"א אוי למי שבניו נקיבות, חזקן שאין זה דבר טוב.

יש להקשות: מדוע נקט הגמ' בהאי לישנא או לו למי שבניו נקיבות, מדוע לא אמרין או למי שיש לו נקיבות.

ושמעתי פעם פירוש נפלא ממך הדברי יציב מצאנו ז"ע דהנה בחור בדרך כלל משבחים אותו שיושב ולומד, משא"כ בת משבחים אותה שיש לו מידות טובות, ובחור שאינו לומד כשמשבחים אותו אומרים שיש לו מידות טובות נמצא שמשתמש במעלות ששיך לבת וזה אוי לו למי שבניו דהיינו הזכרים נקיבות שמשבחים אותו במעלות של נקיבות.

ודבר זה הקדימו במאירי קדושין פ"ב עמוד ב' וז"ל המאירי וכן אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקיבות אשרי מי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו נקיבות, ואע"פ שפשוטו של דבר כך הוא יש להוסיף בפירושו, שבניו נקיבות שהזכרים פחותים וחסירים ואשרי מי שבניו זכרים שנמצא בהם השלמות המכוון בהם על זה נאמר גיל גיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו.

בת תחילה סימן יפה לבנים

א' בגמ' ב"ב (קמא), אמר רב חסדא בת תחילה סימן יפה לבנים, [ובזו"ח ח"ב צא. א' בת בתחילה סימן טוב לבנים]. והטעם מבואר בגמ' שם, איכא דאמרי דמריבא לאחאה [שמגדלת את אחיה הקטנים], ואיכא דאמרי דלא שלטא ביה עינא בישא. ופי' המהרש"א (בח"א) דהיינו בישא נאמר לענין בכורה, שכאשר הבת תחלה, ממילא אין בכור בין האחים ואין מי שנוטל פי שנים בירושה, ומתרבה חלק האחים, אבל כשיש בן תחלה הוא ממעט חלק שאר האחים, והכל נותנין בו עין הרע וגם אחיו מתקנאים בו.

ובטעם הראשון שהוא סימן יפה מפני שמגדלת את הבנים, עי' מהר"ל דיסקין בפר' בראשית, עה"פ (ג,טז) אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונך והרונך בעצב תלדי בנים וגו'. שפי' בגמ' (עירובין ק:) שעצבונך זה צער גידול בנים והרונך זה צער העיבור. וקשה דלכא' הסדר להיפך, אלא ביאר בדרך צחות דכיון שבת תחילה סימן יפה הוא משום שכאשר יולדו הבנים היא מטפלת בהם, נמצא שלבת יש צער גידול בנים עוד כשהיא בבית אביה לפני שנישאת, וצער העיבור הוא לאחמ"כ כשתנשא.

ועי' בהקדמת השב שמעתתא, שיש כאן רמז למידת היראה, ששינוי באבות (פ"ג מ"א) כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, ונרמז במ"ש בת תחילה סימן יפה לבנים דרביא לאחאה, וזהו בת תחלה היינו היראה סימן יפה לבנים היינו תורה דרביא לבנהא, דע"י היראה התורה מתקיימת.

בת עדיפא מבן

בגמרא (ב"ב קמא, א) מובא שבת עדיפא מבן, "אמר רב חסדא ולדידי בנתן עדיפא לי מבני".

ביאור התוס' כיון שבנותיו היו גדולות והיו נשואות לגדולי הדור אבל בניו הקטנים לא ידעו אם יצליחו (תוס' שם ד"ה ולדידי).

ביאור אחר: בנותיו עדיפות לו כיון שחתניו היו תלמידיו ותלמידים חשובים כבנים (יעב"ץ).

ביאור אחר: שכן אם לא נולד בחכמה ובתבונה מה יכול האב לעשות בו, אבל בת יוכל להשיאה לתלמיד חכם (דבר שאול פרשת וישלח).

טעם אחר: לפי שנשים החכמות כאשר יתבוננו על הבריות שבעולם ימצאו שרבות נשים גידלו את ילדיהם, ועל פי רוב בנותיהם יצאו טובות יותר מהבנים, וגם חתניהם הם ישרים, ובני בנותיהם צדיקים, ולכן צריך האדם ליתן הודאה בפיו לבורא עולם וישמח בחלקו היות וכל איש ואיש לא ידע מה ילד יום (בא"ח בספרו חוקי הנשים פרק שיש).

ויש שהוסיפו שאילו בני עליה מועטים הם, מה שאין כן בנות לא צריך ללמדם תורה כי אם מלאכת הנשים ומידות טובות (פלא יועץ ערך בנות, עיין ספר שנות אליהו לגר"א מוילנא).

להתפלל על הבנות - הרב זיו שצילקה

יש לעיין לגבי מי שיש לו כמה בנים ורוצה שתולד לו בת, אם יכול להתפלל על כך. דהנה איתא בברכות (ס.) תניא ג' ימים הראשונים יבקש

אדם רחמים שלא יהא סנדל משלושה ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר וכו' ומסתמת דברי הגמ' משמע שתמיד צריך להתפלל דוקא על לידת זכר והסברא בכך היא שהזכר יהיה חייב בכל המצות ולכן הוא חשוב יותר מאשר נקבה כמבואר במשנה בהוריות (יג.) ובפיה"מ לרמב"ם (שם). אולם נראה להביא כמה וכמה ראיות שלכאורה יהיה מותר להתפלל על לידת בת.

בגמ' ברכות (שם) מבואר שלא היה מעוברת זכר ובתוך הארבעים יום הראשונים התפללה שהולד יהפך לנקבה כדי שרחל לא תהיה פחותה מהשפחות במנין השבטים ולמדנו מכאן שכאשר יש צורך מותר להתפלל על לידת בת ולכאורה נראה שגם הצורך של אדם לקיים מצות פרו ורבו נחשב צורך מספיק בשביל שיהיה מותר לו להתפלל על לידת בת.

בגמ' נדה (ל:) וב"ב (י:) איתא מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים ר"א אומר יפזר מעותיו לעניים ר' יהושע אומר וכו' ומשמע שחז"ל רק נתנו עצות למי שרוצה בנים זכרים אבל פשוט שמי שרוצה שתיולד לו בת שאינו מחויב לעשות עצות אלו, אמנם יש לדחות שכ"ז דוקא לפני העיבור (ואה"נ שאפשר אז גם להתפלל על לידת בת) אולם בזמן העיבור יש חיוב להתפלל דוקא שיוולד בן זכר כמפורש בגמ' אך יל"ע אם יש סברא לחלק בכך.

במדרש תנחומא (פנחס) איתא ולמה התירו חכמים להפטר מהסוכה ביו"ט האחרון של חג, אלא כל ז' ימי החג היו מתפללין לטללים וביו"ט האחרון היו מתפללין לגשמים ולכן נפטרין מן הסוכה כדי שיתפללו על הגשמים בלב שלם עכ"ל, ולמדנו מכאן שחכמים לא רצו שנתפלל מתוך הכרח אלא מתוך לב שלם ולכן מי שתאב לבת לכאורה אינו מוכרח להתפלל כנגד רצון לבו.

אלא שיש לדחות דאם יש חיוב להתפלל על בן זכר, פשוט שלא נתנו דבריהם לשיעורים וכולם חייבים להתפלל כך וכשאר התפילות שתקנו חז"ל.

ובספר הדור והתקופה (עמ' רט) שאל הגר"א שליזנגר שליט"א את החזו"א זצ"ל האם הוא יכול בתפלת בריך שמיא בתיבות ותיבה לי בנין דכיון וכו' להתפלל על לידת בת (היו לו אז רק בנים) וענה לו החזו"א שא"א להתפלל להפוך מהסידור אולם אם הוא רוצה אינו חייב לומר תיבות אלו בברך שמיא.

וכן מצאתי בערוה"ש (רל סק"ג) שכתב וז"ל וכן מי שהיתה אשתו מעוברת ורצונו בזכר עד מ' יום יכול להתפלל ולומר יה"ר שתלד אשתי זכר וכו' עכ"ל,

ומבואר מדבריו שאין חיוב להתפלל על בן זכר, אלא שצריך עיון האם כוונתו שיוכל גם להתפלל על לידת בת או שמא זה נחשב להתפלל הפוך מדברי חז"ל וכמשנ"ת לעיל בשם החזו"א.

ובספר דרך שיחה (עמ' נו) הובאה שאלה האם מי שיש לו ג' בנים ואין לו בת יכול להתפלל על לידת בת כדי שיקיים מצות פריה ורביה וענה הגר"ח"ק בגמ' ברכות (ס.) מבואר שצריך להתפלל על בנים זכרים ולענין המצוה ה' כבר יעשה כטוב בעיניו. ועל השאלה האם יש חיוב לעשות העצה המובאת בגמ' נדה (ע:) שיהיו בניו זכרים. ענה הגר"ח"ק שבזה איך שירצה יעשה עכ"ל.

תנחומין של בר קפרא

"הנה בבא בתרא (דף ט"ז ע"ב) ר"ש ברבי איתלידא ליה ברתא הוה קא חליש דעתיה אמר ליה אבוא רבייה בא לעולם, אמר ליה בר קפרא תנחומין של הבל נחמך אביך וכו' אלא אשרי למי שבניו זכרים וכו' ע"כ. והביא בספר משברי ים דהנה איתא בירושלמית מעשה בי"ג אחים שיי"ב מהם מתו בלי להשאיר זרע של קיימא ושתיים עשרה האלמנות ביקשו מרבי להשפיע על האח שנשאר בחיים לייבם אותם וכאשר ביקש ממנו רבי לייבם ענה לו שאין ביכלתו לפרנס את כולן ולכן סיכמו האלמנות שכל אחת תפרנס את הבית חודש אחד ובחודש העיבור קיבל על עצמו רבי לפרנס וכעבור ג' שנים בחודש העיבור באו י"ב האלמנות עם ג' תינוקות לכל אחת וביקשו מרבי פרנסתן לאותו חודש וכתב הקונטרס עוללות דאותו יבם היה בר קפראיק ולפי זה ביאר דכיון שכבר נכוונה בר קפרא בריבוי נשים וריבוי גדול של בנות לכך שפיר הכריז אוי לו למי שבניו נקיבות' עוד כתב שם דיתכן שמה שאמר בר קפרא תנחומין של הבל נחמך' היה בדרך שחוק כפי שכתב רש"י דבר קפרא היה איש בדחן.

פרשת חוקת

דיני 'מגיס'

סעודת ליל שבת

א. אסור מהתורה לבחוש בתבשיל שאינו מבושל כל צרכו כשהוא עומד על גבי האש [והוא הנקרא 'מגיס'], ואפילו כשהאש מכוסה בבלעי"ך או שהתבשיל נמצא על גבי פלטה (שו"ע סי' קי"ח, מ"ב ס"ק קיז), ומדרבנן אסור לבחוש בכלי ראשון אף שאינו על גבי האש, כל זמן שהתבשיל אינו מבושל כל צרכו, והוא עדיין חם כדי יד סולדת. ב. אסור להוציא תבשיל שאינו מבושל כל צרכו מכלי ראשון בעזרת מצקת וכד', כיון שבשעה שהוא מכניס את המצקת מתערב התבשיל שבסיר ובכך מקרב ומשבח את הבישול (שם שעה"ל ס"ק קלז וש"כ פ"א ס"ק לז).

סעודת יום שבת

א. החמירו חכמים ואסרו את הבחישה בסיר העומד על גבי האש גם בתבשיל שמבושל כל צרכו, וכן אסרו להוציא תבשיל מסיר העומד על גבי האש [אפילו באש מכוסה] (שם מ"ב ס"ק קיז). ובטעם הדבר כתב הגרש"ז אורבך שהמגיס בתבשיל המבושל כל צרכו העומד על גבי האש, יש לחוש שמא יחשבו הבריות שאין ההגסה נחשבת כבישול ויגייסו גם בתבשיל שאינו מבושל כל צרכו (ש"כ ח"ג פ"א הע' פו). ב. הרוצה לאכול חמין בליל שבת, כיצד יעשה, יסיר את הסיר מהאש ויחזיקהו בידו ויוציא ממנו המאכל שרוצה לאכול עתה או ישפוך ממנה לתוך קערה וישוב ויחזיר את הסיר למקומו [וצריך להקפיד על כל תנאי חזרה, שיהיה התבשיל מבושל כל צרכו וכד'] (מ"ב שם, ש"כ פ"א ס"ק לח).

סעודה שלישית

א. במים חמים אין איסור מגיס, לפיכך מותר להוציא מים מהדוד במצקת גם בשעה שדוד המים החמים עומד על גבי האש, ויש להקפיד שהמצקת תהיה יבשה, וכן כשמוציא אוכל או מים מכלי ראשון יקפיד שמצקת תהיה יבשה, שאם יש מים קרים על גבי המצקת הם מתבשלים בשעה שנכנסים לסיר (ש"כ שם ס"ק מא). ב. המוציא מים ממיחם שהברז שבו מותקן בצידי המיחם, אין להטותו כדי לגרום למים האחרונים שבמיחם לצאת, שחוששים שמא יוסיף מים למיחם כדי שלא יתקלקלו גופי החימום (שם ס"ק מז).

משנתו ברורה

גליון מס' 8, פרשת תזקת התשפ"ד

המשך פרק ג – מחיקת אריכות דבריו (ב)

בשבוע הקודם נתבאר שהמשנה ברורה חזר ומחק הרבה ממה שכתב מתחילה בביאור הלכה, ועתה יתבאר בס"ד שבהרבה מקומות בדבריו יתיישב על פי זה

בביאור הלכה כלום על דין זה, וקשה דלמאי חזר וכתבתי. גם מצינו שהביא בביאור הלכה דין שכתבו במשנה ברורה, ובביאור הלכה קיצר עוד יותר ממה שכתב בגוף המשנה ברורה.⁸

והביאור בכל אלו המקומות נראה, שמתחילה האריך טובא בביאור הלכה בהני דברים, ושזב חזר ומחק את האריכות, ולא השאיר אלא את הדין עצמו.

ובזה יתיישב מה שבהרבה מאד מקומות במשנה ברורה ציון לדבריו שבביאור הלכה, ושם לא דיבר מאומה מזה הענין, ופעמים אף לא כתב כלל ביאור הלכה באותו הסימן,⁹ והביאור הוא שמתחילה כתב מזה ואחר כך מתקן כדי שיהא הכל הלכה למעשה ובכ"ל.

ואתו שפיר גם כן מה שמצינו באיזה מקומות שכתב בביאור הלכה דבר כתבו במשנה ברורה בפנים,¹⁰ ויש שאף ציון להדיא למה שכתבו כבר במשנה ברורה, ואפילו הכי לא הוסיף

בשבוע הבא יתבאר בס"ד, נדנאה שגם בגוף המשנה ברורה חזר ומחק, וגם שפעמים רצה להאריך ולא עלתה בידו

~ מקורות והוספות ~

ועיין בביאור הלכה, עכ"ל.
ובביאור הלכה שם (יהי סוף) לא כתב אלא בה"ל, עיין במגן אברהם שכתב בשם הירושלמי (מ"ק פ"ב ה"ז) דלוקין בריבית לצורך סעודת שבת, והענין דהוא במשנה ברורה, עכ"ל, ויש להקשות דבביאור הלכה לא הוסיף כלום על הדין שכבר כתבו במשנה ברורה, וא"כ למאי כתב כל דבור זה, גם קשה כמה שציון בשער הציון לדברי שבביאור הלכה, דהא שם לא חידש בה ממשא ומכ"ל.

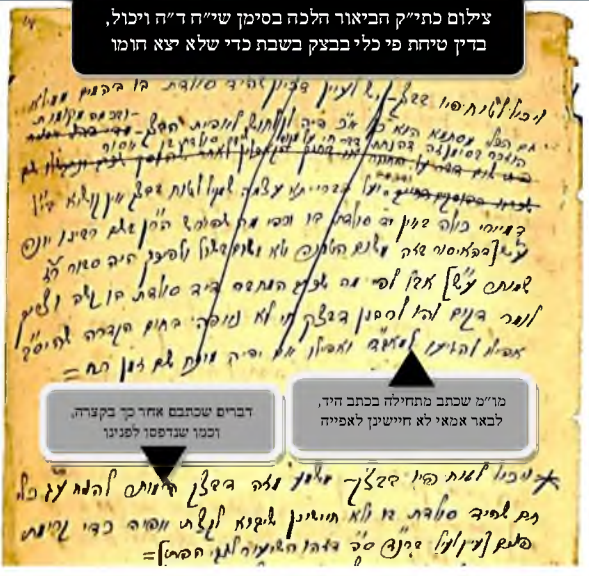
⁸ דבסימן פ"ג כתב השולחן ערוך (י"ט), דשבתו לכתב הפסא וצדיק לא נשתמש בו מותר לקרות כנגדו, וז' המשנה ברורה (פ"ק), דאפילו בתוך ד' אמות, ויש בהצטרף בה. ובביאור הלכה שם ד"ה (סוף) כתב, עיין במשנה ברורה סוף שכתבו דאפילו בתוך ד' אמות, כן מוכח מהמגן אברהם (פ"ק), ובי"ט דהגרי"ט (סוף) ומנחת שמואל (במות סו). ושאר אחרונים, ע"כ. הרי שהביא דבריו שבמשנה ברורה וקיצר בהם, שלא הביא אלא לחדשה הראשונה המתרת בתוך ד' אמות, ודע שהיה לחדשה המתרת בה. גם בעיקר דבריו יש להחפלא, דאמאי כתב המקור לדבריו בביאור הלכה, חזר דבר זה מקומות הוא בשער הציון.

¹ ובכמה עשרות מקומות מצינו כן, וכגון בסימן ש"ב במשנה ברורה (פ"ק) שכתב, וביום טוב משמע ממגן אברהם (פ"ק) דשרי באופן זה ועיין בביאור הלכה, ושם לא כתב כלום מענין זה.

² עיין בסימן תקע"ח במשנה ברורה (פ"ק) שכתב ועיין בביאור הלכה, ובאותו סימן אין ביאור הלכה כלל. ובסימן מ"ו במשנה ברורה (פ"ק) כתב, ואם מותר גם להמתין בברכת נט"י לסדרה בביתנו, עיין לעיל בסימן ד' ובביאור הלכה שם, ע"כ, ובסימן ו' אין ביאור הלכה בכל הסימן.

³ ודוגמא לדבר בסימן ק"ח שכתב המשנה ברורה שם (פ"ק), שאין חזרין בשבול הזכרת הבדלה בתפילה כו', כמו שכתב בסימן רצ"ד, ובביאור הלכה שם (ד"ה או) כתב ד"ל, משום דקיימא לן בתוך רצ"ד דאם לא הבדיל אין מחזירין אותו, עכ"ל, וקשה דלמאי חזר וכתב מה שכבר כתבו במשנה ברורה בפנים.

⁴ וכגון בסימן רמ"ב שכתב שם במשנה ברורה (פ"ק), לזון בריבית לצורך סעודת שבת או סעודת מצוה [וכן] אברהם (פ"ק) בשם שכל לקט (ס"ה), שער הציון שם (א"ח י"ד), והניינו מאיב חזקיה או שישאלו בדרך הזה, ובשער הציון שם (א"ח ש) כתב, תו"ש ופרי מגדים (א"א פ"ק) ונתבין חיים (פ"ק) ולבטח שדר, ובי"ט במשנה ברורה (פ"ק) עיין שם, ודלא כמה שראיתי לאחד שהתיר בריבית דרבנן,

מה הקב"ה רוצה מאיתנו?

ברור שתקוה זו היא קדושה ונעלית. למימושה אנו מצפים ומייחלים, נאבקים עליה במסגרות הציבוריות ופועלים בכל עוז בבית פנימה.

וכאן מגיעה נקודה מרכזית שאולי לא שמנו לב אליה מעולם. אנו נמצאים פה בארץ ישראל וארץ ישראל נאמר עליה בקרא "כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עימדי". יש פה בעל הבית שאנחנו גרים אצלו.

איפה הוא, האם הוא נמצא פה, האם שכינתו שבה לשרות כאן, אנחנו שבנו לארץ ישראל ומתעלים פה. והוא, איפה הוא, הוא עדיין בגלות. השכינה הק' עדיין לא מוצאת לה פה מקום, כאן בבית שלה. כמו בזמן החורבן, היא צריכה להסתלק מפה. טינופת הטומאה חוגגת לה בראש כל חוצות ללא בוש, ואף על בתינו מנסה להשתלט. והוא ית' הבעל הבית פה, אינו פה, הוא עדיין בגלות.

לדאבוננו אפילו אנחנו שמשתדלים בכל עוז לעשות רצונו, שכחנו ממנו, שכחנו שהוא לא מוצא מנוח. והוא ית' לא שוכח, הוא כל יום וכל לילה שכינתו מנהמת כיונה בגעגועים לחזור הביתה, אל הילדים שלו, להתראות איתם בהר ששועלים הילכו בו.

וכשאנו נשאלים אולי נתעורר לזה, אולי לבקש את זה, אולי להצטרף לבכי שלו, אנו משיבים זה לא בשבילנו. זה דרגא גבוהה שצריך לעבוד הרבה כדי להגיע אליה.

אז הוא נשאר לבכות לבד. להתגעגע אלינו, ושכינתו מושפלת עד עפר בבית שלו.

אולי זה הסיפור.

אולי הוא מסעיר עלינו את הכל כדי שנצטרף אליו. לתשוקה שלו, לגעגועים שלו, לחזור אלינו בבית שלו, לחיות אתנו גלוי.

כדי שנרגיש שבלעדיו גם לנו אין פה מקום.

שבועה היא לפני, שכל שחיכה למלכותי אני בעצמי מעיד בו לטובה. שנאמר "לכן חכו לי ליום קומי לעד" באבלים שנצטערו עימי על בתי החרב ועל היכלי השמש, עכשיו אני מעיד בהם. (פדר"כ לג')

יש דור מצפים למלכותי מיד הם נגאלים (ילקוט איכה)

המצב הקשה בארצנו הק' משמחת תורה ידוע לכולנו ואין צורך להאריך.

ישנה נקודה מרכזית שראוי לתת עליה את הדעת.

כבר תשעה חודשים מאז תחילת מצב המלחמה, מרחפת על כל הישוב עננה קשה ותחושת ערב מלחמה אכזרית איומה ונוראה מצפון. תחושה זו לא פוסקת לרגע וכולנו מרגישים שיתכן וברגע הבא זה יתחיל. כמדומה שלא היה בתולדות הישוב בעבר אף פעם שזמן כה ארוך היינו תלויים ועומדים על סיפה של קטסטרופה.

הלא דבר הוא -

בהיות ואין לנו נביאים הקב"ה מדבר איתנו על ידי המאורעות. ואם הקב"ה פועל איתנו כזאת, דומה הדבר לנביא הנשלח ערב ובוקר במשך תקופה ארוכה כדי להזהיר אותנו.

מחובתנו להתבונן בזאת.

אולי זה הענין;

מהפך גדול התחולל בארצנו הק' מעת הקמת הישוב החדש לאחר המלחמה עד זמננו זה. בתחילה לא היה לתורה ולשומרי התורה מקום בכלל, ומלחמת הקודש של רבותינו צוקללה"ה נשאה פרי, בס"ד עצומה הוקמו מרכזי התורה ועוגני היראה. תלמודי התורה ובית יעקב, הישיבות הק', כוללי האברכים, עולם אדיר של חסידות, ושאר הצרכים הרוחניים והגשמיים של ציבור עצום שומרי התורה והיראה, עד שארץ ישראל הפכה מרכז העולם לתורה ויראה וכבוד שמים.

מאבקינו המתמשכים מול המשתלטים על הציבור אחינו התועים, שלא פוסקים עד היום, הם כדי שלא יפגעו במפעל האדירים הזה, ושנצלית יותר ויותר לבסס את החיים הקדושים של שומרי התורה.

אם ישאלו אותנו מהי המשאלה הכמוסה בליבנו שאליה אנו שואפים, קרוב לוודאי שתהיה התשובה שאכן נצליח לשבת כאן בארצנו הק' בשקט ושלווה מבית ומחוץ, להגות בתורה הק' בשקידה עצומה ללא טרדות, לקיים מצותיה בשלמות, להתעלות באמונה ויראה טהורה ללא הפרעת התאוות ההומות בראש כל חוצות, ושארץ ישראל תאיר את פניה לבניה עובדי השי"ת, וכן שכל היהודים הנמצאים כאן בארצנו הק' יצטרפו אף הם ללגיונו של מלך.

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת פרשת חוקת
ירושלים: 7:11 מוקדם: 7:01
בני ברק: 7:27 מוקדם: 7:17
מודיעין עילית: 7:21 מוקדם: 7:11
חיפה: 7:21 מוקדם: 7:11
טבריה: 7:18 מוקדם: 7:08

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

**ביום ג' תמוז עצר יהושע בן נון את השמש בגבעון למשך 36 שעות כדי שלא יחללו ישראל שבת במלחמת העי!
וזהו גם יום השנה לפטירתו של הגה"ג רבי יהושע נויבירט זצוק"ל בעל השמירת שבת כהלכתה, שזכה ובזכותו
רבים שומרים שבת בכל העולם, ונביא את ניסי השואה שהיו עם משפחתו בזכות שמירת השבת,
וכן המכתב הנדיר מכתב הנדיר של בעל השרידי אש שנכתב למעפילים בזכותו.**

בג' תמוז התקיים אירוע היסטורי, לפני אלפי שנה בזמן שיהושע בן נון נלחם במלחמת העי, זה היה ביום ששי כאשר פקד יהושע על השמש והירח שיעמדו דום, בכדי שיגמור המלחמה עם האמורי ללא חילולי שבת, והשמש נעמדה מלכת למשך 36 שעות!! וכך מסביר הרד"ק על נביא יהושע פרק י' פסוק י"ב: ובדרש 36 שעות עמדו השמש והירח, כיצד המלחמה היתה בערב שבת ונתיירא יהושע שלא יחללו ישראל את השבת, ופשט ידיו למעלה שיעמוד השמש ביום השישי, כשיעור יום השבת, והירח כשיעור ליל שבת ומוצאי שבת והם שלושים ושש שעות, עכ"ל. (ויעיין בהרחבה במדרש תנחומא בפר' אחרי אות ט', ובסדר עולם). וזהו גם יום השנה לפטירתו של הגה"ג רבי יהושע נויבירט זצוק"ל בעל השמירת שבת כהלכתה, שזכה ובזכותו רבים שומרים שבת בכל העולם

עובדות חדשות על הגה"ג רבי יהושע נויבירט זצוק"ל

שיוכלו לעשות עליה לא"י ללא חילולי שבת, מאחר שהנסיעה היתה דוקא בשבת מהטעם שרק אז יכלו לשכר את השומרים האנגלים והצרפתים שהיו עייפים מכל השבוע..

ואכן בכ"ו חשוון תש"ז קיבל הרב אשר וסרטייל ז"ל מכתב מהגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצוק"ל בעל השרידי אש, שבו כתב לו איך ניתן לעלות לאוניה בשבת ללא חילול שבת (מצורף צילום המכתב בכת"י) ובמכתב כותב לו, שניתן להפליג בשבת באופן שיקנו שביתה בערב שבת באניה עד שתחשך, ועדיף שיעשו גם קידוש באוניה, ואז יהיה גם מותר לצאת מהאניה ללכת לישון במקום אחר ולחזור בשבת ביום להפליג באוניה, ובפרט שהעליה לצורכי מצוות ישוב א"י ופדיון שבויים, וכדברי הרמ"א בס' רמ"ח ס"ג, אבל כותב בעל השרידי אש, שיש להזהר באיסורי הוצאה, וטלטול ברה"ר, ולכן אסור לו לעזור לעולים בסחיבת הדברים בשבת, שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך... וכן אסור לעשות סימנים על תרמילי העולים ע"י כתיבה בשבת, וכותב לו עוד הרבה דברי חיזוק נגד חילולי השבת,

ובסוף דבריו כותב השרידי אש: ונחוץ רק כי אתה והכרוכים אחריך תעמדו על דעתכם בכל תוקף, להודיע להם כי מרוצים אתם לסבול יסורים ועינויים והפסדים רבים, ובלבד שלא לחלל את השבת שהיא אחד מעיקרי דתינו, שעליה הורגנו וטובחנו ושורפנו מיום שגלינו מארצינו ועד היום הזה.. סוף דבר, לא לחפש קולות, כי אם ללחום, לא בחרב ולא בחנית, כי אם ברוח ובאומץ הלב..

ויצא מהנ"ל שחוץ מיציאת הספר שש"כ דאג גם הרב נויבירט זצ"ל בכאבו האישי לשינוי בכל מערך העליה לארץ ובזה הציל אלפי עולים מחילולי שבת..

ידוע על המהפך של רבינו זצ"ל שהיה ראש וראשון להדפסת ספרי הלכה השווה לכל נפש, ובפרט ביצירה הנפלאה של ספר "שמירת שבת כהלכתה", שהופץ במליוני עותקים בכל העולם, יצויין שכל ספרו עבר הגהות ממרן הגרש"ז אירבך זצוק"ל, ואכן ידוע שמרן אמר פעם: אינני יודע איך אוכל להודות לרב נויבירט שהפיץ את כל ההלכות שלי על הלכ' שבת. וכעת מתפרסם בפירסום ראשון, הסיפור המדהים, שבו נראה איך כאב של בחור בן חמש עשרה מחילול שבת גרם למהפכה עולמית..

בתחילת הספר שמירת שבת, מגולל הרב נויבירט בהרחבה את שרשרת הניסים שעברו על משפחתם בשואה, ובתחילת הדברים כותב שהסיבה להוצאת הספר היתה עקב זאת שלאחר השואה עלה לבדו לא"י דרך המעפילים של המוסד הישראלי, והורו לו לעלות לאניה בשבת, בטענה שזה פיקו"נ... ואז קיבל על עצמו שיעשה משהו למען השבת שיתכפר לו החילול שבת הזה.. ואכן בזכות זה הוציא לאור את הספר שמירת שבת,

אבל מה שלא ידוע הוא שבזכות אותו כאב שהיה לרב נויבירט בצעירותו, התחולל אז מהפכה גדולה ומידית באופן המשך העליה לארץ ישראל, שמנעה חילולי שבת רבים.. וכמו שהתברר מהסיפור שסיפר הר' שלום וסרטייל נ"י על אביו ר' אשר ז"ל, שהרב נויבירט עלה לארץ בשנת תש"ו, ור' אשר וסרטייל ז"ל היה האחראי על העליה של המוסד [והוא היה גם זה שמשמים סובבו שהיה בהמשך עורך המפתחות ומהעורכים הלשוניים של הספר שמירת שבת הרב אשר וסרטייל ז"ל (בתיווכו של הגר"י מרצבך זצוק"ל)] ובהשפעה שמימית באותו עת שעלה הרב נויבירט התעורר הר' וסרטייל לשאול שאילת רב איך לעשות

הניסים של משפחת נויבירט בזכות שמירת השבת

המהדורה החדשה של ספרו) היה עמם בזמן זה רק גמ' כתובות ומשנה ברורה חלק ג', שבו למד אלפי פעמים, ובזמן השואה אף יצר לבדו לוח שנה עברי שיוכלו לדעת על פיו מתי חלים החגים

החיבה של רבינו הגר"י זצוק"ל להלכות שבת היתה גם עקב זאת שבמהלך השואה בעת שהסתתר עם משפחתו במשך כשלוש שנים, בלי לצאת מהבית בניסים מופלאים (המופיעים בהרחבה בראשית

והצומות, ואף המחתרת היהודית השתמשה בלוח זה, שהתברר לאחר המלחמה כמדויק,

יש שלש סיפורים נפלאים בהקשר לשבת שהיו במהלך השואה עם משפחתו: אביו הגאון הגדול רבי אהרן נויבירט זצוק"ל כיהן כרב בגרמניה ולאחמ"כ ביפו, הרב ניסה למלט את אחותו שהיתה דומה לארי, ויכלה להסתובב בחופשיות בין הגויים, ע"י שתהיה עוזרת בית, המטרה היתה שלפחות אחד מהמשפחה ישאר לפליטה, יום אחד היא הגיעה לעבוד בביתו של שופט בבית המשפט ההולנדי, והתלוננה לאביה על כך שהיא נצרכת לעבוד יותר קשה בשבת, עקב ההכנות שלהם לחג שחל ביום א', אביה זצוק"ל החליט להחזירה לביתו, למרות שאצל הגויים היתה בטוחה יותר... רק בכדי שלא תחלל שבת, והיא חזרה לביתה ביום ו' ובשבת שלאחריה בית אותו משפחה נפגע בפגיעה ישירה בהפצצה אווירית וכולם נהרגו...

עוד סיפורים על הגר"י נויבירט זצוק"ל במעלת תוספת שבת ותפילת מנחה בערב שבת בשעה מוקדמת:

מרן רה"י הגרש"ז אוירבעך זצוק"ל, בשנים האחרונות חשב אחד מרבני הישיבה לאחר בחמש דק' את זמן תפילת המנחה, שיותר בחורים יספיקו להגיע בזמן.. ורבינו התנגד בכל תוקף, כי רצה שיגמרו מזמור שיר ליום השבת לפני השקיעה, ואכן כך נשאר עד היום..

וכפי שכתב בספרו שמירת שבת כהלכתה פרק מ"א. (ה') (בהוראת הגרש"ז) המתפלל מנחה בציבור ישתדל שיתפללו בעוד מועד, דהיינו שאפשר שיהא לקבל את השבת לפחות זמן מועט לפני השקיעה, ואם הוא רואה שאין דבריו נשמעים, כלומר שהציבור עתיד לסיים תפילת מנחה בלחש, רק עם השקיעה או אפילו אחריה, מוטב שיתפלל ביחידות ויקבל את השבת לפני השקיעה, מאשר לבטל מצוות תוספת שבת, ועם זאת מותר לענות קדושה וכד' גם אחרי שקיבל את השבת.

ובהערה כ"ה כתב שכשיכול לסיים מנחה בלחש לפני השקיעה, יכול בעצמו לקבל שבת תיכף לאחר תפילת לחש באמירת מזמור שיר וכד'. והטעם שעדיף להתפלל ביחידות כתב בהערה כ"ו וז"ל שלפי רוב הפוסקים תוספת שבת דאורייתא, וגם משום תפילת מנחה עיין סי' רל"ג ס"ק י"ד דמוטב להתפלל בזמנה ביחידות מלהתפלל בציבור אחרי שקיעת החמה.

ובהלכה ו' כתב: לעולם יזדרז אדם לבוא לביהכנ"ס בעוד מועד כדי שיוכל לקבל את השבת לפני השקיעה.. הגיע זמן סמוך לשקיעה לא ימתינו אפי' לאדם גדול כדי שלא יבטלו מצוות קבלת שבת לפני השקיעה, בנוסף לדין שלא להתפלל מנחה לאחר השקיעה. (בשם ערוך השולחן סי' רס"ג סעיף כ"ח ומשנ"ב רס"ג ס"ק ס"ד) ע"ש.

הרבנית ח. נויבירט תליט"א סיפרה שכשבעלה מסר את ספרו "שמירת שבת" לדפוס פרצה שריפה בדפוס בשבת, רצו להציל את הספר, חיפשו היתרים לקרוא לגוי שיכבה השריפה... אך הרב נויבירט אמר שכתוב בספרו שאסור לקרוא לגוי, וכ"ש שאסור

לכבותו אם אין בזה פיקוח נפש. ואכן בנס לא קרה כלום ורק הנייר נשרף. והעופרת (שבה פעם הדפיסו) נשארה בשלימותה וכך ניצל הספר ובעזרתו מליזני יהודים יכולים לשמור שבת כהלכתה. וכמו כל דבר טוב שיש מעכבים.. גם בהמשך חיכו עשרות שנים למהדורה החדשה של הספר עקב זאת שנעלם באחד מטיסתיו לחו"ל לשחוט בשר והוצרך להתחיל מחדש את כל עבודתו...

רבינו אף עורר רבות להקדמת כניסת השבת, ומאד הפריע לו שעושים מלאכות לאחר זמן הדלקת הנרות, ובפרט בפרהסיא, ומסר על זה דרשות רבות, וכן לפני עידן צופרי השבת החשמליים, הנהיג בשכונת בית וגן שיהיו חצוצרות עוברות סמוך ונראה לזמן הדלקת נרות, כדי לעורר את התושבים לקבל שבת בזמן. וגם אחרי שהוקם מערכת הדלק"נ עם המנגינה ביקש שישימו בביתו רמקולים שישמעו בכל האיזור.

וכן הוכרו בהלוויתו ע"י אחד מרבני השכונה שצריך להמשיך ולהתחזק בהקדמת השבת, ולא לעשות מלאכה לפחות 40 דקות לפני השקיעה היות והמנוח מסר נפשו על זה...

לרבינו זצ"ל מאד הפריע שמתפללים מנחה בערב שבת מאוחר, ואכן בישיבת "קול תורה" שנשמעה להוראותיו נוהגים להתפלל מנחה בערב שבת 35 דק' לפני השקיעה!!! וזאת בהוראת ומחיי

להלן מכתב שכתב לו מרן רשכבה"ג הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל

לכ' ראשי ישיבת נתיבות חכמה הגר"ד וולפסון והגר"י נויבירט שליט"א

באתי לעורר על קדושת שבת אשר היא מאד חמורה, ומצד שני אפשר לזכות על ידי שמירת דיניה מאד, כמו שאמרו חז"ל על השומר שבת שנותנים לו נחלה בלי מצרים. והיות ויש רגילות בין האנשים לעשות דברים האסורים בשבת ברגעים האחרונים שלפני שבת, וח"ו יכול להמשיך אחרי השקיעה בער"ש,

ע"כ חושבני שטוב להנהיג בישיבה ששלשה רבעי שעה לפני זמן הדלקת הנרות יתחילו ללמוד, ומהם עשרים דקות שלפני השבת טוב ללמוד הלכות שבת, ויהיה בזה תועלת רבה וזיכוי הרבים גדול מאד ולרבנים ולתלמידים רב ברכה מאד. אהרן יהודה ליב שטיינמן

וארטים לפרשת השבוע

יט א. זאת חקת התורה וגו'. וברש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה. וצ"ב הרי אומות העולם שואלים שאלה של טעם ובמקום לענות להם אומרים גזירה היא מלפני. וי"ל, אומר הכת"ס, דוודאי הטעם הוא כמו שרש"י מביא לקמן לפי שחטאו בעגל ולכן תבוא האם ותקנה צואת בנה ועי"י פרה אדומה אנחנו מכפרים על העגל. אך לכאורה קשה הרי כבר נהרגו בחטא העגל כל החוטאים ואי"כ מה צריך עדיין כפרה על אותו חטא? וי"ל, עי"פ הרמב"ם, שבחטא העגל נהרגו רק 3000 האנשים שחטאו בפועל בחטא העגל אבל אלו שלא עבדו בפועל אלא רק חשבו לעבוד לא נענשו. והנה בעי"נ נענשים אף על מחשבה ואלו שחשבו עדיין לא נענשו, והם צריכים כפרה עי"י הפרה. וכעת מובן כל המהלך: אומות העולם שאלו מה צריך כפרה על חטא העגל הרי כבר נענשו כל החוטאים בעגל? והתירוץ על זה הוא שזאת גזירה שאין להרהר אחריה, היינו שבעי"ז אסור להרהר ועל ההרהור באה הפרה לכפר.

יט. א-ב. וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר. הקשו המפרשים מדוע חזר הכתוב שוב על המילה לאמר הלה בתחילה ה' דיבר למשה ואהרן לאמר, ואי"כ למה נאמר אחי"כ זאת חוקת התורה לאמר? וי"ל דהנה מצינו שכל פעם שמזכירים חטא העגל זה גורם קטרוג לעם ישראל (פרקי דר"א פ"ד ובעוד מקומות) ואי"כ השטן ואומות העולם שואלים כל הזמן את ישראל מה המצווה הזאת, למרות שהם ידעו את טעמו של רבי משה הדרשן שהובא ברש"י והם שאלו רק כדי שעם ישראל יענו וכך ייעשה עליהם קטרוג. אמר להם הקב"ה כששואלים אתכם תאמרו חוקה שחקקתי וגזירה היא שאין לך להרהר אחרי, ולכן כתב זאת חוקת התורה לאמר, והיינו שיאמרו שזה היא חוקה ולא יענו את הטעם של רבי משה הדרשן. ולפי"ז יובן מה שכולם מתקשים מדוע זה חוקה הרי יש לזה הטעם של רבי משה הדרשן שזה הולך על חטא העגל, אלא התשובה שאמנם יש הטעם הנ"ל אבל לא כדאי להזכיר אלא לומר שזה חוק. ואורח לחיים. עוי"ל שמרומם כאן כמו השיטה שמובאת בשו"ע תרפה שיש חיוב מדאורייתא לקרוא פרשת פרה, וזמ"ש אשר צוה ה' לאמור, דהיינו שיאמרו אותה.

יט ב. ויקחו אליך פרה אדומה. יש לעיין מה משמעות תוספת המילה "אליך"? וי"ל, אומר רבי חיים אבולעפיה עי"פ הרמב"ם פרה אדומה א, שאין לוקחים עגלה ומגדלים אותה, אלא פוסק לבעלים דמים בעודה עגלה והיא נשארת אצל הבעלים עד שתהיה פרה ואז לוקחים אותה אליך. ואי"כ י"ל שכוונת התורה ויקחו אליך פרה שבשעה שאתה לוקח אליך היא תהיה פרה ולא עגלה.

יט ז. וכבס בגדיו הכהן. בפסוקי להלן מופיע וכיבס האוסף את אפר הפרה את בגדיו. ויש להקשות מדוע בכהן כתוב וכיבס בגדיו ולא את בגדיו. וי"ל ד'את' הוא לרבות, ובזר שייך לרבות בו את בגדיו את הטפל לבגדיו כמבואר בתורת כהנים (רי"ש פ"ק דכלים מ"ג) דחיבורי בגדיו כגון טבעות וכדו' מ"כ טמאים. ובכהן ד"י לא שייך כי הוא עובד בבגדי לבן שאין להם שום חיבורים. טעמא דקרא.

יט יג. כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות. יש להקשות למה נכפל מת אשר ימות. וי"ל שרש"י כאן הביא מחז"ל **בנפש** זה רביעית הדם והיינו שרביעית דם מהמת מטמא, ולכאורה היה מקום לומר אם רביעית הדם מהמת מטמא כ"ש רביעית דם מהחי מטמא, לכן כתב הכתוב כל הנוגע במת עצמו, ובנפש האדם והיינו בדם האדם וזה רק אשר ימות, משא"כ דם אדם חי לא מטמא. נחלת צבי.

כ א. ותמת שם מרים ותקבר שם. אמרו חז"ל במוע"ק למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה לומר לך שמיתת צדיקים מכפרת כפרה אדומה. ראיתי ביאור יפה לדברים מרבי נתן גשטטנר שמבאר הדברים כך: הנה מצינו שצדיקים אינם מטמאים במיתתם (מובא בתוס' כתובות ג:.) וזמ"ש פרה אדומה מסלקת טומאת מת והוא כמו במיתת צדיקים שאין טומאת מת. ולפי"ז יובן ההמשך 'ותמת שם מרים' ופרש"י אף היא בנשיקה מתה, כי הטעם שצדיקים אינם מטמאים כי אין מלאך המוות במיתתם אלא הם מתים בנשיקה, וד"ז 'לפינן מזה שנסמכה מיתת מרים לפרה ללמד שמיתתה אינה

מטמאה כי היא מתה בנשיקה ולא עי"י מלאך המוות שאז כן היתה נטמאת.

כ ד. ולמה הבאתם את קהל ה' וגו' למות שם אנחנו ובעירנו. שואל רבי ישראל סלנטר, אדם הולך למות, הוא חושב על הבהמות שלו? וי"ל עי"פ הסיפור הידוע במעשה דאבלסנדר מוקדון, שאמר אם יורד אצלכם גשם זה בגלל הבהמות, כי אתם לא ראוים לכך, וכמ"ש אדם בגלל בהמה תושיע ה'. וכל זה אם העונש על האדם, אבל בעונש על **מקום** לא עוזר שהבהמה לא צריכה להיענש, ואי"כ הכל מובן, התלונה שלהם היתה למה הבאת אותנו אל **המקום** הזה שאפי' הבהמות לא עוזרות שבגללן יהיה לנו מים.

כ ה. לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון. יש להקשות למה מנה רק את החמש מינים הללו (זרע כולל חיטה ושעורה) ולא מנה את ב' המינים הנותרים של שמן ודבש? וי"ל שהימין היה טעמו לשד השמן וכצפיהית בדבש, ואי"כ זה לא היה חסר להם ולכן לא התלוננו עי"כ. (מרבי נתן גשטטנר ורבי יונתן דיויד)

כ יא. ודיברתם אל הסלע.. וירם משה את ידו ויך את הסלע פעמים. המפרשים כאן התקשו בשתי שאלות א. למה משה הצטווה לדבר אל הסלע בשונה מבפרשת בשלח (שמות יז ו) ששם הצטווה משה והכית בצור. ב. מדוע משה היכה פעמיים. מתרץ עי"כ רבי מאיר אריק הנה הקב"ה אמר למשה בסוף ימיו על מי מריבה שהוא יענש על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל (דברים לב נא) ויש להקשות היכן משה מעל? וי"ל שמשה השתמש במטה של אהרן כשהכה על הסלע (מדרש רבה יח) והנה מטה אהרן היה קדוש מאז שפרח בו ציץ אחרי הסיפור עם קרח בפרשה הקודמת ואי"כ יש מעילה בהכאה עמו, לכן ציווה הקב"ה לדבר לסלע בשונה מ'בשלח' שעדיין המטה של אהרן לא התקדש ושם הוא ציווה להכות, ולכן גם כאן המים לא יצאו בהכאה הראשונה כדי שלא יהנו חלילה מההקדש, ופעם שניה כבר אין מעילה כי אין מועל אחר מועל בהקדש (מעילה יט) ולכן היה צריך להכות פעמיים.

כ יז. נעברו מי בארצך לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל עד אשר נעבור גבולך. יש לבאר את הפסוק הזה כך: הנה מצינו בב"ב נד: נכסי עכו"ם הם כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן, ומחזיק היינו נעל גדר פרץ. ולכן כך אמרו בניי נעברו מי בארצך, דרך העברה בעלמא באופן שאין שהות לנעול לגדור ולפרוץ, ואח"כ אמרו לא נעבור בשדה ובכרם, משום דקי"ל המפצל זמורות הגופן וכו' אם דעתו לעבודת האילן קנה, וזהו שאמרו לא נעבור בשדה ואז לא יהיה להם מהיכן לקצוץ, ועוד אמרו לא נשתה מי באר כלומר שרק יקנו לא ישתו בשביל שלא יוכח שהארץ שלנו, דרך המלך נלך והיינו שלא נטה ימין ושמאל ואז נקנה לשיטת ר"א בב"ב ק. הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו, ואת זה לא נעשה. פני דוד.

כא ה. נפשנו קצה בלחם הקלוקל. פרש"י שהתלוננו על המן שמכניס ולא מוציא. יש להקשות מדוע התלוננו עי"ז רק כעת בסוף הארבעים שנה? וי"ל שכל המ' שנים בשביל לעשות צרכיהם הם היו צריכים לצאת חוץ לעננים שהוא טירחה גדולה מאוד (כמבואר ביומא פה) לכן לא התלוננו. אבל כעת שאהרן נפטר ונסתלקו ענני הכבוד הם כבר רצו לקנות אוכל רגיל מתגרי הנכרים כמבואר ביומא שם כי אז כבר באת הכסא סמוך על שולחנם לכן כעת התלוננו. ולכן גם כעת הקב"ה שלח את הנחשים השרפים כדי שיצטרכו את ענני הכבוד שעד היום היו להם והרגו את כל המיזיקים. ואם יהיו להם עננים שוב לא ירצו את הלחם הקלוקל וכנ"ל. תורת משה לחת"ס.

כא ו. וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים. יש להעיר מה על הלשון וישלח, הול"ל ויביא את הנחשים וינשכו את העם? וי"ל דאיתא בב"ב טז. תוד"ה ונחש, דנחש למרות שאינו נהנה בנשיכתו חשיב רגל ופטור ברה"י כיוון דאורחיה בהכי ולא חשיב כקרוך עי"ש. ובב"ב ב. איתא ושלח זה הרגל וכה"ל משלחי רגל השור והחמור, ומכיוון דנשיכת הנחש הוי רגל נקט וישלח לרמז דהוא רגל.

שם. יש להקשות מדוע כאן שנתאוו לאוכל רגיל נענשו בנחשים. ואילו לעיל יא ד בקברות התאוו שנתאוו גי"כ נענשו הבשר עודנו בין שיניהם ויד' ה' בהם מכה רבה מאוד, מדוע עונשים שונים על אותו עוון? וי"ל דהתם בבעלותך הם היו יוצאי מצרים ובאמת נתאוו על מה שאכלו במצרים, נמצא שחטאם היה באמת נתאוו לכן נענשו בעונש הבשר בין שיניהם ויד' ה'

פרשת חקת תשפ"ד

אותם מכה רבה. אך כאן מדובר שכבר מתו כל עולי מצרים כדפרש"י לעיל כ א ואלו שגדלו במדבר מעולם לא ידעו מה זה תאוות אכילת אוכל רגיל וחטאם הוא רק חטא הלשון שדיברו על המן שהוא קלוקל ועל חטא הלשון נענשים בנחשים, וד"ז מבואר ברש"י שהיה זה חטא של הוצאת דיבה. תכלית השרון.

כא ח והיה כל הנשוח וראה אותו וחי. וקשה הא כל והיה, הוא שמחה, ואיזה שמחה יש בנשיכת נחש, כך שואל המשך חכמה, והוא גם מתרץ, שגם מי שהיה חולה במחלה אחרת, ניצל עי"י הנחש, אם היה נשך, לכן, והיה, הוא לשון שמחה. **אותו רעיון** גם ברמב"ם פהמ"ש על פרה ג' ט. שיש מעלה מיוחדת למי שנטמא ונטהר עי"י הזאת פרה, שאם לא נטמא אז הוא טהור מדין חזקה, (וזו הנחה אבל לא הכרעה) אבל אם נטהר עי"י הזאה, אז התורה מעידה עליו שהוא טהור..

כא ט. ויעש משה נחש נחושת וגו' והביט אל נחש הנחושת וחי. איתא בגמ' שלושה דברים עשה חזקיהו המלך והודו לו ואחד מהם שכינת את נחש הנחושת לפי שהיו טועים אחריו, ויש להקשות מדוע לא כיתת משה את נחש הנחושת שלא יכשלו אחריו בהמשך? וי"ל דאיתא בברכות י. שחזקיהו לא רצה לשאת אישה כי ראה ברוה"ק שאלו לצאת ממנו בנים לא ראויים, ואמרו לו ישעיה בחדוי כבשי רחמנא למה לך, והיינו אותה עושה את שלך ומה שהקב"ה עושה אחי"כ זה לא תפקידך. ולפי"ז י"ל שמשה לא רצה לעשות דבר מליבו לשרוף ולבער מה שציווה ה' לעשותו ואי משום שישראל יטעו בו בחדוי כבשי דרחמנא ל"ל, אבל חזקיהו שהלך לשיטתו שלא סבר כך בברכות י. לכן הוא כיתת את נחש הנחושת. חת"ס.

כא יב- יג. משם נסעו ויחנו בנחל זרד, משם נסעו ויחנו מעבר ארנון. יש להקשות מדוע כאן שינה הכתוב וכתב משם נסעו בשונה מכל המסעות שאמר ויסעו? וי"ל, אומר האור החיים, שכל המסעות היו עי"פ העננים שהובילו אותם ולא נסעו מעצמם, משא"כ הכא שנסעו עי"פ משה ולא עי"פ הדרכת העננים לכן כתב משם נסעו. וראיה לדברים מחומש דברים ב יג דכתיב שם שהקב"ה אמר עתה קומו ועברו לכם את נחל זרד, ובפסוק כד כתב קומו סעו ועברו את נחל ארנון, חזינו שזה היה רק עי"פ משה, כי אם הענן הוליכם בשביל מה הוצרך משה לומר להם קומו. והטעם לזה הוא משום שזה היה אחר מיתת אהרן שענני כבוד הסתלקו וחזרו רק מאוחר יותר בשביל משה.

כא יד. את והב בסופה. בגמ' בברכות נד מסופר (הובא ברש"י כאן) ששכעברו ישראל בנחל ארנון, האמוריים הכינו להם שם במארב בדרך הצרצה שבין שני ההרים שישראל היו אמורים לעבור שם. אבל מכיוון שהארון שהלך לפני מחנה ישראל היה מיישר להם את כל השטח, שני ההרים הללו התחברו זה לזה והפכו למישור וכל האמוריים שהתחבאו במארב, נמחצו למוות והיה דמם זורם בנחלים. והיו שני מצורעים ישראלים, בשם את והב, שהלכו בסוף מחנה ישראל וראו את הדם וסיפרו על הנס הגדול שהתרחש שם בלי שישראל בכלל ידעו עליו. וזה מה שנאמר בפסוק 'את והב בסופה' שהעניים הללו שהיו בסופה של השיירה גילו וסיפרו את הנס שהיה ומיד קמו ישראל ואמרו שירה. והנה בעיון קצר בתרגום הוא מבאר ביאור אחר על את והב בסופה שזה הולך על ים סוף וכו'. וקשה מה היה אכפת לתרגום לפרש כמו שמבואר בחז"ל. וי"ל עי"פ הגמ' במגילה ג. שהתרגום - אונקלוס הגר אמרה מפי רבי אליעזר. ורבי אליעזר סבירא ליה שבמסע בני ישראל זבין ומוצורעים היו מותרים במחנה ישראל ולכן את והב אל הלכו בסוף המחנה. ואילו הסוגיה בברכות הולכת לפי רבנן דס"ל ש'מצורעים אסורים במחנה ישראל' ולכן את והב כן הלכו בסוף המחנה.

כא לד. ויצא עוג מלך הבשן וגו'. ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו. כתב רש"י שיהיה משה ירא להילחם עם עוג שמת תעמוד לו זכותו שסיפר לאברהם על חטיפת לוט, שנאמר ויבא הפליט, הוא עוג שפלט מהרפאים, ויגד לאברהם. פעם ניגש אחד מגדולי הציונים ששנה ופירש לאחד מחשובי הרבנים ושאלו לאמור מדוע הם שונאים למדינה הרי הם מחזיקים הישיבות בתקציבי עתק, ואפי"א הם אין כוונתם לטובה הא בעוג נחשב לזכות מה שגרם להלך לוט ואע"פ שכוונתו היתה לרעה כי חפץ שאברהם ימות במלחמה והוא יישא את שרה. והשיב אותו רב שלא כתוב שמשה אהב את לוט אלא פחד ממנו.

אין עוד מלבדו

בפרשת השבוע מסופר על הנחשים שהרגו עם רב מישראל, ואז הקב"ה ציווה למשה להשים נחש נחושת וכל הננשך הביט בו וחי. אומרת הגמ' וכי נחש ממית ומחיה מחיה? אלא כל זמן שישאר ציווה מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את ליבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נופלים. והנה צריך להבין: מה ענין לעשות נחש נחושת כדי לעוררם ולשעבד לבם, ומה יש להתעורר מהסתכלות כלפי הנחש מנחושת, והלא אדרבא, וכי לא היה עדיף לעשות שלט ענק ה' הוא האלוקים, ולהרימו על נס, ועל ידי כך יותר יזכרו לשעבד את לבם לאביהם שבשמים? ועוד: אם כל המטרה שיתכללו לשמים וישעבדו את ליבם, מדוע היו צריכים להביט על נחש הנחושת, שמשה רבינו היה אומר להם להסתכל ישר לשמים? לבאר זאת מביא רבי חיים מואלוז'ין בנפש החיים את מה שדרשו חז"ל כי כל עניני פעולות הכשפים, נמשך מכוחות הטומאה של המרכבה הטמאה, וזה ענין חכמת הכשף שהיו הסנהדרין צריכים לדעת, דהיינו חכמת שמות הטומאה ודיעת עניני כחות המרכבה הטמאה בשמותיהם. שעל ידה יפעלו בעלי הכשפים פעולות וענינים משונים, כשמשביעין את כחות הטומאה, וגם את העניין הזה הקב"ה קבע, ועיי' כוחות הקדושה אפשר לבטל עניניו ה'. כי אין עוד מלבדו תבדך בעל הכחות כולם, ושום מציאות כח כלל, לא כחות הטומאה, ולא שום כח, ושום עולם ונברא כלל. וגם אם אתה רואה כשפים שעל ידם משנים את הטבע בעולם, זה לא הכח שלהם, אלא הכח שהבורא יתברך הטביע בהם, ואין עוד מלבדו, וזה הוא הרוק הוא בעל הכוחות כולם, וה' יתברך נתן כוח לכוחות הטומאה שיפעלו למעלה מהטבע, וכאשר האדם חושב ונדבק בבורא יתברך, ממילא הוא נדבק בה' יתברך שלמעלה מהכישוף, וממילא הכישוף לא יפעל בו, ואם אזי בכישוף, ק"ו דברים אחרים טבעיים בודאי שלא יפעלו בו. לפי זה מבאר הנפש החיים את הגמרא בחולין המספרת שהיתה אשה אחת שהיתה טורחת לקחת עפר מתחת רגליו של רבי חנינא, וטרחו לעשות זאת באופן שלא יבין מעשיה, וכוונתה היתה להמיתו בכשפים. כאשר הרגיש בכך רבי חנינא אמר לה, תקחי עפר כמה שאת רוצה, כי בין כך מזימתך לא תצליח, שהרי אין עוד מלבדו. ומבאר הנפש החיים: והענין הוא: כיון שבאמת אין בכחות המרכבה טמאה שום כח מעצמם חלילה, אלא שהוא יתברך קבע כחם למעלה מכחות טבעי הכוכבים ומזלות, כדי שעל ידי זה יהא ביכולתם לעשות פעולות אף גם לשנות סדרי טבעי המולות. ובבלי יתברך הם אפס ותהו. ולכן רבי חנינא, ידע ושיער בנפשו, שזאת האמונה בקועה בלבו לאמיתה שאין עוד מלבדו יתברך שום כח כלל, והדבק עצמו בקדושת מחשבתו לבעל הכחות כולם, אדון יחיד המלא כל עמקין, ואין כאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל. לכן היה נכון לכו בטהו זה שלא ישלטו עליו פעולות הכשפים המושכים מכחות המרכבה הטמאה. לכן אמר לה, זה לא יעלה בידך, כי אין עוד מלבדו: וכותב רבי חיים מואלוז'ין את הסגולה הדיועה: ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה, להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו, ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר: ה' אלהי' הוא האלקים האמיתי, ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט תי"ש, ומבטל בלבו ביטול גמור וזאת משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא. כך נסיפק הוא יתברך בידו, שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל. לפי זה ביאר רבי חיים מואלוז'ין, מה היה העניין שהיו צריכים ישראל להביט דווקא על נחש הנחושת: אלא על ידי שהסתכלו כלפי מעלה לנחש השרף, והתבוננו בכחו הרע, ועם כל זה בטלוהו מלבם ולא השגיחו על כחו הנורא, ושעבדו את לבם באמת רק לאביהם שבשמים לבד, היו מתרפאים. והוא אמיתת ענין המתקת כחות הדניים בשרשם. וכעיי' מופיע בדברי האור החיים על הפסוק לפני קריעת ים סוף דבר אל בני ישראל ויסעו. והיינו כשיש אמונה בהטחון מוחלט בקב"ה ומוסרים נפש רק עיי' אפשר להניצל. וכידוע הסגולה הזאת של אין עוד מלבדו התבטלות מוחלטת מהקב"ה היא זאת שמביאה את הישועה והיינו להפנים חזק שהכל בידו והוא יכול לשנות גם טבע של עולם בכל מצב, ורבי חיים קניבסקי היה אומר לפני ניתוח או מבחן ובשעת סכנה לכווין בזה בכל הכוח וכך ניצל. ולפני כארבעים שנה רבי חיים קניבסקי קרא לאחי הגדול רבי אריה שליט"א שהיה אז בן 10 בערך הוא הושיב אותו על ברכו והראה לו את דברי חז"ל וחזר עיי' כמה פעמים 'בזמן שיש ישראל משעבדים ליבם לאביהם שבשמים מיד ענינים' עד שהדבר נחרט אצלו במוח. נביא הלך כמה סיפורים איד אנשים ניצלו עיי' התבטלותם המוחלטת בקב"ה והאמונה רק בו.

פעם נזקק הבית הלוי לקול קריאותיו הנואשות של אחד מהיודי'עירו בריסק? משה שמו שהגיע בצעקות נוראות

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

ומבוהלות, ובקשו שציל את נפשו מידי המשטרה. שעורכת פשיטת פתע במרכז החנויות בו שוכנת חנות, ומחפשת אחר שחורות שחורות, שהחוק הפולני אוסר להחזיקם, השוטרים עוברים במרץ מחנות לחנות עד מעט קט יעמדו על פתח חנותו, וזו מלאה רחמנא ליצולן סחורה אסורה לרוב, אם אך יצליחו להיכנס ולהביט, כבר נגזר דינו למאסר ארוך בן עשרות שנים. רבי יוסף דוב לא איבד את יקר, הוא נטל את היהודי המבוהל אל חדר סמוך, וישב לשנות עמו את הנפש החיים הניל: כמחצית השעה ישב והגה עמו בצוותא בדברי הקטע הניל' והורה לו לחשוב ולענין בהם היטב וכך יניצל. ואז בחלוף כחצי שעה, הגיעה אשתו של ר' משה החנוני לצורך להם על הישועה ממש, בנס הם ניצלו, שעה שהשוטרים הקפדניים דלגו ועברו על פני חנותם, וכלל לא נכנסו לבדקה וכך היה המעשה. המקום היה בנוי כמין רחבה גדולה המוקפת בתים מארבע רוחותיה, ובתחתית הבתים חנויות רבות סביב סביב. השוטרים נכנסו אל הרחבה מאחד הפתחים, ועברו מחנות לחנות וערכו חיפושים דקדקניים אחר כל סחורה אסורה, בהגיעם אל חנותו של ר' משה, החליטו לעשות הפסקה ולסעוד את לבם, ולכל יסחור היכן פסקו מלבדוק, סימנו את חנותו בצבע אדום. אך הנה כששבו אל עבודתם כעבור חצי שעה, התעורר הספק בלבם אם החנות המסומנת היא האחרונה שנבדקה או הראשונה להיבדק מעכשיו? לבסוף נמנו בנייהם וגמרו, שזו כנראה כבר נבדקה ועברו לבדוק את הבאה אחריה. כל אותו זמן, ישב בעל החנות והגה בדברי הנפש החיים הניל' ובטל מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול עליו שום דבר רע.

בזמן מלחמת העולם הראשונה קרו ניסים גלויים לגרייז' מבריסק דברים שאין להם שום הסבר בדרך הטבע ברצף עצום של ניסים והכל בזכות סגולת הנפש החיים שקיים אז הרב. באותו הזמן בבריסק היו כ- ששים אלף משפחות יהודיות ואז באו הגרמנים ורצחו בצורה אכזרית את כל יהודי העיר. בהם הוריו ומשפחתו של הרב שטיינמן. הרב שטיינמן ברח לשווייץ. כמו כן משפחתו של הגרייז', אשתו ובתיו וכמה מבניו נהרגו שם. באותה תקופה הרב מבריסק שהה בוורשה באחד הימים פסע הרב מבריסק בתחתית הרחבה שבוורשא עם מזוודה קטנה שהחזיק בידו, בתוכה היו מנוחות שלש כותנות ומתחתם שני עזי. והנה לפתע קרב אליו חייל גרמני, ותוך שהוא מבט בעיניים חומדות אל המזוודה צעק אל הרב האם יש במזוודה זהב? אם היה אומר שיש כאן זהב, זה היה פיקוח נפש ודאי. ליהודים באותה העת היה אסור להחזיק בפרשות זהב כלל, ובלא ספק היה החייל הורגו על אתר, ונוטל את הזהב לעצמו. השיבו הרב בניחותא, לא, אין כאן זהב. תפס החייל את המזוודה בידיו החסונות, פתחה לרווחה, והתחיל לחפש בה זהב, הרים את הכותנות הלינונה, הרים את הכותנות השנייה מתחתיה, והנה בעוד רגע יניק את השלישית זו שמתחתיה נח השעון, באותה שניה ממש בפתע פתאום, חלפה בסמוך עגלה עמוסה בחיילים גרמנים, ואחד צועק בגרמנית לעבר החייל שמתעסק עם היהודי הזה, פנה עמנו. ותוך כדי דיבור הושיט אליו את ידו ומשכו בנימה אל תוך העגלה הנוסעת. נס נוסף שהיה עמו.

יום אחד שמע הרב מבריסק שהרוסים נותנים לליטאים את וילנא. כששמע עיי' הרב מבריסק החליט מיד לשים פעמיו לווילנא. והיו צריכים לנסוע בעגלה לביאליסטוק ומשם ברכבת לוויילנא. אבל לנסוע לביאליסטוק ברכבת לא היה שייך, מכיון שהגרמנים הסתובבו ברכבות, וירו בכל מי שהיתה לו חזות יהודית, ולכן היה צריך לארגן בקוצה שיעסוק בעגלה. הנסיעה היתה רעץ עם ניסים בלי הסבר טבעי. מכיון שכל יהודי שהיו תופסים בדרך היו הורגים אותו במיתה משונה. הרב התעניין הרבה איך אפשר לנסוע, ונדע לו שיש שיירות שבורחות לכיוון ההוא, ולבסוף פגש בעוד אנשים שהיו מוונים לנסוע לביאליסטוק, ונתארגן ביחד בעגלה גדולה שרק במקום מושב העגלון היה פתוח קצר, והרב שהיה אז עם בנו רבי יוסף דוב התיישבו בסוף העגלה. ובכל העגלה לפנייהם, ישבו אנשים שראו כגויים, באופן שהיה אפשר לגרמנים לטעות ולחשוב שהעגלה מלאה בגויים פולניים, וכך נסעו ג' ימים לכיוון ביאליסטוק. בלילה הערבים הגיעו לעיר אוסטרובה, וטעו שם בדרך ולא ידע העגלון כיצד לצאת מן העיר, ולא היה יכול לעצור ולשאול כיון שהרחובות היו מלאים בחיילי הצבא הגרמני שהיו להם שם מחנות צבא, והיה זה ממש נס שנסעו הלך ושוב ברחובות מלאים גרמנים, ולא עצרו אותם, ולא היתה אז נפש חיה ברחוב מלבד החיילים וכל הבתים היו סגורים שכן היתה שעת עוצר והם לא ידעו מכן. ובאורח פלא ראו באחד הרחובות גויה אחת, ושאלו אותה היכן הדרך לצאת מן העיר לכיוון ביאליסטוק? והיא החלה לצעוק, מה אתם עושים כאן בשעות העוצר? הלא החיילים הזהירו שמי ששיחה בחוץ יירו בו... מהרו ומלטו את נפשתיכם והראתה להם את הדרך להימלט מן העיר

אוסטרובה והם מיהרו וברחו משם אל יער סמוך לשהות בו בלילה. אח"כ כשהגיעו לביאליסטוק שמעו שיום קודם לזמן שהיו שם, גירשו אנשי הכספא את כל יהודי אוסטרובה, והרגו הרבה מהם והיה זה נס ופלא של עצרו אותם ולא פגעו בהם לרעה, וזה היה בזכות סגולת הנפש החיים שקיים אז הרב. למחרת המשיכו בנסיעה עד סמוך לגבול ששם הוא עמד צבאי האסור לנסוע שם, וירדו כולם והלכו משם רגלי עד הגבול. הרב ובנו הלכו ביחד עד הגבול, בדרך כלל היו עומדים בגבול שומרים גרמנים ורוסים יחדיו. ובאותו זמן, היה שם רק השומר הגרמני ועל כן עשה כאוות נפשו והפליא מכותיו ביהודים העוברים. החייל הגרמני ראה את הרב, והחל לצעוק עליו היכן הנשק שלך? והיכן הכסף שאתה מחביא? וכמה אנשים כבר הרגת? וכו' ואח"כ עשה חיפוש בבגדיו ולא מצא כלום, והיה חשש שמי יודע מה יעשה להם שכן חייל שנטפל ליהודי לא היה פוטר אותו בלא כלום. אמנם תוך כדי התעסקותו ברב צי"ל הבחין בנצי' הרוסי הקרב ובא, ועל כן נתיירא מלגנוע בו לרעה ושחררו לדרכו. והיה זה פלא ונס גלוי, שהגרמני עצרו ואף בדק בכיסיו ושחררו מלפניו בלא כלום. לאחר שעברו את הגבול ופגשו עוד יהודים שעברו שם את הגבול, אמרו להם שאותו גרמני שעומד בגבול, הכה כל יהודי שעבר שם מכות רצח, ואילו הרב צי"ל עבר ולא נגע בו לרעה. ואז אמר הרב צי"ל מה ששובב שניצל מידיו של השומר הגרמני. ואמר הרב: שבלל העת שנסעו בדרך, לא הסיח דעתו ממחשבה הניל' של ייחוד ה' שאין עוד מלבדו, וזה מה שגור להם ההצלה מן הגרמנים, וכמה פעמים עברו על יד הגרמנים ולפעמים אפילו עצר בעל העגלה וביקש מהם סיגריה ומי"מ לא הסתכלו הגרמנים מי נמצא בעגלה ונסעו בשלום. אולם כאן בחציית הגבול הסיח דעתו לרעע ממחשבה זו, ואז מיד תפסו ועצרו החייל הגרמני וניסה להרע לו, אולם אז מיד שב וריכו מחשבתו במחשבה הניל', ועיי' מיד שוב עזבו החייל לנפשו ועבר בשלום ואז המשיך בדרכו לוילנא. ומסופר בספר לבית בריסק עוד עשרות ניסים ונפלאות בזכות סגולה של הנפש החיים הניל'.

סגולה דומה לזה יש כשמברכים ברכת שהכל בכוונה ומכוונים שהקב"ה הוא כל יכול גי"כ זוכים להינצל מכל צרה ופגע רע. את הסיפור הבא סיפר המשגיח רבי דן סגל: רב נכבד מהעיר תונסי, היה מהלך בדרך בחברת שניים מתלמידיו, לפתע פגע בהם יושמעאלי אחד, ואיים על הרב כי ירצחנו נפש. הרב שראם את המצב ביקש מתלמידיו שיברחו מיד לפני שירצחו גם הם, מיד עט הישמעאלי על קרבנו, חכם יהודי מה בקשתך האחרונה לפני מותך? רצוני לשנות מים. הרב נטל מיד המרצח את הכוס, והכין לעצמו לבדך את בורא בפעם האחרונה עלי אדמות. ברטס הגה כל מילה ברוך... אתה... ה'... אלוקינו... מלך... העולם... שהכל... נהיה... דברו... בעודו לוגם מן המים, הופיע לפתע שייח נכבד, הלה עמד מיד על כוונתו הדיון של בן עמר, ואף שלא היה מאוהבי היהודים, התנגד באופן בלתי מוסבר לתכניתו. בחר לך כל יהודי אחר נוף בו כבעס, אך הישמר לך פן תפגע בחכם זה. פניו של הרוצח נתכרמו באכזבה, אך למול עמדתו התקפה של השייח לא נותר לו אלא לצייט. הוא שילח את הרב לדרכו, ונפנה לחפש את תלמידיו, אך אלה מיהרו לברוח מיד כששמעו את חילופי הדברים והסתתרו במקום בטוח. כעבור זמן פגשו התלמידים שוב את רבם, שפחתם על הצלתו המופלאה והניסית של הרב אל ידעה גבול. לילמדנו רבנו אמרו: מדוע ביקש לשנות מים באותו רגע גורלי האם היה צמא? בוודאי שלא, השיבים, לא למים נזקקתי, אלא לברכת שהכל, שדך ליזמין רבותי 'ברכת שהכל' מוסגלת לבטל גם את הדברים הקדושים ביותר, כאשר היא נאמרת מתוך אמונה שלימה ש'אין עוד מלבדו' מתוך אמונה שאין כוח בעולם זולת כוחו של הקדוש ברוך הוא. 'ברכת שהכל' דומה במשמעותה לזו של 'אין עוד מלבדו' שהכל נהיה בדבריו מירושלם שכל דבר בבריאה תלוי ברצונו של הקדוש ברוך הוא, בזכות הברכה שנאמרה בכוונה ניצלת ממוות בטוח. **בספר אוצרות התורה** מובא הסיפור שסיפר אחד החיילים שניצל ממקום סכנה במלחמת יום הכיפורים: גיוסתי לצבא במלחמת יום הכיפורים, הייתי בקבוצת טנקים שלמחמה מבדר סיני, הפלוגה' מנתה עשרות טנקים ועלנו הוטל להתקיף מוצב מצרי, המשימה לא נראתה קשה מדי, אך משמים רצו אחרת. המצרים ירו ופגעו פגיעות מדויקות, ורוב הטנקים של הפלוגה שלנו הושמדו, כשראה מפקד הטנק שלי את המצב צעק בייאוש אולי מישורה יודע איזו תפילה שנוכל להתפלל לבורא העולם שיושיענו מהתופת? שתקנו, אף אחד מאיתנו לא ידע, להוציא חייל אחד שענה בהיסוס כי מכיר הוא תפילה אחת אך אינו בטוח שהיא מתאימה לזמן זה והיא ברכת שהכל נהיה בדברו. למדנו את נוסח הברכה, וכשהיינו מוכנים ודורכים לירות את הפגז, צעקנו יחד את הברכה בכל ליבנו, חיכינו לנס שיתרחש, הפגז פגע במיכל הדלק של הטנק המצרי, והטנק עלה בלהבות. טנק מצרי מכוון אלינו את 'הקנה' זעק אחד

החיילים עמדו לירות לעברו פגז נוסף ושוב צעקו ברך אתה ה' שהכל נהיה בדברו! נס נוסף התרחש, עוד טנק

מצרי נפגע והחל עולה בלהבות כך השמדנו טנק אחר טנק לפני כל ירייה צעקו 'שהכל נהיה בדברו' ובכל פעם

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: רש"י בפרשה מביא שכשאהרן היה במצב קשה הקב"ה דבר איתו בדברי ניוחמים. מה אנחנו לוקחים מזה אלינו מדין והלכת בדרכיו? **תשובה:** כשאנו נפגשים באדם שהוא מר נפש ועצוב עלינו לומר לו מילות עידוד ככל שאנו יכולים מדין והלכת בדרכיו ואז נזכה שהקב"ה ינהג עמנו לפנים משורת הדין, ומסופר על החזון איש שהוא פגש פעם ברחוב יהודי שבור וגלמוד בדכאון. החזו"א ניגש אליו ושאלו מה הוא אוהב, אמר אותו יהודי שירה ואז אותו יהודי התחיל לשיר והחזו"א עמד בפניו באמצע הרחוב ורקד למול השירה שלו למשך זמן.

שאלה: בפרשתנו מסופר על פטירת מרים שבעקבות כך לא היה מים. כי היה הבאר בזכות מרים שנאמר ותייתצב אחותו מרחוק. והנה כתבו התוס' שמרים המתינה למשה כשלוש שעה או כרבע שעה. ובזכות ה-20 דקות הללו עם ישראל המונה מיליוני אנשים, זוכה לשותות מים מבאר של מרים, במשך כארבעים שנה. כמה צריך להעריך ולייקר כל מצוה קלה, שאין לשער מתן שכרה? **תשובה:** מסופר על רבי שמואל גרינימן שבמלחמת העולם הראשונה, שאל את החפץ חיים אם יש איזושהי דרך לפרוט שכר מצוות תפילין של יום אחד למטבעות של עוה"ז, כדי לפרנס באותו שכר את יהודי העיר עד יעבור זעם המלחמה? אמר לו החפץ חיים: דע לך שהקב"ה לא יקבל מידך את התשלום הזה. כי שכר של מצות תפילין יום אחד, זה שכר עצום מאוד ולא תוכל לתאר לך, והוא לא יסכים לקחת ממך ציק כזה גדול ועצום לקנות דבר שלעומתו נראה פגוע מאוד. משל למה הדבר דומה: לאדם שנכנס לקנות לבנו סוכריה, ומשלם לחנווני בציק של אלף דולר, החנווני עם כל רצונו הטוב למכור את סחורתו ולהרוויח בה, ידחה את הצעתו של האב, מסיבה פשוטה מאד, אין לו לתת לאב עודף, והטירחה שבה יתרוצץ לחפש מאן דהוא שיוכל לפרוט לו את אלף הדולר לפרוטות, והאם יש אדם כזה בסביבה הקרובה שמעונין בכלל לפרוט כספו. לכן לא יסכים בורא עולם להצעתך, לזון את אנשי העיר ראדין במצות תפילין של יום אחד, מסיבת ערכה הרב והעצום.

שאלה: על כן יאמרו המושלים בואו חשבו. ב"ב עח: א"ר שמאלא בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו' המושלים אלו המושלים ביצרם כללו של דבר, צריך האדם להיות מתבונן בשכלו תמיד בכל זמן ובזמן קבוע לו בהתבודדו, מה הוא הדרך האמיתי לפי חק התורה שהאדם צריך לילך בו. ואחר כך יבוא להתבונן על מעשיו אם הם על הדרך הזה אם לא, כי על ידי זה ודאי שיהיה לו נקל לטהר מכל רע וליישר כל דרכיו. איך עושים את זה? **תשובה:** הביא המנשה ברורה בשימון א"ר סק"ב וז"ל: וצריך האדם לקבוע לו עת ללימוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו ותבלין היצה"ר הוא תוכחת מאמרי חז"ל, ובשעה"צ הביא מהברכ"י שהוא חיוב גדול יותר מלימוד משניות. ובסימן תר"ג סק"ב כתב: והארי"י ז"ל כתב שחיוב ללימוד בספרי מוסר כל השנה וכ"כ הגרי"א במשלי בכ"מ ובמעשה רב. עוד כתב החפץ חיים בפרט בזמנינו בעונותינו הרבים שנתרבו מאד מפירי הדת ומפיצי דעות כוזבות בתוך העם, מאוד מאוד צריכים להתחזק בלימוד המוסר, כי רק על ידי לימוד זה יוכל כל אדם להחזיק מעמדו שלא יתמוטט. רבי גרשון אדלשטיין היה נוהג להביא בשיחותיו בעניין לימוד המוסר כדלהלן: כידוע שלימוד המוסר מחזק ומשפיע מאד, ונותן חיים מאושרים, כפי שאמרו לי הרבה, גם מבוגרים בעלי משפחה, שהתחילו ללימוד מוסר בקביעות, בכל יום משהו, מה שמעניין כי מה שמשעמם לא משפיע כלום, ונעשו מאושרים. עוד

הוסיף רבי גרשון: ע"מ לגדול בתורה ועבודת ה' יש ללמוד בכל יום לכל הפחות חצי שעה מוסר, ולפעמים יש ללמוד רק 5 דקות מוסר כשאדם לחוץ וכדו'. פעם הגיע אליו אברך ושאלו: הרי בכל שנה מגיעים תלמידים רבים לישיבה, ובתוכם לפחות עשרה שהם בעלי כשרונות גדולים שיכולים לצאת גדולי ישראל, א"כ היכן הם אותם בחורים? שהרי במשך השנים הם הלומדים ונאבד שמם? ענה הגרי"א זה משום שאינם לומדים מוסר. כשנשאל מה יכול לשנות את האדם מן הקצה אל הקצה, ולהופכו לגמרי, ענה ר' גרשון לימוד המוסר. תלמידו תהה פעם באוזניו מדוע הוא מרבה כל כך לדבר על ענין המוסר. השיבו רבי גרשון: אני בדקתי את זה ונוכחתי לראות כי אי אפשר להצליח בשום ענין בלי לימוד המוסר.

שאלה: בפרשתנו מות אהרן ובכו אותו כל בני ישראל מפני שהיה משכין שלום בדרכו המיוחדת וכידוע, מה כתוב בחז"ל על מי שמשכין שלום? **תשובה:** איתא בחז"ל מי שטורח בעניין השכנת שלום זוכה שאין תפילותיו חוזרות ריקס, וזוכה להיות מתלמידיו של אהרן הכהן וכולם אוהבים אותו ותמיד מסייעים בידו גם בשמים וגם כאן בארץ. וכל בוקר אנו אומרים שהמביא שלום בין אדם לחברו זוכה שאוכל פירותיהם ומקבל שכר בעולם הזה ונשאר לו קרן לעולם הבא, וזוכה לאריכות ימים ושנים כמו שכתוב מי האיש החפץ חיים וגו' בקש שלום ורדפהו. וכן זוכה לעשירות מופלגת, ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, ומובא בתורת כהנים שהשלום שקול כנגד הכל וכשאיין שלום אין כלום, והקב"ה ברא את העולם ע"מ שיהיה שלום בין איש לרעהו. ותלמיד חכם, מובא בחז"ל, שצריך שיהיה רודף אחר השלום. וזו המצווה היחידה שכתוב בה לרדוף אחרי זה. ובשביל השלום מצינו שביטלו מצוות ועניינים רבים כמו הדלקת נר שבת שקודם לנר חנוכה וקידוש היום בשביל השלום, כמו"כ מצינו שבשביל השלום התירו לעבור על מצוות עשה של מדבר שקר תרחק והתירו לשנות. וכשעושים שלום כאן בעוה"ז יש גם שלום במרום, במדרש איכה פרק א מובא שהסיבה להמשך הגלות היא בגלל שאין שלום בעולם, וברור שככל שנקרב את השלום בעולם נקרב את הגאולה ויפסקו מאתנו כל הצרות.

שאלה: בפרשתנו זאת התורה אדם כי ימות באהל. אין התורה נקנית אלא במי שממית עצמו עליה. מה הכוונה במי שממית עצמו עליה? **תשובה:** לפחות בשעות הלימוד לסגור את הטלפונים וללמוד בריכוז. ומי שיושב ולומד בהתמדה זוכה מלבד עולם הבא גם לשלוות הנפש כאן בעוה"ז, אשריו בעוה"ז וטוב לו לעוה"ב. ויש להוסיף שראוי מאוד גם לאברך שלומד כל היום שילמד גם זמן מסויים בלי תשלום כמובא בשערי תשובה קנה. והכל תלוי בכח הרצון. ומהו עמלי: כתוב החזו"א העמל שעל ידו אפשר להגיע לעונג אין קץ הוא שינון וחזרה על הלימוד ודבר זה הוא לכאורה מכביד אבל עי"ז נפתח שערי אורה ומגיעים לשמחה אמיתית מהתורה.

שאלה: יום שישי הקרוב הוא ער"ש חוקת איך צריך להתנהג באותו היום? **תשובה:** כתב הלבוש שבימים זה היתה שריפת התורה ששרפו כ"י קרונות מלאים בספרים בצרפת וגם בשנת ת"ח נחרבו ביום זה שתי קהילות גדולות וארעו עוד הרבה צרות ליהודים, והוא שאל בחלום ע"מ רגזה הארץ ונאמר לו שזה בגלל פרשת השבוע זאת חוקת התורה שהתורה תובעת את עלבונה, והמגי"א ומשני"ב תקב. הביאו אף הם מנהג זה שיום זה הוא יום צום. ומי שלא יכול לצום שיזהר לכה"פ לא לאכול מעדנים ולא יעשה

נדהמנו מחדש מהפגיעה המדויקת ומההצלחה הברורה. המשכנו כך עד שהשלמנו את המשימה בהצלחה.

דברים מסוכנים, ויעסוק ככל שיכול בתורה, ולכה"פ ימנע מדברים בטלים. ויזהר מלהיכנס לים סוער וכדו'.

שאלה: איך אדם יכול לסייע לעצמו להירגע, כשמרגיש שעלול להתעצבן? **תשובה:** כשנפנים ונעבוד עי"ז שזה נסיון מה' לבדוק האם אנו כועסים, ואם נכעס נפסיד עי"ז הרבה ואם נהיה רגועים נרוויח את כל מה שאנו חפצים בו כבר הרבה זמן, אז ברור שנירגע כי אנו יודעים שע"י הכעס נקבל עונש, ועי"י הרגיעה נקבל שכר.

שאלה: רש"י בפרשה (כא ו) כותב שאדם שמבקשים ממנו מחילה שלא יהיה אכזרי מלמחול. מה עלול לקרות למי שמתאכזר מלמחול ומה מרוויח כשמחול? **תשובה:** רבי מיכל יהודה ליפקוביץ היה מאוד מאוד מרבה לדבר בישיבה כמה מסוכן לפגוע בשני. ובפרט באנשי הצוות של הישיבה, או הת"ת, בה לומדים. וכמו"כ הרבה לספר כמה סובלים אח"כ אותם אנשים שפגעו... הסטיפלער ג"כ היה אומר להרבה מעוכבי שידוך, וילדים, שאולי בצעירותם פגעו באיזה מלמד וכדו', ואכן המון ראו ושיעוץ לאחר קבלת מחילה. **מוסר** על רבי חיים עוזר, שהיתה לו בת יחידה שחלתה, והוא הלך לבקש מחילה מאחד שהתארס עמה, ועזבו שידוך, והיא לא מחלה לו, והיא נפטרה, ורבי חיים עוזר קישר בין המקרים. ז"א שאדם שלא מוחל על עלבון הוא גורם לנזקים מאוד גדולים אצל השני ולכן זה אכזריות מלמחול, והמוחל זוכה שגם בשמים מוחלים לו על כל פשעיו והוא בסופו של דבר רק ירוויח מזה. ומי שממשיך בהקפתו על השני אז בשמים מתנהגים עמו במידת הדין והוא ייענש על כל עוול שעושה כמו שמגיע לו.

שאלה: חז"ל הורונו בכמה מקומות שעל האדם לשלב תורה וגמ"ח ביחד ובלא"ה איכות התורה שלו היא פחותה. מה רבי חיים קניבסקי קיים בצעירותו בעניין של חסד בשילוב התורה שעמל בה? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי היה משלב חסד בזה שעונה לרבות פונים לברכות, שאלות ויעוץ. אבל בצעירותו כשעדיין לא התפרסם, היה לו גמ"ח כספים הרבה שנים והיה מלווה למי שהכיר, ולא תמיד ביקש ערבים. והיה אומר שיצא לו מזה שאדם מלווה עליו לדרוש תאריך פרעון אפי' לחמש שנים, העיקר לדרוש פרעון. עוד הוסיף רבי חיים שמותר באמצע הסדר לגשת לאברך שיש לו גמ"ח ולבקש ממנו הלוואה אם האברך צריך את ההלוואה כעת.

שאלה: איזו דבר שכח שעלול להביא לאירוע מוחי, ר"ל? **תשובה:** אכילת מאכלים עתירי שומן וסוכר, וכן חוסר פעילות גופנית. ועל אכילה בריאה והתעמלות גופנית כותב הרמב"ם בהלכות דעות שמי שנוהר בכך הוא ערב לו שלא יחלה ולא ימות קודם זמנו אא"כ תהיה מגיפה או תאונה, אך גופו יהיה בריא עד שיגיע זמנו למות. והחזו"א כותב באגרת להיזהר מאוד מאכילת תענוג שהוא דבר שפל מאוד, ועד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו שיתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. והגמ" בגיטין ע. אומרת סעודתך שהנאתך הימנה משוך ידיך ממנה. ולכן יש לחנך את ילדינו לעניין זה ולהימנע בעצמינו מאכילת סוכרים וכדו' כי כידוע לא שייך שהורה יבקש מילדיו שימנעו מלאכול מאכלים עתירי סוכר והוא עצמו ילקק ארטיקים.

שאלה: איך גורמים שהילד, התלמיד, וכן הבן וגו יקבל את דבריך בשמחה? **תשובה:** רגש זה דבר מדבק, וכשאדם הוא רגוע ומשדר נינוחות קירבה חום וחיבה, ומראה זאת גם בשפת גופו, אז זה משפיע לטובה על השני. אבל כשאדם בלחץ או מתנשא ומביע נוקשות, מנוכר ולא

מרוכז, אז התוצאה בשטח היא שגם העומד מנגד נכנס לאותו מצב וא"א להשפיע עליו, כי רגש הוא דבר מדבק.

שאלה: מה הדרך בחינוך, האם לומר רק 'אסורי' 'מותרי' או שצריך מעבר לכך? **תשובה:** חינוך זה להחדיר את הערך של הדבר, להפוך את הדברים למשמעותיים, להחדיר ערכים כדי שירגיש שה'לא' הוא טוב לו, וירגיש שה'כן' הוא ראווי בשבילו, ולא סתם כן ולא. ולתת לו הרגשה שהמצוות הם לא עול שהעמיסו עליו בעל כורחו אלא זה נותן לו חיים והוא נהיה אהוב לפני ה'. ואותו הדבר ערכי דרך ארץ כנקיון וסדר וחסד ומשמעת, להסביר לילד שע"י שיקיים אותם יהיו לו חיים מאושרים וטובים, ויש זמן מיוחד להחדיר בילדים ולחנכם לחיים של תורה מצוות מעשים טובים ודרך ארץ, והזמן הזה הוא בסעודות שבת למצוא כל שבת איזה עניין ולדבר

עליו זה חודר בעצמות ואין כמו גירסא דינקותא. חלק מהספר וזכינו.

שאלה בחושן משפט מתוך מנחת שלום: מתווך שהציע דירה לאחד בעבור דמי תיווך, וכשהלקוח טען שלא נהנה מהדירה הזו, אמר המתווך יכולתי להציע לך דירה אחרת, שתענה על הבקשות שלך, אבל יש לה חסרון אחר, ולכן אני לא מציע לך אותה. ולבסוף דוקא את הדירה ההיא רצה הלקוח. האם משלם לו דמי תיווך על הדירה ההיא? לענ"ד משלם, כיון שכל דירה שמציע המתווך היא על דעת ליטול דמי תיווך. וי"א שלא צריך לשלם דמי תיווך, כיון שהמתווך לא התכווין ליטול שכר על ההצעה הזו.

הלכות

סעודה שלישית. מובא בשו"ע והוא דינא דגמ' שדין סעודה שלישית הוא חובה גם לנשים ובנות, וצריך להיות מאוד זהיר בזה והמקיימו ניצול

מגי' פורעניות ומציל מחבלי משיח. ואחד הטעמים שדי"ז כ"כ חשוב בעיני חז"ל, כי אז מתגלה שאוכל לשי"ש כי הוא פחות רעב מב' סעודות ראשונות. ויש להשתדל לאכול כביצה פת ורק בדיעבד מהני כזית, ויאכל קודם השקיעה, ואם עבר השקיעה נחלקו הפוסקים האם יכול להתחיל סעודה. במשנ"ב התיר והחזו"א אסר. ואם התחיל יש לו להניח שומר. ובסעודות גדולות שיש הרבה ציבור יש שהתירו להתחיל אף לאחר השקיעה. וכ"א יעשה בזה כרבותיו.

זאת חקת התורה אדם כי ימות באהל: האם הולכים לקברים בלילה. תשובה: קודם חצות נהגו שלא ללכת וע"פ קבלה אין הנשמות נמצאות שם. ולאחר חצות נהגו להקל. רבי חיים קניבסקי.

תקוה 0523-745325. **ה. לתועלת הקוראים** שמעתי על קו חדש שנפתח שם אפשר לפרסם מודעות יד 2 החלפת דירות לבין הזמנים ועוד 03-680-66-88. ו. סיכום הדף היומי בצורה יפה לחזרה ושינון 033090300 שלוחה 7 ואחר כך 1

התורה חסה: בקשות עזרה וסיוע שנשלחו ע"י הקוראים, למי שיש פתרונות או רעיונות לשלוח ע"מ לסייע לציבור מתבקש לשלוח למייל שבסוף העלון והקב"ה יחזיר לו בכפלים: א. איך מנקים כתם של מייק אפ בבגדים. **ב.** האם ידוע דרך למלאות חור בזקן {היינו שלא צמח עדיין}. **ג.** שימנתי את האופניים ובטעות שימנתי גם את המעצור (דיסק) איך אפשר להוריד את השמן? **ד.** האם יש עצה ללימוד שפת האידיש בצורה שוטפת. **ה.** בעזרת ה' אנחנו רוצים להקים רישום לכוללים בעיר בבני ברק (או שיש הסעה מבני ברק) שיש להם מקום לקבל אברכים לזמן אלול ראשי כוללים שמעוניינים ניתן ליצור קשר עד י' בתמוז (לאחר מכן אין התחיבות) בפלי 0556782309

חידות

ומטמא ולא מצטרף (עוקצין מ"א). ט. ידים לדבר. ידים מוכיחות. ידים שאינם מוכיחות. י. מזכרת. יד שרה. יד חדוה. יד אבשלוס. י"א. ידו אבנים. ידו גורל. השליכו. י"ב. ידו על העליונה. גובר עליו. מנצח. י"ג. לא מצא ידיו ורגליו. התבלבל. י"ד. על יד על יד. מעט מעט. ט"ו. עשה יד אחת. פעל בשיתוף. ט"ז. על יד. סמוך. י"ז. כיד המלך. בשפע. ז. רש"י בחולין כותב שאם יש בשדה תבואה אילנות באמצע יכול לתת פאה מהתבואה על הכל. **ח.** להתנגב במגבת בשבת לאדם אחד חיישינן שמא יסחוט אפי' ב"י מגבות, ולעשר בני אדם שמא יסחוט במגבת אחת ול"ח שמא יסחוט כי יזכירו אחד לשני. **ט.** אברהם, חנניה מישאל ועזריה, יהושע כה"ג, ר' זירא, מר עוקבא, חזקיהו, ר' חיא בר אשי. (ע"י קידושין פא:). **י.** **א.** כשחברו נדר והוא אמר ואני והתירו לחבירו. כשאמר קונם שדך ומת בעל השדה. **יא.** תוס' בעירובין הביא דהלכתא דאין לבד בטומאה. **יב.** פרה אדומה. **יג.** נחש. **יד.** פרה אדומה. **טו.** אדום. **טז.** שבת ביום השביעי, ר"ה יומא סוכה הם בחודש השביעי, נדה סופרת שבעה ימים. **יז.** הוא נולד בלי שיניים. **יח.** אצבעות. **יט.** האות עין לכ"א יש שני עיניים.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול
אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com
יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ
alon@gmail.com או לטל: 0527633431

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו השבוע ובהם המון פתרונות לבעיות שהובאו בשבועות קודמים: א. בקשר להקשיח את הכובע יש ספרי של חברת גאון בניקיון שנקרא G-200 וריססתי על פי ההוראות לניקוי והקשיח את הכובע. **ב. לגבי האנטירפלס אין לי פתרון אבל חשוב לדעת שזה נובע מהתקרבות לחום גבוה כמו מדורה (ביעור חמץ/לג בעומר) או מנגל וכדו'. **ג. בנוגע לשפשוף** ברגליים כתוצאה מחום משחה בשם אינוטיל עוזרת באופן מידי ועושה פלאים ממש. ועוד כתבו: בענין שפשוף ברגליים כתוצאה מחום, שמעתי מד"ר צפוני רופא עור במכבי, ששפשוף הוא אף פעם לא תוצאה של חום. לשפשוף יכול להיות רק גורם אחד "פיטיריות" ובכלל בכל מקום בגוף שיש גירוד שגורם לסוג של קשקשים זה פיטיריות, גם קשקשים בראש, וכמובן שלא כדאי לזלזל, זה יכול להתפתח, להתפשט ולגרום לזיהום קשה. לכן הכי טוב ללכת לרופא עור שיאבחן את סוג הפטיריה ואת צורת הטיפול בה. **ד. לגבי תת פעילות** של בלוטת התריס יש ספר מקיף שנקרא האמת על בלוטת התריס - הוצאת פוקוס להשאלה - אלון פתח**

חידות שינון הפרשה לפי סדר הא-ב. א. הכהן הראשון שעשה פרה אדומה? **אלעזר. ב.** נעלמה עם מות מרים? **באר. ג.** כל דיני הפרה האדומה אמורים גם עליו? **גר. ד.** ממנו הכהן מזה 7 פעמים? **זם הפרה. ה.** מקום קבורת אהרון? **הר ההר. ו.** "דבר אל בני ישראל _____ אליך פרה אדומה". ויקחו. **ז.** מקום רע זה מקום שאינו מקום? **זרע. ח.** שם נצחו בני ישראל את הכנעני? **חרמה. ט.** את אפר הפרה צריך להניח במקום? **טור. י.** עיר שמשה שלח עליה מרגלים? **יעזר. יא.** העוסק במלאכת פרה אדומה? **כהן. יב.** יצאה מקרית סיחון? **להבה. יג.** יצאו מן הסלע? **מים. יד.** מילה נרדפת לשרף? **נחש. טו.** מלך האמורי? **סיחון. ע.** נשרף יחד עם הפרה? **עץ ארז. פ.** מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים? **פרה אדומה. צ.** "ויבואו כל העדה למדבר _____". **צין. ק.** מקום מיתת וקבורת מרים? **קדש. ר.** אחד משבעת המינים המוזכר בפרשה? **רימון. ש.** כמה זמן טמא אדם שנטמא למת? **שבעה ימים. ת.** פרה אדומה חייבת להיות? **תמימה.**

חידות פרשת שבוע: א. איזה ב' עניינים נאמר עליהם זאת חוקת התורה? **ב.** איזה ג' עניינים משותפים יש באהרן ומרים? **ג.** איזה מקום בפרשה יש בו ג"פ האות ה? **ד.** איזה הר בפרשה מורחים? **ה.** 5 מילים בפסוק אחד המתחילות באות ע?

שבע מידה

שבת ברמה אחרת

גיליון

10

המהפכה בעיצומה

יום א' ח' תמוז תשפ"ד. כולל 'לומדי תורתך'. 9.30 בבוקר.

"שבוע טוב ר' דוד, מה אם מהפכת התוספות¹ שלנו?"

דוד: "מהפכה זה לא מילה!"

יהושע: "נו..."

דוד: "תשמע, מאז שדיברנו פשוט לא זו לי התוס' מהראש... גם אני כמון פשוט היכיתי לשבת מתי אני עולה כבר על הבמה... ההלכתי שאין לי כוח לחכות עד הבוקר, אז נזכרתי שפעם ראיתי בחז"ל שיש מלאכים שכל הלילה אומרים 'ברוך' וכל היום 'קדוש' (תנכ"א טז), אם בשבת אין מלאכים זה עד הסוף לא ביום ולא בלילה, חייב להיות ככה... אז כבר מהלילה אני על הבימה... מקבלת שבת... ואני פתאום שם לב שבאמת כל הצורה של אמירת ה'לכו נרננה' זה לא סתם אמירה, זה שירה! לא לדבר על ה"לכה דודי" שזה שירה פרטמית..."

יהושע: "אתה ממש צודק, ותוך כדי שאתה מדבר אני חושב, כל המעריב זה 'חתיכת' ניגון מאד מיוחד, 'ברכו את ה' המבורך' זה לא כמו כל השבוע, אנחנו מורגלים בזה מילדותנו כאילו ככה זה בשבת, ככה אומרים את המעריב, אבל ממש לא! כן, זה פשוט ניגון מרומם..."

דוד: "בהחלט, ותשים לב אנחנו באים הביתה טוב פעם שרים 'שלום עליכם מלאכי השרת' אחר כך 'אשת חיל'... ושוב קידוש בנעימות מיוחדת, אחר כך נוטלים ידיים ואוכלים סעודת מלכים ו... טוב פעם 'כל מקדש'... 'מנוחה ושמחה'... 'מה ידידות'... 'קה ריבון'..."

יהושע: "וואו... אני חייב להגיד לך משהו, שבע שעברה ר' מייזלך היה בברכפלד, הלכתי לשמוע אותו כמו עוד מאות רבות של אנשים, ולא יאומן, בתחילת הדרשה הוא הזכיר את התוס' שלנו, ואת האור זרועי על ההוספות בפסוקי דזמרא, שזה בגלל המדרש הזה, ודיבר כמה דקות טובות להשקיע בפסוקי דזמרא בשבת, כי 'אנחנו המלאכים'... ותוך כדי הוא הזכיר את ה'קה ריבון' וה'מה ידידות' בדיוק כמו שאמרת והכל כי אנחנו עם בורא עולם כל השבת, אנחנו מלאכיו..."

דוד: "תקשיב, אם ככה המהפכה כבר התחילה..."

יהושע: "זה בדיוק המסרה... התוס' חייב לעשות מהפכה... אין מצב אחר... זה לא יתכן שאנשים יהיו מולטי מיליונרים והם לא ידעו מזה".

...

יום ב' ט' תמוז. כולל 'לומדי תורתך'. 9:15 בבוקר.

יהושע: "דוד, יש לי משהו אבל ממש בשבילך. דברתי עם מישהו על התוס' הזה, והוא אמר לי שראה באיזה גיליון (מוסף י.ג. פסח תשפ"ד) שמביאים מהרב מפוניבז' שהתארח אצל מישהו בליל שבת ואמר לו: "אתה יודע למה שרים היום? היום אנחנו מלאכים"... ותוך כדי הראה לו את התוס' ההוא..."

דוד: "ברוך שכיונתי".

יהושע: "אבל ר' דוד, אתה הרי למדן, אולי אתה יכול לפשט לי את העניין". דוד: "תקשיב, גם אני לא היה ברור לי העניין, מה בדיוק העומק של הסוגיה הזו/התוס', הנה, אבל לפני כמה ימים נפל לי האסימון".

יהושע: "מה בדיוק אירע לפני כמה ימים?"

דוד: "תשמע, אתה אמנם שקוע בלימוד ולא מתעניין בכלום, אבל כידוע לכולם רשכבה"ג מרן ר' דוב עם כל גדולי ישראל שליט"א היו באמריקה... קראתי בשיקפה את תיאורי מעמדי כבוד התורה האדירים שהיו שם ופתאום האסימון נפל... אני חייב לעצט לך במדויק איך היה נראה אחת מהמעמדות המרכזיים, אולי הגדולה שבהם, בעיר התורה ליקווד. הנה בשבילך מי.ג. יום ג' שלה:

כבר שעה לפני השעה שנקבעה, החלו אלפים מתושבי ליקווד בני תורה ובעלי בתים, בחורים וילדים, זקנים ונערים, ומסיבים צבאו גם אלפי נשים עם עגלות טף ליתן שכר למביאייהם, לזכות לראות באור פניהם של גדולי וזקני הדור שליט"א רועי ישראל שבאו במיוחד מארץ הקודש...

בשעה היעודה להתרגשות היתה בשיאה ברחבה, כאשר ההמונים שגדשו אותה נראו בשיא תפארתם, כמו באמצע בית מדרש גועש, בעיניים צופיות ומעוגעות בדמיע, בנפש של התרוממות ויקר, של התאחדות עם תורת ארץ ישראל... גם צאן קרשים נהרו למקום כדי שיהיו עיניהם "רואות את מורידך", רבים מהם מורכבים על כתפי הוריהם כדי שיוכלו להישיר מבט לזכות ולראות... השטח האדיר שהוקצה לכבוד האירוע היה מלא מפא אל פה, רבבות אלפי ישראל עמדו ופניהם קדמה לראות בכבודן של ישראל, לזכות להוות בנועים ה', ולזכות לקבל מאור תורתם ומאור פניהם של גדולי ישראל רבנן קרישי די בארעא דישראל...

...גדולי ישראל עלו על הבמה הגבוהה כשבראשם רבינו מרן הגר"ל שליט"א ועמו כל גדולי ישראל מרנן ורבנן שליט"א... ליבותיהם של הרבבות האיצו את פעימות ליבם כאשר הוכרו כי את דבר המסע, ישמיע בהדרו רבינו מרן הגר"ל לנרו שליט"א ובאופן ספונטני פריצה שירה אדירה מהקהל העצום "לאורו ניסע ונלך עד כי לבדו ימלוך מלך" במשך דקות ארוכות, ולמרות ניסיונות ההשתקה סירב ההמון לידום מתוך התרגשות עזה... לאחר דקות ארוכות כשהם הושלך

¹ במאמר הקודם הובאו דברי התוס' סנהדרין (לז) וז'ל: 'כתוב בתשובת הגאונים שאין בני א"י אומרים קדושה אלא בשבת דכתיב (ישעיה ו) גבי חיות "שש כנפים לאחד", וכל כנף הוא אומר שירה אחת ביום בששת ימי החול, וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום: רבש"ע, אין לנו עוד כנף, והקב"ה משיב להם: יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה, שנאמר "מכנף הארץ זמירות שמענו" ע"כ. והובאו מדברי הרבה ראשונים (הריקת, האור זרוע והכל בו) שביארו בזה הרבה הוספות ועניינים בשבת קדש כמו פסוקי דזמרא, במקלות, הכל יודוך, נשמת ומעלת קדושת כתר, שהכל מחמת המדרש הנ"ל.

בקהל נשא רבינו את המשא המרכזי בקול נרגש... ולאחריו דברו גדולי ישראל מרגל ורבנן ארזי הלבנון שליט"א.

לאחר מכן פתחו רבבות אלפי בני ליקווד בשירה וזמרה לכבוד של תורה אשרי עין ראתה אלה, המון חוגג של רבבות בני תורה רקדו עדרים עדרים מול גדולי התורה, מול ספרי התורה, מול האנשים שהפכו להפצא של תורה, בהתרגשות ובהתרוממות שאין לבטא בכתב, כאשר עין בעין נראה כי הלבבות מתרוממים ומשתפכים מרגשי התעלות, וכקטן כגדול נישאו יחדיו לצלילי ניגוני אהבת התורה ועל פניהם נסוכה התעלות על שיכו וקחזו ביקרא דאורייתא. רחובותיה של ליקווד הפכו לשיר, שיר מדיכיל הנשמות שלנו, מעגלים מעגלים של שירי כבוד מלכות שמים וכבוד התורה נראה, כאשר המקום הפך כמעין הקפות של שמחת תורה ברקידה אל מול ספרי התורה בשירת "אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלוהינו"... סוף ציטוט.

"אתה מבין מה קורה היום, בזמנינו! באמריקה... כשהמלך רבני מגיעים... ההתרגשות גואה... האויר מתמלא אש קודש הנפש מתרוממת באופן שאי אפשר לבטא בכתב... ואז השירה פורצת בשירים מדיכיל הנשמות..."

יהושע: "ולענייננו?"

דוד: "תקשיב, העניין בקצרה הוא כך. כשאנחנו שובתים ונזהרים בשבת מכל מלאכה, בדיוק כמו שה' שבת ביום השביעי (פ"ה) אנו מעידים בכל הרמ"ה והט"ס"ה שלנו שה' עשה את הכל ושבט מכל המעשים (ש"י חולץ ה.). כן, הגוף התומרי שלנו, שבכל השבוע עושה מה שהפך, עכשיו הוא עוצר ומעיד בכל עצמותו את העדות הזו, שהבורא ברא את הכול ונה ביום השביעי, וכולם שייכים לו (מ"ב בקד' לה' שבת). ואז הוא מתקדש מכל תומרוותו, כי הוא נותן את ההחל לה', למעשה ממש, ע"י השבת כל המלאכות הכי בסיסיים הנערכים פה בזה העולם, כמו את הכוס קפה שלו אם הוא לא הכין את המים מערב שבת, את המזון אם קרה ונכבה, או אם נפל לו על הבגד איזה לכלוך והוא נמנע מלנקותו באופן האסור וכו' - הכל לכבוד הבורא יתברך. ועי"ז הבורא חושק בנו בכזה אהבה, עד שהשכינה פשוט באה ממרומים ושורה עלינו. אתה שומע טוב ר' יהושע... כן, עלי ועליך - שנראים לעצמינו כ"כ פשוטים, אבל לא!!! ע"י שמירת השבת כהלכתה אנחנו רבוקים בבורא בכזה רבוקות עצומה כאחד הגדולים".

יהושע: "איפה זה כתוב?"

דוד: "גם לי זה היה חידוש מופעץ, אבל ככה כתוב שחור על גבי לבן בספר 'שערי אורח' (פ"ב) - גדול המקובלים לפני שבע מאות שנה, שאדונינו הגר"א היה לומד בספר זה כל יום! ואחריו מרן הגר"ח מוואלוז'ין (כתבי הגה"ק רבי יוסף זנגרל מסלאנט, תלמיד מרן הגר"ח). וז"ל קדשו: "השומר שבת כהלכתה נעשה מרכבה לשכינה ולפיכך נקרא שבת מנוחה דכתיב "זאת מנוחתו עדי עד", כאלו הוא יתברך שמו נח על האדם ושיכון עליו כמלך על כסאו" עכ"ל".

יהושע: "ריגשת אותי דוד. באמת לא ידעתי שאני כל כך שווה ע"י השבת... אני כבר הרבה שנים שומר שבת, לומד הלכות שבת, ועכשיו התחלתי גם דרשו, אבל לא דמיינתי איזה ערך יש לי כשאני שומר את השבת... אני פשוט כמו איזה מלאך פה בעולם הגשמי הזה, לא עושה שום דבר מכל עניני החול, לא פלאפון ולא מחשב, לא רכב ולא שום דבר, ובגלל זה אני יושב עם הקב"ה בכבודו ובעצמו באהבה הכי גדולה.

גוי יכול לאכול צילנט וגם געפילטע פיש (ב"ר יא, ד), אבל לשמור שבת, זה לא! כי השמירה היא רק לישראל, בשביתה מונחת הרבקות הכי גדולה 'ביני ובין בני ישראל' אוי לו אם הוא ירחף לשם, זה המדרש המפורסם "מלך ומלכה משיחין זה עם זה מי מעז ליכנס ביניהם" (דברי א').

דוד: "עכשיו מובן לבר למה יש כ"כ הרבה פרטי הלכות מההלכות החמורות ל"ט המלאכות, דברי קבלה ועד שבותים ועוברין וחול, כי כל הלכה והלכה זה איך מתנהגים כשהמלך אתנו, וצריכים להיזהר מאוד בכל הגזרות שלא הלילה ניגע באיזה מלאכה ונחלל את כבוד המלך ונפסיד ח"ו את הקירבה העוצמתית הזאת.

ולכן אנחנו שרים "שמחים לשומרו ולערב עידובו", כי כל הלכה והלכה נוספת מגלה יותר ויותר כמה הקירבה הזאת עמוקה ואמיתית שאתה מבין לבר שפה בעולם זה רק ההתלהב".

יהושע: "פעם שמעתי שמי שזוכה להתקבל לראיון עם נשיא ארה"ב, שבועות לפני שנכנס לבית הלבן הוא עובר סדרת תרגולים והכנות איך להתנהג שם ומה לדבר. ובדיוק ככה בשבת כמו שאתה אומר המלך אצלנו פשוט וברור".

דוד: "יהושע באמת זה מפורש בתורה, כי אם תשים לב, בשבת כל האיסורים לא מוגדרים בתורה סתם 'אסור', רק ההגדרה היא 'חילול' - מחללה... כי הכל זה לקדש ולא לחלל את קדושת השי"ת ששורה אתנו".

יהושע: "איך לא שמתי לב לזה? הרי זה מפורש ממש... בדיוק כמו בבית המקדש שכל אחד מבין שהדין לא לחלל את מקדשי הוא כי השי"ת שורה שם, ואותו דבר בשבת והרבה יותר מזה, כי פה זה סקילה ושם זה כרת או מיתה בדי שמים... זה מראה על עוצמת הקדושה שנמצאת פה אתנו".

דוד: "אמת לאמיתה..."

ואני יוסיף לך משהו שעולה לי בזמן האחרון. לא מזמן ראיתי קושיא אריה (יעין בס' המפתח רמב"ם פ"ל משבת ל' א'), הרי בירוע אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, אז איך נתחדש דיני כבוד ועונג ע"י הנביאים כמ"כ הרמב"ם (שם)? רק הפשט (לפי מה שנתבאר) הוא פשוט ומוכן מעצמו: אין כאן שום תוספת, זה עצם ההלכות של השמירה, רק טעם ישראל לא הבינו את זה מעצמם והיה צריך להסביר להם. אתן לך דוגמא: כשישכבה"ג מרן ר' דוב הגיע וכולם מרוגשים ושירים ורוקדים במעגלים 'אשרי העם'... האם היה צריך להסביר למישהו שעכשיו לא מדברים נייעס ולא מה הסקר האחרון לנשיאות? ובדיוק אותו דבר כאן: הנביא ס"ה בא ופירש שנבין מה משמעות השבת והלכותיה? בשבת המלך בורא הכל אתנו, וזה כולל הכל זכור ושמו כבוד, ועונג, מסעודות מלכותיות ועד 'צאח לקראת המלך ועזרת הנהגה באופן מלכותי, דיבורים, הילוך וכו'".

יהושע: "אתה יודע איך מתחיל הפסוק הזה שם בישיעה? "וכברתו... לקדוש ה' מכוברד". ואיך הוא נגמר? "אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ", וכמו שהביא שם הרמב"ם בסוף הפרק, שווה לך להציץ".

דוד: "בדיוק... נראה שתפסת כבר טוב את העניין יהושע, נכון?".

יהושע: "בכל זאת, אתה יודע להוריד את זה טוב..."

דוד: "ובכן... בקבלת שבת - אנו יוצאים לקבל עלינו בשמחה (ש"ע רסב, ג) את שביית שבת המלכה (זה היסוד של קבלת שבת - רש"י שבת קיט). כל"ו להיות עבדי המלך ולהעיד על המלך ב"ה שהוא אחד ושמו אחד והוא ברא את הכל, ובוה אנחנו 'מתנערים מהעפר' שלנו כל כך עד ש... כמו שאומרים בלכה דודי 'כי בא אורח' - המלך בעצמו בא עם המלכה יחדיו לשדות בתוכנו, ואז 'עודי עודי שיר דברי כבוד ה' עליך נגלה' - אנחנו בעינים צופיות ומצועפות בשירה ושמחה עצומה מקבלים את פני המלך הגדול ב"ה שבא אלינו (ע"ג ג" 5).

ובבוקר... ההתרגשות שוברת שיאים, כל היהודים מתאספים בהמוניהם למעמד המרכזי שם יישא המלך את דברו בקריאת התורה' (וזה"ק ויקהל) ואנחנו מגיעים מוקדם (שם ר"ה) אחרי שהתעשרנו בעוד תוספת בנשמה יתירה (שם)... ו... הנה המלך מגיע, עם כל הפמליה של המלאכים (שיר השירים סוף פ"ח), ואנחנו לא מעיזים לפתוח את הפה לידם, אבל המלך קורא לנו ואומר: היום בשב"ק אני רוצה לשמוע רק אתכם, אז 'הגביהו קולכם' (שם)... ואנחנו מתחילים לשיר ברגש, בעוצמה, בפול וזלזים לפחות כמו בליקווד: "לברו ימלך מלך" (זה בעצם פסוק דומא)... בבחינת "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך", כמו שאנחנו מבטחים לעשות בעצמות'...

ואחרי זה פשוט מתארים את המעמד שאנחנו במרכז ומדברים על זה 'דוגרי: 'במקהלות רבבות עמך בית ישראל יתפאר שמך מלכינו שכן חובת כל היצורים... בתרגום הופשי: כן, עכשיו מתאספים בכל בתי הכנסיות בעולם עשרות אלפי יהודים והם ורק הם משבחים למלך הכבוד.

אח"כ נכנסים לתוך ברכת 'יצר אור' - שהיא בעצם ברכה של צבא השמים והמלאכים, אבל בשבת אנחנו ממש הורדים לתוכה - ומתחילים לשיר בעצמינו בנעימה כי אנחנו שם... עד שמגיעים לשפיץ בקדושה... עומדים ממש במקום של המלאכים וחיות הקודש... ולאחר כל שירת המלאכים שלנו מגיע המשא המרכזי בקריאת התורה בכל הדרתו...

אחרי שנגמר המעמד והשירה והבענו ברמה את עברותנו ונאמנותנו הבלתי מסויגת למלך אפילו בעומק הגלות (שיר השירים שם), עכשיו אנחנו נכנסים לחדר הסגלגל בביתנו הקט, ועורכים לפני המלך ("דא היא סעודתא דמלכא קדישא" - זמירות) סעודת מלכים כראוי..."

יהושע: "ומי בא ויושב בראש השולחן? אתה בעצמך?"

דוד: "פה מונח השיא של חשבת - כל כך התקשרנו למלך והוא רבוק בנו ושורה עלינו עד שכשאנחנו מתענגים לכבוד מלכותו, ולכבוד בואו זה נחשב שמענגים את המלך בעצמו כי הוא שוכן בקרבינו ממש (אלשיך הק)".

יהושע: "אני לא עומד בזה... אני כבר על קוצים מחכה לשבת הבעל"ט..."

י"ל ע"י מכון ביהמ"ד 'מקדש שביעי' - נתיבות המשפט 32-34 מודיעין עילית

לתגובות והערות: 05-48438339. קו 'מקדש שביעי': 07-96077677. ניתן לשלוח מייל עבור 'שועמיה' לכתובת A0732951324@gmail.com

המהפכה בעיצומה! אנו וקוקים לתרומתכם על מנת להבעיר את שלהבת אש קדושת השבת בכל בתי ישראל. חייגו: 05-48438339 - ניתן להשאיר הודעה. הנצחות בתרומה של מעל 100 ₪. והשבת לא נשארת חייבת... (שבת קט).

טועמיה

שבת ברמה אחרת

גיליון

10

שיר הקדושה

בניגון
'כבודו
מלא עולם'

ניתן לשמוע את השיר בקו "מקדשי שביעי" 07-96077677 שלוחה 1,2

מתרוממת נשמותינו,

שיאנו ממוקומנו,

ובמקהלות עמך בית ישראל

מרוממים מצטרפים

למלאכים שמשוררים לאדונינו יחד מפארים לא-ל,

תפילת שחרית בשבת

בשבת בטהרה

נעלה מכל השבוע,

באחדות בשירה

צריך לדומם את המבט

אנו זוכים לשבת,

שיצלנו התקבע

בשבת מוסיפים בפסוקי דזמרה

לא כימי החולין

לרומם למליכנו

שיאינו יכולים

ובנשמת-כל-חי לא-ל נורא

אין זה כשאר הימים

רק למלאכים להסתפח,

לפני הקב"ה, רבש"ע אין לנו כנף שנסורר לפניך, תן לנו כנף שביעי ונסורר לפניך היום, א"ל הקב"ה, יש לי כנף אחר בארץ שמשורר לפני היום, שנאמר (ישעיה כד, טז) "מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק".

ה רוקה (בסידור) ואור זרוע שם מכות המדרש הנ"ל.

י מגיד מישרים למרן הבית יוסף (פרשת כי תצא).

י רוקה ואור זרוע שם.

י עיין תיקוני זוהר (ו, כב).

ט שיר השירים רבה (פרשה ת, טז): "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני (ת, יג). ביום השבת משכימים ובאים לבית הכנסת וקורין קריאת שמע ועוברין לפני התיבה וקורין בתורה ומפסירין בנביא והקדוש ברוך הוא אומר להם, בני, הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גבכם ואין חברים אלא מלאכי השרת, ותנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה ולא תקנאו זה את זה ולא תחרהרו זה עם זה ולא תבישו זה את זה...".

י "מזמור שיר ליום השבת טוב... ולזמר לשמך עליון" (תהלים צב, ב).

י "כנ"ל בכל בו שם.

א השיר בניגון 'כבודו מלא עולם' בניגון המפורסם שע"י קהילת ויזניץ המושר ע"י מוטי שטיינמן – מבוסס על המאמר "התוספות (סנהדרין לז: ד"ה מכנף) שעושה מהפכה". נתפרסם לאחרונה בקבצי עלונים.

ליופי השיר כתבנו המילים שמושרות בניב ישיבתי באותיות מודגשות, והמילים האחרות נאמרות בעברית.

ב חז"ל במדרשם (רע"מ פנחס ח" רמג); ובביאור הגר"א שם; ובזוה"ה (תרו נו. ונר); ותיקוני חדש (תלק ב, עט); יעויין בפירושו הרמ"ק והגר"א שם; ועיי' פמ"ג (סימן קנ ט"א) מספר דעת חכמה מרברי הזוהר.

ג כל בו (תפילת מוסף) בפ"י שינוי קדושת שבת משאר השבוע. שבימות השבוע המלאכים עיקר ובשבת ישראל עיקר מהמדרש המובא להלן.

ד אור זרוע (הלכות מוצאי שבת, פט) על פי דברי המדרש, הובא בתוס' סנהדרין שם; ונראה בעיני דהיינו טעמ' שהוסיפו אילו שבתות בשבת, ראשיתן שלא בחר הקדוש ברוך הוא ביום השבת בשבתות של מלאכי השרת כ"א בשבתות ישראל, דאמרינן במדרש יש' כנפים שש כנפים לאחר, מלאכי השרת משוררים כל ימות השבוע משורר כנף את יומו, והיינו ששה כנפים לששה ימים, ביום השבת אמרו מלאכי השרת

לבורא משוררים

ולכבוד-בואו אנו שרים

למלך יוצר כל

השומר שבת הבן עם הבת

על שברא בשישה

וי-ה ריבון מזמרים.

ימים ויבשה

וקידש השביעי מכל

6

אין-זה-רק בשעת התפילות

אלא סובב את-כל-היום כולו¹

וזוכים-אנו לומר מילות

שבח למולו

מטהרת מזכה

ומשירת המלאכים שוממת

לשירתנו מחכה

בשבת-כשהבורא שוכן ביננו

הוא חושק וחפץ נגינתנו

ואנו מפארים

לבורא משוררים

באהבה וחיבת,

אותנו הוא רוצה

מהארץ מקצה²

בזכות שמירת השבת³

7

שבת אותנו כה מרוממת

מטהרת מזכה

ומשירת המלאכים שוממת

לשירתנו מחכה

בשבת-כשהבורא שוכן ביננו

הוא חושק וחפץ נגינתנו⁴

ואנו מפארים

5

הניגון פ"ב מראשיתו

הבורא ביננו בשבת⁵

¹ רוקח (שם).

² זה מה שכתב התוספות סנהדרין שם: 'כתוב בתשובת הגאונים שאין בני ארץ ישראל אומרים קדושה רק בשבת משום ראמרינן במדרש שש כנפים וכו'.

³ שם במדרש.

⁴ בשערי אורה (פרק ב): 'שומר שבת כהלכתה נעשה מרכבה לשכינה, ולפיכך נקרא שבת מנוחה דכתיב 'זאת מנוחתי עדי עד', כאלו הוא יתברך שמו נח על האדם ושוכן עליו כמלך על כסאו'; וברוקח ב'סודי דזי' (חלק ב הלכות הכסא) כתב דהכסא עצמו חי ומתפלל. וכן ישראל בשבתות וכנ"ל ובאור יקר לרמ"ק בזהר חדש שיר השירים (דרישה ג הקורה ב): 'ישראל בשבת נקשרים בעולמות הכסא. וקונם משתעשע עמהם באותו השעשוע שהוא משתעשע בהשפעתו אל הכסא והטיבו

אליו, ולכן ישראל נחים ושובתים ומתענגים עונג נפשי מהכסא, וזה סוד אמרם 'ממקומו הוא יפן ברחמינו לעמו', כי אותה הבחינה שאינם משיגים איה מקומו כבודו יושג לישראל עם היותם תחתונים' עכ"ל. ⁵ זוהר הקדוש (פרשת קרח קעטז): 'מעולם לא זזה שכינה מישראל בשבתות וימים טובים'.

⁶ פשוט כמו שנתבאר במאמר, שהרי המלאכים משוררים כל היום והלילה וכן מטו משמיה גדולי ישראל, יעוין שם.

⁷ אור זרוע (סימן מב, ה): 'נראה בעיני דהיינו דכתיב "את ה' האמרת היום", כלומר ביום המיוחד דהיינו שבת, "זה האמירך היום" שחפץ בך יותר ממלאכי השרת'.

⁸ כמו שהביאו התוספות סנהדרין שם מקרא דכנף הארץ.

⁹ פשוט לכל (ועיי' לעיל הערה י"ד מדברי קדוש השם השערי אורה).

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 178 | פר' הקת תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבינו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

מרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון בביתו

בשמחת נישואי בן ידידנו העסקן הרפואי הרב אליעזר קפלן

רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ד פובדסקי שליט"א בסידור קידושין בחופת נכדת תלמידו הגאון הגדול רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב מרכז העיר ב"ב

הגאון הגדול ד"ר בויאר בחתונת נכדת מרן הגר"מ גריינמן שליט"א

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א במשא המרכזי במעמד סיום הש"ס בשיבת ארצות תורה לע"נ אשת פטרונו עולם התורה הגב' רייכמן ע"ה

מרן הגר"מ גריינמן בעליה לתורה בראש חודש תמוז

מעמד הנזכרת הבית לבניין החדש והמפואר ישיבת תפארת יעקב גייטסהעד שבאנגליה בראשות הגאון הגדול רבי עזריאל יפה שליט"א בהשתתפות מרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון ומרן הגאון הצדיק רבי שמועון גלאי שליט"א שטסו מיוחד ל-30 שעות להשתתף במעמד. במעמד השתתפו רבני הישיבה ואלפי בוגרי ותורמי הישיבה

מתורת מרן
הגראי"ל שטינמן
זצוק"ל

סדרת הספרים
הכובשת כל לב
והמעוררת לתורה
ויראה

מבית היוצר "מזקנים אתבונן"

מחיר מיוחד
לכל הסדרה
לשבוע
הספר

הפצה ראשית
רשת חנויות
אור החיים

[*] בהמשך יהיה
ניתן להשיג חלק ב'
בנפרד

חדש!!
בטחון
ואמונה
ב' חלקים [*]

זעקת בית הדין

של 72 היתומים

**"אבל אדם
שקצת
מתאמץ
יותר אז
גם יתנו לו
יותר ממה
שמגיע
לו"**

לשמיעה מילה במילה חייגו: 0-722-722-722

**"אנחנו
מבקשים
מהציבור...
הצדקה
הזו היא
צדקה הכי
מעולה"**

לשמיעה מילה במילה חייגו: 0-722-722-722

**"ומי
שיסייע
יותר מכפי
יכלתו
בוודאי
ובוודאי
יזכה"**

לשמיעה מילה במילה חייגו: 0-722-722-722

**דברי מרן המשגיח הצדיק
הגאון הגדול רבי בנימין פינקל שליט"א:**

בוודאי כל אחד כפי יכולתו, שמעתי קודם את מרן ראש הישיבה שליט"א שאמר לתת יותר מכפי יכולתו, קשה להגיד סכומים, אבל אדם שמקצת מתאמץ יותר, אז גם יתנו לו יותר ממה שמגיע לו, ורק ירווח מזה.

הקב"ה יעזור לכל העוזרים והמסייעים שהם לא ידקקו לתמיכות כאלו, ויזכו לשפע רוחני שפע גשמי, בזכות הצדקה נוכח לקרב את הגאולה ולזכות לגאולה ולעשות להקב"ה נחת רוח.

הנני מצטרף לדבריהם של מרנן ראשי הישיבות שליט"א היושבים כאן. חוץ מאשר החלק של בנין הבית, יש כאן "לכם של אלמנות ארנין" שכשמגיע עת שמחה אצלם זה מהול בתוגה, כי נזכרים הרבה יותר בצער. ואם אפשר קצת להרנין את ליבם, בתוך הצער הגדול, הם מרגישים קצת חיוק, הם מרגישים את ה"נושא בעול" שאנשים אכפת להם מהם, להוסיף להם שמחה כשניגשים לחופה. אי אפשר לתאר את גודל הזכות.

**דברי מרן ראש הישיבה
הגאון הגדול רבי נפתלי נוסביום שליט"א:**

באופן מעשי, בכסף כדי שהיתומים יוכלו להינשא ולבנות בית נאמן על טהרת הקודש בעזרת ה' בוודאי שאין לך מצוה גדולה מזו, ויתברכו כל המסייעים בכל הברכות האמורות בתורה ואין ישראל נגאלים אלא בצדקה. והצדקה הזו היא צדקה הכי מעולה, לעזור ליתומים לבנות בית נאמן בישראל.

ימלא ה' כל משאלות ליבם לטובה ברוחניות ובגשמיות וכל טוב סלה אמן.

אני מצטרף לדבריו של מרן ראש הישיבה שליט"א. אנחנו מבקשים כאן מהציבור, היות ומדברים פה במקרים מאד קשים של יתומים ואלמנות שהקב"ה בעצמו עומד ומסייע להם. מסופר על ה"חתם סופר" שפעם בערב יום כיפור התאחר קצת, והוא אמר שהיה לסיים איזה שידוך של יתום ויתומה, ובה יש לו זכות במה לגשת ליום כיפור.

אזי קל וחומר בן בנו של קל וחומר שתומכים

**דברי מרן ראש הישיבה
הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א:**

אז וודאי שזה חיוב גדול לבא ולעזור ככל האפשר.

ומי שיסייע יותר מכפי יכלתו בוודאי ובוודאי יזכה שהקב"ה ישלח לו שפע של ברכה והצלחה וסיעתא דשמיא.

ויזכה בזכות אבי היתומים להתברך ממקור הברכות בשפע בכפליים ויצליח בעזרת ה' בכל עניניו.

אנחנו התאספנו כאן ברשות רבותינו שליט"א.

על מקרים קשים מאד של חתונות של יתומים ואלמנות.

וכידוע אין לך מצוה גדולה יותר מזה, לחזק ולתמוך ביתומים ואלמנות, שהם אלו הבניי החביבים של הקב"ה - והזכויות הם זכויות עצומות.

שומעים כזה דבר 72 חתונות בסיון ובתמוז,

קרן נישואי 72 היתומים < מס' קרן 6966

36-36-22-800-1

**ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק**

הנענים לבקשתם בתרומת 10 ש"ח ליתום יקבלו לביתם ע"י שליח מיוחד "שטר בית דין" שנוכח ונחתם ע"י רבנותנו חברי בית הדין של 72 יתומים לישועה קרובה לבא

